

rescabalar el deute, si cal, amb certa rapidesa.

-Els jornalers no documentats en cap de les dues fonts utilitzades estaven endeutats amb gairebé tothom i amb prou feines trobaven prestamista.

No sabem com deurien funcionar les altres fonts de crèdit (violaris, deutoris i vendes a carta de gràcia), ni el préstec laic en aquests anys. En qualsevol cas l'estudi d'Enric Tello mostra com els grups socials més alts: petits nobles, professions liberals i botiguers eren els creditors, mentre que a "la base de la teranyina censal" hi trobem la pagesia i la menestralia.

Si ens interessa aprofundir la qüestió dels censataris hem d'observar una sèrie de situacions curioses que potser, per tal de captar-les ràpidament, les recollirem en uns quants punts: -Segons hem pogut deduir no era massa freqüent entre els grups socials baixos deure uns quants censals. Per exemple la xifra màxima de censals trobats en aquesta mostra estudiada és de cinc. Es tracta de Maria Culleré i Mercè de Lleida que devia cinc censals tots demanats a cases de la mateixa ciutat on ella residia: un als dominics de pensió 32 rals i 1.066 rals 22 mrs.; un altre als trinitaris de 112 rals de pensió i 3.733 rals 11 mrs.; un tercer als mercedaris de 64 rals de pensió i 2.133 rals 11 mrs. i dos als carmelites descalços de 128 rals i 58 rals cada pensió, 4.266 rals 22 mrs. i 1.935 rals 10 mrs. els capitals respectius, el primer el deuria manllevar el seu marit Josep Castelló també de Lleida i comerciant.

Seguidament trobem a Ramon Morell, Ramon Amorós i Josep Solsona de Lleida amb 4 censals i pensions de 100 a 150 rals anuals, però els capitals no superaven els 5.000 rals. La resta tenien un o dos censals i prou.

-Entre els grups socials més importants era freqüent que el pagament es realitzés mitjançant els marmessors. És el cas de Baltasar de Toda de Reus que era censatari dels agustins de Lleida, però la pensió anual la pagava Josep Antoni Sancho -marmessor- de la mateixa ciutat i que a la vegada era censatari dels carmelites descalços. Cas semblant, i amb el mateix marmessor, esdevé amb D. Jaume i Albert Oños o bé amb Manuel Borràs de Lleida -els tres compradors tenien de marmessor a Josep Antoni Sancho-, però ells a la vegada, eren marmessors de D. Antoni Canalda de la mateixa ciutat.

-Es pot trobar també famílies endeutades com els Fàbregues (els germans Antoni, Ramon, Francesc i Josefa), els Olivé (Joan, Miquel i Antoni) o els Biosca (Salvador, Pere i Anastasi), però amb diferents cases de religiosos.

-Des del moment en què es posen a la venda els censals es donen quatre tipus de situacions diferents a partir de les quals poden accedir a la subhasta: *En primer lloc els que redimeixen el seu censal i prou. És el cas de Joan Mestres, Ignasi Batiller i Tomasa Marlet, tots comerciants de la ciutat de Lleida, i Domènec Escolà hisendat de Torres de Segre. Els quatre tenien de censalistes els dominics de la ciutat.

*Una segona situació l'ocupen els que rematen el seu censal i a més n'adquireixen d'altres, com Miquel Mulleres i Andreu Reig de Lleida o Ramon Codina i Antoni Vila de Balaguer. Dins d'aquest grup es dona una situació curiosa: Teresa Enric de Lleida redimeix un censal que pagava als dominics i alhora n'adquireix d'altres entre els quals es troba el que pagava Miquel Inglés, casat amb ella. Així converteix el seu marit en censatari seu. Aquesta situació l'hem trobada també entre germans i pare-fill. La xifra de censals adquirits a més del redimit no era alta, podia oscil·lar entre 3 i 10 censals. Es tracta d'una solució optada entre grups socials urbans mitjanament benestants.

*Una tercera forma serien els compradors que no redimeixen perquè ni tan sols són censataris, més aviat són censalistes laics. De fet a Lleida el cas únic és Pau Figuerola i la seva societat formada per Josep Castelló entre altres no coneguts.

*El darrer cas és el del comprador de censals que no redimeix el seu, esdevenint

doncs censaler d'un altre. Posem l'exemple de Josep Castelló de Lleida censaler dels dominics de la ciutat i ja hem vist que col·labora amb el gran beneficiari Pau Figuerola i, en canvi, no redimeix el seu censal, sinó que esdevindrà censaler de Manuel Tubau escrivà i veí excel·lentíssim de Lleida.

Quan el censatari era una institució el que s'endeutava era el rector o l'alcalde, en el seu cas, sempre hem trobat un nom concret que hi respon. En cap d'aquests casos el censal fou redimit, sempre comprat per un inversor.

6.10.3. COMPENSAVA INVERTIR EN CENSALS?

Si es tracta de rentabilitzar al màxim les inversions hem de dir que durant la primera meitat de set-cents compensava més prestar a censal, però a partir de la Pragmàtica eren més substanciosos els beneficis de les terres. Ara bé, abans d'afirmar-ho taxativament caldria que proliferessin els estudis sobre l'evolució de la renda a finals de l'Antic Règim.

Potser, com diu Llorenç Ferrer la reducció de l'interès del 5 al 3% va desanimar els censalistes, alhora que cercaren nous llocs on dipositar els seus diners amb certes garanties. Apareixen les obligacions dels ferrocarrils, els deutes de l'estat, la compra i millora de finques. Tota aquesta mutació en la renda dóna lloc a noves formes i possibilitats d'esmerçar els inquiets capitals sorgits durant el set-cents, bàsicament.

De fet, confirmaria aquesta opinió la xifra reduïda de censals creats a partir de 1750, com observarem aviat.

6.10.4. CAPITAL DELS CENSALS

Temps i capital són dues variables inversament relacionades. El capital lluït era més alt com més curta era la durada del censal i a l'inrevés. Les raons potser són òbvies però Llorenç Ferrer les ha sintetitzades així:

-Una, perquè els censals de més capital es llueixen més de pressa perquè són en mans de grups socials amb més capacitat de maniobra econòmica, i al revés, els més petits es mantenen més anys per la incapacitat dels censataris de fer cara a la lluitació.

-L'altra, que el volum, de censals també més petit com més enrera en el temps situem la seva creació a conseqüència de l'alça de preus experimentada en el segle XVIII.

Observar detalladament aquest fenomen a la província de Lleida hauria suposat el buidatge de tots els llibres de comptes on es registren els 10.821 censals. Hem decidit doncs dur a terme un estudi exhaustiu dels censals eclesiàstics posats a la venda a la comarca de l'Urgell i els comprats durant aquests anys. Pensem que els resultats seran extrapolables. A més a més comptem amb els estudis d'Enric Tello pel que fa a Cervera i els resultats no divergeixen massa dels publicats pels diferents estudiosos de la matèria.

A la comarca de l'Urgell es posaven a la venda 2.110 censals pertanyents a 48 cases religioses censalistes. El clergat regular en aquell moment comptava amb 476 censals prestats i el clergat secular amb 1.634 (més en diversos casos on no consta per escrit).

La xifra total de capital empenyorat era de 3.252.331 rals, dels quals 916.466 rals pertanyien al clergat regular i la resta, 2.335.865 rals al clergat secular. Fem una primera reflexió: el 19,49% dels censos de la província de Lleida empraven el 13,65% del total del capital prestat a la província. I és que fins a cert punt és lògica aquesta divergència. En canvi si estudiéssim la ciutat de Lleida, l'equilibri seria a l'inrevés, ja veurem perquè.

Fixem-nos en principi en el quadre XXXIII ([Taula 6-36](#)), corresponent als censataris. Només un 7,48% dels endeutats ho estaven molt (devien el 42,78% del capital prestat) i en canvi el 69,84% dels deutors no arribaven als 2.000 rals. Es pot afinar una mica més, el 20,85% dels deutors havien demanat entre 1.000 i 2.000 rals. Les xifres baixes i molt baixes eren poc freqüents.

En qualsevol cas, si anem a raure als extrems els capitals demanats van de 3 rals a 4.100 rals.

El quadre XXXIV ([Taula 6-37](#)) corresponent als censalistes mostra una extraordinària concentració. Veiem com solament 3 cases dominaven el 49,17% de tot el capital prestat i 11 el 79,44%, la resta solament movia xifres reduïdes, entre els 5 i 15.000 rals.

QUADRE XXXIII: CENSATARIS

VALOR EN DELS ENDEUTATS	RALS % DEUTORS	% CAPITAL QUE DEUEN
0-100	7,287	0,198
101-200	7,085	0,539
201-300	7,287	0,950
301-400	5,465	0,962
401-500	6,275	1,437
501-750	8,704	2,835
751-1.000	6,882	3,138
1.001-2.000	20,850	14,612
2.001-3.000	13,967	17,024
3.001-4.000	8,704	15,555
+4.001	7,48	42,789
TOTAL	100	100

[Taula 6-36.](#)

QUADRE XXXIV: CENSALISTES

VALOR EN RALS DELS PRESTAMISTES	% PRESTAMISTES	% CAPITAL PRESTAT
0-5.000	7,3	0,256
5.001-10.000	19,51	2,027
10.001-15.000	17,07	2,967
15.001-30.000	9,75	3,036
30.001-60.000	12,19	5,939
60.001-90.000	7,31	6,329
90.001-200.000	19,51	30,269
+200.000	7,31	49,173
TOTAL	100	100

[Taula 6-37.](#)

6.10.5.DISTRIBUCIO GEOGRAFICA DE CENSALISTES I CENSATARIS

Presentem en primer lloc el quadre que hem elaborat tenint en compte les poblacions on es creen més censals. La llista solament enregistra 14 poblacions, però reuneixen el 59,62% dels censals i el 71,77% del capital. Es tracta d'estudiar el grau d'endeutament dels diferents municipis, però tenint en compte que una part important d'endeutats residien fora de

la població dels creditors.

Segons el quadre XXXV ([Taula 6-38](#)), Lleida, Balaguer i la Seu d'Urgell són les que compren en valors absoluts més censals. També Lleida se situa en cap de les poblacions amb més cases censalistes, juntament amb Tàrraga i Verdú. En aquest cas l'aparició de Verdú és deguda al gran nombre de beneficis dedicats a diversos patronatges, però tots destinats a una mateixa activitat: el crèdit, amb un nombre semblant de clients.

A l'hora de comentar el capital prestat Lleida segueix en primer lloc, però molt a prop es troba la Seu d'Urgell i Balaguer. Es tracta de tres seus censalistes que reuneixen el 44,04% del capital prestat a la província de Lleida pels ordes religiosos. Si a més hi afegim Cervera i Tàrraga, les cinc ciutats suposen el 60,21% del capital i el 43,19% dels censals manllevats a la província de Lleida.

D'altra banda, i seguint l'observació atenta del quadre XXXV ([Taula 6-38](#)), es nota la relativa importància econòmica dels censals creats a Lleida. Veiem a la columna titulada capital/censal com els més cars són els censals creats a Cervera i a certa distància apareixen els de la Seu d'Urgell i Balaguer. No sabem per què però s'observa una certa originalitat en el món hipotecari cerverí: pocs censals prestats per poques cases i cars.

Les poblacions amb una xifra més elevada de censals per casa són Ciutadilla, Balaguer i Vallbona de les Monges, però si ens fixem en el nombre d'habitants per cada préstec es fa palès un grau considerable de desigualtat en el repartiment dels endeutats. Al costat de poblacions com Barbens o Tornabous on cada família deuria estar empenyorada potser dues vegades, hi ha poblacions com Agramunt i Solsona on d'entre 19 i 15 habitants solament 1 devia un censal. La diferència entre *poblacions molt endeutades*-*poblacions menys endeutades*, ens fa pensar en un altre concepte: la importància de l'element forani.

QUADRE XXXV

	CENSALS	CASES CENSALISTES	CAPITAL PRESTAT	CENSALS/ CASA	CENSALS/ CAPITAL	HABITANTS/ CENSAL
Ager	371	3	485.268	123,67	1.308	1,64
Agramunt	127	2	236.405	63,50	1.861,46	19,88
Anglesola	172	4	306.630	43	1.782,7	4,40
Balaguer	920	6	3.440.489	153,33	3.739,66	5,05
Barbens	153	4	147.832	38,25	966,22	0,66
Cervera	465	6	2.569.438	77,50	5.525,67	8,80
Ciutadilla	159	1	172.352	159	1.083,97	3,45
Lleida	1.716	14	3.567.542	122,57	2.078,39	7,13
La Seu d'Urgell	903	8	3.479.008	112,88	3.852,72	3,21
Solsona	135	3	339.350	45	2.513,70	15,08
Tàrraga	670	9	1.279.974	74,44	1.910,41	4,66
Tomabous	116	1	151.728	116	1.308,00	0,59
Vallbona de les Monges	301	2	578.484	150,5	1.921,87	1,88
Verdú	244	10	336.322	24,40	1.378,37	6,19

[Taula 6-38.](#)

6.10.6. ERA FREQUENT A LA LLEIDA DECIMONONICA EMPENYORAR-SE FORA DE LA POBLACIO?

Si novament recollim la mostra estadística dels censals subhastats a l'Urgell i els venuts a la província de Lleida, el resultat és que sí. Fixeu-vos: a l'Urgell el 35,93% dels censals i el 42,53% dels capitals van dirigits a habitants de la mateixa població de la casa censalista. A Lleida, en canvi, és menys freqüent, el 28,68% dels censals i el 21,58% dels capitals són deguts a gent forània a la ciutat de Lleida. Aquests deutors són foranis però d'una distància no superior als 15 quilòmetres. Hi ha situacions com per exemple Baltasar de Toda de Reus que crea un censal amb els agustins de Lleida; les monges josepetes de Barcelona amb els carmelites calçats de Tàrraga o el rector de Roda d'Isàbena, Francesc Sabon, amb els franciscans de Lleida. A la inversa, els carmelites de Tàrraga només tenien censataris de la ciutat de Tàrraga. Com diu Rosa Congost: "*...dispersió entre censataris d'un mateix censalista; dispersió entre censalistes d'un mateix censatari...*". Censataris. A ls llibres de comptes dels convents i als llibres de comptes d'hisenda hi figuren qui eren els seus censataris en el moment de posar en marxa la subhasta. Si novament treballem les dades de la comarca de l'Urgell, observarem que una xifra important de censataris són de la població on hi ha la casa censalista. No hi insistirem més. Però aquell marge de forasters que oscil·lava entre el 3% i el 50% segons les cases quedava ocupat per censataris residents en llocs on el clergat no tenia tantes possibilitats de préstec, per exemple a les cases de Lleida s'hi desplacen habitants de Corbins, Sonadell, Alcolgul, Aspa, Alcoletge, Juncosa, La Portella, Soses, Vilanova de Segrià, Vilanova d'Alpicat,... on els seus curats o rectories solament eren censalistes de pocs censals i encara de pensió reduïda. Hom pot deduir, segons aquest raonament, que els grups benestants de cada població, si necessitaven crear censals, havien de cercar cases més importants d'una població més gran. Això fins a cert punt és obvi, la qual cosa no suposa que el procés sigui reversible. És a dir, la ciutat ofereix tota mena de censals, però també hi trobaríem segurament una lleugera especialització creditícia.

6.10.7. DURADA DELS CENSALS

L'estudi de la comarca de l'Urgell ens permet ultrapassar les meres especulacions. El 1838, quan comencen a posar-se a la venda els censals, el 58,27% dels censataris feia menys de 50 anys que s'havien empenyorat. La resta havien manllevat els capitals feia 70-80 anys principalment. No podem oblidar de descomptar el 3,27% que superaven els 100 anys. De fet aquests resultats nostres tenen molt a veure amb l'endeutament del Set-cents a les terres de Lleida estudiat per Enric Vicedo. Hem de tenir en compte que durant el segle XVIII el pes del crèdit eclesiàstic fou molt important. L'endeutament col·lectiu i individual generava grans rendes als ordes religiosos. El procés d'expansió agrària va afavorir que la pagesia reduís el seu endeutament col·lectiu cap a la setantena del mateix segle. No obstant això, als darrers decennis la situació es torna a complicar i de vegades les parts de fruits tornaran a formar part de la vida quotidiana. Però també cap a la setantena l'endeutament individual creix els pagesos poden..." *fer cara a les pensions, car hi ha uns progressos reals de l'economia...*".

6.10.8. Estaven actualitzats els cobraments?

Fullejant els llibres de comptes ("cargo") ja es mostra que era del tot impossible el cobrament regular de totes les pensions cada any. L'existència de ròssecs o pensions endarrerides era un fet estructural al sistema censalista. Quan s'acumulaven massa ròssecs, el censalista oferia al censatari capitalitzar-los augmentant el rèdit del censal.

El 1838, data de la venda dels censals eclesiàstics, solament estava actualitzat el cobrament d'un 15,6% dels censals. La resta de censataris pagaven el preu de la pensió amb escreix, precisament per l'existència de pensions endarrerides.

6.10.9. COMPRA O REDEMPCIO?

Suposem que durant aquesta desamortització se subhastà la totalitat de censals dels ordes religiosos i que, a més a més no s'ha perdut cap llibre de comptes, cosa que no seria gens inhabitual. Reunint totes les xifres d'antuvi hi ha dos fets que sobten bastant primer la poca quantitat de censals comprats o redimits i en segon lloc, per què els censals comprats o redimits pertanyien només a cases censalistes de la ciutat de Lleida (1 casa de Balaguer i d'Scala Dei)? Tot això ens fa pensar en un grup de beneficiaris de la desamortització a Lleida que ja estudiarem en el capítol 9 dedicat precisament a ells. Observem el quadre XXXVI (Taula 6-39) on es mostra l'orde censalista. Al costat el percentatge de censals comprats i a la dreta el capital que suposaven els censals anteriors. De fet comparant les dades, es nota una certa homogeneïtat excepte en els agustins i mercedaris on els pocs censals venuts comptaven precisament amb capitals elevats, adquirits per Pau Figuerola.

QUADRE XXXVI

ORDE CENSALISTA	% CENSALS COMPRATS	% CAPITAL COMPRAT
Dominics de Lleida	51,78%	59,06%
Agustins de Lleida	28,57%	91,25%
Franciscans de Lleida	59%	33,06%
Trinitaris de Lleida	16,200%	23,20%
Jesüites de Lleida	51,42%	46,09%
Carmelites Calçats de Lleida	55,42%	49,84%
Camelites Descalços de Lleida	44,14%	64,71%
Mercedaris de Lleida	36,98%	65,24%
Dominics de Balaguer	80,95%	85,68%
Scala Dei	4,47%	4,62%

[Taula 6-39.](#)

Però qui redimeix i qui compra? Vegeu la llista immediata de persones que redimeixen el seu deute:

D. Domènec Agulló de Lleidan.c. xifra1 censal
Ignasi Batiller de Lleida 1.819rs 20mrs1 censal
Ramon Codina de Balaguer8.533rs 11mrs1 censal
Teresa Enric de Lleidan.c. xifra1 censal
Domènec Escolà de Torres de

Segre	2.133rs 11mrs	1 censal
Ramon Galí	n.c. xifra	1 censal
Joan Mestres.....	354rs 30mrs	1 censal
Miquel Montaña.....	1.066rs 22mrs	1 censal
Bàrbara i Joaquim Nuet de Lleida.....	21.672rs	1 censal
Andreu Reig de Lleida	n.c. xifra	1 censal
Antoni Vila de Balaguer	n.c. xifra.....	1 censal

Si els volem situar professionalment tots ells eren comerciants excepte els Nuet i Domènec Escolà, hisendats d'Alcarràs i Torres de Segre, respectivament. Cap d'ells adquirí béns immobles de la desamortització a Lleida, però sí que alguns adquiriren més censals. Observem ara la llista de compradors:

Agulló, Josep	8.000rs	1 censal
Agustí, Antoni	27.176rs	17 censals
Aixalà, Maria Antònia	8.868rs	3 censals
Boixet, Ramon.....	5.467rs	1 censal
Bosch, Antoni	40.730rs	20 censals
Carulla, Manel	38.347rs	19 censals
Cases, Ignasi	158.918rs	58 censals
Castelló, Josep.....	63.111rs	28 censals
Codina, Ramon	99.278rs 92mrs	22 censals
Enric, Teresa	3.267rs	2 censals
Escolà, Domènec	2.134rs	1 censal
Fausi, Francesc-Carrero, Esperança	10.895rs	1 censal
Figuerola, Pau.....	1.021.036rs	377 censals
Galí, Ramon	4.767rs	2 censals
Garull, Joaquim	3.706rs	2 censals
Marlet, Tomassa	2.774rs	1 censal
Mestres,	Joan 400rs	1 censal
Mulleres, Salvador.....	216.075rs	59 censals
Porta, Bentura	16.848rs	7 censals
Reig, Andreu	22.992rs	11 censals
Rovira, Anastasi	4.525rs	1 censal
Sitjà, Joan	87.289rs	58 censals
Tubau, Manuel	25.940rs	6 censals
Vila, Antoni	57.579rs 47mrs	12 censals

Segons es veu en aquestes dues llistes predomina la compra de censals a la redempció, però esbrinem-ho detalladament. Sabem que solament s'adquiriren el 6,66% dels censals que suposaven el 8,07% del capital. D'aquest volum reduït solament es redimí l'1,53% dels censals i l'1,81% del capital, podem aproximar-ho a 2,25% perquè en 5 censals no hi consta la seva capitalització sinó que forma part del volum total pagat per aquests personatges que alhora redimien i compraven. En principi doncs, la desamortització, en aquest aspecte, no deuria afavorir gens ni a la petita pagesia propietària ni als grups socials més necessitats que a partir d'ara passarien a mans d'aquests especuladors amb molts menys escrúpols que els censalistes religiosos. L'oportunitat fou doncs aprofitada per pocs que compraren molt, concretament Pau Figuerola adquirí el 52,90% del capital i el 56,17% dels censals, a més de tot el volum de béns immobles que ja estudiarem en el capítol corresponent.

Amb molts menys censals cal esmentar Salvador Mulleres de Lleida, Joan Sitjà de Barcelona i Ignasi Cases de Lleida, tots ells dedicats al sector terciari. El 20% de diners esmerçats en la compra de censals a Lleida queda distribuït entre 20 persones, les xifres són insignificants gairebé però cal esmentar Manuel Tubau escrivà de Lleida i veí excel·lentíssim, qui adquirí a més 251 jornals i 4 cases; sempre rematava en societat formada amb Ramon Mestres i Jaume Sala, excepte en la compra de censals. Un altre personatge que hem de destacar és Antoni Vila de Balaguer, germà de Ramon i Francesc, tots plegats comerciants de primera classe. Part dels compradors abonaven les xifres dels remats en metàl·lic i en vuit pagues. En estudiar la diferència entre el preu de capitalització del censal i el preu del remat es troba un increment del 18,64% de mitjana, a favor d'aquest darrer. Convé observar les divergències entre les diferents cases censalistes:

Agustins de Lleida.....	64,98%
Dominics de Lleida	41,30%
Dominics de Balaguer	23,87%
Carmelites Descalços de Lleida	21,65%
Mercedaris de Lleida.....	2,84%
Trinitaris de Lleida.....	0,95%
Carmelites Calçats de Lleida.....	0
Scala Dei	0
Jesuïtes de Lleida	0

Com veiem, les diferències són francament importants. En tots els casos on el remat és elevat hem trobat que el comprador era un personatge, diguem-ne, benestant i potser acostumat a escometre tot allò que li interessava en l'ocasió més adient. No hi manquen doncs ni Pau Figuerola ni el seu soci Josep Castelló en els remats superiors al 50% del preu de capitalització. El preu més alt el rematava Maria Antònia Aixalà de Lleida, en tres censals dels dominics pels quals n'abonà el 69,94% de més.

6.10.10. CONCLUSIONS

En aquest capítol hem intentat donar a conèixer el grup de béns que l'estat aclaparava i que pertanyien als ordes religiosos. Perquè a més de propietària l'Església era prestamista.

Hisenda es trobava amb un volum de censals que podia posar a la venda, però que entretant li aportaven unes rendes. El preu de capitalització dels censals equivalia al 64,88% de tots els béns immobles adquirits a Lleida. No obstant això, se subhastaren tard i es compraren poc. A què es deu aquest desinterès dels compradors envers els censals? A més la situació és curiosa perquè entre els censals comprats la xifra de remat és almenys un 30 o 40% més elevada que la de capitalització. En qualsevol cas, aquest desinterès potser és un argument més del desencant que despertaven; de fet, la pèrdua de pes de les pensions de censal augmentà per l'increment en l'endarreriment del pagament i les respostes s'orientaren cap a la compra i millora de finques, prestar a censal amb garanties o altres noves fonts d'inversió (ferrocarril, canals,...).

La xarxa censalista a Lleida estava en mans de poques cases que a la vegada prestaven molts censals i cars. D'altra banda hem localitzat també una especialització, diguem-ne, geogràfica i econòmica. En una anàlisi més aprofundida detectem que 4 cases ja concentren el 17,52% dels censals prestats i el 37,77% del capital manllevat a la província de Lleida als ordes religiosos. En aquest cas ens sorprèn la ciutat de Lleida per la seva dispersió (moltes cases censalistes, però pocs censals i amb una mitjana de capital prestat que amb prou

feines supera la xifra habitual), Cervera i Balaguer (amb capitals per censals força més alts).

Entre les cases censalistas més importants hem vist les comunitats de preveres i els carmelites descalços de Lleida. Ara bé, no es poden oblidar els foranis, sobretot els ordes monàstics cistercencs especialitzats en crèdits dedicats a persones solvents (almenys aquesta és la impressió que tenim després d'haver esbrinat els llibres de les monges de Vallbona).

Pel que fa als censataris, predominen els pagesos i artesans, però reben més capitals els altres grups (comerciants, negociants, noblesa...) a excepció dels jornalers, que amb prou feines trobaven crèdits. La majoria de censals els absorbeixen Lleida, Tàrraga, Balaguer i la Seu d'Urgell, si bé pensem que els de més capital foren creats fora de Lleida. Aquest recel extraordinari a l'hora de prestar diners per part del clergat aniria relacionat amb un dels mecanismes posat en marxa pels ordes religiosos per tal de garantir el cobrament de les pensions: prestar a persones solvents. Però a més resulta que a aquest grup la lluita els havia sortit econòmicament i si volien encara podien adquirir-ne més, fins i tot en vals reials! No obstant, tot fa pensar que preferien acudir a la subhasta de béns immobles.

Com diu Llorenç Ferrer durant aquesta desamortització: *"l'Església quedava desposseïda de la funció de prestamista i es contribuïa a crear una altra xarxa: la de l'escanyapobres"*.

I és que s'havia perdut la confiança en una institució fins aleshores fonamental.

6.11. CRISI DEL REGIM SENYORIAL

Per a l'estudi de la crisi de l'Antic Règim és necessari conèixer les relacions entre el factor de producció -terra- i els altres factors econòmics -renda, treball i benefici-. Després d'haver analitzat els règims agraris i abans d'arribar al canvi jurídic -la desamortització-, cal estudiar el tipus de creixement econòmic i el seu impacte en el procés productiu i en les relacions socials de la Lleida decimonònica.

Sovint en els manuals d'història s'ha dit que la desamortització solament va servir per desplaçar l'antiga aristocràcia i instaurar, en el seu lloc, la burgesia. De fet, si nosaltres revisem el capítol "Beneficiaris" d'aquesta tesi quasi estem temptats de dir-ho. Sobretot si observem que se segueixen mantenint per part dels nous propietaris règims d'explotació heretats del feudalisme (establiment, parceria,...).

Durant el segle XVIII podem dir que arreu d'Espanya el pagès organitzava la producció en funció de la subsistència, i -excepcionalment anava al mercat tot i que no produïa per al mercat-, per tal de pagar rendes. El nivell tècnic era baix i això l'obligava a produir de forma extensiva i a resistir les crisis agràries. A la província de Lleida, l'estudi dels règims agraris ens ha mostrat encara una província caracteritzada per un sistema productiu bianual, uns rendiments més baixos i fluctuants que alguns indrets de Catalunya, amb un predomini clar de la sembradura per davant dels altres cultius més rendibles, uns salaris baixos, poc reg, una tendència important cap a la microparcel·lació,... Hom pot veure una progressiva tendència cap als contractes d'arrendament en metàl·lic i la parceria convivint amb rendes encara feudals. En part, recorda el model de Chaiànov, on aquest tipus de comunitat pagesa és present a la crisi de l'antic règim i en el procés revolucionari burgès. De fet aquestes comunitats rurals van començar a patir durant el segle XVIII l'endeutament progressiu, la falta de recursos, l'increment de la població, però alhora la poca modernització de l'agricultura. És clar que es roturaren noves terres, però no eren les millors. S'incrementa la producció, però no tant la productivitat, i aquests increments són sempre inferiors als del litoral com ja hem demostrat abans. Tot això durà com a conseqüència la proletarització i el creixement de la població marginal.

La crisi demogràfica i de subsistència de la segona dècada del segle XIX va posar en evidència la gran importància de l'agricultura tradicional. La crisi d'aquesta agricultura es deu a causes externes: pressió fiscal de l'Estat, penetració de capital urbà al camp,... Però res tenia a veure l'agricultura de secà amb la de reg i d'horta. És clar que hi havia poques terres bones (ja ho hem vist a l'estudi dels cadastres o en la mateixa subhasta de terres desamortitzades). L'apartat dedicat al "regatge" ens feia observar l'extraordinari aprofitament de rius, rierols i basses plenes amb aigua de la pluja i de pous que abastien d'aigua els horts de secà. Ben poques obres hidràuliques s'havien realitzat encara. Fins aquí queda definit el tipus d'agricultura que Chaiànov anomena explotació domèstica.

En els llocs d'agricultura regada es practicaven tècniques intensives amb guanys superiors al secà i amb oscil·lacions any bo-any dolent inferiors. A més es cultivava cànem o altres productes que ja empenyien una incipient indústria casolana, artesanal, que ja produïa ingressos complementaris. És clar, aquesta terra horta de regadiu tenia un preu molt alt, elevats rendiments i productes gairebé sempre comercialitzables, en un moment en què els preus anaven pujant. El propietari d'aquestes terres és un pagès solvent, que acumula beneficis, que compta amb un capital estalviat i que potser viu en poblacions grans o en àrees urbanes -Lleida, per exemple-. De Vries ja havia demostrat la importància del capital urbà en l'agricultura. Ja veurem com alguns dels nostres compradors de finques desamortitzades

correspondran al retrat elaborat per De Vries. Novament caldria tornar a esmentar Chaiànov, perquè aquest tipus d'explotació correspon a l'altre model definit per Chaiànov: la unitat econòmica capitalista. No obstant això, aquesta explotació capitalista admet matisacions que de vegades recordaran el model ricardià. Observeu el grup de rendistes que havien acumulat les millors terres i que s'havien especialitzat en el préstec hipotecari i en l'arrendament. Els contractes d'arrendament es fixaven a curt termini, així els revisaven segons la tendència alcista dels preus agrícoles.

O bé l'altre protagonista d'aquest segon tipus d'agricultura mostra ja característiques d'un negociant capitalista, que podia ser hisendat, comerciant en els sentit ampli del terme, professió liberal... La seva presència queda ben documentada també al camp lleidatà. L'interès dels grups urbans per les terres de qualitat és paral·lel al desenvolupament de l'agricultura, a l'alça de preus i a la reducció dels rèdits que abans havien aportat els censos i censals.

La propietat de la terra la tindran una serie de grups que no treballen la terra, i que convertiren al petit-propietari en arrendatari-assalariat. Aquest procés es mantindrà fins mitjan segle XIX. Posteriorment el desenvolupament del capitalisme al camp va plantejar la necessitat de modificar les formes tradicionals d'explotació del treball pagès, com la cessió de terres en emfiteusi i rabassa. També es va qüestionar el manteniment de la parceria. En aquest context hi ha propietaris que opten per l'explotació directa. De fet, aquest tipus de resposta no va ser massiva. Una etapa de preus alts i salaris baixos i estables, com va passar el 1870-1880, podia impulsar alguns propietaris a l'explotació directa; però una cojuntura inversa actuaria de forma contrària.

La pressió del capital urbà dissol internament la comunitat pagesa i afavoreix la creació de tres estrats de pagesos:

1- Pagesos amb molt poca terra i gairebé semiproletaritzats. Ja els hem observat en el buidatge dels cadastres: molts d'ells posseeixen parcel·les inferiors als dos jornals. Segons les teories ricardianes en aquests grups no hi ha renda, només treball i capital.

2- Pagesos amb propietats petites.

3- Pagesos acomodats. Nosaltres els hem qualificat d'hisendats. Són pagesos amb extensions de terra grans i habitualment esdevenen el centre d'atenció dels propietaris rendistes més emprenedors.

Els comerciants intermediaris s'enduien una bona part de l'estalvi acumulat per aquest pagès que treballava la terra i, naturalment, els interessava que la pagesia obtingués guanys, és a dir, que "l'empresa agrària" funcionés. A aquest grup li preocupava que els impostos de tipus senyorial, que el pagès pagava, minvessin els seus guanys, no els del pagès treballador de la terra. Aquesta angoixa s'accentuarà amb la crisi de l'Antic Règim, per això aquest grup reorientà en benefici seu l'anomenada revolució liberal.

Com diu Pierre Vilar "*...a mesura que avança el segle XVIII els posseïdors de terres s'havien adonat que tot cens fix, perd ràpidament tot poder de compra i convé beneficiar-se de l'augment de preus agrícoles i dels ingressos creixents de l'explotació, aleshores la solució fou o bé l'arrendament a curt termini, o bé la parceria...*". Tanmateix caldria esbrinar si realment la puja dels preus dels arrendaments és anterior o posterior a la puja dels preus agrícoles, i si es manté una correlació entre uns i altres.

Pel que fa a la renda senyorial Pierre Vilar ens diu "*...un gran conjunt d'arrendaments senyorials a Catalunya multiplica el seu ingrès per cinc, mentre que els preus agrícoles es multipliquen per tres...*".

Jaume Torras amplia el període estudiat per Pierre Vilar i es desprèn de les seves conclusions que al darrer terç del segle XVIII l'ingrés senyorial va créixer menys que els preus. A Lleida, Enric Vicedo estudia els arrendaments del Capítol de Lleida, on es veu un

fenòmen diferent. Mentre que els arrendaments passen de 100 a 177,76 entre 1773-1776 i 1797-1800, els preus del mercat de Lleida van de 100 a 144,24. La renda senyorial supera a Lleida en aquests anys el creixement dels preus. Per a Vicedo la tendència a la reducció dels preus als mercats de Lleida des de la fi de la dècada de 1810 fins al 1831, mostra la reduïda remuneració percebuda pels productors agraris en l'etapa anterior a la supressió definitiva del règim senyorial i a la desamortització de Mendizàbal.

La davallada relativa dels ingressos procedents de l'arrendament dels drets senyorials s'insereix dins un context d'alça molt intensa dels preus agrícoles. Inicialment, la davallada palesa dificultats per ajustar l'evolució dels preus a partir de mitjan/finals de l'any 1780. Progressivament, a aquestes dificultats d'ajustament s'afegiran els efectes de la resistència pagesa a la "reacció senyorial" i les vicissituds bèl·liques i polítiques del primer terç del segle XIX.

Recentment, Enric Tello ha mostrat que durant les darreres dècades del segle XVIII i les primeres del segle XIX es redueixen en termes reals tant la renda senyorial com la renda de la terra, la qual cosa mostra les dificultats en l'agricultura catalana, i permet entendre les resistències a la supressió del règim senyorial. La crisi de la renda senyorial tindrà més a veure amb els problemes del món rural que amb l'erosió del règim senyorial.

En el marc de l'antic règim ara les crisis no obeeixen solament a crisis de subsistència. En aquesta agricultura capitalista que acabem de descriure, la crisi és una crisi de desenvolupament. D'un desenvolupament que s'ha vist condicionat per les seves contradiccions -propietat feudal, fiscalitat senyorial-. En aquest marc, l'increment demogràfic respon fraccionant les petites propietats. No obstant això la crisi econòmica de principis del segle XIX va afectar a les dues "agricultures" -la tradicional i la capitalista-; fou una crisi de subsistència, però també una crisi de desenvolupament lligada al canvi de conjuntura econòmica.

Però en aquesta conjuntura revolucionària, quines rendes es mantindrien i quines s'abolirien? Abolirien les rendes feudals i mantindrien les que es podien convertir en rendes de la propietat privada.

L'abolició del règim senyorial i les altres mesures que coneixem com a reforma agrària liberal no van permetre a l'alta noblesa catalana o valenciana de convertir els seus amplis patrimonis en latifundis burgesos com succeí a l'Espanya meridional. Però aquest fet tampoc va significar l'accés a la propietat de la pagesia pobra: la redempció de l'emfiteusi és un procés lent i ple de dificultats com s'ha vist en aquest mateix capítol. No podem dur més enllà aquestes consideracions, ni tampoc pretendre que la revolució liberal aconseguís fer fonedissos els components essencials de l'antic ordre, ni dir que aquests desaparegueren d'arrel sota l'empenta inexorable de les forces que assenten les bases del món contemporani.

Després de totes aquestes observacions voldríem defensar el model de Chaiànov, bàsicament en uns quants punts, malgrat unes petites discrepàncies. Quan Chaiànov parlava de les despeses generals de producció en una "explotació domèstica", ens recorda força les nostres observacions del pagès balaguerí quan preferia sembrar grans en lloc d'altres conreus tot i que d'antuvi veiem que eren més rendibles, però requerien una inversió inicial superior. La seva previsió era doncs, força correcta.

Quan Chaiànov tractava el "Preu de la terra" es preguntava quin era el preu que estaven disposats a pagar els pagesos. A tot això hi afegeix que potser l'arrendament era més satisfactori que la compra de terres, fins i tot pensa que... "*en àreas superpobladas las familias campesinas màs pobres pagaràn los precios y los arrendamientos màs altos por la tierra...*". Voldríem recordar dos apartats d'aquest capítol de la tesi: "Preu de la terra" i "Arrendaments en metàl·lic" on ens preguntàvem si realment compensava més al pagès pagar la paga anual

de la compra de la terra, o bé el preu anual de l'arrendament. Certament el segon era més econòmic que el primer. Tot i això nosaltres ens trobem davant un mercat excepcional de terres -desamortització- i els lleidatans no estaven sotmesos a la superpoblació que esmenta Chaiànov. Ara bé, amb variables diferents no hi estem tan lluny. Però es que el pagès, més que no voler comprar terra, no podia accedir a la propietat. En aquest aspecte diferim de Chaiànov. D'altra banda caldria pensar si en una situació de dèficit de terres..."*aparece un número cada vez mayor de compradores y arrendatarios dispuestos a pagar precios más altos que los capitalistas*".

Pensem que si es produeix una transferència de terres cap a la unitat domèstica és perquè aquestes terres no interessin al capitalista. Un altre cas diferent seria que les terres esmentades fossin les "marginals", però mai la transferència de terres aniria de la explotació capitalista a la domèstica. A més a més, la desamortització n'és una mostra prou clara: quines terres van a parar a mans de pagesos-treballadors de la terra? Senzillament, les que no volen els altres grups compradors. Nou punt de discrepància amb Chaiànov.

Tampoc acceptem que l'explotació familiar pugui comprar terres més cares que la seva renda econòmica. No hem d'oblidar que el préstec hipotecari és una punció important en els beneficis del pagès. I molt menys encara hem de menystenir el "preu dels productes". El pagès no té diners per a invertir en conreus més rendibles com hem dit abans, per tant ha de minimitzar les despeses.

Certament, pensem que els dos tipus d'explotacions descrites per Chaiànov corresponen als dos tipus de compradors dels béns desamortitzats. Ara bé, entre els uns i els altres no hi ha més connexió que la dependència d'uns respecte dels altres (explotadors/ explotats en la més estricta terminologia marxista).

6.12. CONCLUSIONS

En aquest capítol ens ha interessat, bàsicament, copsar en quin moment es trobava l'agricultura lleidatana a principis del segle XIX. És clar, una referència al Set-cents és obligada. D'antuvi les primeres prospeccions ja ens mostren un tipus d'agricultura caracteritzada pel sistema bianual, amb les diferències d'explotació i producció corresponents a la zona geogràfica. És clar, res tenen a veure les comunitats agràries de la muntanya amb les de la plana. Per això hem distingit quatre estructures de la propietat diferents: la zona pirinenca, la Catalunya dels masos, la plana i la zona segarrenca dels altiplans.

Al nord de la província la propietat comunal pot arribar al 90%, i a mesura que baixem pels Pallars pot haver disminuït fins al 20%. La terra comunal està sotmesa a un dret rigorosament reglamentat. Les terres comunals podien ser artigades, establertes i, per tant, conreades. És el cas de les boïgues. A partir d'aquest moment començaria tot el dret d'ús que podia tenir sensibles variacions entre uns llocs i uns altres. A l'alt Pirineu i a Andorra, el propietari del dret d'ús de la boïga podia fins i tot vendre el dret d'utilitzar-la, amb els treballs de millora capitalitzats. Fins i tot, a les parròquies de Canillo i Encamp (Andorra) s'han trobat boïgues heretades. Al Solsonès i al Bages deuriem ser cobejades pels seus elevats rendiments (11 a 1 i 8 a 1, respectivament). A part d'aquest ús comunal queden els solans i els emprius.

Si a la part pirinenca la poca terra conreable té una distribució molt descompensada (pocs tenen molta terra, i molts, en tenen poca) a mesura que ens atansem a la plana la microparcel·lació serà tota una realitat, per bé que en uns indrets més que en altres. Tot aquest procés es produeix malgrat la política colonitzadora d'algunes institucions, que intentaven establir parcel·les de tamany mitjà. Un fenomen paral·lel a l'augment de la superfície cultivada i, per tant, a la desaparició de les terres ermes, és la microparcel·lació. Pensem que a Bellpuig d'Urgell el 1852 el 75,2% dels propietaris comptaven amb propietats inferiors a 4 ha., a Palau d'Anglesola el 67,6%, a Balaguer el 1848 el 71,71%, a Lleida el 1840 el 85,97% i a Portell el 1879 el 75,72%. Gaspar Feliu comentava que...*"el conreu de terres cada cop més pobres, menys resistents a l'endèmica sequera de la zona, donà rendiments decreixents i sobretot augmentà encara més la desigualtat de les collites, i amb les males collites, arribà la misèria, agreujada per l'increment del nombre de boques a alimentar..."*.

En tota la província de Lleida no és massa habitual la concentració parcel·lària al segle XIX. A la ciutat de Lleida el 1840 només el 17,23% dels propietaris tenien més de tres parcel·les. A Balaguer el 4,95% es trobava en aquesta situació, per bé que quatre persones tenien més de cent jornals cadascuna en una sola peça, fet no conegut a Lleida. A la Segarra la concentració parcel·lària és més habitual per bé que la terra posseïda és de poques dimensions. A Portell el 1879 solament el 37,38% dels propietaris tenen una sola parcel·la i el 33,31% en tenen més de tres.

A les parts muntanyenques les diferents formes de participació en els drets comunals caracteritzava el sistema d'explotació. Des de la participació en l'establiment de les boïgues, cas potser més freqüent que la parceria, fins arribar als més desfavorits -els jornalers-, tot fa pensar en un sistema que potser premiaria l'hereu per davant del cabaler, sobretot a l'hora d'aconseguir la contractació d'una boïga, d'un empriu o d'una solana.

A mesura que descendim, la parceria començarà a prendre importància per davant de l'establiment. Convé insistir en aquest punt perquè sovint s'ha enaltit el paper de l'establiment, quan a la província de Lleida el contracte -escrit- més sovintejat, almenys entre els religiosos, és la parceria i l'arrendament en metàl·lic. Fins i tot en bastants casos l'extensió vitícola apareix lligada a la parceria. Ara bé, excepció feta a les terres del clergat, al segle XVIII, a les

terres de Lleida, l'establiment és tan fonamental com les llicències de cultiu, i en tercer lloc, la parceria i l'arrendament en metàl·lic.

Un contracte sensiblement diferent a la parceria, caracteritzava les comarques de la plana. Es tracta de les *llicències de cultiu*. De fet, es diferenciava de la parceria en la durada que ara depèn de la voluntat dels propietaris. També a Tèrmens, Enric Vicedo ha trobat el *dret de rella* era un cas entre l'establiment i la llicència. Malgrat totes aquestes variants, cal no oblidar el costum d'establir per part del Gran Priorat i l'interès de la burgesia per obtenir aquests establiments. Precisament l'interès d'aquests grups benestants pels establiments del Gran Priorat aniria relacionat amb l'interès que tenien aquests mateixos grups pels censos subhastats durant la desamortització. És clar, abans calia controlar que ningú no els redimís, així ells podrien fer-se amb un nou ingrés. Potser en la mateixa línia anirien els arrendaments en metàl·lic que veurem a les subhastes. L'arrendatari tampoc és pagès sinó un comerciant o negociant i que, en algun cas, encara cedeix la terra a parceria. Queda palès doncs l'interès de la burgesia a participar en l'explotació de la terra.

Però, per què predomina l'arrendament en metàl·lic a les terres eclesiàstiques, si de fet no era habitual a la resta de terres estudiades? Diverses opinions relacionen períodes històricament estables amb la presència de l'arrendament en metàl·lic i períodes més inestables amb l'augment de la parceria. De fet si en un contracte d'arrendament en metàl·lic, l'arrendatari es compromet a entregar regularment una quantitat és que espera recollir-la en el moment adient. Potser aquestes terres arrendades necessitaven treballs més intensius, bé perquè haguessin estat desermades recentment, bé per la presència de cultius de reg o hortes. En aquest cas l'arrendament era un contracte molt eficient. Eficient pel propietari i per l'arrendatari que explotava el treball d'altri. A més, si aquesta cadena d'interessos es complia, tothom tenia el guany assegurat i els contractes es renovaven.

D'altra banda si el contracte obligava a pagar en metàl·lic, el pagès havia d'anar al mercat. Així el propietari trobava una manera de potenciar la transformació dels cultius. L'entrada al mercat capitalista suposa un procés irreversible que "*obliga a constants adaptacions i reajustaments i, evidentment, d'acord amb les condicions naturals, a intensificar l'especialització en aquells conreus amb possibilitat de vendes remuneradores*".

Aquest raonament potser aniria molt relacionat amb l'interès d'aquest grup "*negociant-intermediari*" a no participar en la propietat de la terra, sinó en la comercialització de la producció agrària i en el crèdit.

Ara bé, a Lleida es va produir l'esmentada especialització de cultius? Els cadastres, les cartilles avaluatòries i les dades de les terres desamortitzades ens mostren un predomini de les terres de secà, de baixa qualitat i bàsicament dedicades a la sembradura. La vinya semblava alternar amb l'olivera, que esdevé el segon cultiu en importància. Al darrera quedaven el bosc i l'horta regada, sempre cobejada pels seus rendiments.

Naturalment el preu obtingut per cada tipus de terra a la subhasta de la desamortització anava relacionat amb la qualitat i la grandària de la finca subhastada. Però ¿els preus bestrets per cada jornal de terra eren extrapolables a la resta de terres? En principi s'ha comprovat que la terra desamortitzada arreu d'Espanya és cara. No obstant això convé recordar que a la província de Lleida entre els 2.500 rs/jornal i els 1.000 rs./j. hom podia comprar terra campa, horta de secà i terra de regadiu; per més de 2.500 rs/j. quedava solament l'horta de regadiu que podia arribar a 10.000 rs./j.; i menys de 1.000 rs/j. terres ermes, prats i boscos.

A més de qualitat i grandària, els preus de les finques obeïen un preu de capitalització, és a dir, s'avaluava els guanys de la finca en els darrers quatre anys. Així doncs, si els rendiments són a Lleida més baixos que al litoral, les terres, proporcionalment,

deurien ser més econòmiques. Ara bé, a l'interior, a part de rendiments més baixos, s'han d'afegir les possibles oscil·lacions *any bo-any dolent* superiors que a les comarques del litoral. Tot aquest raonament ens duu a pensar si aquest binomi *terra cara-rendiments baixos*, no empobria -proporcionalment- més el pagès lleidatà que el del litoral? Certament caldrien estudis comparatius. Per altra banda, la caiguda de les rendes agràries a partir de la crisi de finals de segle, sentenciant la incapacitat del sector per sostenir alhora tots els esglaons de la cadena d'explotació del treball pagès que havia caracteritzat el camp català durant el segle XIX, i els fracassos dels grans propietaris en les successives experiències de conreu directe, van acabar impulsant processos de fragmentació de les grans propietats i transferència de terra al petit propietari. Per tant, a finals del segle XIX, ni aquest pagès amb poques terres es transforma en proletariat rural que viu només del jornal, ni és generalitza entre els grans propietaris l'ús de treball assalariat.

Però l'Església a més de propietària de terres era prestamista. Tant el clergat regular com el secular es dedicaven al préstec i entre els seus clients no hi mancaven pagesos, jornalers, artesans,...ni altres grups privilegiats (no oblidem que estar empenyorat no volia dir ser pobre). Per això quan es posen a la venda els censals, pocs poden acudir a redimir el seu deute, però sí que pocs en rematen força. És clar, el crèdit es convertia en una altra font d'ingressos.

Predomina un tipus de comunitat pagesa caracteritzada per una sèrie de pautes: conreu cerealista, rendiments baixos, poc reg, poques hortes, propietats petites i endeutament progressiu. En síntesi, poca modernització de l'agricultura i una lenta penetració del capital urbà al camp caracteritzen els moments previs a la desamortització. Aquest capital urbà serà precisament el beneficiari de la venda de terres en subhasta pública. Poc a poc, el pagès-treballador es convertirà en arrendatari d'aquests grups, procés que s'agreuja durant tot el segle XIX. Estem doncs, en plena crisi del règim senyorial i en plena emergència del capitalisme. En aquesta mena de frontissa hi encaixen les desamortitzacions decimonòniques, que potser no mouran una xifra de terres molt elevada, però que contribueixen a palesar un fenomen irreversible: la caiguda lenta de l'Antic Règim.

La coyuntura favorable esdevinguda a finals del segle XIX, deuria impulsar probablement a alguns propietaris a optar per l'explotació directa de les seves terres. Aquesta explotació directa li exigia la presència d'un encarregat, amb una remuneració salarial elevada, tant que potser li compensava més donar la terra a parceria. Quan els preus agrícoles pujaven i els salaris eren baixos i estables l'explotació directa podia compensar al propietari; però en una coyuntura inversa, preus estancats o a la baixa, i salaris elevats, les forces actuen en sentit contrari. Així doncs, si l'explotació amb treball assalariat no va desplaçar la parceria, és perquè els seus resultats eren menys remuneradors per als propietaris. Com que aquestes coyuntures de preus i salaris no podien ser compensades per un increment de la productivitat va ser impossible, la coexistència de propietaris rendistes, propietaris capitalistes, arrendataris, parcers i jornalers. La disminució del producte net agrari a disposició del sector, impedirà el manteniment d'unes relacions de distribució semblants que es mantenien fins a mitjan segle XIX, ara l'expansió del capitalisme dins la societat agrària ha optat per altres solucions.

6.13. APÈNDIX AMB LES DADES DELS CENSOS SUBHASTATS

CLERGAT REGULAR:

TRINITARIS:	Nº DE CENSALS	CAPITALITZACIÖ
Anglesola	118	195.386 rs.
Avinganya	77	132.846 rs.
Balaguer	65	91.164 rs.
Bellvís	21	24.144 rs.
Lleida.....	216	304.583 rs.
MERCEDARIS:		
Agramunt	68	120.203 rs.
Lleida.....	146	251.298 rs.
Sant Ramon.....	41	49.582 rs.
Tàrrrega	44	80.584 rs.
DOMINICS:		
Balaguer	42	193.029 rs.
Cervera	3	4.312 rs.
Ciutadilla.....	159	172.352 rs.
Lleida.....	168	333.747 rs.
La Seu d'Urgell.....	47	60.286 rs.
Solsona	32	91.583 rs.
Tremp	1	6.268 rs.
FRANCISCANS:		
Balaguer	62	121.333 rs.
Bellpuig.....	37	81.473 rs.
Cervera	14	45.298 rs.
Lleida.....	100	176.075 rs.
Agramunt	59	116.075 rs.
AGUSTINS:		
Cervera	28	45.442 rs.
Guissona.....	31	49.008 rs.
Lleida.....	140	228.757 rs.
Sanauja	34	73.394 rs.
La Seu d'Urgell.....	77	152.352 rs.
Tàrrrega	64	98.573 rs.
MONGES DE L'ENSENYANÇA:		
Lleida	30	91.167 rs.
La Seu d'Urgell.....	83	216.779 rs.
Solsona	77	203.899 rs.
CLARISSES:		
Balaguer	38	120.167 rs.
Lleida.....	23	80.624 rs.
MISSIONISTES:		
Guissona.....	36	70.047 rs.
CARMELITES:		
Balaguer	41	89.503 rs.

Borges Blanques.....	50	113.029 rs.
Lleida (Descalços).....	632	1.137.532 rs.
Lleida (Calçats).....	83	152.662 rs.
Salgar	20	35.757 rs.
Tàrrega	100	168.994 rs.
MÆNIMS:		
Cervera.....	11	12.133 rs.
Ponts.....	15	18.213 rs.
JESUÀTES:		
Cervera.....	19	39.744 rs.
Lleida.....	70	142.134 rs.
Sant Guim	14	18.800 rs.
La Seu d'Urgell.....	28	34.400 rs.
INQUISICIÖ:		
Barcelona	2	93.899 rs.
ORDES MONÀSTIQUES:		
BERNATS:		
Escarp.....	87	230.640 rs.
Lavaix.....	71	212.111 rs.
Poblet	294	542.666 rs.
Santes Creus.....	77	212.494 rs.
Tamarit.....	56	132.430 rs.
Vallbona	199	484.848 rs.
BENETS:		
Gerri	31	37.242 rs.
Montserrat	432	837.532 rs.
CARTOIXANS:		
Scala Dei	246	497.247 rs.
PREMONSTRATESSOS:		
Avellanes.....	2	4.266 rs.
CLERGAT SECULAR:		
CURATS:		
Aguiló	3	2.754 rs.
Albatàrrec.....	2	1.836 rs.
Alcanó	5	4.590 rs.
Alcogul.....	7	6.420 rs.
Alcoletge	7	6.432 rs.
Albagès.....	2	1.830 rs.
Algerri	1	918 rs.
Altarriba	3	2.754 rs.
Anglesola	10	9.180 rs.
Altet.....	2	1.842 rs.
Arbeca	5	4.590 rs.
Ardèvol.....	4	3.672 rs.
Artesa de Lleida	15	13.770 rs.
Asentiu	1	908 rs.
Asnurri	2	1.830 rs.
Ametlla de Tàrrega.....	4	3.672 rs.

Bedret	7	6.432 rs.
Barbens	15	12.710 rs.
Belianes	12	12.076 rs.
Bell-lloc	14	12.852 rs.
Bellví	12	11.016 rs.
Besenet	10	9.180 rs.
Benavent de Segrià	7	6.420 rs.
Blancafort	9	8.262 rs.
Cambrils	2	1.842 rs.
Canalda	1	928 rs.
Casserres del Castell	3	2.754 rs.
Castellnou d'Olugues	5	4.590 rs.
Castellnou de Seana	7	6.432 rs.
Castellserà	17	15.606 rs.
Castissent	3	2.754 rs.
Cedó	5	4.590 rs.
Ciudadilla	12	12.076 rs.
Claravalls	8	7.344 rs.
Claret	2	1.836 rs.
Coma	1	918 rs.
Comabella	5	4.590 rs.
Concabella	7	6.420 rs.
Corbins	69	104.075 rs.
Corçà	1	918 rs.
Espluga Calba	12	11.016 rs.
Farran	3	2.754 rs.
Farrera	4	3.672 rs.
Fondarella	12	12.076 rs.
Fulleda	2	1.836 rs.
Gabar	1	900 rs.
Granyanella	5	2.750 rs.
Granyena	7	6.426 rs.
Guspí	8	7.344 rs.
Ivorra	3	2.758 rs.
Llardecans	4	3.682 rs.
Llor	2	1.832 rs.
Llobera	1	928 rs.
Lloberola	3	2.744 rs.
Madrona	1	928 rs.
Manresana	5	3.590 rs.
Maials	1	133 rs.
Menàrguens	7	5.426 rs.
Miralcamp	2	1.836 rs.
Miraver	5	4.590 rs.
Molsosa	9	8.262 rs.
Mollerussa	112	102.816 rs.
Monpol	3	2.754 rs.
Montargull	5	4.590 rs.

Montfalcó Murallat	7	6.426 rs.
Montgai	2	1.836 rs.
Montpalau	1	790 rs.
Montornès	14	12.852 rs.
Nalec	25	12.950 rs.
Navès.....	32	19.376 rs.
Oden	1	918 rs.
Oliana	2	1.750 rs.
Olius	4	3.672 rs.
Omellons	2	1.836 rs.
Pallerols.....	1	718 rs.
Pinell	3	2.754 rs.
Pinós.....	5	4.590 rs.
Portell	15	13.770 rs.
Preixens.....	20.....	18.360 rs.
Pedris.....	13	11.934 rs.
Peramola,Caste lebre.....	7	6.426 rs.
Perarrúa	2	1.836 rs.
Poal.....	50	45.900 rs.
Puig-gròs	32	29.376 rs.
Puigvert d'Agramunt	9	8.262 rs.
Riner.....	5	1.590 rs.
Ribera de Cardós.....	1	118 rs.
Rocafort de Vallbona	2	1.536 rs.
Rosselló.....	23	21.114 rs.
Rubinat	5	4.590 rs.
Salsa	7	6.426 rs.
Sant Domí	27	24.786 rs.
Sant Guim de les Planes.....	9	8.262 rs.
Santa Fe.....	7	6.426 rs.
Sant Llorenç a Pedra	5	4.590 rs.
Santa Llúcia de Tragó	3	2.750 rs.
Santa Maria de Monlleó.....	1	922 rs.
Sant Martí de Maldà.....	47	43.146 rs.
Selva.....	1	200 rs.
Sellés	2	1.926 rs.
Sidamon	1	200 rs.
Talavera.....	3	2.754 rs.
Talladell	4	3.672 rs.
Tàrrega	115	105.770 rs.
Tarròs	1	51.200 rs.
Tartarull.....	5	5.490 rs.
Terrasola.....	1	618 rs.
Timó.....	1	918 rs.
Tornabous.....	32	29.376 rs.
Torà	10	9.180 rs.
Torregrossa.....	58	53.244 rs.
Torrens	2	1.218 rs.

Tóval	1	618 rs.
Tragó de Noguera.....	15	13.770 rs.
Valldora.....	12	11.016 rs.
Vallbona de Monges	102	93.636 rs.
Verdú.....	19	17.442 rs.
Vergós Garrejat	12	11.016 rs.
Vicfret	14	12.852 rs.
Vilagrassa.....	47	43.146 rs.
Vilagrasseta.....	13	11.934 rs.
Vilanova d'Alpicat.....	71	10.098 rs.
Vilanova de la Barca	27	24.786 rs.
Vilosell.....	12	10.016 rs.
Vinaixa	14	13.852 rs.
Viver.....	1	618 rs.

RECTORIA:

Abella.....	1	918 rs.
Alfarràs.....	35	32.130 rs.
Algerri	19	17.442 rs.
Almatret	27	24.786 rs.
Alòs	13	11.934 rs.
Alins	7	6.426 rs.
Astell	5	4.590 rs.
Artesa de Lleida	47	43.146 rs.
Arancis	1	518 rs.
Bellcaire	135	90.930 rs.
Bell-lloc	60	55.080 rs.
Boldú.....	90	82.620 rs.
Butsènit	25	22.950 rs.
Brenui.....	5	3.590 rs.
Barbens.....	115	105.570 rs.
Berros	2	1.836 rs.
Banastarre.....	3	2.754 rs.
Belianes	101	92.718 rs.
Blancafort.....	5	4.530 rs.
Castellots.....	4	3.732 rs.
Comabella	6	5.580 rs.
Gòsol	2	1.836 rs.
Guspí.....	1	518 rs.
La Sentiu	3	2.754 rs.
Manresana	2	836 rs.
Palau de Noguera	1	908 rs.
Rocallaura	5	590 rs.
Sanauja	21	19.278 rs.
Vilanova de la Barca	51	46.818 rs.
Vicfret	1	607 rs.

CAPÍTOLS:

Lleida	36	62.901 rs.
Solsona.....	26	43.868 rs.

La Seu d'Urgell.....	32	39.376 rs.
Col·legiata d'Organyà.....	1	1.901 rs.
Col·legiata de Ponts.....	1	723 rs.
Col·legiata de Bellver.....	1	235 rs.

BENEFICIS:

Benefici de St.Bertomeu de La Seu d'Urgell.....	2	2.616 rs.
Benefici del Roser d'Àger.....	143	187.044 rs.
Benefici de la Concepció d'Àger.....	113	147.804 rs.
Benefici del Roser d'Alguaire.....	115	150.420 rs.
Benefici de Sta. Margarida de Tornabous.....	116	151.728 rs.
Benefici de Sta. Margarida d'Anglesola.....	23	74.596 rs.
Benefici de Nostra Sra. del Roser.....	21	27.468 rs.
Benefici de Sant Andreu de Ferragut.....	31	40.548 rs.
Benefici de Sant Jaume de Ferragut.....	2	2.676 rs.
Benefici de Sta. Creu de Ferragut.....	3	3.924 rs.
Benefici de Sant Mateu de Ferragut.....	5	6.540 rs.
Benefici de Sant Esteve i Concepció de Ferragut.....	13	17.004 rs.
Benefici de Santa Maria de Ferragut.....	12	15.696 rs.
Benefici de Santa Maria de Barbens.....	14	18.312 rs.
Benefici de Santa Maria d'Oliola.....	12	14.595 rs.
Benefici de Sant Blai, Joan i Antoni.Guimerà.....	71	92.868 rs.
Benefici de Sant Jaume i Sant Salvador.Borges.....	112	224.976 rs.
Benefici de Carles Sangrà de Vilanova de Meià.....	12	16.696 rs.
Benefici de Sant Miquel Ponts.....	41	53.628 rs.
Benefici de Dolors de Ponts.....	12	12.726 rs.
Benefici de Sol Serrat.....	1	1.206 rs.
Benefici Sant Esperit de la Catedral. La Seu.....	113	170.004 rs.

Benefici de Santa Llúcia de Vilanova de Meià	14	18.312 rs.
Benefici de Sant Francesc d'Asís de Barbens	12	11.240 rs.
Benefici de Sant Esteve de Fuliola.....	3	3.924 rs.
Benefici nom de Jesús i Joan de Lleida	1	1.066 rs.
Benefici la Trinitat i Sant Miquel. Verdú	21	27.468 rs.
Benefici St.Fabià, Sebastià i Nicolau. Verdú	24	64.062 rs.
Benefici Jesús i Joan Bta. Verdú.....	23	20.084 rs.
Benefici Santa Magdalena i Caterina. Verdú	31	30.548 rs.
Benefici Santa Creu i Sant Jaume. Verdú	17	22.236 rs.
Benefici Tots els Sants. Verdú.....	43	56.244 rs.
Benefici Sant Jaume i Sant Bertomeu. Verdú.....	15	24.120 rs.
Benefici Corpus Christi i Sant Francesc. Verdú	17	22.236 rs.
Benefici de Sant Esteve de Verdú.....	12	15.696 rs.
Benefici d'en Jaume Domingo de Verdú.....	41	53.628 rs.
Benefici de Santa Maria de Tarroja	4	5.232 rs.
Benefici de Sant Miquel de Tarroja	3	3.924 rs.
Benefici de St. Esteve i St. Bertomeu de Vilagrassa	2	2.616 rs.
Benefici de Sant Just i Pastor. Barcelona.....	1	1.508 rs.
ERMITES: Ermita de Sant Pere de Ponts.....	23	20.084 rs.
Ermita de Sant Climent	14	18.312 rs.
Ermita de Sant Marçal.....	11	24.188 rs.
Ermita de Sant Cosme.....	1	2.131 rs.
Ermita de la Mare de Déu de la Llata.....	13	7.004 rs.
Ermita de Sant Cosme de Borges	53	62.131 rs.
Santuari de Nostra Senyora de l'Hort.....	21	27.468 rs.
Santuari de la Mare de Déu		

de Bastanist	11	10.240 rs.
Santuari de El Boscal	24	11.140 rs.
Santuari de Pinós.....	13	7.004 rs.
Santuari de l'Ansovell	12	12.592 rs.

COMUNITAT

Comunitat d'Alguaire	5	14.252 rs.
Comunitat d'Almenar	9	18.382 rs.
Comunitat de Balaguer.....	672	2.824.373 rs.
Comunitat de Cervera	390	2.422.509 rs.
Comunitat de Tàrrega.....	313	783.757 rs.
Comunitat de Torà	27	63.403 rs.
Comunitat de Tremp	150	806.726 rs.
Comunitat d'Urgell.....	521	2.803.195 rs.
Comunitat de Santa Magdalena. Lleida.....	10	34.232 rs.

CONFRARIA:

Confraria del Remei de Tàrrega	2	2.242 rs.
Confraria de la Puríssima Sang de Tàrrega.....	12	8.346 rs.
Confraria del Roser de Tàrrega	13	20.576 rs.
Confraria de Santa Maria de Lleida.....	49	531.326 rs.
Confraria de Sma. Trinitat. Lleida.....	13	40.504 rs.
Confraria del Roser. Cervera	1	1.492 rs.
Confraria del Sant Sacrament. Tàrrega	7	11.132 rs.

7. DESAMORTITZACIO

7.1. INTRODUCCIO

És hora de conèixer realment l'impacte de la desamortització a Lleida. Fins ara hem efectuat un recorregut per la Lleida dècimonònica abans de les subhastes. Calia saber en quina situació sorprenué la transferència de terres als habitants d'aleshores.

Pel que fa al clergat, aquest no era diferent d'altres sectors socials amb un nivell de renda homologable. Efectivament, parlar d'alguns ordes religiosos (monàstics, bàsicament) o de bisbes i canonges, era referir-se a grups socials rics, hisendats o propietaris rurals benestants; i a la inversa, parlar de curats i rectories era recordar els sectors més pobres de la població rural.

Un primer punt constarà, doncs, la relació de propietats rústiques que reuneix el clergat. La successió de dades, malgrat la fredor de les xifres, s'arriba a fer interessant. Aquesta part justifica ja el tema de la tesi, tant que fins i tot podríem dir que ens trobem davant del capítol més interessant. La primera evidència ve del fet que no solament s'han treballat les terres subhastades, sinó tota una àmplia gamma de béns que de forma directa o indirecta aportaven beneficis a les arque del clergat i que, a més, estaven relacionats amb la terra (és clar).

En principi tot feia pensar que llur venda podia afavorir grups socials més necessitats (al menys la redempció de censals i censos). El resultat no fou pas així, conseqüentment la venda de terres esdevé l'aspecte aclapadorament decisiu per davant d'altres béns. Ara bé, aquesta divergència fou una situació anòmala o habitual a tot l'Estat? Els càlculs de Richard Herr són de referència obligada. Tot fa pensar, doncs, que la situació de Lleida no és pas estranya.

Tampoc no és gens insòlit que el volum de terres subhastades a Lleida i la seva cotització sigui inferior a les de la resta de Catalunya. Lleida és una província orogràficament força accidentada. A més, les terres barcelonines ja estaven acostumades a una rendibilitat més elevada i potser també sotmeses a importants avenços.

Ens interessa tractar les peculiaritats de la desamortització des de diferents angles: conèixer en primer lloc les propietats del clergat regular i secular, estudiar la preferència dels ordes eclesiàstics per les terres de la plana i de bona qualitat (dins de l'oferta, és clar), seguir l'evolució cronològica de les subhastes (no solament en la qualitat de les vendes sinó també en la quantitat) i sobretot la distribució de les adquisicions. El resultat és semblant a l'obtingut per altres estudiosos o no? Genèricament sí. De fet ja ho teoritzava Herr. I és que amb lleugeres observacions, variacions o sorpreses afirmarem el que ja sospitàvem: "*molta gent compra poca terra i poca gent en compra molta*"; però a més: "*part dels compradors de terres seran foranis i part dels compradors de finques lleidatans*".

A tot això hi haurem d'afegir encara els preus de cotització, els diners esmerçats en cada població i comarca, i, sobretot haurem de qüestionar-nos si realment la mesura posada en marxa fou liberal o no.

El juny de 1838 es posaven a la venda els béns del clergat regular a Lleida. La desamortització havia tingut un pas previ, l'exclaustració decretada l'any 1835. Durant l'any 1835, a Lleida arribaren també els avalots i aldarulls espargits arreu d'Espanya i dirigits contra l'estament eclesiàstic, puix que se'l considerava "el geni del mal", com deia l'arquebisbe de Tarragona.

Els ordes religiosos acaparaven una quantitat important de béns rústics i urbans. És cert que no tenim cap casa important com els monestirs de Poblet, Montserrat o la Cartoixa de Scala Dei, però a Lleida es posaven a la venda 3.143 finques (de les quals 276 eren finques

urbanes i la resta rústiques, però podia ser que solament se subhastés l'arrendament, el domini directe o tota la peça) i es reuniren 42.856 jornals.

Les 3.143 finques es distribuïen de la forma següent: 1.143 eren finques rústiques venudes de diferent qualitat que es taxaren en 14.495.973 rs. i es remataren en 26.087.181 rs; 276 eren finques urbanes taxades en 9.039.870 rs.; 525 eren censos emfitèutics taxats en 2.601.919 rs.; 296, no es taxaren. De 849 finques es venia solament l'arrendament en metàl·lic i de 54, diferents drets senyorials. Tot plegat el remat sumava la xifra de 39.224.120 rs. de billó. A tot això hi hem d'afegir els censals, dels quals solament se'n vengueren 721 dels 10.821 posats a la venda, taxats en 23.812.409 rals. Hisenda en cobrarà 1.965.699 rals, però solament 35.577 rals corresponen a censals redimits.

Naturalment no tota la terra posada en venda, ni totes les finques eren de la mateixa qualitat, ni tenien el mateix comprador potencial com veurem en els diferents apartats que ara segueixen.

La complexitat de la situació i el perill de confusió ens convida a esbrinar-ho detalladament. Els 42.856 jornals subhastats a Lleida es distribuïen de la forma següent: el clergat regular comptava amb 28.361 jornals de terra rústica que podia ser adquirida en propietat. El clergat secular, en canvi, disposava d'una oferta força variada: de 7.135 jornals se subhastava la propietat, de 2.276 j. el domini directe, de 626 j. l'arrendament i de 4.458 j. alguns drets senyorials com el terratge, el setzè, el sisè,... És clar, d'antuvi ja ens fixem en un fet clar: de tota la terra desamortitzada a Lleida, solament se subhastava la propietat de 35.496 jornals (82,82%). Per tant, l'oferta de terres encara és menys important del que hom pot creure al primer cop d'ull. A més convé aprofitar les dades per dur a terme una altra reflexió: "*predomini de les finques arrendades i de les terres establertes*". Fixeu-vos, en el quadre 1 ([Taula 7-1](#)) on es pot veure l'extensió de terra subhastada i el nombre de finques. Si ens fixem en el clergat secular, observarem que se subhasten 2.276 jornals corresponents a terres establertes i 626 jornals de terres arrendades. Però, pel que fa al nombre de finques, 525 eren establertes i 849 arrendades. De manera que és fàcil arribar a la conclusió que s'arrendaven moltes finques i que a més coincidien amb les finques més petites i de pitjor qualitat, en canvi, s'establia en les finques de qualitat i dimensions mitjanes o grans. Les primeres, les arrendades, pertanyien als curats de les poblacions amb terres més pobres, mentre que les altres, les establertes, pertanyien a capítols i comandes santjoanistes amb terres ubicades en poblacions amb un sòl més ric. Tot plegat és fruit de l'observació. Ara bé, què hi ha de cert? De fet, nosaltres al capítol anterior ja havíem constatat la presència de l'arrendament per damunt de l'establiment, però mai no ens havíem preguntat per la qualitat ni per les dimensions de la finca.

De fet caldria teoritzar la situació que hem estat esbrinant fins ara. Si els arrendaments del clergat eren cars, com hem vist al capítol anterior, i a més es donaven en terres de poca qualitat, tot plegat ens suggereix el model de Chaiànov. Aquest autor ens argumenta com davant d'un increment demogràfic hi ha un augment de les unitats d'explotació, i els arrendataris estan disposats a pagar un preu alt per cada parcel·la, fins i tot un preu més elevat que el capitalista. Ell dirà... "*Se produce una visible transferència de tierras de la explotación capitalista a la doméstica*"...., És clar però cal afegir; de les terres que el capitalista rebutjava perquè són de qualitat ínfima.

Vegeu el quadre on es reuneix tota la informació comentada en aquest darrer apartat.

QUADRE 1.-TIPOLOGIA DE LES TERRES SUBHASTADES.

	JORNALS	FINQUES	REMATS
Clergat Regular	28.361	1.055	23.564.905rs
Clergat Secular	14.495	2.088	15.659.215rs
	{Si desglossem el clergat secular el resultat és}		
Propietat	7.135		616
Errífiteusi	2.276		525
Arrendament	626		849
Drets Senyo.	4.458		54

Taula 7-1.

Si analitzem la distribució d'aquesta riquesa entre els diferents ordes religiosos veurem que Lleida comptava amb 57 cases de religiosos regulars, de les quals 51 foren exclaustrades i venudes les seves propietats, 3 eren de religioses de la caritat (a Balaguer, Cervera i Solsona) i 3 d'escoles pies (Oliana, Balaguer i Solsona). En aquests casos l'orde es mantingué claustrada.

El període durant el qual se subhastaren terres fou des del juny de 1838 al novembre de 1849 i el 1851 es firmava el concordat amb la Santa Seu, segons el qual es tornaven totes les finques no venudes al clergat. Encara quedaven per vendre 5.861 jornals 8 pórques, generalment eren peces petites i de baixa qualitat, dels quals 367 (175 finques) pertanyien al clergat regular i 5.493 jornals (1.130 finques) al clergat secular.

Abans d'endinsar-nos en tot l'embalum de xifres convé que no confonguem mai les xifres de terres comprades, és a dir, ja en mans d'algú, amb la xifra de terres desamortitzades, subhastades o posades a la venda. No oblidem que no totes les finques desamortitzades es vendran.

7.2. TIPUS DE BÉNS VENUTS

7.2.1. DESAMORTITZACIO DE BÉNS RUSTICS. CLERGAT REGULAR

L'orde religiós que comptava amb més finques eren els dominics, a la vegada són també els que tenen més cases, concretament 7 com els agustins. A continuació van els dominics i a certa distància es troben els cistercencs i els cartoixans de Scala Dei. Entre els tres ordes reuneixen el 44,85% de les finques venudes pel clergat regular i el 26,30% de tot el clergat plegat.

Entre els ordes rics se situen també els benets amb 84 finques que arregen 4.139 jornals. Els quatre ordes esmentats fins ara ja sumen un total de 476 finques, és a dir, el 54,46% de les del clergat regular i 21.409 jornals, és a dir, el 75,48% de la terra del mateix clergat.

Les quatre cases no solament reuneixen moltes terres sinó que a més són hisendes, heretats, masos, peces de grandària important i de qualitat bastant variada. En canvi, ni les dimensions, ni el número de finques tenen res a veure amb la xifra de cotització (ja hem vist a l'apartat "Preu de la terra" com la xifra de remat d'aquests ordes no era pas excessiva).

Les finques més cobejades eren les de regadiu, normalment d'extensió reduïda. La qualitat de la terra queda palesa a l'hora d'observar la cotització dels ordes religiosos. Observeu els missionistes, premonstratessos i jesuïtes amb una cotització força més alta que la mitjana. Altres, com els trinitaris, monges de l'ensenyança, dominics i mínims són els únics situats per damunt el 184 (cotització mitjana). La resta queden per sota.

Una repassada acurada ens obliga a esmentar una tercera variable: els diners esmerçats a la província de Lleida pels diferents beneficiaris en tota la desamortització. Fixem-nos el preu de les terres dels ordes monàstics i cartoixans ja suma el 49,91%. És a dir, el preu de les propietats desamortitzades a la província de Lleida i pertanyents a aquests ordes foranis, equival a la meitat dels diners pagats pels beneficiaris de la desamortització del clergat regular.

Realment la concentració de terres és molt important. Si ens fixem en les dades veurem que la terra desamortitzada als dominics, cartoixans, benets i cistercencs equival al 75,48% de la desamortitzada a tot el clergat regular. Semblantment el percentatge torna a quedar elevat quan observem les taxacions. Aquests quatre ordes religiosos recullen el 65,90% de tota la terra taxada al clergat regular i el 63,37% de la rematada al mateix clergat. El quadre I (Taula 7-2) ho palesa detalladament.

QUADRE 1. TERRA DESAMORTITZADA AL CLERGAT REGULAR

ORDE RELIGIÓS	FNQUES	JORNALS	TAXA (rals)	REMAT(rals)	COTITZACIÓ
Cartoixans	99	9.161	2.400.135	4.037.614	168
Benedictins	84	4.139	2.502.607	4.312.471	172
Cistercencs	134	5.141	1.829.397	3.410.306	186
Dominics	159	2.968	1.730.053	3.644.310	211
Mong Ensenyança	64	1.856	400.171	1.071.459	268
Agustins	69	487	796.091	1.393.731	175
Clarisses	52	208	496.455	810.238	163
Caputxinss	6	7	89.447	158.382	177
Mercedaris	49	356	604.230	775.939	128
Carmelites	39	231	642.417	885.152	138
Trinitaris	42	335	491.403	757.077	154
Mínims	4	344	167.754	420.559	255
Franciscans	13	22	121.005	207.091	171
Jesuïtes	14	324	6.733	20.734	308
Magdalenes	0				
Missionistes	38	304	223.995	765.343	342
Premonstratosos	3	1.533	225.800	769.399	341
Mong. Sta.Teresa	0				
Monges S.J.J.	5	945	115.500	125.100	108
TOTAL	874	28.361	12.840.193	23.564.905	184

Taula 7-2.

No obstant això quedar-nos amb aquesta dades i prou suposaria rebutjar part de la informació que ens poden donar les fonts documentals consultades per nosaltres. Hem decidit, doncs, afegir tres quadres sobre l'estructura de la propietat, l'estructura de la parcel·lació i la parcel·lació de la propietat reunint les dades de tot el clergat lleidatà desamortitzat. L'observació del quadre 1 ([Taula 7-3](#)) ens mostra una concentració important en els extrems. D'una banda, el grup de propietaris de més de 100 jornals, que són el 9,94%, concentren el 89,73% de la terra. Mentre que el 44,4% dels propietaris tenen com a màxim 6 jornals de terra i amb tot, no arriben a reunir el 0,8% de la terra subhastada a Lleida. Malgrat tot, hom no pot oblidar el grup dels propietaris mitjans, de 15 a 75 jornals, que serien el 22,65% i que aclaparaven solament el 6,04% de la terra desamortitzada.

El Quadre 2 ([Taula 7-4](#)) palesa unes dades semblants. El 80,34% de les parcel·les tenen menys de 6 jornals, i solament suposen el 17,04% de la terra desamortitzada. De fet era més freqüent tenir parcel·les petites entre el clergat secular que entre el clergat regular. Són poc importants les parcel·les mitjanes com tampoc no ho eren els propietaris mitjans. En aquest grup solament hi hem trobat el 5,87% de les finques, i tot plegat sumen el 14,67% de la terra desamortitzada. Però semblantment al Quadre 2 ([Taula 7-4](#)), quatre parcel·les de més de 100 jornals aclaparen el 68,68% de la terra desamortitzada. Podríem dir que l'estructura de la propietat mostra una concentració més important en els extrems que l'estructura de la parcel·lació. Així doncs, cal pensar en un tercer quadre: el de la parcel·lació de la propietat.

Novament el 3,89% dels jornals es distribueixen entre el 55,9% dels propietaris que tenen fins a 4 parcel·les. D'altra banda, el 6,21% dels propietaris té més de 20 parcel·les i naturalment el 68,44% dels jornals subhastats.

No hem observat aquesta concentració exagerada de terres en poques mans en cap de les quatre zones geogràfiques en què hem distribuït la província en el capítol 6. Convé tenir present que les terres desamortitzades al clergat durant aquests anys no es corresponen a la mitjana de les terres de la província de Lleida. De fet, que les terres del clergat eren de millor qualitat que la resta era una sospita que teníem en diferents apartats del capítol 6 (preu de la

terra, rendiments, qualitat de les terres,...).

**QUADRE 1. ESTRUCTURA DE LA PROPIETAT DE LES TERRES
DESAMORTITZADES A LLEIDA.**

GRUPS	PROPIETARIS	%	JORNALS	%
0-1	37	11,49	34	,09
1-2	34	10,56	58	,16
2-3	35	10,87	87,50	,20
3-4	7	2,17	25,69	,06
4-5	22	6,83	92,42	,19
5-6	8	2,48	41,12	,10
6-7	8	2,48	48	,11
7-8	10	3,11	71,10	,17
8-9	8	2,48	64	,15
9-10	8	2,48	72	,17
10-15	30	9,32	367,50	,86
15-20	16	4,97	260,96	,61
20-25	11	3,42	243,54	,57
25-30	6	1,86	157,02	,37
30-35	7	2,17	226,03	,53
35-40	6	1,86	219	,51
40-45	8	2,48	339,04	,79
45-50	3	93	136,80	,32
50-60	6	1,86	313,02	,73
60-70	4	1,24	261	,61
70-80	6	1,86	426,60	1,00
80-90	6	1,86	487,20	1,14
90-100	4	1,24	369,20	,86
+100	32	9,94	38455,26	89,73
TOTAL	322	100	42856,10	100

Taula 7-2.

**QUADRE 2. ESTRUCTURA DE LA PARCEL·LACIO DE LES TERRES
DESAMORTITZADES A LLEIDA.**

GRUPS	FINQUES	%	JORNALS	%	J/F
0-1	523	18,59	243,19	,57	,46
1-2	561	19,94	751,74	1,75	1,34
2-3	394	14,01	902,26	2,11	2,29
3-4	304	10,81	1009,28	2,36	3,32
4-5	254	9,03	1097,28	2,56	4,32
5-6	224	7,96	1189,44	2,78	5,31
6-7	76	2,70	476,52	1,11	6,27
7-8	54	1,92	392,04	,91	7,26
8-9	44	1,56	362,15	,85	8,23
9-10	28	1,00	261,80	,61	9,35
10-15	129	4,59	1523,67	3,56	11,81
15-20	52	1,85	878,31	2,05	16,89
20-25	37	1,32	818,76	1,91	22,13
25-30	18	,64	482,57	1,13	26,81
30-35	13	,46	412,33	,96	31,72
35-40	6	,21	223,75	,52	37,29
40-45	16	,57	673,43	1,57	42,09
45-50	5	,18	231,50	,54	46,30
50-60	13	,46	682,33	1,59	52,49
60-70	1	,04	65,75	,15	65,75
70-80	4	,14	295,10	,69	73,78
80-90	3	,11	258,10	,60	86,03
90-100	2	,07	190,10	144	95,05
+100	54	1,92	29434,60	68,68	545,09
TOTAL	2813	100	42856,10	100	15,24

Taula 7-4.

**QUADRE 3. PARCEL·LACIO DE LA PROPIETAT DE LES TERRES
DESAMORTITZADES A LLEIDA.**

FINQUES	PROPIETARIS	%	JORNALS	%
1	79	24,53	302	,70
2	46	14,29	550	1,28
3	28	8,70	204	,48
4	27	8,39	614	1,43
5	17	5,28	1977	4,61
6	16	4,97	994	2,32
7	16	4,97	224	,52
8	9	2,80	270	,63
9	17	5,28	373	,87
10	6	1,86	163	,38
11	11	3,42	2464	5,75
12	4	1,24	362	,84
13	4	1,24	19	,04
14	5	1,55	756	1,76
15	4	1,24	187	,44
16	1	,31	567	1,32
17	1	,31	451	1,05
18	8	2,48	610	1,42
19	0	0	385	,90
20	3	,93	2053	4,79
MÉS DE 20	20	6,21	29331	68,44
TOTAL	322	100	42856	100

Taula 7-5.

7.2.2. DESAMORTITZACIO DE BÉNS RUSTICS. CLERGAT SECULAR

D'antuvi constatem que el clergat secular és molt menys ric que el regular en qualsevol de les variables: té menys finques, més petites, més econòmiques, menys cotitzades i ja hem vist com en moltes d'elles ni tant sols es venia la propietat plena. Es posaven a la venda el 1842 quan començava l'anomenada desamortització d'Espartero. En canvi, el clergat secular es devia dedicar al préstec hipotecari. Ja veurem al capítol dels censals la importància d'aquest aspecte entre les activitats seculares.

No podem tractar més el clergat secular en un sol bloc. Cal distingir dos grups:

-els curats, beneficis, rectories,...

-els capítols i l'orde de Sant Joan de Jerusalem.

Els dos grups no tenen res a veure. L'oferta de terres dels capítols i de l'orde santjoanista consta de peces de bona qualitat, hisendes o heretats de dimensions de vegades considerables. El capítol més ric era el de Lleida, però on solament es remataren 22 finques de les 279 subhastades, seguit de La Seu d'Urgell i Solsona (amb finques com la "Torre del Bisbe" o "Castell del Remei").

CLERGAT SECULAR	JORNALS	FINQUES	MITJANA J/P
Orde Santjoanista	6.336	241	26,29
Capítols	4.365	343	12,72
Curats	1.461	598	2,44
Comunitats	1.203	249	4,83
Rectories	465	193	2,40
Beneficis	335	371	0,9
Santuaris	229	35	6,48
Parròquies	59	46	1,28
Confraries	42	12	3,5
TOTAL	14.495	2.088	6,94

Taula 7-6.

El grup dels curats, rectories,... comptava amb poca quantitat de terres i de qualitat inferior, malgrat que també hi ha excepcions. Per exemple, els curats de Peramola, Tarròs i Vilagrassa recullen el 69,57% de la terra desamortitzada a tots els curats. Segueixen les comunitats eclesiàstiques amb terres de cotització molt baixa, però ja veurem com la seva riquesa raïa en els censals.

Però a l'apartat de les cotitzacions a banda de les desviacions com la Mitra de La Seu d'Urgell amb quatre finques molt ben pagades, ja trobem els capítols amb remats que arriben a la xifra del 181%, és clar, sensiblement més baixa que la mitjana del clergat regular. Solament ells sols ja arregen el 59,53% dels diners bestrets en la venda dels béns del clergat secular. Tot això ja ens indica l'extraordinària discreció amb què es desenvolupaven les subhastes a partir de 1842, oimés quan recordem la xifra de béns tornats al clergat després del Concordat: 5.861 jornals 8 pórques.

En el quadre següent consten solament les 616 finques desamortitzades de les 2.088 que recollia aquest clergat. És a dir, que solament es venia la propietat del 29,5% de les finques. Potser ara veiem clarament la penúria del clergat secular tant sovint sospitada. Tanmateix, per la cotització s'observa que les seves finques no deurien despertar massa interès entre els compradors. Potser el cas més curiós és la Mitra d'Urgell amb una cotització quadruplicada amb escreix. Es tractava de 4 finques ubicades a Guissona, subhastades el dia

25 de maig de 1843, comprades el 30 d'abril de 1844 per Francesc Hugué, propietari de Guissona. Per tal de no enfarfegar tant aquest apartat amb quadres i gràfics, hem afegit al final del present capítol un annex A (ordes regulars) i un annex B (ordes seculars) on es recull informació detallada de cada casa desamortitzada.

QUADRE II. BÉNS DESAMORTITZATS DEL CLERGAT SECULAR

CLERGAT SECULAR	FINQUES SUBHAST.	FINQUES REMAT	FINQUES REMATADES			
			JORNALS	TAXA rals	REMAT rals	COT.
Orde Militar SJJ	52	15	500	198.880	198.880	100
Capítols	284	27	857	828.020	1.501.496	181
Parròquies	9	4	7	8.433	8.799	104
Rectories	17	15	51	39.530	40.048	101
Confraries	3	3	4	3.340	3.340	100
Col·legiata	14	0	7			
Priorat	12	8	11	26.045	27.205	104
Mitra	4	4	n.c.	15.490	67.370	435
Curats	88	86	184,20	323.167	450.413	139
Comunkats	125	105	359	204.277	213.887	105
Beneficis	8	8	n.c.	8.598	10.838	126
TOTAL	616	275	1.980,2	1.655.780	2.522.276	152

Taula 7-7.

7.2.3. VENDA I REDEMPCIO DE CENSOS EMFITEUTICS

A diferència d'alguns països europeus, a Espanya no s'aboliran els censos, sinó que passaran a ser una mena de contracte de particular a particular. Pel maig de 1837 es declara la...*"redención de censos, imposiciones y cargas, de cualquier especie y naturaleza, que pertenezcan a comunidades de monacales y regulares, así de varones como de religiosas cuyos monasterios o conventos hayan sido suprimidos o lo sean en un futuro"*... Per tant, doncs, qualsevol que volgués redimir el cens o càrrega que afecta les seves propietats, podrà demanar-ho a l'Intendent de la província, i aquest passarà instància a la *Contaduria del Ramo*. L'import de la redempció serà abonat en cinc pagues, però si durant tres mesos els emfiteutes no estan disposats a la redempció, els censos seran subhastats i adjudicats al comprador més arriscat. Per a aquests beneficiaris la forma de pagament serà la mateixa que en els altres béns desamortitzats.

El gran nombre de censos subhastats d'antuvi fa pensar que la redempció deuria ser gairebé nul·la. Les raons podrien ser diverses i alhora prou convincents, d'una banda potser cal atribuir al pagès un cert desinterès per tal d'obtenir la xifra de capitalització, a causa de l'elevat tipus d'interès en què es capitalitzaren els censos. La renda es comptà a l'1,5%, és a dir, el pagès havia de recollir l'import equivalent a 66 vegades la renda que pagava a l'antic titular del domini directe, o bé si voleu la renda corresponent a 66 anys. Compensava, per tant, seguir com a emfiteuta però ara de l'Estat. La xifra total de diners corresponent a les redempcions és de 20.611 rals solament el 0,79% dels esmerçats en les taxacions i l'1,93% dels bestrets en les vendes o remats.

Hom pot pensar que no tots els censos o "domini directe" surten a subhasta. Solament n'hem registrat 525 a la província de Lleida dels quals se'n vendran només 145. La xifra total de terra establerta era de 2.276,5 jornals, repartits entre les comarques de la plana, sobretot a les Garrigues. Els establiments predominaven bàsicament entre els curats i les comunitats

religioses, es tractava de parcel·les petites -no molt petites com els arrendaments-, i de qualitat variada, tampoc molt baixa.

Les vendes més importants es donen a la Segarra i a la Noguera. A la Segarra de 155 censos subhastats se'n vendran 54 i a la Noguera de 59, se'n vendran 46. Cal tenir en compte que prop del 80% de censos sortien a subhasta els mesos de juliol i agost de 1844, que la xifra de capitalització fou de 2.601.919 rals i que els 145 censos venuts pertanyen a finques urbanes i terra campa de certa qualitat.

Pel que fa a les poblacions amb més censos subhastats predomina Vinaixa amb 62; Biosca, 37; Solsona, 32 i Termens, 19. On se'n vengué més fou a Biosca (23 censos). En canvi no hem d'oblidar que a Torres de Segre es vengueren tots els censos subhastats (eren 7 solament, però que pertanyien a finques de certa qualitat). No obstant això part de les 55 poblacions on hem localitzat censos subhastats, la xifra era discreta, concretament el 69,09% de les poblacions comptaven amb menys de 5 censos. En algunes comarques (Pallars i Vall d'Aran) ni tan sols surten a la venda ni tampoc es redimeix cap domini directe, cal pensar doncs en aquesta mena de rebuig a la venda de censos i sobretot a la redempció.

Si ara ens fixem en els antics propietaris, la desamortització de censos afectà 70 cases. Un 69,09% d'aquestes cases comptava amb menys de 5 censos. De fet les dades són exactes a l'apartat anterior i és que en poblacions petites solament hi deuria haver una casa del clergat regular o secular que establís o almenys així ho palesen les dades.

La Comunitat de Vinaixa amb 62 censos, la de Biosca amb 37 i la de Solsona amb 32, serien les cases més riques i entre les més modestes hom pot esmentar el curat de Comabella amb solament 1 cens capitalitzat en 400 rals pertanyent a dues finques plantades amb vinya de 2 jornals 1 pórca de grandària i l'ermita de Sant Pere de Ponts amb 1 cens capitalitzat en 300 rals d'un jornal de terra erma situat al costat de l'ermita.

Hem de tenir en compte també els diners recollits en la capitalització dels censos de cada casa esmentada. És important palesar que el 87,14% de les cases comptaven amb censos capitalitzats per sota els 30.000 rals, mentre que la resta arriben a xifres prou elevades. Els únics censos rematats són els de la Comanda hospitalera de Torres de Segre, el Curat d'Altet, d'Arbeca, de Barbens, de Bellvís, de Castellnou d'Oluges, de Castellserà, de Ciutadilla, de Granyanella, de Montgai, de Rocafort de Vallbona, i de Vilanova de la Barca; els de la Comunitat de Preveres d'Agramunt, de la Comunitat Eclesiàstica de Biosca, els Canonges de Cardona, la Comunitat de Peramola, la Comunitat de Ponts, la Comunitat de Solsona, el Clergat Secular de Guissona; el Benefici del Sol Serrat de Ponts, el de Sant Miquel de Ponts, el dels Dolors de Ponts; l'ermita de Sant Pere de Ponts; les confraries de Santa Anna de Ponts, de Sant Esteve de La Fuliola, de Nostra Senyora del Camí de Granyena, de Sant Isidre d'Agramunt, de Minerva d'Agramunt i la Rectoria de Sanauja.

7.2.4. SUBHASTA DE DRETS SENYORIALS

El conjunt de les rendes i els drets senyorials se sustentava en la possibilitat d'exigir als pagesos vassalls la confessió de llurs obligacions enfront del senyor. Rendes i drets podien pertocar al senyor tant en raó del domini d'aquest sobre el conjunt del territori com en raó de les terres tingudes en emfiteusi per cadascun dels cultivadors, fossin o no veïns del poble.

Totes les obligacions, individuals o comunitàries del vassall respecte al senyor quedaven recollides en el capbreu. Els exemples de les finques desamortitzades ens situen al clergat, tant a la banda de propietaris de les rendes senyorials com a la d'arrendadors

d'aquestes rendes. A finals de l'Edat Moderna els ingressos senyorials venien, bàsicament, de drets sobre la collita o el producte agrari i, per tant, variaven d'acord amb els guanys dels conreadors. Això tenia una part favorable per als vassalls, perquè tant els senyors com els arrendadors dels seus drets estaven directament interessats en la millora de la producció. En canvi, si la major part dels ingressos hagués procedit de censos fixos, l'interès dels senyors hauria estat, més aviat, el de mantenir els pagesos vassalls en una situació de quasi-misèria que hauria permès als senyors majors beneficis, bé mitjançant l'explotació usurària o bé mitjançant el monopoli fàctic de la venda de cereals.

Els drets senyorials subhastats són els següents: L'ONZÈ. De les càrregues proporcionals a la producció agrària l'onzè sembla ser dels més freqüents. És equiparable al delme pel fet d'ésser cobrat simultàniament. És tracta o bé d'un cens pagat a la propietat senyorial (tasca), o bé, més sovint, d'un censal originat per la liquidació d'un deute. Es subhastà l'onzè del terme de Sidamon pertanyent a la Comanda d'Espluga Calba, però no fou ni taxat ni capitalitzat.

El de Guardiola, Tossal Roig, Miravall, Devesa de Montellà i lo Bosc, pertanyent als Missionistes de Barcelona. Taxat en 33.000 rals.

L'onzena part dels fruits de D. Pere Escolà, D. Josep Jonan, D. Francesc Malgrat i D. Francesc Mitjana al terme de Cuberes que cobraven els Benets de Gerri. En aquest cas aquest orde religiós actuava d'arrendatari, mentre que en els dos anteriors es tractava d'una renda eclesiàstica cobrada, segurament, per un arrendatari laic.

EL SETZÈ. Aquest dret tan gravós es cobrava segurament per la moltura de l'oli o del blat. De tota manera, Gaspar Feliu observa que el dret del molí de farina era encara més elevat: un vint-i-quatrè a la Baronia de Bellpuig. De tota manera cal no oblidar que els molins deurien tenir les seves despeses de construcció i de manteniment, de fet, el millor guany del senyor era el de controlar la collita de les olives i els fraus en el delme.

Se subhastà el setzè cobrat pels Trinitaris i Dominics de Balaguer per una peça de terra de 115 jornals situada al mateix terme però en principi ni tan sols es taxà. Posteriorment el dia 16 de juny de 1849 el setzè dels Trinitaris fou adquirit per Pere Mas de Balaguer, però el preu no consta en cap lloc. Ara bé, en aquest anunci no ens queden clares algunes coses, ni si el setzè era cobrat per la moltura del blat o de l'oli, ni si era cobrat pels dos ordes religiosos conjuntament, o bé cada un cobrava el seu setzè. De tota manera, l'adquisició de Pere Mas fa pensar que deuria ser cobrat per separat, a més, hi ha un fet molt clar, els anuncis de venda es presenten en dues dates diferents: el dels trinitaris se subhastava el 1846 i el dels dominics el 1848.

La Comanda Gran Priorat cobrava el setzè de 516,4 jornals de terra situats a Malpartit i Almacelles. Es tractava de lots de terra de dimensions mitjanes escampats per aquests dos termes. Es capitalitzava en 498.000 rals però no es taxaren. Tampoc no queda clar si era per l'oli o pel blat. De tota manera deficiències d'aquest tipus eren freqüents en els manuals d'escrivans i en els anuncis de venda.

El TERRATGE era exigít a les terres de l'orde de Sant Joan establertes a finals del segle XVIII. De fet el senyor que estableix conserva el terratge cobrat abans de l'establiment en un altre tipus de contracte. La proporció exigida no era igual a tots els termes, però podem fixar el terratge típic en 1/14. El 19 de maig de 1848 se subhastava el terratge que la Comanda de Pedrís cobrava als termes de Pedrís i Tarroja, taxada en 1.200 rals i no rematada; la mateixa data se subhastava el terratge d'Utxesa, Gebut, Adar i Carratalà de la Comanda de Torres de Segre, el 21 d'octubre de 1850 es reanuncia l'oferta però ara més explícita. La crònica del butlletí ens diu que a Utxesa es cobrava el terratge de 732 jornals, dels quals 242 eren de conreu i la resta pastura; el de Gebut, 1.416 jornals, 672 de conreu i la resta herbes,

tot es taxava en 52.000 rals i es capitalitzava en 210.000 rals. El de Gebut i Carratalà foren comprats per Francesc Esteve i Gaya, Josep Gaya i Antoni Palau, pagesos veïns d'Aitona; el d'Utxesa per Ignasi Gomà i Josep Escolà pagesos de Torres de Segre i el d'Adar per Josep Montagut i Josep Cebrià, hisendats d'Adar i veïns de Llardecans. Tots els esmentats pagaren en metàl·lic i en vuit pagues.

El SISÈ solament es troba documentat a la població de Torres de Segre, pertanyent a la Comanda d'aquest nom. Es tractava de pagar de tots els productes de l'horta de cada 6,5 parts, una. En altres poblacions era diferent, Enric Vicedo ha trobat que a Belianes hi ha terres que paguen quart i setena. De tota manera l'onzè era la quota més generalitzada. No fou ni taxat ni capitalitzat.

EL LLUÏSME. Les prestacions de lluïisme i fadiga es troben al centre tant del sistema feudal com de l'emfiteusi. El lluïisme consisteix en el dret a una part del producte de la venda tant en el cas del feu com de l'emfiteusi. Aquests drets són de la major importància per al manteniment de les possessions i dels drets del senyor, car l'obligació de presentar al senyor noves escriptures perquè les firmi per senyoria era la millor manera, no solament d'obligar al pagament del lluïisme i censos endarrerits, sinó també d'evitar que, en successius traspassos, hom perdés la noció de la propietat del senyor sobre un determinat bé.

Durant la desamortització només se subhastà el dret a cobrar el lluïisme dels termes de Vincelló i Sidamon, però no es taxà.

LES HERBES. El domini del senyor sobre les aigües, herbes, camins, boscos i roques, és una conseqüència directa dels seus drets sobre el conjunt de les terres del poble i és, per tant, un dret clarament dependent del senyoriu territorial. Aquest domini és nominal perquè els senyors estaven obligats a cedir en empriu als pobles. Ara bé, hi ha pobles que disposen lliurement de les herbes, d'altres que han de pagar el terç al senyor, i en altres casos trobem el senyor com a amo de part o de totes les herbes. En aquest cas se subhasten les herbes que pertanyien a amos absoluts. Aquests podien arrendar-les i exigir-ne el pagament del lluïisme a terç, com el de qualsevol altra venda. Aquest fet es donava a Vincelló i a Belcaire, per citar dos exemples de les finques subhastades i que tot seguit veurem. De vegades, com diu Gaspar Feliu, el senyor podia exigir-ne el terç sense arrendar-les.

Entre les herbes subhastades trobem les de: Vincelló pertanyent a la Comanda de Vincelló, i les de La Gilella i Penelles de la Comanda de Barbens.

En canvi les de Guardiola dels Missionistes de Barcelona les rematava Joan Puig i Coll per 33.000 rals el dia 31 de maig de 1845 i el 25 d'agost de 1847 ja tenia el deute resolt.

Les herbes de Montalbà del Monestir de Santes Creus rematades per Manuel Tubau el 29 de setembre de 1848.

Les de Belcaire, Filella i Pinell taxades en 55.466 i rematades en 306.500 rals per Marià Agelet de Lleida el 29 de novembre de 1844. Abans les cobrava el Monestir de Poblet.

Les dels termes de Montalé i Bullidor pertanyents al Monestir de Montserrat comprades per Jaume Cериola per 760.000 rals el 13 d'octubre de 1844.

Els Dominics de Tremp tenien dret a les herbes de 160 jornals de terra del Mas Clariana de Ponts, essent adquirides per Jaume Seix i Gallart de Tremp el dia 14 de maig de 1846 per 8.500 rals junt amb altres peces de terra.

En conjunt es tracta d'una cinquantena d'anuncis pertanyents a catorze cases però que aportaren a Hisenda 1.281.500 rals on naturalment no manquen els compradors benestants.

7.2.5. ARRENDAMENTS SUBHASTATS

Arran de la desamortització a Lleida tenim ocasió de conèixer l'arrendament de 849 parcel·les pertanyents al clergat secular, bàsicament als curats, rectories i beneficis; però també comptem amb una mostra del clergat regular. Es tracta de finques preparades per a ser taxades i, per tant, subhastades. Amb l'accés al govern dels moderats decideixen suavitzar les vendes. Tenim notícia d'aquestes parcel·les pels llibres de comptes del clergat on s'enregistren les propietats tornades al clergat.

Curiosament aquests llibres es converteixen en una font d'informació important per tal de saber les condicions de pagament, el tipus de contracte de conreu, el nom de l'arrendatari, el lloguer anual i la data de finalització. El nou propietari haurà de decidir si vol o no seguir amb el mateix arrendatari a partir de la data de cloenda. D'antuvi cal diferenciar entre les peces que pertanyen al clergat regular o als capítols, i les que són del clergat secular (curats, rectories i beneficis). Les primeres eren terres de certa qualitat i grandària. Cal pensar, doncs, que després de la publicació de les condicions es deurien reunir els pagesos interessats i entre ells s'apujava el preu de taxació. Certament la puja deuria dependre de la qualitat de la terra.

Si ens fixem en el preu mitjà de l'arrendament d'una terra campa de secà pot oscil·lar entre 30 i 50rs/jornal (depèn de la qualitat) i una de regadiu 90-200rs/jornal, si és horta de regadiu i de primera qualitat pot arribar a 720rs/jornal; la vinya 80rs/jornal; el bosc i la terra erma entre 3 i 12rs/jornal. Una terra campa pot ser 10 vegades més cara que l'erma, però entre 13 i 23 vegades més econòmica que l'horta de regadiu.

Ja hem vist en el capítol 6 (punt 6.9.3.) les característiques d'aquest tipus de contracte. Aviat hem observat que el nom dels arrendataris es començava a repetir. Potser es deuria tractar de famílies molt relacionades amb el clergat mitjançant alguns beneficis. Naturalment, aquestes famílies no treballen la terra, sinó que la subarrenden o de vegades la donen a parceria. No obstant això, tot feia pensar que a la primera oportunitat aquestes famílies que secularment comptaven amb l'arrendament d'unes terres les adquiririen. Però no és així: hi ha una manca de permeabilitat entre el *propietari* i l'*arrendatari*, que sovint és propietari de ben poca cosa. Es manté, doncs, en la mateixa òrbita tot i que part d'ells comptaven amb prou diners per comprar les terres.

7.2.6. VENDA I REDEMPCIO DE CENSALS.

Durant els anys estudiats a Lleida s'havien posat a la venda 10.821 censals pertanyents a 285 cases censalistas. Però solament 721 censals (6,62%) de 10 cases censalistas foren adquirits per 23 compradors, dels quals 11 redimien el seu censal i a més n'adquirien d'altres. L'Estat -esdevingut ara censalista- seguia cobrant la resta.

Quant als censalistas més importants són el clergat secular amb 6.060 censals i per sota hi trobem el clergat regular amb 4.761; no obstant això, les grans cases censalistas eren del clergat regular que prestaven xifres més elevades alhora que cada casa tenia més censals. Els censataris d'uns i altres seran diferents.

QUADRE III. CENSALS DEL CLERGAT REGULAR.

	CENSALS	CAPITAL/rs.	MITJANA CENSAL/rs.
Trinitaris	497	748.123	1.505,27
Mercedaris	299	501.667	1.677,81
Dominics	452	861.577	1.906,14
Franciscans	272	540.254	1.986,22
Agustins	374	647.526	1.731,35
Ensenyança	190	511.845	2.693,92
Clarisses	61	200.791	3.291,65
Missionistes	36	70.047	1.945,75
Carmelites	926	1.697.477	1.833,12
Mínims	26	30.346	1.167,15
Jesuïtes	131	235.078	1.794,48
Inquisició	2	93.899	46.949,52
Bernats	784	1.815.187	2.315,28
Benets	463	874.774	1.889,36
Cartoixans	246	497.247	2.021,32
Premonstratessos	2	4.266	2.133
TOTAL	4.761	9.330.104	1.959,69

Taula 7-8.**QUADRE IV. CENSALS DEL CLERGAT SECULAR.**

Curats	1.509	1.392.416	922,74
Rectoria	793	687.925	867,49
Capítols	97	149.004	1.536,12
Beneficis	1.271	1.664.219	1.309,37
Ermites	196	202.294	1.032,11
Comunitat	2.097	9.770.829	4.659,43
Confraries	97	615.618	6.346,57
TOTAL	6.060	14.482.305	2.389,81

Taula 7-9.

El clergat secular comptava amb 6.060 censals posats a la venda, dels quals cada comunitat en prestà 2.097 i, sorprenentment, dels capítols només 97. Tot això ens fa pensar en els estudis d'Enric Vicedo, segons el qual el Capítol de Lleida a finals del segle XVIII havia reduït l'adquisició de censals. Ara bé, les causes poden ser vàries, des dels canvis de preferència en la gent que crea el censal a la preferència per prestamistes laics, o senzillament, la reducció de la demanda de crèdit en unes zones determinades i en moments determinats. De tota manera, aquesta darrera hipòtesi no és massa vàlida, perquè aleshores cap altra institució religiosa comptaria amb censals. Cal pensar, doncs, com insinua Vicedo en el cas del "boicot" alhora de crear el censal amb una determinada institució? Els plets antisenyorials potser ens donarien força arguments.

Hem vist en el quadre IV ([Taula 7-9](#)) que les comunitats són les que prestaren més censals i hi esmerçaren un volum més alt de diners. La xifra de rals prestats per les comunitats suposa el 67,46% del volum dels censals del clergat secular. Concretament, tres comunitats enregistren les xifres de censals més elevades i més cares, són la comunitat de Cervera, la de Balaguer i la de la Seu d'Urgell. Solament les tres ja reuneixen el 82,38% del capital bestret per les comunitats i el 75,48% del clergat secular.

Si ens fixem en la distribució geogràfica del capital prestat, Lleida segueix en primer lloc, però molt a prop es troba la Seu d'Urgell i Balaguer. Tres dels seus censalistes reuneixen el 44,04% del capital prestat a la província de Lleida pels ordes religiosos. Si a més hi afegim

Cervera i Tàrraga, les cinc ciutats suposen el 60,21% del capital i el 43,19% dels censals manllevats a Lleida.

D'altra banda, es nota la relativa importància econòmica dels censals prestats a Lleida. Si hi afegim la variable censals/capital, els més cars són els de Cervera i a certa distància apareixen els de la Seu d'Urgell i Balaguer. No sabem per què però s'observa una certa originalitat en el món hipotecari cerverí: pocs censals prestats per poques cases i cars.

Les poblacions amb una xifra més elevada de censals per casa són Ciutadilla, Balaguer i Vallbona de les Monges, però si ens fixem en el nombre d'habitants per cada préstec es fa palès un grau considerable de desigualtat en el repartiment dels endeutats. Al costat de poblacions com Barbens o Tornabous on cada habitant deuria estar empenyorat almenys dues vegades, hi ha poblacions com Agramunt i Solsona on de cada 19 i 15 habitants solament 1 devia un censal. La diferència dels dos extrems, poblacions *molt endeutades-poblacions menys endeutades*, ens fa pensar en un altre concepte: la importància de l'element forani.

7.2.6. DESAMORTITZACIO DE FINQUES URBANES

La xifra total de finques urbanes subhastades era de 276. Les finques venudes es podrien classificar en dos tipus: les dedicades a habitatge (cases) i les que comportaven instal·lació d'infraestructures (forns, molí d'oli i molí de farina). A banda dels convents que sovint foren destinats a fàbriques o equipaments. Mereixen una explicació a part la farmàcia de Linyola, que pertany a la comunitat del mateix municipi, o el canal de pedra amb pous de l'orde cartoixana de Scala Dei; cap de les dues finques fou adquirida.

És freqüent la combinació terra-casa, convent-hort, o casa amb forn, trull i cup. Cas a part serien les hisendes i heretats on habitualment no hi manca res: casa, terra, horta, celler, trull, cup, palleres, magatzems, molins i ferraginars. De fet en aquest món de les finques urbanes, totes podien servir per obtenir rendiments econòmics, perquè sovint es remataven per llogar-les posteriorment (cas de cellers, sitges, quadres, palleres, o bé les mateixes cases de la ciutat de Lleida).

El clergat regular comptava amb 181 finques (totes venudes) i el clergat secular amb 95, de les quals solament es vengué 40. El preu total de taxació era de 9.039.870 rs. Els cartoixans i les clarisses són els propietaris de més finques, però les més cares en xifres absolutes són les de les clarisses i les més cotitzades les de les magdalenes. Pel clergat secular totes aquestes variables les reuneixen els capítols.

La xifra de cotització és baixa: 169% pel clergat regular i 147% pel clergat secular.

De les 276 finques subhastades, 92 es troben a Lleida, 17 a Castellans, 18 a la Seu d'Urgell, 8 a Juneda, 7 a Guissona, 6 a Cervera i la resta es distribueixen en les 60 poblacions restants.

7.3. DISTRIBUCIO GEOGRAFICA DE LES TERRES DESAMORTITZADES

En el capítol 6 quan estudiàvem les relacions socials del camp lleidatà decimonònic, havíem arribat a una ordenació del territori on es dibuixaven quatre zones que potser no coincidien ben bé amb la divisió comarcal. De fet, dur a terme un estudi metòdic d'aquesta classificació no ens ha estat gens avinent, bàsicament per la manca d'estudis "locals" que ens

permetin elaborar models força aproximats.

D'antuvi havíem descrit quatre tipus d'estructura de la propietat força diferents: la muntanya, la plana, el Solsonès i la Segarra. Ara bé, les terres desamortitzades a cada un d'aquests indrets són de qualitat semblant a la resta de terres d'aquestes contrades? Potser el clergat té les millors? Certament l'única comprovació realitzada ens ha mostrat que el clergat tenia terres de qualitat millor que les cadastrades arreu.

Encetem, doncs, aquesta comprovació a tota la província. Per dur a terme aquesta tasca comptem amb les 3.143 finques i els 42.856 jornals subhastats.

Amb aquestes dades hem elaborat tres taules: una amb la parcel·lació de la propietat, una altra amb l'estructura de la propietat i la darrera amb l'estructura de la parcel·lació. Aquestes tres taules es repetiran per a cada una de les quatre zones definides abans. En principi hem rebutjat elaborar la xifra mitjana de jornals/propietari o de jornals/parcel·la. És clar que es tracta d'una variable molt útil, però en aquest món de situacions extremades que seguidament observarem és ben poc interessant. Potser la Plana és l'únic lloc on aquesta informació esdevé adient.

7.3.1. VENDES

Aquest quadre V (Taula 7-10) ens mostra el conjunt de finques comprades a la província de Lleida, classificades segons la seva grandària. Hem respectat la divisió habitual a l'hora de distribuir jornals i grups.

QUADRE V.FINQUES VENUEDES A LES COMARQUES SEGÜENTS/Jornals.						
COMARQUES	0-6	6,1-9	9,1-15	15,1-100	+100.	Jorn
	A	B	C	D	E	TOTAL
URGELL	124	14	15	10	11	174
GARRIGUES	92	14	25	25	12	168
SOLSONES	86	--	1	3	9	99
PALLARS SOBIRA	17	--	1	1	0	19
PALLARS JUSSA	7	2	1	2	1	13
SEGARRA	255	14	21	17	2	309
ALT URGELL	77	4	12	2	0	95
SEGRIA	88	3	15	14	5	125
NOGUERA	98	7	15	18	3	141
TOTALS	844	58	106	92	43	1143
PERCENTATGES	73,84	5,07	9,27	8,04	3,76	100%

Taula 7-10.

No insistirem en el predomini de les terres de dimensions reduïdes, molt petites (grup A). El quadre V (Taula 7-10) mostra que el 73,84% pertanyen a aquest grup, predominen al Solsonès on el 86,86% són peces de tipus A i a la Segarra on el 82,52% també són lil·liputenques. Els Pallars són comarques poc afectades per la venda de terres i la Vall d'Aran ni tan sols l'hem enregistrar, solament es posaven a la venda terres de la rectoria d'Arròs que no s'arribaren a taxar.

Si al grup A afegim el B veurem que dels 902 lots de terra subhastats (petits i molt petits) solament donaran lloc a 116 nous propietaris; la resta serà adquirida per compradors que reunien uns quants lots o bé per gent que ja n'era la propietària. Per tant, l'extremat esmicolament de la terra no evità la seva concentració.

Aquests 116 nous propietaris oriünds de 43 poblacions diferents adquiriren els seus béns, o bé al lloc de residència o bé en poblacions veïnes molt pròximes. Fins a cert punt és lògic pensar que pagaren en metàl·lic i en 20 pagues, fet a més comprovat. Més del 80% sorgeixen a partir de 1842 amb la reforma d'Espartero i la posada en venda de les terres del clergat secular.

Per què no hi accedí més el propietari l'il·liputenc, o el no propietari? No oblidem les conclusions del capítol anterior, on dèiem que a Lleida predominava un tipus de comunitat pagesa caracteritzada per una sèrie de pautes: conreu cerealista, rendiments baixos, poc reg, poques hortes, propietats petites i endeutament progressiu. En síntesi, poca modernització de l'agricultura i una lenta penetració del capital urbà al camp caracteritzen els moments previs a la desamortització. Aquest capital urbà serà precisament el beneficiari de la venda de terres en subhasta pública. Poc a poc, el pagès-treballador es convertirà en arrendatari o assalariat d'aquests grups, procés que s'agreuja durant tot el segle XIX.

Les peces mitjanes (grup C) predominen a les comarques de la plana. Es tracta de 106 finques comprades per 23 nous propietaris, tots ells relacionats amb el comerç i/o les professions liberals i residents en poblacions més grans o bé a Lleida o Barcelona. Però, aquests nous propietaris què faran amb les seves terres? Potser les arrendarien en contractes més o menys favorables. Les seves adquisicions s'escampen en un període dilatat entre el 1838 i 1851 i paguen o bé en títols o bé títols i metàl·lic. Així doncs, el preu de remat els resultava força econòmic.

Els grups D i E, grans i molt grans, foren adquirides, en part, per pocs compradors que recullen grans hisendes. Aquests lots es vengueren tots sense excepció, pagats en títols, en cinc pagues i la compra fou primerenca i ràpida. Hem d'afegir que pertanyien als ordes religiosos regulars, bàsicament (sobretot monàstics).

Es tracta de boscos com els del Solsonès o de prats com els de Castellsans, sobretot, però també comptaven amb terres de bona qualitat. Particularment sospitàvem que potser les terres del clergat eren sensiblement millors que la mitjana de les terres lleidatanes. Solament hem resolt la seva comprovació a Balaguer i a La Seu d'Urgell amb resultats afirmatius. Fixem-nos en el llibre de fitació (apeo) de 1848 a Balaguer mostra que el 48,24% de les terres eren de regadiu, i que el nombre d'hortes era de 307, en canvi els ordes religiosos comptaven a la mateixa població amb el 68,42% de la terra de regadiu i el 50% de terra horta del total desamortitzat a les cases de religiosos de Balaguer.

7.3.1.1.Desamortització per comarques

Es tracta de presentar tota la informació de les finques subhastades pertanyents a cada comarca. Cal tenir en compte que sovint ordes religiosos foranis tindran propietats en altres poblacions. Quan analitzem els beneficiaris veurem que la situació es repetirà. De tota manera, aquest comportament és més habitual quan les superfícies de les finques són grans i quan els compradors són més importants. Bàsicament el clergat regular s'afegirà més a aquest comportament que el clergat secular, a excepció dels capítols, però fins i tot el Gran Priorat de Sant Joan de Jerusalem manté aquest comportament.

7.3.1.1.1.Comarques Muntanyenques.

A les comarques que integren la part muntanyenca la desamortització va afectar poc. Com veïem en el capítol 6 part de les terres eren comunals. Cal destacar la poca concentració de finques. Prop de la meitat de propietaris té fins a 4 finques, tot i que no reuneixen més del

9% dels jornals subhastats. Per circumstàncies geogràfiques a la muntanya, per tenir moltes terres cal tenir bastants finques, però tampoc és freqüent tenir-ne moltes. Com també havíem vist al capítol 6, les terres del clergat segueixen patint l'absència de parcel·les mitjanes. El quadre 5 ([Taula 7-19](#)) de l'Annex 2 ens mostra una polarització extremada. Vegeu com el 45,16% dels propietaris són "molt petits" i solament reuneixen l'1,76% de les terres. Bàsicament es tracta de terres procedents del clergat secular. A l'altre extrem copsem que solament tres propietaris reuneixen 1.007 jornals. Són, entre altres, el prats dels jesuïtes reunits a base d'unes quantes parcel·les. De fet aquesta informació es pot completar amb l'observació de l'estructura de la parcel·lació, on se'ns informa que el 86,07% de les finques són molt petites i que solament recullen el 24,91% dels jornals subhastats. Convé insistir que el clergat muntanyenc tenia les terres a les seves poblacions o a les veïnes. Lluny quedava l'exemple del Monestir de Poblet i de Scala Dei.

-L'Alt Urgell. Comarca muntanyenca, amb un determinat tipus de conreus que es reflectirà en els preus de venda de les finques.

El clergat regular comptava en aquesta comarca amb 507 jornals, dels quals una part important pertanyen als jesuïtes de La Seu (324 jornals 6 pórques) als dominics de La Seu d'Urgell (103 jornals 10 pórques), i als agustins també de La Seu (78 jornals 7 pórques). El clergat secular tenia, en canvi, propietats més reduïdes; entre les institucions més importants cal esmentar el Capítol d'Organyà amb 162 jornals 8 pórques i el Curat de Castell·llebre de Peramola amb 59 jornals 1 pórca. Els ordes foranis amb propietats en aquesta comarca foren els dominics i les clarisses de Puigcerdà, que tot plegat suposen la xifra de 189 jornals 5 pórques.

En línies generals, les propietats desamortitzades a la comarca alt-urgellenca són el 2,50% dels béns posats en venda a la província de Lleida.

-Pallars Sobirà.

Cas semblant a la seva comarca homònima: poc clergat i poques terres posades en venda. Solament 249 jornals 2 pórques, dels quals 101 ja pertanyen als benets de Gerri i 134 als bernats de Lavaix. Tot plegat suposa el 0,58% de les vendes de la província.

-Pallars Jussà.

Comarca extraordinàriament pobra en cases de religiosos i en béns posats en circulació. Solament hem registrat la xifra de 243 jornals 8 pórques, dels quals 241 jornals ja pertanyen als dominics de Tremp, i la resta, són ja petites finques de la Rectoria de Brenuí. El Pallars Jussà, aportava doncs solament el 0,56% dels béns desamortitzats a la província de Lleida.

7.3.1.1.2. Part Central.

Per a inserir-nos en el Solsonès tenim poques dades. La desamortització solament afectà 7 cases de religiosos entre el clergat regular i secular. El Solsonès, segons aquestes finques, seria una zona de boscos i de petites parcel·les (no molt petites) dedicades a la vinya i a la boïga. Els ordes religiosos amb propietats de "més de 100 jornals" reunien el 97,87% de les terres. Hem de recordar que la presència de bosc era molt important. Sens dubte, era una font de recursos gens menyspreable. Hem de fer esment al Capítol de Solsona que, malgrat ser un gran propietari, tenia les seves terres a Torre Neral (precisament coneguda també com a Torre del Bisbe). Si ara ens fixem en la presència de parcel·les "molt petites" veurem que el 82,82% pertanyen a aquest grup, però solament reuneixen el 2,37% dels jornals subhastats, mentre que 9 boscos ja suposen el 94,95% dels béns.

-El Solsonès.

La quantitat de terra oferta en aquesta comarca fou de 4.459 jornals 8 pórques, xifra que és el 10,40% del total lleidatà. En aquest cas, però, hi trobem poc clergat, fet prou xocant

perquè com a norma general hom pot pensar que una seu episcopal sempre atreu cases de religiosos. Cal, però, recordar l'originalitat i la poca importància de la seu de Solsona, que romandria part del segle XIX sense bisbe.

La distribució de les terres venudes o, si més no, posades a la venda, és la següent: 2.551 jornals dels dominics de Solsona, principalment eren boscos i terra erma; les monges de l'ensenyança de la mateixa vila, amb 1.812 jornals, també de bosc. El clergat secular, aportava com sempre, xifres més baixes, entre les quals observem els 17 jornals del Curat del Pinell, els 759 jornals del Capítol de Solsona i finalment, les propietats de Scala Dei a Pinell (145 jornals, terres de past i una mica de conreus de secà).

7.3.1.1.3. La Segarra.

És una zona sensiblement diferent. Aquí per tenir moltes terres calia reunir moltes finques. L'única excepció és l'Hisenda Condals del Monestir de Montserrat. Si observem la distribució dels propietaris entre els grups de parcel·les veurem que el 40% té menys de 6 parcel·les. En canvi, aquesta xifra al cadastre de Portell era de 87,24%. D'altra banda el grup de "més de 20 finques" recull el 47,28% de la terra desamortitzada a la Segarra. Si novament ho comparem amb el cadastre de Portell la xifra era de 34%. El quadre 8 ([Taula 7-22](#)) mostra la presència d'11 propietaris amb propietats de "més de 100 jornals", que reuneixen el 62,92% de la terra subhastada. És clar que solament dues parcel·les superen els 100 jornals. Segons aquests quadres segarrencs podríem pensar que el clergat -forani o no- tenia terres bones, potser les millors. En qualsevol cas l'esquema observat amb la mostra de les terres desamortitzades a la Segarra ens serviria per ratificar l'esquema d'Enric Tello. En aquest cas la mitjana jornals/parcel·la era de 5,68, xifra molt més baixa que la dels altres tres grups, però més alta que la de Portell (2,74) on, a més, cap parcel·la superava els 35 jornals.

En aquesta comarca es posaven a la venda 2.608 jornals 6 pòrques, dels quals 776 jornals pertanyien al clergat regular; al clergat secular, 693 jornals 6 pòrques i als ordes foranis 914 jornals.

Cal destacar certa uniformitat, potser l'excepció principal fou l'orde monacal de Montserrat, que comptaven amb 630 jornals 6 pòrques als termes de Sant Pere dels Arquells i Cervera.

La comarca aportava, doncs, el 6,08% de tots els béns desamortitzats a la província de Lleida.

7.3.1.1.4. La Plana.

Aquí l'estructura que es deriva de les terres desamortitzades al clergat no s'assembla gens a l'estructura de la propietat que nosaltres havíem estudiat al capítol 6 amb l'ajut de diferents cadastres. A Balaguer el 74,34% dels propietaris tenien una sola parcel·la i a Lleida el 49,97%. Però a les terres desamortitzades del clergat aquesta situació es dona solament en el 5,81% dels propietaris. La gamma de la distribució parcel·lària és certament variada i força homogènia. Aquesta homogeneïtat desapareix a la columna dels "jornals", quan aquests grups tot plegat sumen xifres baixes. Solament dos cops s'arriben a superar els mil jornals, llevat del grup de més de 20 parcel·les, que concentra moltes finques i molt grans. Són les heretats dels ordes religiosos foranis que sovint ens han distorsionat totes les estadístiques. Un altre concepte seria l'estudi de la variable "jornals/propietari". Al clergat la xifra mitjana és de 397,952 jornals, xifra molt allunyada de la de Balaguer que era de 10,92 o de la de Lleida que se situava en 5,81 jornals.

A l'hora d'estudiar l'estructura de la propietat hom pot veure una distribució homogènia de propietaris entre tots els grups de jornals, llevat del grup 10-15 jornals. El 10,47% dels propietaris-els de +100 jornals-, que són foranis, reuneixen el 93,95% de les

terres desamortitzades a la Plana. El predomini de les parcel·les grans és important. Totes eren utilitzades per a prats. Eren els grans prats de l'orde de Poblet i de Scala Dei. Fins aquí hem vist que el clergat té moltes finques i moltes terres; ara bé, té les millors? Si recordem el capítol 6, es deixava prou clar que la terra a la província de Lleida era de qualitat baixa, amb rendiments discrets i amb oscil·lacions accentuades. Totes aquestes característiques les mostren les terres posades a la venda durant la desamortització. Ara bé, si recordem el preu/jornal de la terra subhastada era certament cara. Davant aquesta reflexió cal pensar si les terres estaven supervalorades o bé eren realment les millors.

D'altra banda l'estructura de la parcel·lació a la Plana ens mostra que el 69,62% de les finques arriben a tenir 6 jornals com a molt i reuneixen el 12,48% de les terres. Aquesta presència de parcel·les petites és més semblant al cas de Balaguer (cadastre de 1848) que al de Lleida (cadastre de 1840) on el volum de parcel·les molt petites era de 91,59%. Seguint l'observació del mateix quadre 6 ([Taula 7-20](#)) cal esmentar la presència de 31 parcel·les "molt grans" que tot plegat sumen el 74,49% de la terra. A més si utilitzem la mitjana jornal/finca és de 17,01, quan a Balaguer era de 7,58 i a Lleida de 2,41.

-Les Garrigues.

Aquesta comarca ja suposa una mobilització important de béns, concretament el 40,51% de la terra subhastada. Es tracta d'ordes foranis, monàstics i cartoixans, amb propietats a les Garrigues, principalment dedicades a pastures. La cartoixa de Scala Dei comptava amb 7.224 jornals al terme de Castellldans, el Monestir de Montserrat amb 3.654 jornals 11 pórques al terme de Juneda i el Monestir de Poblet amb 59 jornals l'Albagès.

En canvi, ens trobem amb un cas força xocant: l'absència de clergat amb cases establertes a la comarca. Solament els carmelites calçats de Borges, que comptaven amb 95 jornals i les comandes santjoanistes d'Espluga Calba (14 jornals) i Granyena (5 jornals 11 pórques).

Dins el clergat secular predominen els curats, amb propietats mitjanes, excepte el de Vinaixa (236 jornals) que ja constitueix una excepció fins i tot dins els curats. Tot plegat, la comarca contribuïa a la desamortització lleidatana aportant 17.362 jornals, xifra ja important, dins la mitjana que habitualment trobarem en les altres comarques.

-La Noguera.

Aporta el 16,48% de totes les terres desamortitzades a la província de Lleida. Predomina el clergat regular -fet habitual- amb 2.372 jornals 2 pórques posades en venda, dels quals els premonstratesos de Les Avellanes ja reuneixen 1.526 jornals, mentre que la resta d'ordes es mantenen amb aportacions de terres petites: dominics de Balaguer (148 jornals 10 pórques) o els trinitaris de Bellvís (71 jornals 7 pórques). Entre el clergat forani, cal esmentar el Monestir de Poblet amb 1.526 jornals 5 pórques ubicades principalment al municipi d'Algerri; o bé les monges de Montserrat, amb 310 jornals, i ja en quantitats inferiors, els missionistes de Barcelona amb 82 jornals 8 pórques.

El clergat secular,romania molt diversificat en parròquies, rectories, curats,... entre tots plegats suposen una xifra de 2.652 jornals, dels quals cal destacar el Priorat de Meià, amb 1.923 jornals com a entitat més rica; la resta segueix la tònica habitual de discreció.

Tot plegat la Noguera aportava 7.063 jornals de terres per a ésser adquirides.

-El Segrià.

Més varietat i més quantitat de cases de religiosos és la tònica habitual en aquesta comarca. Potser el fet d'ésser la capital del bisbat contribuï a aquesta atracció.

La xifra de béns subhastats fou de 7.494 jornals 4 pórques, fet que situa el Segrià entre les comarques més afectades per aquesta venda de terres, concretament, en tercer lloc, darrera de Les Garrigues i La Noguera.

La quantitat de béns desamortitzats al clergat regular, fou de 6.549 jornals, dels quals, una part important pertany a Comanda de Torres de Segre, 4.690 jornals i 944 jornals, a les monges santjoanistes d'Alguaire. De fet, l'orde militar de Sant Joan i el Monestir d'Escarp, amb 568 jornals ja suposen una aportació important. La resta, i dins el clergat secular, correspon al Capítol de la Catedral de Lleida, amb 241 jornals i al Curat de Bell-lloc amb 162 jornals de terra, que en aquest cas no foren ni venudes.

El clergat forani tenia poques terres, solament podem esmentar les monges bernardes de Tamarit (11 jornals), les clarisses de Tarragona (52 jornals) i el Monestir de Poblet (19 pórques).

La xifra de béns desamortitzats al Segrià fou el 17,48% del total provincial.

-L'Urgell.

Comarca on se subhastava el 5,37% de tots els béns posats en venda, concretament 2.302 jornals, distribuïts de la forma següent: Al clergat regular li foren desamortitzats 458 jornals, dels quals els trinitaris d'Anglesola (161 jornals) i els mercedaris d'Agramunt (167 jornals) esdevingueren els més afectats.

El clergat secular aportava la xifra de 513 jornals 7 pórques. En general, els curats eren força pobres a l'igual que, els beneficis.

Els ordes monàstics que més propietats tenien a la comarca foren el Monestir de Poblet, amb 1.233 jornals i el de Santes Creus, amb 97 jornals. Principalment ambdós monestirs dedicaven aquestes terres a prats de secà.

Si volem cloure aquesta mena de repàs detallat per l'estructura de les terres desamortitzades, caldria no oblidar que on es donen els propietaris més grans és al Solsonès (el 28,57% reuneixen el 97,87% de la terra), seguit de la Segarra (23,91% dels propietaris), de la plana (10,47% dels propietaris) i de la muntanya (9,68% dels propietaris). Els propietaris més petits a la muntanya (45,16%) seguida del Solsonès (42,86%), la plana (15,12%) i la Segarra (10,86%). Tot ens fa pensar que les grans parcel·les són al Solsonès, les més petites a la muntanya i on les parcel·les molt petites són menys petites és a la Segarra. Com veiem els trets són força diferents als descrits en el capítol sisè.

7.3.1.2. Desamortització per poblacions

Si abandonem l'estudi estrictament comarcal i ens fixem en les 131 poblacions on la desamortització afectà poc o molt, observarem que solament 21 suposen el 78,73% de les terres venudes, 10 el 63,29% i 1 el 22,55% (és Castellldans que, de fet hi hem afegit tots els masos de Scala Dei, malgrat que part d'ells ocupaven el terme de Borges Blanques i altres veïns).

A banda del volum de terres, a la llista que segueix hi hem indicat la xifra (%) de diners esmerçats en cada una de les poblacions. Novament ens trobem amb una concentració important: a 13 de les 131 ja s'inverteix el 58,75% del total. Són: Anglesola (2,26%), Balaguer (2,52%), Boldú (2,43%), Castellldans (11,008%), Cervera (3,06%), Ivars d'Urgell (2,05%), Lleida (18,45%), Pinell (2,54%), la Seu d'Urgell (3,40%), Solduga (2,60%), Torre Neral (3,16%) i Torrefarrera (2,79%).

Ara bé, en un intent de recollir les dues variables, més terra venuda i alhora més diners invertits, solament dues poblacions mereixen ser esmentades: Castellldans i Torre Neral, i a part caldria comentar el cas de la ciutat de Lleida, on les terres adquirides al terme municipal valien el 18,45% del total bestret a la província de Lleida. El casensem que necessita una reflexió o potser dues, d'una banda es tracta de terra de qualitat. De l'horta

lleidatana de regadiu ja hem comentat el preu per jornal i la seva ràpida adquisició; però també es tractaven de terres pròximament urbanitzables. Ningú no dubta que Lleida creixia, necessitava doncs un pla urbanístic imminent. Seguint la deducció, el propietari de terres pròximes a la ciutat podria convertir el sòl rústic en urbanitzable i, per tant, el negoci seria almenys important si la finca la podia conservar uns anys. Caldria documentar millor aquesta hipòtesi esbossada; en qualsevol dels casos no sembla gens desgavellada.

Per tal de resoldre la nostra preocupació sobre les preferències del comprador lleidatà hem decidit d'il·lustrar-ho amb aquest mena de síntesi:

COMPRADORS DEL POBLE DESAMORTITZAT		COMPRADORS DE POBLACIONS VEÏNES		COMPRADORS FORANIS*	
PROPIETAT INVERTITS	DINERS INVERTITS	PROPIETAT INVERTITS	DINERS INVERTITS	PROPIETAT	DINERS
27,58%	13,48%	6,61%	11,40%	65,80%	75,22%
*Hem considerat forani el comprador que resideix a més de 20 km de la terra adquirida. Lògicament amb les comunicacions del segle passat no es podien visitar les terres diàriament, almenys amb certa comoditat.					

Taula 7-11.

Realment tot ens fa pensar que els compradors que podien escollir les terres sense tenir en compte la distància eren ja els compradors mitjà i gran. Potser com més solvent era el nouvingut menys li interessaven les variables distància i preu. Per distància ens referim respecte a la població on residia, perquè el comprador no conrearia les terres. I respecte al preu, aquest comprador pagaria en títols i, per tant, podia apujar el preu de la finca a la subhasta, si li interessava. I a l'inrevés, entre els compradors, diguem-ne, més pobres, a part de l'accés al preu interessaven altres característiques, però, sobretot, calia que la distància fos avinent, ja que es tractava de la "seva terra", on hi treballaria diàriament. Per tant, el temps del desplaçament era important.

Les preferències dels compradors petits sempre van dirigides cap a terres pròximes a la seva població, a ells van a parar el 27,58% de les terres venudes i potser també part del 6,61% de les terres ubicades en poblacions veïnes. En canvi, el nombre de finques és important. Els diners bestrets són solament un 25% del cost total de la desamortització a Lleida. En aquest grup podríem citar petits pagesos com Josep Hernández, Jaume Minguell o bé comerciants com Francesc Castellana de Tàrrega que adquirirà terra al terme de Falcons; Antoni Carulla, també comerciant de la mateixa ciutat comprarà terra a Vilagrassa, però aquests ja no depenien de la terra sinó que posteriorment l'arrendaren. Per això, la distància (reduïda en aquest cas) ja no era una variable important. Tampoc ho era per a Marià Agelet de Lleida nou propietari de terra a Salgar, Algerri i Albesa (377 jornals en total) o per a Pere Campí, resident a Lleida però oriünd d'Isòvol i nou propietari a Puigcerdà (prop d'Isòvol).

En canvi, cal comentar la importància dels compradors foranis (barcelonins bàsicament). Inverteixen força diners, el 75,22%; compren força terres, el 65,80%; però en poques finques, menys del 20%. En síntesi, els grans compradors de finques eren els lleidatans, però els grans compradors de terra els foranis.

Seguidament hem afegit una llista de les 131 poblacions amb béns desmortitzats i venuts. Al costat hi figura el percentatge de terres (%) i el de diners invertits. Per exemple a Agramunt es venia el 0,78% del total subhastat i es pagava el 0,79% dels diners bestrets a la província de Lleida, però aquest paral·lelisme no és freqüent, observeu la gran varietat de situacions que es donen, part d'elles comentades abans. En una nota s'afegeix el lloc de

residència dels nous propietaris.

7.3.1.3. ANNEX 1

POBLACIÓ	% DE TERRA	% DE DINERS
	<u>DESAMORTITZADA</u>	<u>ESMERÇATS</u>
AGRAMUNT	0,78%	0,79%
ALÀS	-	0,033%
ALBAGÈS	0,04%	0,15%
ALBATÀRREC		0,675%
ALBESA	0,04%	0,048%
ALCOGUL	0,012%	0,36%
ALENTORN	0,928%	1,112%
ALFARRÀS	-	0,03%
ALGERRI	2,14%	0,872%
ALGUAIRE	3,77%	1,617%
ALMENAR	0,044%	0,047%
ALMENARA	2,548%	0,179%
ALTET	-	0,003%
ANGLESOLA	1,568%	2,263%
ARBECA	0,024%	0,060%
ARTESA SEGRE	1,744%	1,17%
AMETLLA DE TÀRREGA	0,22%	0,11%
AVELLANES		0,08%
BALAGUER	1,66%	2,52%
BALDOMAR	-	0,010%
BALLTARGA	0,02%	0,23%
BARBENS	-	0,07%
BELIANES	-	0,0100/0
BELLCAIRE	8,66%	1,65%
BELLPUIG	0,084%	0,153%
BELLVÍS	0,284%	0,642%
BENAVENT DE SEGRÀ	0,028%	0,155%
BERNET	0,004%	0,001%
BLANCAFORT	0,016%	0,03%
BOIX	-	0,004%
BOLDÚ	1,2%	2,43%
BORGES BLANQUES	0,74%	1,25%
BRENUI	-	2,48%
CEDÓ	0,028%	0,065%
CASTELLDANS*	22,55%	11,008%
CASTELL LLEBRE DE P.	0,2%	0,003%
CASTELLNOU D'OLUGUES	-	0,025%
CASTELLNOU SEANA	-	0,04%
CASTELLÓ DE FARFANYA	-	-
CASTELLSERÀ	0,028%	0,216%
CERVERA	0,784%	3,06%
CIUTADILLA	0,208%	0,56%

[Taula 7-12.](#)

<u>POBLACIÓ</u>	<u>% DE TERRA DESAMORTITZADA</u>	<u>% DE DINERS ESMERÇATS</u>
CIVIS	0,02%	0,025%
CLARÀ	0,412%	0,124%
CLARAVALLS	-	0,04%
CONCABELLA	-	0,003%
ESCARP	0,18%	0,148%
FLOREJACHS	0,31%	0,084%
FLUVIÀ	0,032%	0,217%
FONDARELLA	-	0,07%
FORADADA	0,016%	0,008%
FULIOLA	1,06%	1,03%
GELI	0,876%	0,547%
GERRI DE LA SAL	0,1%	1,66%
GÒSOL	0,06%	0,08%
GRA	0,104%	0,608%
GRANJA D'ESCARP	-	0,22%
GRANADELLA	-	0,46%
GRANYANELLA	-	0,07%
GRANYENA	0,29%	0,46%
GUARDIOLA	0,42%	0,24%
GUISSONA	0,064%	1,765%
IVARS D'URGELL	-	2,05%
JUNEDA	0,008%	0,016%
LLARDECANS	0,096%	0,2776%
LLEIDA	1,48%	18,45%
LLESSUÍ	-	0,02%
LLOBERA	5,43%	0,31%
MASSALCOREIG	0,108%	0,46%
MASSOTERES	0,144%	0,05%
MENÀRGUENS	0,432%	0,315%
MONTALBÀ	0,39%	0,34%
MONTBLANQUET	0,51%	0,145%
MONTELLÀ	-	0,29%
MONTGAI	0,244%	0,010%
MONTSONÍS	0,044%	0,026%
NOVELLA	-	0,04%
ÓS DE BALAGUER	1,196%	1,903%
PALOU DE SANAÛJA	0,60%	0,33%
PENELLES	0,05%	0,015%
PERAMOLA	0,016%	0,024%
PERECAMPS	1,82%	0,115%
PINELL	7,67%	2,54%
PONT DE SUERT	0,53%	0,60%
PONTS	1,56%	1,26%
PORTELL	0,53%	0,33%
PREIXENS	0,016%	0,039%

Taula 7-13.

<u>POBLACIÓ</u>	<u>% DE TERRA</u>	<u>% DE DINERS</u>
	<u>DESAMORTITZADA</u>	<u>ESMECAT</u>
PUIGVERT DE LLEIDA	0,08%	0,090%
RIBELLES	0,676%	0,516%
RINER.	1,068%	0,129%
ROCALLAURA	-	0,090%
SALGAR	0,044%	0,128%
SALVANERA	0,816%	0,282%
SANAÚJA	0,78%	1,23%
SANTA LINYA	0,028%	0,022%
SANT MARTÍ MALDÀ	0,036%	0,057%
SANT MARTÍ MORANA	0,12%	0,63%
SANT PERE ARQUELLS	1,21%	0,919%
SANTA MARIA MEIÀ	-	0,102%
SANT SALVADOR TOLÓ	4,908%	0,432%
SENTIU, LA	0,012%	0,04%
SERÒS	2,352%	1,187%
SEU D'URGELL, LA	0,76%	3,40%
SIDAMON	0,032%	0,031%
SITGES, LES	0,108%	0,051%
SOLDUGA	-	2,60%
SOLSONA	0,21%	0,4006%
TALARN	0,308%	0,348%
TÀRREGA	0,136%	1,316%
TARRÒS	0,136%	0,157%
TARTARULL	0,268%	0,113%
TORNABOUS	0,04%	0,031%
TORREBESSES	0,152%	0,274%
TORRE NERAL	3,292%	3,16%
TORREFARRERA	0,208%	2,79%
TORRES DE SEGRE	-	0,005%
TOST	-	0,056%
TRAGÓ DE NOGUERA	-	0,217%
TREMP	0,008%	0,12%
USEU	0,376%	0,54%
VALLBONA DE LES MONGES 0,016%	0,02%	
VERDÚ	0,002%	0,288%
VILAGRASSA	0,136%	0,173%
VILANOVA DE L'AGUDA	-	0,052%
VILANOVA D'ALPICAT	-	0,23%
VILANOVA DE LA BARCA	0,052%	0,0190%
VILANOVA DE MEIÀ	0,052%	0,19%
VILANOVA DELS REMOLINS	-	0,25%
VILBES	0,184%	0,19%
VILOSELL	-	0,013%
VINAIXA	0,90/0	0,41%
total	100	100

Taula 7-14.

7.3.1.4. ANNEX 2

QUADRE 1. PARCEL·LACIO DE LA PROPIETAT. PLANA

Nº PARCEL·ES	PROPIETARIS	A	JORNALS	B
1	5	5,81	411,18	1,20
2	7	8,14	62,30	,18
3	11	12,79	509,08	1,49
4	7	8,14	797,44	2,33
5	6	6,98	1788,90	5,23
6	4	4,65	83,66	,24
7	6	6,98	402,28	1,18
8	4	4,65	153,08	,45
9	5	5,81	366,68	1,07
10	6	6,98	606,98	1,77
11	7	8,14	605,20	1,77
12	2	2,33	122,82	,36
13	0	0	0	0
14	0	0	0	0
15	1	1,16	80,10	,23
16	1	1,16	1009,26	2,95
17	1	1,16	509,08	1,49
18	4	4,65	882,88	2,58
19	0	0	0	0
20	1	1,16	217,16	,63
MÉS DE 20	8	9,30	25527,95	74,60
TOTAL	86	100	34221,55	100

Taula 7-15.**QUADRE 2- ESTRUCTURA DE LA PROPIETAT-PLANA.**

JOR./PROP.	PROPIETARIS	A	JORNALS	B
0-1	1	1,16	1	,00
1-2	2	2,33	2	,01
2-3	3	3,49	6	,02
3-4	4	4,65	13	,04
4-5	1	1,16	4	,01
5-6	2	2,33	10	,03
6-7	5	5,81	30	,09
7-8	2	2,33	14	,04
8-9	1	1,16	8	,02
9-10	1	1,16	9	,03
10-15	15	17,44	195	,57
15-20	6	6,98	108	,32
20-25	5	5,81	120	,35
25-30	4	4,65	106	,31
30-35	3	3,49	99	,29
35-40	3	3,49	114	,33
40-45	4	4,65	170	,50
45-50	2	2,33	94	,27
50-60	2	2,33	106	,31
60-70	3	3,49	199	,58
70-80	2	2,33	144	,42
80-90	4	4,65	327	,96
90-100	2	2,33	191	,56
+100	9	10,47	32151,55	93,95
TOTAL	86	100	34221,55	100

Taula 7-16.

QUADRE 3. ESTRUCTURA DE LA PARCEL·LACIO-PLANA.

JORN/ FINQ.	FINQUES	A	JORNALS	B
0-1	125	6,22	37,50	,11
1-2	165	8,20	231	,68
2-3	325	16,16	715	2,09
3-4	260	12,93	832	2,43
4-5	273	13,58	1119,30	3,27
5-6	252	12,53	1335,60	3,90
6-7	194	9,65	1202,80	3,51
7-8	82	4,08	615	1,80
8-9	76	3,78	630,80	1,84
9-10	62	3,08	570,40	1,67
10-15	52	2,59	624	1,82
15-20	31	1,54	524	1,53
20-25	25	1,24	564	1,65
25-30	7	,35	196	,57
30-35	8	,40	256	,75
35-40	9	,45	333	,97
40-45	9	,45	382,50	1,12
45-50	2	,10	94	,27
50-60	3	,15	159	,46
60-70	2	,10	127	,37
70-80	1	,05	74	,22
80-90	1	,05	82	,24
90-100	0	0	0	0
+100	31	1,54	25490,55	74,49
TOTAL	2011	100	34221,55	100

Taula 7-17.**QUADRE 4- PARCEL·LACIO DE LA PROPIETAT-MUNTANYA.**

NºPARCEL	PROPIETARIS	A	JORNALS	B
1	7	22,58	109	6,96
2	4	12,90	7,50	,48
3	0	0	0	0
4	4	12,90	21	1,34
5	0	0	0	0
6	0	0	0	0
7	2	6,45	8,50	,54
8	2	6,45	33	2,11
9	2	6,45	14	,89
10	1	3,23	1	,06
11	0	0	0	0
12	0	0	0	0
13	0	0	0	0
14	1	3,23	324	20,69
15	2	6,45	181	11,56
16	0	0	0	0
17	0	0	0	0
18	1	3,23	79	5,04
19	0	0	0	0
20	0	0	0	0
MÉS DE 20	5	16,13	444	28,35
TOTAL	31	100	1566	100

Taula 7-18.

QUADRE 5- ESTRUCTURA DE LA PROPIETAT-MUNTANVA.

JORN./ PROP.	PROPIETARIS	A	JORNALS	B
0-1	5	16,13	4,50	,29
1-2	4	12,90	5,50	,35
2-3	2	6,45	4,60	,29
3-4	1	3,23	3	,19
4-5	0	0	0	0
5-6	2	6,45	10	,64
6-7	3	9,68	18	1,15
7-8	2	6,45	15	,96
8-9	2	6,45	16	1,02
9-10	0	0	0	0
10-15	0	0	0	0
15-20	0	0	0	0
20-25	0	0	0	0
25-30	0	0	0	0
30-35	0	0	0	0
35-40	0	0	0	0
40-45	0	0	0	0
45-50	1	3,23	47	3,00
50-60	1	3,23	54	3,45
60-70	0	0	0	0
70-80	4	12,90	298,85	19,08
80-90	1	3,23	83	5,30
90-100	0	0	0	0
+100	3	9,68	1007	64,29
TOTAL	31	100	1566,45	100

Taula 7-19.**QUADRE 6- ESTRUCTURA DE LA PARCEL.LACIO- MUNTANYA.**

JORN./FINQ.	FINQUES	A	JORNALS	B
0-1	58	23,77	19,75	1,26
1-2	61	25	65,10	4,16
2-3	35	14,34	72,30	4,62
3-4	22	9,02	69,70	4,45
4-5	24	9,84	110,40	7,05
5-6	10	4,10	52,80	3,37
6-7	6	2,46	37,80	2,41
7-8	4	1,64	41	2,62
8-9	4	1,64	32	2,04
9-10	1	,41	9	,57
10-15	12	4,92	137	8,75
15-20	3	1,23	47,60	3,04
20-25	5	2,05	115	7,34
25-30	1	,41	27	1,72
30-35	2	,82	64	4,09
35-40	0	0	0	0
40-45	0	0	0	0
45-50	0	0	0	0
50-60	1	,41	50	3,19
60-70	0	0	0	0
70-80	1	,41	78	4,98
80-90	0	0	0	0
90-100	1	,41	94	6,00
+100	3	1,23	435	27,77
TOTAL	244	100	1566,45	100

Taula 7-20.

QUADRE 7- PARCELLACIO DE LA PROPIETAT-SEGARRA.

NºPARCEL.	PROPIETARIS	A	JORNALS	B
1	4	8,70	85	3,26
2	6	13,04	183	7,02
3	1	2,17	11	,42
4	2	4,35	5	,19
5	6	13,04	142	5,44
6	2	4,35	60	2,30
7	1	2,17	30	1,15
8	3	6,52	56	2,15
9	1	2,17	12	,46
10	4	8,70	82	3,14
11	3	6,52	95	3,64
12	0	0	0	0
13	3	6,52	3	,12
14	1	2,17	150	5,75
15	0	0	59	2,26
16	1	2,17	0	0
17	3	6,52	277	10,62
18	0	0	128	4,91
19	0	0	0	0
20	0	0	0	0
MÉS DE 20	5	10,87	1233	47,28
TOTAL	46	100	2608	100

Taula 7-21.**QUADRE 8- ESTRUCTURA DE LA PROPIETAT-SEGARRA.**

JORN/ PROP.	PROPIETARIS	A	JORNALS	B
0-1	1	2,17	1	,04
1-2	0	0	0	0
2-3	1	2,17	2,50	,10
3-4	1	2,17	3	,12
4-5	0	0	0	0
5-6	2	4,35	10	,38
6-7	3	6,52	18	,69
7-8	0	0	0	0
8-9	1	2,17	8	,31
9-10	1	2,17	9	,35
10-15	7	15,22	83,50	3,20
15-20	1	2,17	19	,73
20-25	1	2,17	21	,81
25-30	4	8,70	112	4,29
30-35	1	2,17	33	1,27
35-40	2	4,35	75	2,88
40-45	0	0	0	0
45-50	3	6,52	140	5,37
50-60	1	2,17	59	2,26
60-70	2	4,35	136	5,21
70-80	1	2,17	70	2,68
80-90	2	4,35	167	6,40
90-100	0	0	0	0
+100	11	23,91	1641	62,92
TOTAL	46	100	2608	100

Taula 7-22.

QUADRE 9. ESTRUCTURA DE LA PARCEL·LACIO. SEGARRA.

JORN/ FINQ	FINQUES	A	JORNALS	B
0-1	94	20,48	38,87	1,49
1-2	104	22,66	155,70	5,97
2-3	78	16,99	183,50	7,04
3-4	44	9,59	146,70	5,63
4-5	30	6,54	134,25	5,15
5-6	23	5,01	120	4,60
6-7	22	4,79	138	5,29
7-8	5	1,09	36,60	1,40
8-9	4	,87	33,80	1,30
9-10	5	1,09	45,70	1,75
10-15	19	4,14	218,50	8,38
15-20	9	1,96	151	5,79
20-25	9	1,96	194	7,44
25-30	1	,22	26	1,00
30-35	2	,44	62,50	2,40
35-40	1	,22	37	1,42
40-45	2	,44	87	3,34
45-50	1	,22	49	1,88
50-60	2	,44	102,50	3,93
60-70	0	0	0	0
70-80	2	,44	152	5,83
80-90	0	0	0	0
90-100	0	0	0	0
+100	2	,44	495,38	18,99
TOTAL	459	100	2608	100

Taula 7-23.**QUADRE 10-PARCEL·LACIO DE LA PROPIETAT-SOLSONES.**

Nº PARCEL.	PROPIETARIS	A	JORNALS	B
1	2	28,57	32	,72
2	1	14,29	4	,09
3	2	28,57	59	1,32
4	0	0	0	0
5	0	0	0	0
6	0	0	0	0
7	0	0	0	0
8	0	0	0	0
9	0	0	0	0
10	0	0	0	0
11	0	0	0	0
12	0	0	0	0
13	0	0	0	0
14	0	0	0	0
15	0	0	0	0
16	0	0	0	0
17	0	0	0	0
18	0	0	0	0
19	0	0	0	0
20	0	0	0	0
MÉS DE 20	2	28,57	4364	97,87
TOTAL	7	100	4459	100

Taula 7-24.

QUADRE 11- ESTRUCTURA DE LA PROPIETATSOLSONES.

JORN/ PROP.	PROPIETARIS	A	JORNALS	B
0-1	0	0	0	0
1-2	0	0	0	0
2-3	2	28,57	4	,09
3-4	0	0	0	0
4-5	1	14,29	4	,09
5-6	0	0	0	0
6-7	0	0	0	0
7-8	0	0	0	0
8-9	0	0	0	0
9-10	0	0	0	0
10-15	0	0	0	0
15-20	0	0	0	0
20-25	0	0	0	0
25-30	0	0	0	0
30-35	1	14,29	30	,67
35-40	0	0	0	0
40-45	0	0	0	0
45-50	0	0	0	0
50-60	1	14,29	57	1,28
60-70	0	0	0	0
70-80	0	0	0	0
80-90	0	0	0	0
90-100	0	0	0	0
+100	2	28,57	4364	97,87
TOTAL	7	100	4459	100

Taula 7-25.**QUADRE 12- ESTRUCTURA DE LA PARCEL·LACIO-SOLSONES**

JORN/ FINQ	FINQUES	A	JORNALS	B
0-1	46	46,46	18,58	,42
1-2	19	19,19	24,70	,55
2-3	5	5,05	11,50	,26
3-4	2	2,02	7,10	,16
4-5	8	8,08	32,60	,73
5-6	2	2,02	11,20	,25
6-7	2	2,02	12,20	,27
7-8	1	1,01	7,50	,17
8-9	0	0	0	0
9-10	0	0	0	0
10-15	1	1,01	10	,22
15-20	1	1,01	5	,11
20-25	0	0	0	0
25-30	0	0	0	0
30-35	1	1,01	30	,67
35-40	0	0	0	0
40-45	0	0	0	0
45-50	0	0	0	0
50-60	2	2,02	55	1,23
60-70	0	0	0	0
70-80	0	0	0	0
80-90	0	0	0	0
90-100	0	0	0	0
+100	9	9,09	4233,62	94,95
TOTAL 99	100	4459	100	

Taula 7-26.

7.3.2. COTITZACIO COMARCAL

Una altra de les possibles lectures és la de la cotització comarcal. Seguidament exposem la llista de les comarques i al costat la seva cotització. Per ordre decreixent la situació és aquesta:

COMARCA	TAXACIO	REMAT	INDEX
Pallars Sobirà	368.333,01	1.344.415,45	365
Alt Urgell	736.666,02	1.488.065,36	202
Garrigues	3.938.515,07	6.931.786,52	176
Segrià	6.524.068,36	10.482.359,68	161
Urgell	2.708.330,96	4.522.912,70	167
Segarra	2.462.775,62	3.915.813,23	159
Noguera	7.029.624,44	10.106.806,61	144
Solsonès	182.962,80	270.784,94	148
Pallars Jussà	122.777,67	136.282	111
TOTAL	24.074.053	39.224.120	163

Taula 7-27.

La comarca capdavantera sorprenent és el Pallars Sobirà amb la xifra més elevada de les comarques. Recordem els benets de Gerri de la Sal comptaven amb horts a Gerri cotitzats en 472. Cas semblant esdevé amb l'Alt Urgell on ordes com els agustins i les monges de l'Ensenyança ja arribaven a les xifres de 290 i 295, respectivament, i sobretot, la mitra de la catedral a 435. Aquestes desviacions fan ponderar la mitjana comarcal.

A partir d'ara les comarques que segueixen se situen per sota de la mitjana provincial. A les Garrigues les poblacions més importants són Castellldans i Albagès, però el tipus de finques subhastades fa que la cotització sigui discreta.

El Segrià, tot i que la cotització mitjana és inferior a la de les Garrigues, presenta una sèrie de poblacions amb peces de qualitat, sobretot a Lleida on les monges de l'Ensenyança tenien terres cobejades i que triplicaven la xifra de taxació (304), o bé les clarisses (297) i els carmelites descalços que arribaren a quadruplicar en escriu el preu de taxació (438). Altres poblacions com Massalcoreig, Albatàrrec o Granja d'Escarp gairebé tripliquen el preu de sortida, i és que totes comptaven amb terra de regadiu.

L'Urgell en canvi és una comarca força homogènia essent l'excepció Barbens, Ciutadilla (les peces dels dominics arribaren a la xifra de 388), Fuliola i Vilagrassa.

A la Segarra la xifra de cotització és força discreta i encara cal destacar Cervera, Guissona i Granadella entre les poblacions que d'alguna manera disparen la mitjana comarca. Cal fer esment del Curat de Cedó amb la xifra de 304 i els missionistes de Guissona (490) entre els ordes que contribuïren a l'alça.

La Noguera és una comarca molt contrastada. Al costat de les hortes de regadiu de Balaguer, o de les hisendes de Torre Neral o Belcaire es troben terres ermes o quasi ermes a Boix, Baldomar o Vilanova de l'Aguda. Cal recordar les propietats dels premonstratesos de les Avellanes a Sant Salvador de Toló cotitzades en la xifra de 341; es tracta de l'heretat "Nostra Senyora del Bon Repòs" de 1.227 jornals.

Al Solsonès la desamortització afectaria només a 3 poblacions però es tractava de grans extensions de boscos pertanyents als dominics i a les monges de l'Ensenyança de Solsona, situats a Llobera, Solsona i Vilanova dels Remolins.

El Pallars Jussà en canvi ni tan sols superava el preu de taxació i es vengueren poques finques a Trep i Talarn.

7.4. GRAU DE CONCENTRACIÓ DE LES COMPRES

No hi ha dubte que el fenomen desamortitzador -el mirem com vulguem sempre- ens mostra una concentració polaritzada en els extrems, és a dir, "*molta terra per poca gent i molta gent per poca terra*". És important, malgrat tot, dur a terme un estudi el més precís possible per tal de conèixer el grau de concentració de finques, terres i diners.

Les lleis de Mendizàbal del 1836 i de 1837, ampliades en diversos aspectes per Espartero el 1841, van disposar la incautació de tots els béns de les comunitats religioses regulars (amb excepció dels dedicats a l'ensenyament i a la caritat) i la de bona part dels del clergat secular. A Catalunya el total de finques rústiques posades en venda va ser de 6.574, i se'n fixà la taxació en 91.609.760 rals. Observeu, doncs, que a Lleida la xifra era de 2.306 finques, és a dir, un 35,07% de totes les finques rústiques desamortitzades a Catalunya, però la taxació és solament un 20,83% dels diners de taxació de Catalunya.

Els béns podien ésser adquirits en vals reials que Hisenda havia emès des de 1780 o en metàl·lic. Potser les vendes de terres i també de finques urbanes deuriem atreure els posseïdors de vals reials per dues raons: la primera, per l'atracció que la terra despertava en els darrers anys com a nova font d'inversió; i la segona, potser per endossar novament a Hisenda aquells títols de deute públic, ara en creixent devaluació. Observem doncs els grans moviments de diners en aquestes inversions de terra i finques urbanes. En principi disposem de 7 persones que compraren béns per més d'un milió de rals a la província de Lleida.

QUADRE VI. Grans compradors (més d'1 milió rals de billó).

Ignasi Girona	5.130.469	rals
Lluís Vandembossche	1.899.695	
Francesc Murlans	1.316.462	
Jaume Mestres	1.208.232	
Pau Figuerola	1.067.344	
Jaume Torrents	1.006.000	
Gaspar Remisa	1.003.000	

Taula 7-28.

Tots ells comerciants i especuladors reconeguts amb biografies més o menys sorprenents. Un segon grup estaria format per compradors que mouen entre mig i un milió de rals:

Maties Gual	964.000	rals
Albert Camps	903.978	"
Manuel Oviedo	846.399	"
Jaume Ceriola	760.000	"
Joan Baptista Roca	660.500	"
Josep Safont	685.780	"
Manuel Tubau	615.759	"
Francesc Puig i Coll	521.813	"
Ramona Serrés	506.400	"

Taula 29.

La descripció exhaustiva de tots ells ens fa pensar en una colla de personatges, part

d'ells foranis però beneficiaris de la desamortització a Lleida (recordeu "*part de les terres les adquiriren els barcelonins, però part de les finques, els compradors residents a la ciutat de Lleida*").

El grup de compradors que hi esmerçaren més d'un milió de rals suposa el 2,68% del total de beneficiaris. Adquiriren el 8,37% de les finques, invertiren el 34,42% dels diners, però compraren gairebé tres quartes parts dels béns venuts i, paradoxalment, cap d'ells es dedicava al sector primari ni tan sols en la condició d'hisendat, fet que es repetirà durant els primers anys de la desamortització de Pasqual Madoz estudiada per Enric Vicedo. En tots ells la terra esdevingué una activitat paral·lela afegida a altres. El grup dels comerciants tindrà una gran importància quantitativa i qualitativa en el conjunt de les vendes lleidatanes.

A l'altre extrem queden el 65,27% dels compradors amb el 51,62% de les finques, i amb menys del 10% de les terres i a més de pitjor qualitat.

QUADRE VII. Concentració de compradors de finques.

Valor de les compres	Nºcomprad%	finques%	remat%
+1.000.000 rals	2,68%	8,37%	34,42%
500.001 a 1.000.000	4,58%	6,69%	19,12%
250.001 a 500.000	9,16%	13,60%	23,40%
100.001 a 250.000	11,07%	13,60%	11,64%
50.001 a 100.000	7,26%	6,14%	4,39%
-50.000	65,27%	51,62%	7,05%

Taula 7-30.

En el quadre VII (Taula 7-30) hem reunit les diferents informacions que s'haurien de visualitzar plegades. Hem seguit els grups de propietat utilitzats en el capítol 6, però ara amb la informació de les nostres finques comprades durant la desamortització. Podem veure, doncs, a la columna de l'esquerra els grups de propietat, seguit de la xifra de finques comprades i de la terra comprada. És clar, som prou conscients que el quadre quedaria complet si hi afegíssim a cada grup de propietat la xifra de compradors. Però hi ha un problema: cada comprador no adquireix habitualment un tipus de finca, sinó més d'un. Aleshores on els situàvem? De tota manera no podem deixar de fer una observació: el grup E (més de 75 jornals) és ocupat solament per 9 persones que compren el 15,38% de les finques i reuneixen el 74,18% de la terra. Ens trobem davant d'una de les concentracions de terres més importants de Catalunya, fet que sembla una paradoxa perquè precisament l'estudi de l'estructura de la propietat a Lleida ens mostrava la tendència a la desaparició de grans superfícies. Aquesta tendència estudiada i comprovada en el capítol anterior (recordeu el buidatge dels cadastres de Lleida, Balaguer o Portell) no s'adiu amb l'adquisició de 56 grans propietats durant la desamortització. Aquests latifundis existien, els tenia el clergat i ara seran adquirits sense ser dividits. Aquest cas es repetirà a la desamortització civil, almenys durant la primera etapa. A més es reuniren en molt poques mans, amb la qual cosa la xifra de jornals adquirits per persona o societat és molt important.

El quadre VIII (Taula 7-31) mostra dues característiques bàsiques: una, la importància quantitativa de compradors de menys de 6 jornals, i l'altra, precisament el grup oposat on el 15,38% de les finques reuneixen el 74,18% de la terra. Estem davant d'una de les concentracions de terres més importants de Catalunya.

QUADRE VIII. Finques grans, mitjanes, petites i molt petites.

GRUPS (Jornals)	FINQUES COMPRADES	TERRA COMPRADA (jornals)	%
0-6	844	2.321,7	9,23
6,1-9	58	404,9	1,63
9,1-15	106	1.197,8	4,76
15,1-75	79	2.567,3	10,20
+75	56	18.654,5	74,18
TOTAL	1143	25.146,2	100

Taula 7-31.

En definitiva gairebé es confirma la tesi de Richard Herr segons la qual, si les terres eren venudes en un país agrari en subhasta pública era lògic que el resultat fos una concentració de la propietat en un grau proporcional al ja existent. Podríem dir que l'estructura agrària no canviarà massa, ben al contrari, es reforçarà.

Lleida no era una de les províncies de la zona latifundista meridional per tant el manteniment de la petita i mitjana propietat fou una realitat digna d'ésser esmentada. Mentre que al sud, la tendència al latifundisme segueix. Simon Segura, Fontana i García Sanzhan arribat a conclusions semblants. Tot plegat convida a una reflexió: de vegades es fa difícil defensar la idea d'un canvi radical en la definició de la propietat de la terra -sens dubte existent a nivell jurídic i que significa el pas de la propietat compartida feudal a la plena propietat burgesa-, quan de fet els nombrosos estudis sobre la desamortització ens mostren romanalles de l'antic règim. Les llistes de les propietats subhastades al costat de les llistes de compradors, permeten concloure que solament hia ha hagut un canvi de "mans". És cert. Ara bé, també és cert que l'emfiteusi continuà essent una forma habitual d'accés a la terra durant tot el segle XIX en moltes àrees espanyoles. Aleshores, de què serví la desamortització si el pagès petit o el no propietari no es pogué beneficiar ni tan sols de la redempció dels censals? Sembla com si no hi hagués forma de trobar mesures favorables per a aquests sectors majoritaris. I és que com molt bé diu Rosa Congost: "*...la revolució liberal, o el seu resultat, en gran part, fou un conjunt de mesures favorables a les classes propietàries "pràctiques"...*".

7.5. PERIODITZACIO DE LES VENDES

7.5.1. INTRODUCCIO

Per tal d'aproximar-nos al ritme de vendes en conjunt durant els anys 1838 a 1851 disposem d'una sèrie de taules d'elaboració pròpia que figuren a l'annex d'aquest apartat. Per tal de simplificar l'exposició hem recollit sintèticament les dades en un sol quadre n° X (\\tab 71 Taula 7-32\\) on hi consten les xifres de terres venudes cada any, les finques i els diners bestrets anualment amb la xifra de cotització.

Qualsevol dels aspectes que vulguem comentar ens mostren uns períodes de plena emergència desamortitzadora. Són els anys 1839-1843 però -de fet- hi distingirem dues embranzides; una el 1839 i l'altra el 1842. Responen a les vendes de les terres del clergat regular i secular, respectivament.

A la província de Lleida les subhastes comencen tard; fins al juny de 1838 no s'inaugura la venda de terres i a partir d'aquest moment seran més o menys habituals fins al novembre de 1849, seguidament s'enceta la subhasta de censals fins al 1850.

D'ençà que s'endega el procés, el ritme de subhastes era ràpid. Podem dir que

l'interval de temps entre la data de taxació i la de remat és de pocs dies o mesos, un any màxim (hi ha excepcions, però no són massa freqüents).

7.5.2. NOMBRE DE FINQUES VENUEDES

El tret fonamental que marca la venda de finques és la importància numèrica de les taxacions durant els anys 1842-1843-1844, els tres anys reunits ja sumen el 76,2%, és a dir, 1.756 finques esperaven comprador disposat a pagar el preu assignat amb unes condicions certament millors que les de Mendizàbal. Estem a l'anomenada "desamortització d'Espartero" quan el clergat secular fou expropiat de les seves terres.

Aquesta eufòria, però, no es correspon amb res més. Cap altre concepte destacarà tan clarament. Això ens palesa una situació fins a cert punt ja molt repetida: es posen a subhasta moltes finques, però no moltes terres ni s'hi esmerça molts diners, ni tan sols la xifra de cotització és alta.

Per ordre d'importància, els anys 1843 i 1842 són els anys que s'enregistren més remats; gairebé el 50% de les finques són adquirides en aquestes dates.

Un cop d'ull als prestatges on es guarden els manuals de l'escrivà Manuel Fuster ens ho mostren prou clar. Curiosament part de les finques subhastades el 1842 es rematen i s'inscriuen el 1843, a més d'alguna escadussera de 1840 i 1839. Potser després de fallides o retaxacions. El 1842 és l'any en què acudeixen més compradors foranis i també quan més finques es paguen en vals reials. A partir de 1845 hi ha una lleu recuperació el 1848 amb la venda de les terres de les comandes de Sant Joan de Jerusalem i els jesuïtes de la Seu d'Urgell, a part d'alguna peça de terra d'altres ordes religiosos regulars.

QUADRE X. PERCENTATGES

ANY	NOMBRE DE FINQUES (%)		TOTAL JORNALS (%)		DINERS		COTIZACIÓ
	TAXADES	REMATADES	TAXATS	REMATATS	TAXA	REMAT	
1.838	1,65	3,23	0,78	0,46	7,51	6,49	159
1.839	6,89	13,81	20,99	8,29	27,03	25,76	176
1.840	3,21	6,47	2,20	10,49	7,48	9,21	227
1.841	5,76	11,72	7,51	12,86	14,89	17,71	218
1.842	39,94	20,38	18,99	11,76	16,03	15,91	183
1.843	23,34	28,51	14,62	30,68	10,62	9,67	168
1.844	12,92	7,87	13,22	13,86	9,36	6,84	134
1.845	1,96	3,06	3,47	1,92	1,79	3,65	377
1.846	0,92	0,87	4,45	5,63	0,64	0,35	100
1.847	0,86	1,74	0,54	3,20	1,39	1,42	188
1.848	2,12	1,48	8,77	0,36	3,00	2,78	170
1.849	0,43	0,87	4,45	0,48	0,25	0,20	152
TOTAL	99,99	100,01	99,99	99,99	99,99	99,99	184

[Taula 7-32.](#)

7.5.3. GRANDARIA

Quant a la taxació el 1839 i el 1842 destaquen entre els altres anys. En definitiva el que interessa remarcar és la importància numèrica de les peces de terra mitjanes però de bona qualitat. Podríem dir que és l'any en què se subhastaren el 80% de les poques terres i hortes

de regadiu que estudiàvem en capítols anteriors. Naturalment, l'afirmació no es desdiu pas amb la xifra de cotització que també és la més alta el mateix any. Amb tot i això també es posaven a subhasta els masos de Scala Dei, rematats els anys 1840 i 1841. D'altra banda, és palès que l'any 1842 la xifra de terres taxades és alta, però cal relacionar-ho amb el nombre de finques subhastades (molt alt), per tant aquesta quantitat es reuneix a base de moltes finques lil-liputenques de qualitat discreta; però també hi hem d'afegir els boscos de les monges de l'ensenyança de Solsona, dels mínims de Ponts (Hisenda Gratapolls) i dels dominics de Solsona (a Riner, Cancastell i l'"Hostal del Geli") rematats part d'ells el 1843 per Francesc Murlans.

Sorprenentment l'any 1843 es remata una tercera part de les terres i bàsicament en els mesos de gener, juliol i novembre. Es tracta dels boscos del Solsonès i heretats del Monestir de Poblet a Bellcaire, més sengles peces de Scala Dei. Fixeu-vos, trobem moltes finques rematades i moltes terres, però pocs diners invertits i, per tant, cotització baixa -168-, molt inferior a la mitjana provincial (184). Les terres de bosc proporcionen el contrapunt amb un preu per jornal econòmic.

Pel 1845 hauríem d'afegir la subhasta de l'heretat "Nostra Senyora del Bon Repós" dels premonstratesos de les Avellanes de 1.225 jornals adquirida el 1846 per Antoni Jordà de Madrid; però el 1847 els remats de terres es van exhaurint, malgrat que el percentatge de remat de finques i el de diners es mantenen alts. Es tractava de peces de qualitat dels jesuïtes de la Seu, dominics també de la Seu, mercedaris de Lleida i bernats de Lavaix, entre altres.

Pensem que comentar detalladament la base documental de l'annex exigiria una descripció potser inútil, per tant, abans d'endinsar-nos en l'apartat de les cotitzacions, comentarem un aspecte curiós: es tracta d'una irregularitat administrativa. Concretament en quatre ordes religiosos apareixen finques rematades abans de taxar-se; repassarem les incidències presentant el cas segons l'orde religiós desamortitzat:

-Franciscans de Bellpuig. El dia 16 d'abril de 1841 es taxava una peça de terra ja adquirida per Jaume Ponts de Bellpuig el dia 20 d'abril de 1840.

-Benets de Gerri: Josep Antoni Morlius rematava i enregistrava l'escriptura d'una finca el dia 21 de novembre de 1843 que sortiria a subhasta el 8 d'agost de 1844 sense existir cap mena de fallida, és clar.

Cas semblant esdevindrà amb Felip Balart d'Alins, propietari de 13 peces dels benets el dia 6 de novembre de 1847, però que es taxaven un mes després (24 de desembre de 1847).

-Monestir de Montserrat: la cobejada Hisenda Condals adquirida per Ignasi Girona i Francesc Murlans sortiria a subhasta el 4 de juliol de 1842 mentre que els seus propietaris ja en gaudien d'ençà del dia 20 de maig.

-Dominics de Lleida: Manuel Fàbregues de Lleida rematava un hort el 24 d'octubre del 1841 i sortiria a subhasta el dia 19 de maig de 1843. Insistim que no es tracta de cap fallida ni retaxació ni errada de transcripció de l'escrivà. Ara bé, tots els afortunats són personatges de renom. De fet, aquestes situacions es donen també en altres províncies, però el percentatge d'incidència és sempre molt baix; correspon més aviat a l'episodi de les curiositats, com seria el cas dels "homes de palla" tan tractat en estudis d'aquesta mena. De tota manera, aquest fet comença a despertar la curiositat quan entre els beneficiaris de la situació hi trobem noms com Josep Antoni Morlius, Francesc Murlans o Ignasi Girona. Per tant, queda eliminada la possibilitat d'una errada de l'escrivà com d'antuvi podíem pensar.

7.5.4. COTITZACIONS

Tard i sense massa espectacularitat la desamortització comença el 1838 amb solament 38 finques subhastades i una cotització feble (159). En canvi el 1839 s'invertirà una quarta part dels diners moguts en tota l'operació. Recordem que es tracta de peces de qualitat i de dimensions mitjanes, però també la taxació era elevada per tant el preu de cotització segueix discret (176).

Ara bé, entre 1839 i 1840 hi ha un augment en la xifra de cotització important. L'haurem d'atribuir a un procés intern evident constatable clarament mitjançant l'observació de l'Annex Final adjunt a aquesta tesi. Es tracta de la subhasta de bones terres dels ordes religiosos durant el 1839, quantitativament es taxaren 8.970 jornals i se'n remataven 2.087. La resta passarien a ser subhastades als anys propers, concretament el 1840 quan es rematen terres de qualitat amb una presència important de compradors foranis i de pagament en vals reials.

Quan arribem al 1842 (inclòs) ja s'han rematat el 55,61% de les finques i el 43,86% de les terres, però Hisenda havia recaptat ja el 75,08% dels diners. Fins a cert punt potser és comprensible el desencís que segueix a partir d'ara.

Des de 1843 el ritme ràpid de vendes s'ha esgotat. Hi haurà un lent degoteig de terres d'un any per l'altre. Fins i tot, de vegades seran novament taxades però els assistents no deuran animar-se, malgrat les oportunitats. Tanmateix durant l'any 1843 les sessions són més o menys habituals, però a partir de 1844 hi haurà dies i fins i tot mesos en què els anuncis seran nuls. Les subhastes havien perdut el seu atractiu; ni tan sols les terres de l'orde santjoanista no aconseguen reviscolar.

A partir de 1845 es taxarà solament el 6,29% de les finques, el 21,68% de les terres i s'abonarà solament el 8,4% dels diners, per bé que la xifra de cotització de 1845 és la més alta. La raó és puntual i rau en una sèrie de peces de terra horta dels benets de Gerri de la Sal rematades el maig de 1845 amb unes xifres molt més elevades que el preu de taxació. Pensem que ben bé és una desviació concreta i, excepció feta a aquestes terres, la cotització de 1845 seria semblant a la mitjana provincial.

Si ara concentrem l'atenció en els extrems, els anys en què es taxà el màxim nombre de finques i de terres (extensió) són els anys 1842-1843. Pel 1842 es taxaven el 39,94% de totes les finques posades a la subhasta a la província de Lleida i el 1843, el 23,34%; no hem d'oblidar tampoc que en aquests dos anys es remataven el 48,89% de les finques (el 20,38% i el 28,51%, respectivament).

Pel que fa a la quantitat de terra taxada i rematada hem de dir que les xifres no coincideixen amb les anteriors. El 1839 (20,99%) i el 1842 (18,99%) foren els anys en què es taxà més terres. La raó és molt clara, el 1839 es taxaven els grans masos de la Cartoixa de Scala Dei i les millors finques del Monestir de Montserrat i de Santa Maria de Poblet. A més, no hem d'oblidar que les terres del clergat regular se subhasten molt d'hora, però es rematen d'una forma més relaxada entre el 1840 i el 1843. L'activitat del mercat de terres fou molt important entre els anys 1839-1843. Durant aquests anys el moviment de taxacions, remats, escriptures i traspassos deuria estar a l'ordre del dia. Precisament l'any que més diners es pagaran serà el 1839 amb el 25,76%, aquesta xifra suposa una quarta part dels diners esmerçats en tota l'operació desamortitzadora a la província de Lleida. No oblidem que les finques de més qualitat es venen ràpidament i es paguen sovint al comptat i en títols. Després del 1839 seguiran els anys 1841 i 1842 quan s'esmerçarà el 33,62% dels diners pertanyents encara a la venda de finques del clergat regular. En síntesi, el 1842-3 són els anys de les grans taxacions i el 1843-4, els anys de les grans adquisicions.

[Figura 7-1](#)

[Figura 7-2](#)

7.6. CONCLUSIONS. ANNEX

Des del mes de juny de 1838 fins a les acaballes de 1849, a desgrat d'algunes subhastes enregistrades el 1850, però sense massa ressò, es posen a la venda els béns de la desamortització de Mendizàbal i Espartero a Lleida.

L'Església prescindia a Lleida de 3.143 finques de les quals 2.876 eren rústiques i 276 urbanes. Però no de totes se subhastava la propietat; d'aquestes 2.876 hem de prescindir de 525 establiments, 849 arrendaments en metàl·lic i 54 peces de les quals solament sortia a subhasta un dret senyorial (terratge, setzè, sisè, herbatge,...). Tot plegat hisenda recollia 42.856 jornals de terra, taxats en 24.074.053 rals i rematats en 39.224.120 rals. Si ho comparem amb altres províncies la quantitat de terra desamortitzada és reduïda. Pensem que es tracta de 17.142,4 ha. mentre que a Valladolid la xifra voltava les 59.000 ha., a Badajoz 81.000 ha. a Càceres 90.000 ha. o a Sevilla 73.000 ha. D'altra banda també hom pot trobar províncies similars; per exemple, la suma dels béns venuts a Girona, Tarragona, Mallorca, Múrcia, Navarra, Sòria i Canàries depassa escassament les 30.000 ha.

Els béns del clergat regular representen el 66,17% del volum total de terres, és a dir, 28.361 jornals i els del clergat secular solament 14.495 jornals (33,83%). La xifra total de terra rematada fou de 25.146,9 jornals.

Els ordes religiosos acaparaven una quantitat important de béns rústics. Bé és cert que Lleida no comptava amb cap casa important com els monestirs de Poblet, Montserrat o la cartoixa de Scala Dei. Tot plegat s'exclaustraven 51 cases (de les 57 existents) de religiosos regulars.

L'orde religiós més ric eren els dominics, després els cistercencs i els cartoixans. Els tres ordes reunien el 44,85% de les finques subhastades del clergat regular i el 26,30% de les subhastades pel clergat en general. Si a més hi afegim els monjos de Montserrat, les 4 cases ja sumen el 54,46% de les finques del clergat regular i el 75,48% de les terres del mateix clergat. Es tracta d'hisendes, boscos i terres de qualitat variada. Els diners invertits en l'adquisició d'aquestes terres equivalen al 65,37% dels pagaments de les finques d'aquest clergat.

El clergat secular fou expropiat el 1842, la qüestió d'aquest retard envers les terres dels ordes regulars rau segurament en la dificultat de mantenir tots els capellans de parròquies. No oblidem la creació d'una forma de subvenció especial "de culto y clero". Però les seves terres eren de qualitat inferior, excepció feta a les terres dels capítols catedralicis i de les de l'orde santjoanista.

De les finques transferides pertanyents al clergat secular solament foren rematades 275, és a dir, 1980,2 jornals. Entre els grans propietaris hem d'esmentar el capítol de Lleida i els curats de Peramola, Tarròs i Vilagrassa (recullen el 69,57% de la terra de tots els curats).

Pel que fa al conjunt de les terres, gairebé totes eren parcel·les de secà, però també hem constatat que les terres del clergat eren sensiblement de qualitat superior a la mitjana provincial. La terra campa de secà comprada era el 52,30% i ocupava el 65,61% de les finques venudes, la resta observeu:

TERRA CAMPA DE REGADIU ..	1,77%	de la terra.....	5,94%	finques
TERRA HORTA.....	2,10%	" "	".....	12,16% "
VINYA.....	3,47%	" "	".....	7,43% "
BOSC	18,36%	" "	".....	4,11% "

PRAT	14,92%	" "	".....	1,57%	" "
ERM.....	7,82%	" "	".....	3,32%	" "

A l'hora d'expressar la magnitud de les finques no totes tenen les mateixes dimensions. Ens trobem amb divergències importants. El 76,1% de les finques mesuraven menys de 10 jornals i solament 43 finques ja sumen 21.804 jornals, és a dir, el 50,87% de tota la superfície subhastada. Si volem conèixer els diferents grups la relació és la següent:

grup A (0-6 jornals).....	73,84%
" B (6,1-9 jornals).....	5,07%
" C (9,1-15 jornals).....	9,27%
" D (15,1-75 jornals).....	6,91%
" E (més de 75 jornals)	4,91%

És hora -però- de relacionar el tipus de propietat amb el número de finques transferides de cada grup. Si utilitzem l'índex per mesurar el nivell de diferència en les distribucions de cada variable (de Gini) el resultat seria el següent:

TERRA HORTA DE REGADIU.....	0,280
TERRA HORTA DE SECÀ.....	0,409
PRAT.....	0,580
VINYA	0,638
TERRA CAMPA DE REGADIU	0,675
TERRA CAMPA DE SECÀ	0,764
BOSC.....	0,766
ERM	0,774

L'ordre creixent en què presentem la relació ens duu a conclusions força aclaridores: importància de grans contrastos en la distribució de la propietat. Vegeu l'índex de Gini entre 0,28 i 0,77. Observem sobretot una distribució bastant ponderada en els extrems. Però si ara ho esbrinem detalladament i hi introduïm la variable "preu" el resultat serà efectivament un ventall variat de xifres segons la qualitat.

Si ens fixem en el preu de taxació:

- la terra de regadiu era 5 vegades més cara que la terra de secà.
- la vinya 7 vegades més que l'erma, i 30 vegades més que el bosc.
- entre extrems, l'horta de regadiu 62 vegades més cara que la terra erma.

Però el preu de remat resulta:

-l'horta de regadiu 6 vegades més cara que l'horta de secà, 12 més que la terra de secà, 9 més que la vinya, 40 més que el prat i 80 més que l'erma.

El preu per jornal de les diferents qualitats els hem distribuït de la forma següent:

+2.500 rals ----->	horta de regadiu (14.920,20 rals/jornal).
2.500-1.000 rals ----->	campa de secà, horta de secà, vinya, camp de regadiu.
1.000 rals o menys ----->	erms (185,9 rals/jornal), prats (373,46 rals/jornal) i boscos.

Des del punt de vista acreditatiu, qui podia adquirir aquestes terres? D'antuvi ens trobem ja amb compradors potencials per a cada grup de terra taxada. No oblidem que el petit pagès difícilment accedia a terres de certa qualitat, ara bé, no hem de negligir els 161 nous propietaris pertanyents a 43 poblacions que remataren el 10,30% de les terres, a l'altra banda quedaven solament 9 persones amb el 73,80% del sòl lleidatà transferit.

Distribució geogràfica: La venda de terres afectà totes les comarques excepte la Vall d'Aran. Potser guarda certa relació l'impacte de la transmissió més o menys important de terres amb el nombre comarcal de cases de religiosos. Si és així la comarca amb més cases és el Segrià (12), seguit de la Segarra (9), la Noguera (8) i l'Urgell (7); la resta es distribueixen

entre les comarques pallareses i l'Alt Urgell. Ara bé, la presència dels ordes religiosos foranis ens desvirtua tot intent d'esquematzació. Potser la realitat seria tal com nosaltres intuïem, però els prats per a la transhumància del bestiar desequilibren la balança cap a les Garrigues, comarca amb poques cases de religiosos però amb moltes terres eclesiàstiques.

<u>Comarques</u>	<u>finques</u>	<u>%</u>	<u>terres</u>	<u>%</u>	<u>cotització</u>
Alt Urgell.....	202	7,18%	1.074	2,50%	202
Garrigues	681	24,20%	17.362	40,51%	176
Noguera	573	20,36%	7.063	16,48%	144
Pallars Jussà.....	18	0,63%	243	0,56%	111
Pallars Sobirà.....	24	0,85%	249	0,58%	365
Segarra.....	459	16,31%	2.608	6,08%	159
Solsonès.....	99	3,59%	4.459	10,40%	148
Segrià.....	508	18,05%	7.494	17,48%	161
Urgell.....	249	8,85%	2.302	5,37%	167
TOTAL.....	2813	100%	42.856	100%	

Predomini de les terres garriguenques però de les finques segarrenques i de la cotització muntanyenca. Les peces petites predominen a la Segarra (82,52%) i al Solsonès (86,86%) amb un resultat -recordem- de 116 nous propietaris de 43 poblacions. Les finques mitjanes predominen a la plana i donaven lloc a 23 nous propietaris de Lleida, Barcelona o poblacions importants; i les grans i molt grans les recullen nou persones (3,93%) que compren 18.654,5 jornals (73,8%) residents a Lleida, Barcelona i Madrid. Es confirma la tesi de Richard Herr segons la qual si les subhastes es realitzaven en un país agrari, la concentració de propietats serà proporcional al grau de concentració ja existent, per tant, no canviarà l'estructura de propietat sinó que quedarà reforçada. Els mateixos o semblants resultats ha trobat German Rueda en una mostra estudiada de la desamortització arreu d'Espanya.

Les preferències dels compradors depenen també del poder adquisitiu. Els petits forçosament havien de conformar-se amb terres ubicades al seu terme municipal o en una població propera, i així com diu Herr, com més gran era la peça adquirida més llunyà era el futur beneficiari. Observeu: solament el 27,58% de les terres foren rematades per compradors residents a la mateixa població que hi esmerçaren el 13,48% dels diners i el 6,61% de les terres anaven a mans de veïns amb l'11,40% dels diners bestrets. La resta de terres (65,80) eren per als foranis que pagaren el 75,22% dels remats.

Cotitzacions: la xifra mitjana de cotització a Lleida és de 179 per les finques rústiques i 164 per les urbanes, certament no és la més alta de Catalunya, ben al contrari, però no ens podem afegir al repetit tòpic que sovint s'observa als estudis sobre la desamortització. Pensem que sobre la base de taxació 100 podia arribar a 179 pel que fa solament a les finques rústiques i després d'haver-ne observat la qualitat, el resultat és certament satisfactori.

Si ho ponderem per comarques veurem que la variació taxa-remat és més important a mesura que augmenta la qualitat de les terres, mentre que a les terres ermes roman inalterable. A excepció dels Pallars, la resta de comarques se situen al voltant de la cotització mitjana. Tot depèn de la qualitat de les terres. La presència o absència de terres de regadiu maximitzarà més o menys el remat. Cas semblant esdevindrà en el clergat regular amb la xifra 202,72 i el clergat secular, 149,72. A hores d'ara no farem un comentari minucios de les raons. Ja hem dit prou vegades la qualitat de les terres de l'un i de l'altre clergat.

Convé matisar finalment la periodització cronològica de les vendes. Els càlculs esmentats abans són de referència obligada. Per això convé recordar que el 1838 començava a Lleida la venda de finques del clergat regular; numèricament no es posaven a subhasta moltes

finques, però sí moltes terres cobejades (quan es rematen el 1840 la xifra de remat arriba a 227 situant-se entre les més elevades). En canvi el 1842 quan comença la desamortització d'Espartero entre els anys 1842-1843-1844 ja es taxaren el 76,2% de totes les peces subhastades a Lleida, però la quantitat de terres esdevé discreta. Pel que fa al conjunt de les terres rematades entre 1842 i 1843 s'adquiriria el 50% de totes les terres transferides a Lleida.

Quan ens situem a l'any 1842, el 55,61% de les finques i el 43,86% de les terres ja estaven en mans de nous propietaris, i Hisenda ja s'havia assegurat el 75,08% dels diners invertits. A partir d'ara començarà una lenta agonia potser alleugerida el 1848 per la taxació de les finques de Sant Joan de Jerusalem. Però de fet entre el 1845 i 1851 només es taxaran el 6,29% de les finques, que correspon al 21,68% de les terres (vegeu la importància de l'orde santjoanista i d'algunes peces escadusseres del clergat regular) que podien recollir el 8,4% dels diners. La migradesa d'aquestes darreres dades demostra la relaxació en què es trobava la desamortització.

A tall de conclusió podríem reiterar algun dels aspectes de la qüestió ja analitzats. El primer seria la importància quantitativa de la desamortització a les comarques de la plana. Això va comportar un cop fort a l'Església car li féu perdre els prats on hivernava el bestiar dels ordes monàstics. Un altre aspecte important és que l'operació permeté que sortissin a la llum els vals reials en un períodes de devaluació, en el qual els seus posseïdors pogueren accedir a les subhastes amb condicions favorables, alhora que es desferen d'aquella mena de ròssecs.

Cal remarcar també que la desamortització de Lleida, s'insereix en el procés ja teoritzat per Richard Herr i comprovat per altres estudiosos en diferents indrets de la Península Ibèrica, on la concentració de les adquisicions és semblant a l'existent abans de les vendes.

[Figura 7-3](#)

[Figura 7-4](#)

7.7. ANNEX. BÉNS DESAMORTITZATS ALS ORDES RELIGIOSOS REGULARS

ORDE RELIGIOS	FINQUES	JORNALS	TAXA/rals	REMAT/rals	COTITZACIO %
CARTOIXANS (Scala Dei)	99	9.161	2.400.135	4.037.614	168
BENEDICTINS:					
Gerri de la Sal	42	101	298.433	1.408.059	472
Montserrat	42	4.038	2.204.174	2.904.412	132
CISTERCENCES:					
Monestir de Poblet	85	4.309	1.255.096	2.762.271	220
Monestir d'Escarp	16	567	197.306	237.690	120
Santes Creus	10	97	129.083	129.083	100
Lavaix	15	134	206.976	206.976	100
Vallbona de les Monges	3	22	23.270	56.620	243
Monges de Tamarit	5	12	17.666	17.666	100
DOMINICS:					
Balaguer	24	37	208.043	253.686	122
Cervera	5	41	83.300	116.600	140
Ciutadilla	12	25	39.000	151.200	388
Lleida	11	84	496.989	1.077.900	217
Puigcerdà	15	47	69.800	90.600	130
La Seu d'Urgell	37	104	287.711	442.585	154
Solsona	22	2.552	457.969	1.390.214	304
Tremp	33	78	87.241	121.525	139
MONGES DE L'ENSENYANÇA:					
Lleida	12	44	232.124	812.386	350
La Seu d'Urgell	1	n.c.	34.266	101.200	295
Solsona	51	1.812	133.781	157.873	118

Taula 7-33.

ORDE RELIGIOS	FINQUES	JORNALS	TAXA/rals	REMAT/rals	COTITZACIO%
CARTOIXANS (Scala Dei)	99	9.161	2.400.135	4.037.614	168
BENEDICTINS:					
Geri de la Sal	42	101	298.433	1.408.059	472
Montserrat	42	4.038	2.204.174	2.904.412	132
CISIERCENCES					
Monestir de Poblet	85	4.309	1.255.096	2.762.271	220
Monestir d'Escarp	16	567	197.306	237.690	120
Santes Creus	10	97	129.083	129.083	100
Lavaix	15	134	206.976	206.976	100
Vallbona de les Monges	3	22	23.270	56.620	243
Monges de Tamarit	5	12	17.666	17.666	100
DOMINICS:					
Balaguer	24	37	208.043	233.686	122
Ceevera	5	41	83.300	116.600	140
Ciutadilla	12	25	39.000	151.200	388
LLeida	11	84	496.989	1.077.900	217
Puigcerdà	15	47	69.800	90.600	130
La Seu d'Urgell	37	104	287.711	442.585	154
Solsona	22	2.552	457.969	1.390.214	304
Tremp	33	78	87.241	121.525	139
MONGES DE L'ENSENYANÇA:					
Lleida	12	44	231.124	812.386	350
La Seu d'Urgell	1	n.c.	34.266	101.200	295
Solsona	51	1.812	133.781	157.873	118

Taula 7-34.

ORDE RELIGIOS	FINQUES	JORNALS	TAXA/rales	REMAT/rales	COTITZACIO %
AGUSTINS:					
Cervera	2	14	21.166	45.600	215
Guissona	8	37	25.366	26.993	106
Lleida	4	54	291.200	291.200	100
Puigcerdà	2	1			
Sanaüja	35	302	232.612	374.605	161
La Seu d'Urgell	18	79	225.747	655.333	290
Tàrrega	0	0	0	0	
CLARISSES:					
Balaguer	7	22	60.700	80.600	133
Lleida	18	51	127.960	379.727	297
Puigcerdà	26	83	14.550	56.666	389
Tarragona	1	52	293.245	293.245	100
CAPUTXINS:					
Cervera	2	1	12.760	36.000	282
Lleida	1	2	58.217	102.500	176
Solsona	2	2	5.970	5.982	100,2
Tremp	1	2	12.500	13.900	111
MERCEDARIS:					
Agramunt	18	168	108.446	156.582	144
Lleida	8	13	304.504	354.933	116
Sant Ramon	14	139	122.143	145.593	119
Tàrrega	9	36	69.137	118.831	172
CARMELITES:					
Balaguer (Descalços)	3	2	36.000	78000	217
Borges Blanques	18	95	153.485	100	
Lleida (Calçats)	3	82	336.579	371.247	110
Lleida (Descalços)	3	9	38.033	166.600	438
Salgar	11	42	70.320	70.320	100
Tàrrega	1	1	8.000	45.500	569

Taula 7-35.

APENDIX A

-Els Cartoixans de Scala Dei, orde oriünda de Tarragona, però amb propietats arreu de Catalunya, comptava amb importants heretats a Castellldans i a les Garrigues en general. El volum total de béns que perdien en aquesta província, fou de 9.161 jornals 3 pórques, xifra que pensem deuria ésser el total de les seves possessions, ja que l'orde no reviscolaria més.

Si la suma total de terres desamortitzades ja els situa en primer lloc, encara resulta més atractiu descriure les seves 99 finques, de les quals solament esmentarem les més considerables. Es tracta d'una sèrie d'heretats situades al terme de Castellldans conegudes amb el nom de: Melons (1.422 jornals), Matxerri (1.718 jornals), Sant Jaume (286 jornals), Mas Bertran (225 jornals), Mas Roig (637 jornals), Torre Sala (323 jornals), la Xisperta (1.212 jornals). Però, l'interessant d'aquests masos i heretats no és solament la seva extensió, sinó el fet de que encara avui segueixen conservant els mateixos noms i el mateix atractiu que deurien tenir abans. Avui, es tracta d'unes heretats, que gràcies a la construcció del Canal d'Urgell, esdevingueren terres de regadiu, precisament el mateix Mas Bertran avui és atravesat pel canal.

Aquesta oferta trigaria poc en ésser adquirida, a més també comptaven amb una sèrie de cases ubicades al Carrer Major de Castellldans. Les seves propietats foren comprades instantàniament, i ben segur deurien donar lloc a petites tensions entre els compradors. El fet queda palès en les mateixes cotitzacions i també en l'aparició d'una figura, no habitual, però sí

esporàdica: l'home de palla. En aquest cas, fou Joan Baptista Roca, un coronel graduat i retirat, segons esmenten els Protocols Notarials, del qual no en sabem ni el seu origen, ni la seva residència. Exòtic, i potser romàntic personatge, que oferia xifres altes per després declarar-se insolvent un cop signada l'escriptura. Habitualment, però, encobria el veritable comprador.

-Els Monjos Benedictins, anomenats també monjos negres, foren també uns grans propietaris foranis, potser l'única excepció la constitueixen els Monjos Benets de Gerri de la Sal, que comptaven amb solament 101 jornals 7 pórques, però en aquest cas cal destacar les salines, utilitzades per a la producció i posterior venda de sal. Aquestes salines, foren adquirides a un preu deu vegades superior al de la seva taxació. També els hi fou desamortitzat un bosc anomenat "Monte Cuberos", als termes d'Espluga-Solduga de quatre hores de circumferència i dues de diàmetre. Del convent, solament quedaren i encara resten, les romanalles de l'església, que fou cedit per a fàbriques.

Els monjos benedictins de Montserrat hagueren de prescindir de 4.037 jornals 8 pórques, repartides en finques petites i mitjanes, ubicades a Alentorn, Artesa de Segre i Vilbes; excepte la "Hisenda Condals" a Cervera, ja de dimensions més grans, tot i que accediria a la subhasta fraccionada, fou però, adquirida en un sol lot per Francesc Murlans i Ignasi Girona. Una altra excepció són l'"Heretat Montalé" i la "Granja Miravall", les dues adquirides per Jaume Ceriola, de Barcelona, tot i que no ens consta cap taxació, la raó potser fou que es posaria tard en venda. A més Jaume Ceriola quitava un censal que gravava la segona finca.

-Monjos Cistercencs: l'orde cistercenc més expoliada a Lleida, fou Santa Maria de Poblet, amb 4.309 jornals 3 pórques, un total de 85 finques de diferents dimensions. Les més grans foren: l'"Heretat Tarasó" a Balaguer, de 336 jornals de terra erma; 637 jornals al terme d'Almenara, també totalment erms; l'"Heretat Torre Neral", que vindria a formar part de l'anomenat i avui prou cobejat "Castell del Remei". Es tractava de 300 jornals de terra, aleshores erma, adquirida per Jaume Mestres i Cendrós: la "Hisenda Montsuar", al terme de Fuliola, 236 jornals 3 pórques; el "Tallat", a Montblanquet, 127 jornals amb santuari, lloc típic d'aplecs, adquirit per Manuel de Berenguer, notari de Montblanc; una hisenda al terme de Belcaire de 2.165 jornals de terra campa, per a part i vinya, adquirida per Ermengol Villaginés, però les "herbes" havien estat adquirides per Marià Agelet.

El convent cistercenc de Granja d'Escarp, amb 16 finques que sumen 566 jornals 9 pórques. Es tracta de propietats petites, excepte una heretat de 494 jornals de terra erma, rematada sota preu de taxació, segons el "Boletín Oficial de la Provincia de Lérida", però en realitat la remataria Marià Vilagrassa de Saragossa per 405.000 rals.

Els monjos cistercencs de Santes Creus concentraven les seves discretes propietats i drets senyorials al terme de Montalbà, essent adquirides l'any 1848 per Manuel Tubau, pel mateix preu de taxació. Probablement deuria tractar-se de pasts per a la transhumància del bestiar.

El convent de Santa Maria de Lavaix comptava amb 134 jornals 4 pórques de terra, distribuïdes en 15 finques, adquirides al mateix preu de taxació, i ubicades al terme de Pont de Suert. Les romanalles del seu convent, avui resten sota les aigües de l'embassament de Les Escaldes, enlairant-se encara el campanar en cas de la disminució del cabal de l'aigua.

Els únics cenobis femenins a Lleida foren els de les Monges de Vallbona i les Monges de Tamarit (convent forani, però amb discretes propietats a la província). Vallbona de les Monges comptava amb 21 jornals 7 pórques de terra, però sortosament salvaria el seu convent, d'estil gòtic, on guarda les despulles de la que fou esposa de Jaume I i reina de la Corona d'Aragó, Violant d'Hongria.

Les Monges Bernardes de Tamarit solament comptaven amb 11 jornals 5 pórques, distribuïts en petites parcel·les.

A part dels ordes monàstics, resten ara els ordes regulars, entre els quals cal esmentar els agustins i els dominics, que foren precisament els que comptaven amb el nombre més elevat de cases, mentre que ordes com els Mínims, Magdalenes i Missionistes.

-Els Dominics tenien cases a Balguer (37 jornals), Cervera (41 jornals), Ciutadilla (25 jornals), Lleida (84 jornals 3 pórques), Puigcerdà (47 jornals), la Seu d'Urgell (103 jornals 10 pórques), Solsona (2.552 jornals 6 pórques), Tremp (78 jornals). La propietat dels dominics es troba molt repartida amb peces de menys de 5 jornals, la cotització habitualment no es duplica, però totes les peces són adquirides en un termini breu. L'excepció dominicana, la constitueixen els Dominics de Solsona, casa que suposa una desviació al tenir les propietats del terme del Pinell, anomenades l'"Hostal del Geli", més de 450 jornals de bosc amb pins; i l'heretat "Cancastell", al mateix terme, de 724 jornals. Ambdúes foren comprades per Francesc Murlans.

-Darrera els Dominics són les Monges de l'Ensenyança, l'orde més rica, i concretament també la casa de Solsona que hagué de prescindir de 1.812 jornals 4 pórques, es tracta de 51 finques, totes elles petites, excepte quatre boscos: el "Bosc de Can Llord" de 509 jornals 11 pórques al terme de Llobera; el bosc de "Can Perecamps" de 535 jornals 3 pórques al mateix terme; el bosc del terme de Perecamps de 428 jornals, i el bosc del terme de Llobera de 271 jornals 1 porca. Els quatre boscos foren adquirits per Francesc Murlans i Torres.

Les Monges de l'Ensenyança de Lleida, solament comptaven amb 14 jornals distribuïts en diferents horts. Però en aquesta casa, hem d'esmentar les finques urbanes, cases situades al Carrer Segarra, Carrer de la Palma i Cavallers de Lleida. Es tractava de cases de dos o tres pisos, que les monges llogaven per un termini d'un any. També es llogaven habitacions individuals per un termini si fa o no fa igual. A l'Apèndix recollim part de les persones llogades, el preu que abonaven i el termini. D'aquestes cases, s'aprofitaven tots els espais: soterranis, cellers, forns,... Part d'elles foren rematades pel mateix preu de la taxació i adquirides pels "grans" compradors de béns desamortitzats: Tubau, Morlius, entre altres.

A la Seu d'Urgell, les Monges de l'Ensenyança, solament hagueren de prescindir d'una vinya, al terme de la Seu, de la qual no en sabem la grandària, adquirida per Silvestre Solà, personatge que aconseguiria formar una mena de finca mitjana rematant les peces veïnes que calia, tot i que pertanyien a diferents ordes.

Darrera aquestes dues ordes, la resta es mantenen en certa discreció; de fet, el clergat regular no era massa ric a Lleida. Habitualment comptava amb propietats petites i mitjanes concentrades en la mateixa partida o terme on tenen la casa.

-Seguint ara l'ordre alfabètic, ens trobem els Agustins, orde que tenia cases distribuïdes arreu de la província: *Cervera. En aquesta vila comptaven amb 13 jornals 8 pórques, tot en una sola peça. També posaren a la venda una casa i el convent, que fou taxat i retaxat sense massa èxit durant l'any 1849, essent finalment cedit per escoles d'ensenyament primari i mitjà.

*Guissona. Es tracta de 8 finques de grandària reduïda, part d'elles són horts de 3 pórques a 1 jornal al terme de Massoteres. La peça més gran és un bosc matosser de vint jornals al mateix terme de Massoteres, adquirit per Francesc Huguet de Guissona. Precisament el mateix comprador adquiria també el convent. La xifra total de béns desamortitzats fou de 37 jornals 5 pórques.

*Lleida. Una peça dividida en quatre finques dedicades a horta de regadiu, ubicades a la partida de Granyena, tot plegat sumaven la xifra de 54 jornals 2 pórques. Aquests horts d'adquiriren pel mateix preu de taxació, tot i que habitualment els horts s'acostumaven a

cotitzar força, i més els de regadiu.

Foren adquirits per Josep Safont, resident a Madrid. Quan arribarem al capítol dels beneficiaris, ja tindrem ocasió d'explicar les diferents adquisicions dels germans Safont arreu d'Espanya. S'arrendaven a pagesos residents a Lleida i Alcoletge (vegeu els contractes a Fuster, M. n°596).

*Puigcerdà. Concretament els Agustins de Puigcerdà comptaven amb dues peces de terra de 4 i 9 pórques al terme de Balltarga. Foren adquirides per Francesc Calvet i Jaume Elies, respectivament, i pagades en un sol termini.

*Sanauja. Trenta-cinc peces de petites dimensions, excepte dues heretats: una al terme de Palou de Sanauja, de 88 jornals, i l'altra de 45 al mateix indret. Ambdúes rematades per Joan Agell. Tot plegat posaren en venda 302 jornals 5 pórques.

*La Seu d'Urgell. Divuit finques al mateix terme de la Seu, que sumaven un total de 78 jornals 7 pórques. Es ven terra de secà i de regadiu, però cap finca urbana, ni el convent. La propietat quedava molt ben repartida, gairebé cada peça tenia un comprador diferent, i no faltà Silvestre Solà, qui en aquest cas, remataria les finques ubicades a la partidaa Santa Magdalena, per tal de poder reunir una sola finca a base de petites peces, que sempre aconseguiria mitjançant un intermediari a la subhasta de Lleida.

*Tàrraga. Cas contrari al convent de la Seu. Aquí els Agustins solament prescindiren de sis finques urbanes, ubicades als carrers Raval, Agoders, Sant Agustí i La Font. Es posaren en venda molt tard, l'any 1848, essent adquirides per uns preus mòdics pels senyors Joan Girona i Francesc Roca Barcons, l'any següent. El convent es subhastava l'any 1843, essent adquirit per Josep Canes i Cia. de Tàrraga l'any 1844, pagant en títols i duplicant el preu de la taxació.

-Les Monges Clares tenien dues cases: una a Balaguer i l'altra a Lleida. Però a més, ens trobem que les Clarisses de Tarragona i de Puigcerdà també comptaven amb béns a Lleida.

*Clarisses de Balaguer. Es tracta de 21 jornals 9 pórques, distribuïdes en set peces totes elles ubicades al terme de Balaguer. Entre les set finques hi ha el convent, poc interessant artísticament perquè es tractava d'una residència temporal.

*Clarisses de Lleida. Força varietat de finques posaren en venda, es tracta de 18 finques rústegues, que tot plegat sumaven la quantitat de 51 jornals 3 pórques i vint-i-tres cases situades als carrers Clavell, Segarra, Nou i Obradors, tots ells al que avui representa la part antiga de la ciutat. Cal esmentar, finalment, la gran varietat de compradors que accediria a les cases.

*Clarisses de Puigcerdà. Es tracta de vuitanta-tres jornals distribuïts en vint-i-sis peces de diferent grandària, situades al terme de Balltarga i adquirides per Pere Campí de Lleida i Francesc Calvet de Puigcerdà.

*Clarisses de Tarragona. Les monges de Tarragona comptaven amb un molí de farina situat al terme de Lleida, partida de Gualda i una heretat anomenada també Gualda, al camí de Torrefarrera, de 52 jornals 3 pórques. Després d'una sèrie de compradors insolvents, ho adquiria Ignasi Girona, però cedint dues parts a Manuel de Oviedo. El molí també fou per a Ignasi Girona, amb societat formada per Joan Viladot i Ramon Macià.

-Els Caputxins era l'orde més pobra, solament se'ls desamortitzà sis jornals de terra entre les quatre cases que posseïen a Lleida.

*A Cervera, tenien dos hortets de secà, de 10 i 6 pórques i un convent del qual solament quedaven els fonaments i alguna paret enrunada. Els hortets foren adquirits per Tomàs Capella, duplicant àmpliament la xifra de taxació.

*A Lleida, es subhastà solament l'anomenat "Hort dels Caputxins", amb parral,

sopador i cisterna, dividit en tres parts: de 7, 6 i 5 pórques, adquirides per Ignasi Girona i Josep Lamarca.

*A Solsona, trobem dos horts situats al mateix terme, de 10 i 6 pórques, adquirits per Marià Codoñet de Barcelona. El convent fou utilitzat per a diferents usos, fins que acabaria enrunat.

*A Tremp, comptaven amb un hort d'un jornal onze pórques i uns trulls situats al carrer Raval de Tremp. Tot fou adquirit per Miquel Utrillo, banquer de la vila.

-Els Mercedaris solament comptaven amb cases de religiosos situades a la plana: *Agramunt. Els Mercedaris d'Agramunt posaren en venda divuit finques de dimensions prou reduïdes, però que tot plegat sumaven 167 jornals 9 pórques. Es tracta de terra campa de secà, de tercera categoria. La finca més gran està situada a la partida Ofegats, del mateix municipi i medeix 49 jornals 6 pórques; fou adquirida per Joan Puig i Coll d'Agramunt, per un preu reduït, tot i que duplicà la xifra de taxació.

*Lleida. En aquesta ciutat es vengueren 13 jornals 3 pórques de terra de diferent qualitat, distribuïda en vuit finques. El convent, després d'una sèrie de fallides, fou rematat a Madrid, el dia 28 d'agost de 1845 per Gaspar Remisa.

*Sant Ramon i La Manresana. Es tracta de quinze peces de terra campa, de bosc i vinya, situades als termes de Portell i Arbeca, que sumaven 139 jornals 3 pórques. El convent s'anuncià, però ni tan sols arribaria a subhastar-se, quedant utilitzat per a escoles d'ensenyament primari, mercat, fàbriques,... Part d'aquestes finques foren adquirides per Albert Camps i Cia.

*Tàrrrega. En aquesta vila, comptaven amb 9 finques esbargides per diferents partides, sumant totes plegades la xifra de 36 jornals 6 pórques. Els Mercedaris també tenien dues cases al Raval, una als afores -Reramurs-, una al carrer Sant Agustí, dues palleres i una panera al carrer de la Mercè. Adquirides per Jaume Mestres d'Agramunt, Pau Arovitg de Tàrrrega, Ramon Solà de Tàrrrega i Ramon Valls de La Guàrdia.

-Els Carmelites Descalços i Calçats, igual que els ordes anteriors tenen propietats petites. Es tracta de petites finques al mateix terme de casa desamortitzada, i que habitualment dupliquen el preu de taxació.

*Balaguer. Els Carmelitans Descalços tenien tres horts situats a reramurs de la mateixa vila, es tractava de terra de primera i segona qualitat, regada, amb pou i sínia. La grandària era de 15, 6 i 2 pórques. Adquirits per Francesc Puig, Jaume i Ramon Sala de Balaguer, respectivament.

*Borges Blanques. La capital de Les Garrigues comptava amb 18 petites finques venudes, tot plegat 95 jornals de terra de secà, que foren rematades al mateix preu de taxació, per Francesca Benet, advocat de Lleida (per a Magí Ticó). Així doncs, tornava a ésser una sola finca, malgrat que a efectes de subhasta s'havia dividit en lots diferents.

*Lleida. Els Carmelites Calçats de Lleida posaren en venda 81 jornals 4 pórques. En aquest hem d'abandonar la idea habitual de petits horts. Els Carmelitans comptaven amb una heretat prop de la partida "Pica de Baix", que consta de 79 jornals adquirits per Francesca Gras i Antònia Oller de Madrid, però que al cap de dos anys es declararan insolvents. Trobem una nova escriptura de venda de l'any 1844, on figura Domènec Muntaner com a nou propietari. Un petit hort a "Pardinyes Baixes" de 2 jornals 4 pórques, adquirit per Pau Figuerola, completa el volum de subhastes d'aquest convent.

*Lleida. Els Carmelitans Descalços comptaven amb sis cases al carrer Plateria de la ciutat, dos horts a la Partida de Rufeia de 2 i 4 jornals, i un a la partida de Vallcalent de 2 jornals. Totes les cases foren rematades aviat i la xifra de cotització, no era pas menyspreable. Però, el que més sobta és la gran quantitat de censals que anualment recaptava aquesta casa,

concretament 621. El convent fou utilitzat per a Diputació Provincial durant l'any 1836, entre altres utilitats.

*Salgar. Prop de 42 jornals dividits en 11 parts, fou el total dels béns subhastats a aquest convent. Es tractava de terra de secà, de tercera qualitat, ubicada als termes de Salgar, Artesa de Segre i Montsonís. El preu del remat fou el mateix de la taxació. El comprador fou Ignasi Girona i Cia. que adquiriria les terres i el convent.

*Tàrrega. Els Carmelitans d'aquesta vila compten amb un hort tapiat d'un jornal, al camí de Talladell, adquirit per Pere Mías de Tàrrega; el convent, situat al mig de la vila, tot i que no ens consta el nom del carrer, fou comprat per Josep Canes i Cia. (societat formada pels senyors Vergoñós i Orovitg). L'hort, a finals del segle XIX fou adquirit pel senyor Llovera, per tal de poder construir el cafè-teatre conegut amb el nom d'"Ateneu", que avui encara roman en el mateix indret. Finalment, una casa al carrer Agoders i un corral al carrer Claret, adquirits per Tomàs Sostres de Tàrrega, constitueixen tot el lot subhastat pels Carmelitans d'aquesta vila.

-Els Trinitaris comptaven amb cinc cases, també ubicades a la plana, principalment.

*Anglesola. Vint-i-tres finques al mateix terme, que tot plegat sumen una xifra de 161 jornals de terra campa. El comprador d'un nombre important de finques (vint-i-una), fou Joan Baptista Clavé, comerciant barceloní; la resta, foren adquirides per Benet Vicens de Madrid. El convent situat al camí de Tàrrega fou comprat per Càndido Jordana de Cervera.

*Avinganya. L'església i el convent, momentàniament, foren adquirides per Manuel de Berenguer de Madrid, però el temple, molt mal cuidat, s'enrunaria fins arribar a la situació actual, que ja solament romanen les parets laterals i els arcs faixers del que deuria ésser un edifici gòtic. També una peça de terra de regadiu a Seròs, de 57 jornals 1 porca, adquirida per Benet Vicens de Madrid; i una altra peça de terra, però aquesta de secà, al mateix terme de Seròs, de 37 jornals de grandària, adquirits per Gaietà Quer d'Aitona.

*Balaguer. Tres horts situats al terme de Balaguer de 10 pórques i un de 1 jornal 8 pórques també al mateix terme. Foren adquirits per Gil Trilla, Francesc Puig de Balaguer i Albert Camps i Cia de Lleida. També es subhastà la setzena part d'un terreny de 115 jornals, adquirida per Pere Mas, que precisament era l'arrendador de totes les finques dels Trinitaris de Balaguer.

*Bellví. Els Trinitaris anomenats de "La Mare de Déu de Les Sogues" comptaven abans d'ésser desamortitzats amb 71 jornals 7 pórques, dividits en 11 parts, situats al camí de Balaguer, terme de Bellví. Tot plegat fou adquirit per Jaume Cases i Teresa Sans i Parera de Castellans i arrendataris d'aquestes finques. El convent d'adquirí Albert Camps i Cia.

*Lleida. Dos horts a la partida de Fontanet, un de 4 jornals 4 pórques i l'altre de 10 pórques, adquirits per Manuel Tubau i Ramon Mestres en societat i el segon per Antoni Rexach, comerciant lleidatà, el qual adquirí també amb la seva germana Magdalena una fonda anomenada "La Bordeta", als afores de la ciutat. Arrendades a Albert Vallespí per 725 rals/any i Josep Vallespí per 622 rals/any.

-De l'orde dels Mínims, solament tenim notícia de dues cases situades a la província de Lleida, una a Ponts i l'altra a Cervera i, és clar, les dues sofriren l'impacte desamortitzador.

*Cervera. En aquesta vila els Mínims solament comptaven amb el convent, que de fet, mai es taxà i fou utilitzat per a presó.

*Ponts. Aquesta casa comptava amb dues heretats: la "Borda dels Frares" i "Gratapolls". La "Borda dels Frares", constava de 254 jornals 5 pórques, amb corrals i vinyes al terme de Ponts però, cal afegir que 126 jornals eren totalment erms i això es nota en el moment de la venda, en la reducció del preu de cotització, concretament. Fou adquirida per Manuel Tubau de Lleida, personatge que no sabem quina raó abandonaria el pagament, essent

novament subhastada i comprada per Anastasi Poch de Sant Julià de Lòria, per la meitat del preu del senyor Tubau!.

L'heretat "Gratapolls" constava de tres parts: 60 jornals de bosc, 24 jornals de terra campa i 3 jornals d'erms, amb casa i pleta, als afores de Ponts, rematat per Josep Santesmases de Gratapolls, l'any 1849. A part, ens queden dues petites finques de 2 pórques i 1 jornal 7 pórques, a més del solar del convent adquirit per Geroni Archs.

-Els Franciscans comptaven amb cinc cases a Lleida, però sempre amb propietats molt petites.

*Agramunt. Aquest convent tenia dos horts de secà al mateix terme d'Agramunt, comprats per Albert Camps i Cia. A més, el convent rematat per una xifra molt inferior al preu de taxació.

*Balaguer. Set finques de petites dimensions que sumen la xifra d'onze jornals sis pórques, ubicades al terme de Balaguer. I el convent situat als afores de la vila, adquirit per Josep Pla Sancho de Tàrraga.

*Bellpuig. Vengué una finca de 3 jornals 9 pórques, adquirida per Jaume Ponts de Bellpuig.

*Cervera. Un hort de dos jornals amb estany i cabana, adquirit per Ramon Mestres i Cendrós d'Agramunt; una casa de dos pisos situada al carrer Major de Cervera, comprada per Pau Solsona i Vila de Cervera i el convent amb l'hort de 3 pórques, cedit per escoles i fàbriques, tot i que l'any 1851 tornava a ésser habitat pels frares. L'hort, però, no el recuperaren ja que Antoni Pipó de Cervera el pagaria d'una sola paga l'11 de novembre de 1847.

*Lleida. Un hort a la Partida Fontanet, d'un jornal set pórques, adquirit per Antoni Rexachs de Lleida.

Ja solament ens resta comentar els ordes amb poques cases, o el cas dels ordes foranis amb cases a la província, precisament entre aquest darrer cas cal esmentar:

-Els Filipenses de Vic, que degut al seu tipus de contracte i condicions de la venda l'hem tractat en l'apartat dels censos emfitèutics.

-Els Jesuïtes de la Seu d'Urgell. En aquest les finques posades en venda foren catorze, al terme de Tost, totes de petites dimensions, excepte l'anomenada "Heretat Escàs" de Montellà, amb 125 jornals i una casa, però que ni tan sols es posaria en venda. Les altres finques foren adquirides per Càndido Jordana, notari de Cervera, personatge que recordem per les seves adquisicions de convents.

-Magdalenes de Barcelona. Solament tenien una casa a la Plaça Major d'Agramunt, adquirida per Francesc Puig i Coll d'Agramunt.

-Missionistes: *Els Missionistes de Barcelona comptaven amb 182 jornals als termes de Florejacs, les Sitges i Guardiola, tot plegat 18 petites peces de terra de secà amb vinyes. Adquirides per Antoni Ribalta de Guardiola de Ribelles, Joan Armengol, Joan Jover i Joan Puig d'Agramunt.

*Els Missionistes de Guissona prescindiren de vint peces de terra de secà, vinya i bosc, als termes de Guissona, Gra i Sant Martí de la Morana. Tot plegat 122 jornals adquirits per un variat ventall de compradors, on no hi manquen, però, els habituals: Manuel Tubau, entre altres. El convent fou tornat al clergat, l'any 1851.

-Premonstratessos de Les Avellanes. L'única casa de monjos premonstratessos la trobem precisament en aquest indret. Les seves propietats s'extengueren termes i la suma total fou de 1.533 jornals entre els quals trobem les següents peces: *Una heretat amb pallera, cobert, dos molins de farina, un d'oli i una era a Òs de Balaguer, de 299 jornals, adquirida per Manuel de Oviedo de Madrid.

*Una altra heretat anomenada "Nostra Senyora del Bon Repòs", al terme de Sant Salvador de Toló, de 1.227 jornals de bosc. Adquirida per Antoni Jordà i Santacreu de Madrid.

*Tres cases a Les Avellanes, comprades per Manuel Raïmat i Francesc Borràs del mateix municipi i Francesc Benet de Lleida.

*El convent on es guardaven les despulles dels comtes d'Urgell, Ermengol VIIè i la seva muller, fou rematat per Manuel de Oviedo.

-Monges de Santa Teresa de Lleida. Solament trobem una casa situada a la Plaça de Santa Maria de Lleida, adquirida per Julià Rueda.

-Orde Militar dels Cavallers de Sant Joan de Jerusalem: *Monges Santjoanistes d'Alguaire. Tot i que les monges santjoanistes darrerament ja no residien a Alguaire, encara es pogué posar a la venda 944 jornals 9 pórques, dividits en 5 finques, a més d'un molí i un de farina a la vila d'Alguaire. El molí d'oli aviat fóra rematat per Pau Borràs i Cia., pagant en títols i en vuit pagues; el molí de farina, per Josep Vila i Berart, advocat de Balaguer, també en els mateixes condicions de pagament. La terra l'adquirí Albert Camps i Cia. de Lleida, donant lloc a una concentració de propietat gens menyspreable.

7.7. ANNEX. BÉNS DESAMORTITZATS ALS ORDES RELIGIOSOS SECULARS.

ORDE RELIGIOS	FINQUES	JORNALS	TAXA/rales	REMAT/rales	COTITZACIO %
Anglesola	23	161	183.395	246.900	135
Aninganya	2	94	208.666	310.010	149
Balaguer	4	3	26.600	37.900	142
Bellví	11	72	19.042	35.867	188
Lleida	2	5	53.700	126.400	235
MINIMS:					
Cervera	0	0	0	0	304
Ponts	4	344	164.754	420.559	255
FRANCISCANS:					
Agramunt	2	4	5.833	5.833	100
Balaguer	7	12	40.800	68.000	167
Bellpuig	1	4	6.300	6.300	100
Cervera	2	2	48.872	65.758	135
Lleida	1	2	19.200	61.200	319
JESÛITES:					
La Seu d'Urgell	14	14f324j	6.733	20.734	308
MAGDALENES:					
Barcelona	0	0	0	161	
MISSIONISTES:					
Barcelona	18	182	87.700	97.300	111
Guissona	0	122	136.295	668.043	490
MONGES DE SANTA TERESA					
Lleida	0	0	0	0	0
MONGES DE SANT JOAN DE JERUSALEM:					
Alguaire	5	945	115.500	125.100	108
TOTAL	874	28.361	12.840.193	23.564.905	

Taula 7-36.

CLERGAT SECULAR ORDE MILITAR DE SANT JOAN DE JERUSALEM:	FINQUES	JORNALS	COMPRAD	TAXA	REMAT	COTITZACIO
Comanda Barbens	8	49	0			
Comanda de Cervera	17	85	8	32.480	32.480	100
Comanda Espluga Calba	3	14	0			
Comanda Granyena	7	69	7	166.400	166.400	100
Comanda Gran Priorat	0	0				
Comanda Termens	17	283	17	104.102		
Comanda Torres de Segre	0	0	0			
CAPITOLS:						
Lleida	279	35	22	61.574	1129.746	211
Solsona	5	822	659.538	1.262.517	191	
La Seu d'Urgell	0	0	106.908	109.233	102	
PARROQUIES:						
Saldes	9	7	4	8.433	8.799	104
RECTORIES:						
Cervera	7	42	7	17.366	17.366	100
Gòsol	10	9	8	22.164	22.682	102
CONFRARIES:						
Ponts, Santa Anna	1	2	1	1.240	1.240	100
Fuiola, Sant Esteve	2	2	2	2.100	2.100	100
COL·LEGIATA:						
Guissona	14	7+n.c.	14			
PRIORAT:						
Meià	12	11	8	26.045	27.205	104
MITRA:						
La Seu d'Urgell	4	n...c.	4	15.490	67.370	435

Taula 7-37.

APENDIX B

COMANDES DESAMORTITZADES: -Comanda de Cervera: La Comanda de Cervera comptava en el moment de declarar-se la Desamortització, amb setze finques subhastades entre els mesos de maig i desembre del mateix any 1848, ubicades als termes de l'Ametlla i Cervera. Es tractava de terra campa, amb boscos i un molí de farina a Porquerisses, tot això sumava un total de vuitanta-un jornals distribuïts en petits lots.

Els beneficiaris d'aquestes ofertes foren: Miquel Llovet, Antoni Roig, Josep Llovet, Joan Font, Ramon Roig, Ramon Bonet, Josep Salvador i Magí Salvador, tots pagesos de l'Ametlla de Segarra. Remataven les diferents finques a la subhasta de Lleida, el mes d'abril de 1849, pagant en metàl·lic i en vint pagues.

-Comanda de Susterris: En el moment de la desamortització solament tenim notícia d'una casa a Talarn, subhastada el mes de maig de 1848 i novament anunciada l'any 1852.

-Comanda de Granyena: El mateix mes de maig de 1848 es subhasten set finques d'aquesta comanda, ubicades al mateix terme de Granyena. Es tractava de seixanta-nou jornals de terra campa de secà i una casa-castell a Granyena, rematades al mes de març de 1849 per Josep Anglés de Cervera, Joan Carbonell, Francesc Farré i Miquel Serra de Granyena, pagant en metàl·lic i en vint pagues.

-Comanda de Barbens: Tretze finques de tamany reduït es posaren en venda. No sabem si eren de secà o de regadiu. Foren adquirides per: Francesc Vilalta de Cervera (quaranta-nou jornals), Jaume Minguell de Barbens, Joan Riera de Bullidó, Josep Castells, Bautista Ortiz, Andreu Benet Torres i Antoni Minguell de Barbens. Les condicions de

pagament seguien sent les mateixes de les comandes anteriors.

-Comanda de Torres de Segre: El dia 19 de maig de 1848 es posaren en subhasta pública les nou finques d'aquesta comanda, de les quals tres són urbanes: un molí d'oli, un molí de farina i una casa-castell a Torres de Segre adquirida per Francesc Miret i Cia. de Torres de Segre; mentre que els dos molins eren rematats per Marià Quer i Cia de Lleida. La resta de propietats eren finques rústegues, horts més o menys petits adquirits per Francesc Miret i Cia. de Torres de Segre. Tot fou rematat el mes de juliol de 1849, pagant en vuit pagues i en títols.

-Comanda d'Espluga Calba: En aquest municipi triomfava la propietat urbana, la comanda comptava amb quatre forns de pa, un molí de farina, una casa-castell al centre de la vila i 14 jornals de terra de secà, utilitzats pel conreu de la vinya i olivera. Cap d'aquestes finques fou rematada i el dia 28 de maig de 1852 tornaven a sortir a subhasta.

-Comanda de Termens: La subhasta dels béns d'aquesta comanda començava certament tard, fins l'octubre de 1850 no s'anunciaven les dinou finques ubicades al mateix terme de Termens, dos-cents vuitanta-tres jornals de terra a més d'un molí de farina i una casa-castell a la vila. No fou adquirit.

-Comanda Gran Priorat: Fins al dia 1 d'octubre de 1850 no s'anuncià la subhasta de les propietats d'aquesta comanda, que compta amb cinc forns: un a Arbeca, a Corbins, a Palau d'Anglesola, a Castellnou de Seana i a Artesa de Segre. Tampoc es remataren.

DESAMORTITZACIÓ DE LA RESTA DEL CLERGAT SECULAR.

Tot realitzant una anàlisi més o menys detallada dels béns desamortitzats al clergat secular, començarem pels Capítols.

-Capítols: comptaven amb propietats envejables i en terrenys relativament bons, però potser la millor sort que corregeren fou precisament el fet de poder despistar part de les seves propietats, degut a una mena d'articles heterogenis als quals s'acolliria sobretot el Capítol de Lleida, segons observarem en la següent correspondència, on el Capítol de Lleida esmenta fins i tot els articles on s'acolliren per tal de salvar el seu patrimoni: Junta del Ilustrísimo Cabildo de la ciudad de Lérida: "Contestando esta junta a las anteriores comunicaciones de V.S. del día 4 y 7 del que sigue dice a V.S. que desde luego; deseosa de que todos sus actos lleven el sello de la imparcialidad y Justicia, no sólo ha resuelto sean devueltos los libros y demás documentos pertenecientes a fundaciones y beneficiados, siguen ciñéndose a lo literal del artº 1º de la ley del 2 de septiembre último que se halla concebido en estos términos: Todas las propiedades del clero secular de cualesquiera clase de predios, derechos y acciones q. consisten de cualquier origen y nombre que sea, y con cualquiera aplicación o destino con que hayan sido donadas o adquiridas, son bienes nacionales.

Considerando al propio tiempo que las fincas de los fundadores y beneficiados no son propiedad del clero; de ningún modo donadas, ni adquiridas por él, sino dejadas en Administración por disposición de aquellos para objetos determinados, la Junta no puede considerar dichas fincas como bienes nacionales por las noticias adquiridas, resuelve a sí mismo en su vista dejarlas en administración a V.S. con objeto de celebrar misas a cuyo precio están destinadas esas fincas".

Dios guarde a V.S. muchos años:

(Signatures il·legibles).

Lérida, 13 de diciembre de 1841.

A aquesta carta hi correspon la següent resposta de la Junta Nacional de Béns Nacionals de Lleida:

Junta Especial de Adon. y Venta de Bienes del Clero Secular de la Provincia de Lérida:

Siempre que los reverendos curas de esta capital acrediten como lo hizo el ilustre Cabildo, sobre las fincas administradas por las comunidades parroquiales para el solo y único objeto de misas matutinas, y que estas fincas no son propiedad suya, ni compradas, ni adquiridas, sino dejadas en administración para el indicado fin, la Junta se apresurará desde luego a acceder gustosa a su pretensión. (.....)

Dios guarde a V.S. m.a.

Lérida 20 de diciembre de 1841.

El Presidente:

Manuel Ezquiza.

Els Capítols de la província de Lleida posarien a la venda 3.406 jornals, tot plegat es tractava d'una sèrie de finques de dimensions més grans que les habituals dins el clergat secular. Aquí les finques mitjanes-grans són més o menys freqüents. També notarem una altra diferència respecte a la resta de clergat secular, es tracta del tipus de comprador; és normal que aquestes terres siguin cobejades per un tipus de personatge amb interessos diferents als del típic personatge que remata una finca i prou, per exemple. Aquí acudirán els grans beneficiaris de la Desamortització lleidatana.

Les finques estaven situades en diferents municipis, esbargides arreu del bisbat.

A més de les terres, també hem de tenir en compte els molins, cases i altres tipus de propietats, que potser en la resta de clergat secular seran menys freqüents.

Els capítols més rics eren els de la Seu i Lleida, mentre que el de Solsona solament li fou desamortitzada l'heretat anomenada "Torre Neral", heretat força cobdiciada encara avui dia. La data en què sortiren a la venda aquestes finques, fou l'any 1842 i s'acostumaven a vendre d'hora.

-Curats. Un total de 127 curats que suposen la xifra de 1.433 jornals 9 pórques posats en venda, esbargits arreu dels diferents municipis i llogarrets.

La data de les subhastes fou entre el maig de 1842 fins el maig de 1843, l'any 1844, en canvi, fou ja més dèbil.

Els curats ofereixen habitualment finques molt petites, de qualitat molt baixa, de secà, ubicades al mateix terme i partida i de les quals no en sabem el seu contracte de conreu, potser era el mateix capellà l'encarregat d'aquests treballs, com en algun cas hem vist.

Els curats més rics foren els de: Bell-lloc (162 jornals 5 pórques), Bellvís (81 jornals 6 pórques), Castell-llebre de Peramola (59 jornals), Cogul (74 jornals), Llardecans (54 jornals), Montgai (59 jornals), Omellons (59 jornals), Pedrís (126 jornals), Puig-gròs (56 jornals), Rosselló (51 jornals), Vinaixa (236 jornals).

En general, el nombre de finques que posaren en venda aquests curats és reduït, solament 18 o 20. Certament es vengueren finques petites, és difícil trobar grandàries superiors a 30 jornals, per exemple. Solament les hem pogut registrar en els curats de Pedrís (34 i 36 jornals) i en el de Castell-llebre de Peramola (36 jornals).

-Beneficis. Solament posaren en venda 298 jornals 9 pórques. Les parròquies que concentraven més beneficis dedicats a diferents sants i patrons foren les de: Àger, Anglesola, Ferragut, Ponts, Verdú i Vilagrassa.

La data en què es posaren en venda fou també l'any 1842, però part dels beneficis no foren adquirits i alguns ni tan sols taxats. Entre els adquirits trobem els quatre de Ponts i els dos de Vilanova de Meià.

-Rectories. Seguint una mica la tònica ja habitual, poques foren les finques taxades i poques les venudes. La quantitat de terra oferta fou de 421 jornals 7 pórques. Entre les úniques rectories amb propietats venudes cal esmentar les de Cervera, Gòsol i Sanaüja. En aquest cas, el preu fou el mateix de taxació.

-Comunitats. La xifra de terres posades en venda fou de 702 jornals 2 pórques i part d'aquest lot es distribueix entre les principals comunitats, que fins i tot aconseguiren vendre les seves ex-propietats. Entre les comunitats més importants trobem: Agramunt, C. Eclesiàstica de Biosca (que posava en circulació 37 finques ubicades al mateix terme de Biosca, a més d'altres als termes de Ribelles, amb cases, molins, forns de pa i trulls), Cardona, Guissona, Peramola, Ponts, Sanauja (amb 98 finques als termes de Salvenera, Palou, Ribelles i Sanauja, petites peces que resultaren totes venudes), Solsona, la Seu d'Urgell i Vilanova de Meià. De totes les vendes, cal esmentar que la seva cotització fou reduïda.

-Confraries i Ermites. Trobem confraries desamortitzades arreu de tota la província, però potser el més greu és que part de les vegades s'esmenta el sant i en canvi, no apareix cap referència del terme on estan ubicades, fet que ha dificultat trobar-ne algunes.

Les principals confraries foren les de Fuliola, Agramunt, Ponts i Granyena, totes amb terres adquirides.

Respecte a les ermites o santuaris, d'algunes no en tenim referència ni tan sols del seu moment de taxació, fet que ens indica que potser mai es dugué a terme. Entre les més importants cal esmentar: l'ermita de l'Ansovell, amb 61 jornals de terra campa, 3 de pati i 6 de devesa, a més de dues cases i del mateix edifici de l'ermita, tot al terme d'Ansovell; el santuari de la Mare de Déu de Bastanist, als termes de Vilet i Estana, 23 jornals i l'ermita; altres santuaris més pobres foren els d'Arròs, Sant Climent a Salàs de Pallars, Sant Marçal a la Figuerosa i la Mare de Déu de la Llata a Banastarre.

-Parròquies. Tot i que l'oferta fou de 60 jornals 10 pórques, entre totes les parròquies, solament en vengueren els béns de la Parròquia de Saldes, ubicats al terme de Gòsol.

Tot aquest batibull de xifres i dades ens duu a una síntesi força clara: els béns del clergat regular suposen la venda de 35.728 jornals, és a dir, el 83,36% de tot el volum de béns desamortitzats a Lleida, durant els anys 1838-1851. El clergat secular solament movia una xifra discreta de terres, 7.128 jornals, és a dir, el 16,63%. Tot plegat Lleida posava en venda 42.856 jornals de terra en aquesta desamortització eclesiàstica, fet que difícilment podia fer canviar l'estructura del camp lleidatà.

8. FINQUES URBANES DESAMORTITZADES

8.1. INTRODUCCIO

Certament el capítol de les finques urbanes mereixia un tractament a part del de les finques rústiques. En principi hem seguit les pautes habituals: conèixer els propietaris antics, saber què tenien, on ho tenien i qui ho adquirí. De fet, potser només amb això hauríem complert les necessitats del treball, però qualsevol dels documents notarials o dels lligalls d'hisenda que tracten la desamortització ens faciliten una informació que és una llàstima desestimar (els carrers on se situaven les peces traspassades, de vegades les dimensions, l'ús de la casa i el preu del lloguer, si s'escau).

Lleida fou la ciutat on se subhastaren més peces i totes elles ens donen una idea aproximada de com deuria ser la ciutat durant aquests anys. Per poder aprofundir més i alhora saber les conseqüències d'aquestes vendes, hem decidit consultar els cadastres no solament de la ciutat de Lleida, sinó de diferents poblacions per tal de poder comparar els preus de les finques i els dels lloguers. El resultat ha estat un treball força interessant, bé que tot just és un esbós d'un camp poc tractat.

8.2. TIPUS DE FINQUES SUBHASTADES

El ventall de finques urbanes posades a la venda és variat, tant pel que fa a l'ús com a la xifra de taxació. Hom pot trobar bàsicament dos tipus de finques: en primer lloc les destinades a l'habitatge; en aquest cas caldria esmentar des dels convents a cases i castells; i en segon lloc les dedicades a activitats econòmiques: molins d'oli i farina, forns i -en part- els mateixos convents que sovint foren utilitzats posteriorment per a fàbriques. Esment a part mereixen la farmàcia de Linyola pertanyent a la comunitat del mateix municipi o el canal de pedra amb pous de l'orde cartoixana de Scala Dei; cap de les dues finques fou adquirida.

En aquest capítol solament hem registrat les finques urbanes subhastades soles; malgrat que una colla d'elles sigui reduïda però no menyspreable es troba venuda amb terres, hisendes i heretats. És freqüent la combinació terra-casa, convent-hort, o casa amb forn, trull i cup. Cas a part serien les hisendes i heretats on habitualment no manca res: casa, terra, horta, celler, trull, cup, palleres, magatzems, molins i ferraginars.

CLERGAT SECULAR	FINQUES	JORNALS	COMPRAD	TAXA	REMAT	COTITZACIO
CURATS:						
Albagès	3	n.c.	3	22.300	22.700	102
Alpicat	7	n.c.	7	82.631	86.916	105
Belianes	1	0,2	1	320	370	116
Benavent de Segrià	2	7	2	20.600	57.700	280
Blancafort	2	4	2	11.233	11.233	100
Castellnou de Seana	4	n.c.	4	15.766	16.166	103
Castellserà	4	7	3	2.485	2.585	104
Cedó	4	7	4	7.985	24.250	304
Menàrguens	6	10	5	26.300	44.540	169
Peramola	2	50	2	1.200	1.200	100
Peranúa	1	2	1	966	1.006	104
Sant Martí de Maldà	4	9	4	20.572	21.246	103
La Sentiu	5	2	5	7.192	15.452	215
Sidamon	2	8	2	11.600	11.600	100
Tarròs	14	44	14	69.650	69.650	100
Vilagrassa	27	34	27	22.367	63.799	285
COMUNITAS:						
Guisona	19	68	19	47.489	51.955	109
Sanaüja	94	291	74	156.788	161.932	103
Borges, Capellania	12	0	12	0		
BENEFICIS:						
Vva. Meià, Santa Ilúcia	7	n.c.	7	7.765	9.985	129
Vva. Meià, Orgue	1	N.C.	1	883	833	102
TOTAL	616	1.980,2	275	1.655.780	2.522.276	

Taula 8-1.

8.2.1.CASES

Habitualment ubicades enmig de les poblacions, malgrat que en alguns casos romanen als afores ("reramurs" expressió potser més tècnica que d'alguna manera ens indica proximitat al nucli urbà). Els ordes religiosos llogaven aquestes cases exigint preu mensual per pis, o bé un preu diari o setmanal per habitació, és a dir, deurien consistir en una mena d'hostal per a gent transeünt, a banda de les arrendades durant uns anys. De vegades aquests immobles eren arrendats de forma curiosa: pisos, habitacions, golfes, soterranis, cellers,... de manera que un mateix edifici quedava dividit en més d'un lloguer.

Els propietaris de cases eren principalment els ordes religiosos regulars i els capítols, a banda de les cases dels comanadors subhastades però no comprades. És tractava d'edificis gairebé senyorívols on no mancaven senyals heràldiques (avui dia encara es conserva la casa del Comanador de Torres de Segre, la d'Espluga Calba i la de Barbens). El clergat secular, per la seva part, comptava amb menys cases i més senzilles però que -de fet- anaven a parar a mans de petits propietaris; en aquest cas, forneixen de cases un grup social que potser no en tenia, o bé que comptava amb una casa més senzilla. Aquesta era la idea de Mendizàbal, però després no es complí per raons diverses, entre elles els canvis de governs i les presses. També es vengueren ermites que s'utilitzaran per a aplecs.

8.2.2.CONVENTS

Eren les cases on residia el clergat regular. N'hi havia de diferents dimensions i categoria artística; en cap convent no hi mancava l'església, el claustre i la zona reservada a

l'habitatge dels monjos. Part d'ells foren subhastats el 1843, 1844 i 1848 i adquirits molt d'hora. Els seus preus oscil·len entre 30 i 200 mil rals de billó i es pagaven principalment en títols. Els nous propietaris els dedicaven a equipaments (fàbriques) o bé senzillament a "magatzems"; a part, alguns d'ells no se subhastaren i l'Estat mateix ja els dedicà a diferents edificis públics que acolliran serveis necessaris: el convent dels dominics de Lleida serà utilitzat per a Escola Normal; el dels franciscans per a Diputació Provincial; el dels carmelites descalços de Lleida per a hospici i casa de misericòrdia; el dels agustins de Lleida per a teatre; el dels mínims de Cervera per a presó i fàbrica tèxtil; el dels dominics de Balaguer per a casa de caritat; el dels carmelites descalços de la mateixa ciutat per a caserna de la guàrdia civil; el convent dels agustins de la Seu d'Urgell es va cedir per a hospital de la població, com el dels caputxins de Tremp; el dels dominics de Solsona seria el Seminari, a banda d'altres usos com el dels trinitaris de Lleida enderrocat per a obrir-hi un carrer nou, anomenat, la Baixada de la Trinitat o Capità Massip.

Hem preferit presentar els convents segons les poblacions on estaven ubicats.

LLEIDA:

-*Caputxins*. El temple fou utilitzat per a magatzem de palla i altres provisions de l'exèrcit fins que l'any 1850 s'enderrocava per a bastir-hi una presó que el 1885 encara no era una realitat. La part habitada pels monjos es dedicà a manicomi provincial i alberg per als rodamóns. També hi hagué un projecte per instal·lar-hi l'hospital militar, però aviat fou enderrocat de manera que l'any 1890 res no se'n sabia del convent, fins i tot les pedres s'havien venut i el solar formava part de l'actual Rambla d'Aragó, de l'edifici de les Germanetes dels pobres i dels carrers Canonge Brugulat, Governador Montcada i Ballester. A l'horta s'hi construïren cases en ambdós costats del carrer Fortalesa. Entre els efectes desapareguts del convent cal esmentar set cadires i dues consoles.

-*Mercedaris*. Situats al carrer Sant Antoni. Segons les notícies de Gaietà Barraquer el convent fou rematat per Joan Baptista Roca el qual ben aviat es declararia en fallida i seria rematat per Francesc Murlans per a cedir-lo al marquès de Remisa. Nosaltres ho hem trobat força més senzill, l'edifici fou rematat per primera i única vegada per Ignasi Rovira de Lleida. El 1887 els mercedaris tornaven a establir-se a la ciutat i en aquest mateix convent. Sembla ser que Ignasi Rovira utilitzaria l'església com a magatzem de gra i quadra de cavalls i, mitjançant un sostre, la part superior podia dedicar-se a casino i teatre, on el cambril de la Santa serviria d'escenari, la sagristia per a cafè i el cor com a lloc de reunions clandestines de les societats secretes. L'hort havia esdevingut una fonda anomenada Sant Lluís i potser el convent habitatge del Sr. Rovira.

-*Dominics*. L'edifici mai no arribà a subhastar-se i ben aviat l'Estat el cedia per a escola normal. El 1849 el bisbe demanà l'església però les juntes revolucionàries se n'apoderaren i mitjançant una tàpia el dividiren en dos pisos: la part superior destinada a sala d'exàmens i la inferior a museu arqueològic entre altres usos.

El claustre fou aprofitat per la societat "Amigos del País" i més tard per a caixa d'estalvis, habitatge del director de la Normal i Institut de Segona Ensenyança.

També es creà i s'instal·là en aquest edifici la Biblioteca Provincial, precisament amb els fons dels convents extingits i amb els fons provinents de la Universitat de Cervera.

-*Trinitaris*. El solar del convent fou utilitzat per obrir un carrer nou, anomenat la "Baixada de la Trinitat" o Capità Massip. No sabem quan el deuriem enderrocar però de fet mai no es taxà.

-*Franciscans*. El convent des de 1836 fou utilitzat com a Diputació Provincial i oficines d'Hisenda i l'església fins al 1849 per a magatzem de gra, però a partir d'aquesta data s'obrí al culte.

-*Carmelites Calçats*. Aquesta casa havia estat inaugurada el 1688; situada al carrer del Carme, subhastada el maig de 1842 i rematada pel juliol del mateix any per Antoni Rexachs, malgrat que Ramon Mestres abonaria alguna paga. Utilitzat per a la construcció d'habitatges i l'hort per a banys públics.

-*Carmelites Descalços*. L'edifici data del 1695 situat prop de la muralla davant l'església de Sant Llorenç; fou destinat a hospici i casa de misericòrdia. L'església del convent passà a parròquia de Sant Josep i la casa de caritat prendria el nom "d'Hogar de San José" l'any 1956. També s'hi instal·là la primera biblioteca pública que existí a Lleida, la qual -posteriorment- seria traslladada al convent dominicà.

-*Agustins*. Situat al carrer Major, sortí a subhasta, però l'ajuntament aviat el destinaria a teatre; després de dos incendis, cap a l'any 1880 no es reedificaria més. A partir d'ara el solar del convent fou destinat a obrir un carrer. D'aquesta manera el carrer Cavallers desembocaria a Blondel enlloc del carrer Major, i el solar del temple fou adquirit pel notari Xam-mar de Juneda el qual construiria una de les vivendes més luxoses de la ciutat, destinant la planta baixa al "Café Suizo".

CERVERA:

-*Caputxins*. En principi els miquelets utilitzaren el convent per a quarter, però el 1848 ja s'anunciava solament el solar. Cap a finals de segle s'havien edificat cases i magatzems amb la façana al carrer Victòria.

-*Dominics*. El convent fou saquejat pels "milicianos de la muerte" una colla d'expresidaris; el 1848 era subhastat, cedit per a almodí i tornat al clergat el 1851. La biblioteca es traslladà a Cal Nuix.

-*Franciscans*. El convent fou comprat per Pau Solsona i Ignàsia Granell, l'any 1898 acollia una fàbrica de farina.

-*Agustins*. Situat al carrer Major. El convent fou taxat el dia 19 de març de 1844 i retaxat el dia 11 d'abril de 1849. La xifra de subhasta era de 190.590 rals i 117.494 rals, respectivament. Malgrat tot, fou cedit per a escola de pàrvuls i d'ensenyament mitjà. El temple era utilitzat per la Congregació de la Bona Mort.

-*Mínims o Paiüls*. El convent fou utilitzat per a quarter i l'església per a magatzem, posteriorment l'ajuntament el destinà a presó i més tard el trobem convertit en fàbrica tèxtil; el 1895 a l'hort hi havia una sala de ball.

BALAGUER:

-*Dominics*. El convent fou subhastat el 1844 i el cediren per a casa de caritat fins al 1856, quan el bisbe Caixal de la Seu d'Urgell hi instal·là un noviciat per als jesuïtes. La revolta de 1868 féu fora els jesuïtes i s'utilitzà com a quarter. Novament el 1868 el bisbe Salvador Casañas el destinaria a convent per als franciscans.

-*Trinitaris*. Durant aquests anys els trinitaris no ocupaven el seu convent conegut amb el nom de "Mare de Déu de les Parrelles"; residien en una casa del carrer Santa Anna, sense església i solament amb un petit oratori.

Les pedres de l'antic convent foren venudes per a material de construcció. Precisament la Casa Consistorial edificada el 1854 adquirí part dels materials d'aquest convent.

-*Franciscans*. Convent comprat per Josep Pla i Sancho de Tàrraga el mes de juliol de 1844 per 152.000 rals.

-*Carmelites Descalços*. El convent no fou subhastat. Es dedicà a caserna per a la guàrdia civil. El 1898, segons testimonis d'uns viatgers, encara romanía força ben cuidat.

LA SEU D'URGELL:

-*Dominics*. Una vegada decretada l'exclaustració, els armats de Tuixen i Gòsol

obraren tota una sèrie de destruccions al convent. El dia 19 de maig de 1848 fou cedit per a presó i jutjats mentre que l'església seguí oberta al culte.

-*Agustins*. Novament tenim un convent dedicat a equipament. Es tractà de cedir-lo com l'hospital de la població i la seva església actuà com a capella de l'hospital.

SOLSONA:

-*Caputxins*. El seu convent fou subhastat el dia 19 de març de 1844 i novament taxat el 1848 i 1850; fou entregat per a missions i casa de correcció d'eclesiàstics.

-*Dominics*. En principi s'hi instal·laren destacaments d'artilleria; el 1897 seria seminari conciliar i novament el 1913 convent dominicà.

TÀRREGA:

-*Carmelites*. El dia 15 d'abril de 1843 s'anunciava la venda del convent carmelità per 65.000 rals; fou adquirit per Josep Canes i Cia el 31 d'octubre de 1844. El 1898 Gaietà Barraquer visitava aquesta ciutat; el convent pertanyia al Sr. Aulés. A l'hort del convent s'hi edificaria un cafè-teatre conegut amb el nom d'Ateneu.

-*Agustins*. El convent se subhastava el mateix dia que el carmelità i també fou adquirit per Josep Canes i Cia per 201.000 rals juntament amb l'hort.

GRANJA D'ESCARP:

-*Bernats*. Convent subhastat el dia 19 de maig de 1848. Fins al 1850 no fou adquirit per Francesc Monfort de Torrente de Cinca, malgrat que l'edifici ja estava enrunat.

SERÒS:

-*Trinitaris d'Avinganya*. Aquesta casa es rematava a Madrid el 1842. Fou comprada per Manuel Berenguer de Lleida per 81.500 rals. Gaietà Barraquer el visità el 1898 però el temple havia esdevingut un magatzem, el claustre un corral per als conills i el convent un llenyer, part enrunat, part enfonsat. Encara avui dia hom pot contemplar les deixalles d'una volta i diferents arcs.

LES BORGES BLANQUES:

-*Carmelites*. En fugir els frares el convent fou ocupat per Monges Carmelites terciàries dedicades a educar noies i tenir cura dels malalts, també s'hi instal·là una escola de minyons a càrrec de mestres.

SANT RAMON i LA MANRESANA:

-*Mercedaris*. El convent fou cedit per escoles nacionals i fàbriques fins al 1897 en què els mercedaris tornaren al claustre.

GUISSONA:

-*Agustins*. El convent fou subhastat el 31 d'agost de 1844 i el rematava Francesc Huguet, adroguer de Guissona per 47.200 rals; a més a més era veí del convent. A finals de segle era utilitzat com a fusteria.

-*Missionistes*. El convent deuria ser de petites dimensions i als afores de la població. Es vengué el 29 d'agost de 1844 per solament 20.704 rals a Cándido Jordana i Danís, mestre serraller de Cervera.

SANAÜJA:

-*Agustins*. El dia 31 d'agost de 1844 se subhastava aquest convent. Fou adquirit per Joan Agell de Barcelona per 23.100 rals. El 1900 el convent i el temple eren del poble i una ala del claustre s'habilità per a la guàrdia civil.

MONTSONÍS:

-*Carmelites de Salgar*. El convent es trobava al peu de la muntanya, mesurava 432 vares quadrades i es rematà el 1841 per solament 6.000 rals. La família Girona adquirí part de les seves propietats i també el convent.

BELLVÍS:

-*Trinitaris*. El 1843 se subhastava el convent que potser, sense ser cap mena de joia artística, hom pot pensar que deuria tenir unes dimensions i uns ornaments destacables. Fou rematat per 202.000 rals i adquirit per Albert Camps i Cia el 1849. Posteriorment el material fou venut a l'empresa constructora del canal d'Urgell i els ornaments guarneixen encara avui dia cases particulars de la població.

PONTS:

-*Mínims o Paiïls*. Geroni Archs escrivà de Lleida rematava per 1.720 rals el solar d'aquest convent el 1842.

OS DE BALAGUER:

-*Premonstratesos*. L'any 1843 se subhastava la finca de Bellpuig per una quantitat gairebé irrisòria (103.400 rals). Fou adquirida pel general Manuel de Oviedo, governador de Lleida; la seva muller, María Dolores Chavero -en nom de qui havia estat feta la compra- una vegada vídua es casà novament amb l'almirall Manuel de Pezuela y Lobo, el qual intentaria que els trapenses es fessin càrrec del monestir sense donar-los, però, les necessàries garanties; així els frares se'n desdiren. Després adquirí la finca el general José Manrique de Lara y Martínez. A la mort d'aquest, les seves germanes vengueren la propietat i el gener de 1906 fou adquirida pel banquer lleidatà, Josep de Santesmasses i Pujol, el qual el mateix any malmetia els, fins aleshores respectats, sumptuosos sepulcres, dels comtes d'Urgell Ermengol VII i la seva esposa Dolça, Ermengol X i Alvar de Cabrera, germà seu. Va ésser pactada la venda il·legítima amb un antiquari de Vitòria, Luís Ruiz, per la ridícula quantitat de dotze mil pessetes. A desgrat del majordom del convent senyor Josep Utgé, veí de Vilanova de la Sal i per ordre escrita del senyor Santesmasses, una nit foren desmuntades les sumptuoses làpides i seguidament dutes a Vitòria. Cal dir que varen suscitar-se moltes protestes i diverses interpel·lacions a les Corts. Però els embolics i la política d'aquella època portaren com a seqüela el silenci i l'oblit.

Les restes dels comtes no eren negociables i fou Josep Utgé qui, per ordre del governador civil de Lleida, va recollir les despulles dels comtes i les traslladà a l'església parroquial de Vilanova de la Sal, fins que el dia 30 d'abril de 1967 tornaren al cenobi de Bellpuig. Les fastuoses làpides, però, romanen encara al museu "The Cloistres" de Nova York.

TREMP:

-*Caputxins*. Convent cedit per a hospital civil i militar. Malgrat tot no es destruí ni la biblioteca ni l'arxiu.

-*Dominics*. La casa dels dominics fou subhastada dues vegades el 1848 i 1849 fins que el solar fou adquirit per Jaume Prats de Tresp per 30.700 rals.

GERRI DE LA SAL:

-*Benedictins*. Sembla ser que el convent fou destruït pels mateixos milicians de la vila. A més a més el torrent d'Enseu va erosionant els fonaments de les romanalles encara avui dia. L'any 1890 l'església era dedicada al culte i la resta del convent per a fàbriques.

VENTOLÀ:

-*Bernats de Lavaix*. El dia 16 de maig de 1848 sortia a subhasta el convent mig enrunit que posteriorment es convertiria en fàbrica. Actualment les runes del monestir són engolides per les aigües del pantà d'Escaldes, per bé que encara quan les aigües són baixes, podem contemplar-ne la romanalla. El monestir tenia un quadre de Mengs "**La Sagrada Família**" del qual res no se'n sap. El 1866 el pare Mariana en trobà una còpia a la casa Pontí del carrer Cavallers de Lleida, propietat del pare Ramon Vallès, beneficiat de la catedral.

BELLPUIG D'URGELL:

-*Franciscans*. Fou cedit per a fàbriques i tornat al clergat el 1851. Durant la propera

desamortització el convent quedaria en mans de Ramon Franquesa i Castells de Sant Martí de Maldà. El 1891 fou venut als senyors Montaner i Simon de les editorials Montaner&Simon, però en saber la idea d'aquests nouvinguts sobre el possible trasllat del claustre a Canet se'n desdiren.

ANGLESOLA:

-*Trinitaris*. El convent fou adquirit per Càndido Jordana de Cervera el dia 19 de desembre de 1844 per 25.300 rals, més tard el comprava Joan Baptista Clavé, oriünd d'Anglesola i propietari de totes les finques dels ex-trinitaris.

Realment es tractava de cobrir tota mena de necessitats culturals, sanitàries i d'oci, a banda d'altres variades que vagin relacionades amb les característiques del convent. Així doncs, van quedar assignats els diferents convents:

CONVENTS	ÚS POSTERIOR
Agustins de Cervera	Escola pàrvuls
Agustins de La Seu.....	Hospital civil
Caputxins de Lleida	Manicomi provincial
Caputxins de Solsona.....	Missions i correcció d'eclesiàstics
Caputxins de Tremp.....	Hospital
Mercedaris de Lleida.....	Teatre i casino
Mercedaris de Sant Ramon	Escoles nacionals i fàbriques fins al 1897
Carmelites Descalços Borges.....	Escola de monges
Carmelites Descalços Lleida	Diputació Provincial, hospici i Casa de Misericòrdia
Carmelites Calçats de Lleida.....	Banys públics
Dominics de Balaguer	Casa de Caritat
Dominics de La Seu d'Urgell	Jutjat i presó
Dominics de Solsona.....	Seminari conciliar
Dominics de Tremp.....	Escola d'ensenyament
Dominics de Lleida	Escola i biblioteca
Franciscans de Bellpuig	Fàbrica fins al 1851
Franciscans de Cervera	Fàbrica i escoles
Franciscans de Lleida.....	Diputació Provincial i Hisenda
Mínims de Cervera.....	Presó
Monestir de Lavaix	Fàbrica

8.2.3.MOLINS

Troben catorze molins d'oli i catorze de farina subhastats, a banda de quatre molins més de farina dels quals solament es va vendre l'arrendament.

MOLÍ D'OLI DE:

-Clarisses de Tarragona a Gualda, rematat amb l'hort per 904.430 rals per Ignasi Girona i Cia. el 1841.

-Scala Dei a Castellldans, rematat per Ignasi Girona i Pau Figuerola per 162.000 rals el juny de 1841.

-Montserrat a Vilbes, rematat per Marià Gasset d'Anyà per 28.000 rals el 18 de febrer

de 1841.

-Montserrat a la Granja Miravall. El molí estava situat al carrer Major nº39 de Juneda, però la hisenda no fou ni tan sols taxada.

-Monestir de Poblet a Tragó de Noguera, media 60x15x18 vares, adquirit per Jordi Camarasa i Cia. per 80.500 rals el 1843.

-Poblet a Alcolgul, subhastat amb un molí de farina contigu adquirit per Ignasi Girona i Cia. el 1839 pagant 134.941 rals.

-Monges de Sant Joan de Jerusalem a Alguaire. Per a Joan Puig i Coll que el comprava el 1843 per 136.000 rals.

-Comanda de Torres de Segre. Se subhasta el domini directe d'un molí capitalitzat en 67.500 rals i taxat en 50.410 rals, adquirit per Marià Quer i Cia.

-Capítol de Lleida a Les Borges Blanques de 7.440 pams quadrats, adquirit per Baptista Pujades de Lleida per 179.000 rals.

-Capítol de Lleida a Alfès, amb el de farina, però no es taxà, i un altre a Fondarella tampoc subhastat.

-Capítol d'Urgell a Alòs, subhastat el 1842 i adquirit per Ignasi Girona i Cia. per 102.000 rals.

-Priorat de Meià, molí d'oli a Sant Martí de la Barcedana adquirit per Serafí Roqué de Tremp per 8.363 rals.

El lloguer dels molins següents:

-Comunitat Eclesiàstica de Biosca a Regolà, de 400 rals de renda, ningú no el rematà.

-Capítol d'Ager, molí d'oli a la Font de Sant Martí d'Ager, no es concretà la xifra d'arrendament.

MOLÍ DE FARINA DE:

-Scala Dei a Torrebesses, de 135x131 vares quadrades, rematat per Ignasi Girona i Joan Viladot per 16.125 rals.

-Missionistes de Guissona a Gra, adquirit per Ramona Serres i Gaudier de Cervera el 1841.

-Montserrat a Artesa de Segre, es tracta de dos molins de farina adquirits per Ignasi Girona i Cia per 342.500 rals i 82.000, el 1838 i 1842 respectivament.

-Montserrat a Cervera, rematat per Ignasi Girona i Cia. el 15 d'abril de 1841 per 4.266 rals.

-Montserrat a la Hisenda Condals, molí enmig de l'esmentada propietat adquirida per Francesc Murlans i Ignasi Girona.

-Poblet a Alcolgul, subhastat amb el molí d'oli.

-Poblet a Verdú de 6.390 vares, adquirit per Ramon Mestres d'Agramunt el 1842 per 103.000 rals.

-Lavaix a Pont de Suert adquirit per Joan Maza advocat de Lleida per 1.280 rals el 1846.

-Monges de Sant Joan de Jerusalem a Alguaire, comprat per Albert Camps i Cia. per 402.000 rals.

-Premonstratesos de les Avellanes, dos molins de farina i un d'oli subhastats en una heretat a Os de Balaguer adquirida per Manuel de Oviedo.

-Comanda de Torres de Segre, es ven el domini directe del molí de farina de Torres de Segre capitalitzat en 405.000 rals i taxat en 120.662 rals adquirit per Marià Quer i Cia. el 1849.

-Comanda de Térrens, les seves mesures eren 5.567 pams per 32 pams, taxat en 752.000 i capitalitzat en 509.766. Es ven el domini directe però ningú no el comprà.

- Comanda d'Espluga Calba, el seu molí no es taxà.
- Capítol de Lleida a Alfès, amb el d'oli, no es taxà.
- Capítol de Lleida a Vilanova dels Remolins, taxat en 6.933 rals però no rematat.
- Capítol de Solsona a Torre Neral, venut amb l'heretat i adquirit per Jaume Torrents.

El lloguer dels molins següents:

-Curat de Ribera de Cardós, es llogava per 1.700 rals però no sabem en quin termini de temps. Ningú no el rematà.

-Comunitat de Cervera, es llogava per 4.600 rals de renda.

-Comunitat de Sant Esteve a Vilagrassa, es tractava de mig molí de farina enrunat, però ja ni taxat.

-Capítol d'Ager, prop del molí d'oli esmentat abans del mateix capítol. Ara l'arrendament fou de 1.500 rals però ningú no l'adquirí.

Durant la desamortització de Pasqual Madoz el preu del 29,71% dels molins es movia entre els 10.000 i els 25.000 rals, la resta assoliren valors superiors als 50.000 rals. Es tractava també d'una finca cara i, per tant, el comprador tornava a ser un personatge benestant que ja havia gaudit de l'adquisició d'una altra finca.

8.2.4.FORNS

Considerats també com una activitat econòmica força important, s'acudia al forn a coure el pa. El forn podia pertànyer alhora a un propietari que a la vegada l'estableix, i l'establert l'arrenda; potser aquesta complexitat no era freqüent però tampoc no deuria ser estranya. Posem un exemple, les Monges de l'Ensenyança de Lleida comptaven amb una casa al carrer de la Palma nº6, on hi havia un forn. Tot l'immoble fou comprat per Domènec Serra i Rosa Arajol, que el dedicaren a llogar habitacions durant períodes curts (menys d'un any). El forn fou arrendat a Marià Agelet i Ramon Maries i subarrendat a Antoni Mateu. Observeu, doncs, com la complexitat a l'Antic Règim era la norma.

Hem registrat solament 5 forns venuts i 5 establerts:

-Monges de l'Ensenyança de Lleida, adquirit per Domènec Serra i Rosa Arajol.

-Scala Dei: dues cases amb forn veïnes del castell de Castellldans. Les cases foren comprades per Francesc Miret de Torres de Segre que a la vegada arrendava les cases a Maties Ribelles de Castellldans i els forns a Antoni Ribelles de la mateixa població.

La cartoixa comptava també amb dos forns més a Castellldans adquirits per Jaume Cases.

-Mitra de la Seu d'Urgell, tres forns, un a la Seu i dos a Sanaüja llogats per 240 i 400 rals, respectivament però no adquirits.

-Comunitat Eclesiàstica de Biosca, dos forns de pa arrendats a Regolà però no en sabem el preu.

La resta de finques considerades urbanes com corrals, paneres, llenyers, quadres, cellers, sitges i palleres entre altres no les hem esbrinat detalladament; part d'elles foren comprades per petits menestrals o pagesos, però mai no es cobejaren tant com les esmentades.

8.3. ORDES RELIGIOSOS DESAMORTITZATS

Abans d'endinsar-nos en les característiques de cada orde religiós, convé -abans- relacionar els ordes religiosos més rics amb els que comptaven amb més finques urbanes, és a dir, hi havia un cert paral·lelisme entre riquesa rústega i urbana? Hi podríem afegir també si la concentració de finques i preus era tan important com a les finques rústegues?

Observem en primer lloc el quadre del clergat regular. Novament els quatre ordes (cartoixans, benets, cistercencs i dominics) concentren un volum important de finques i de diners esmerçats pel qui les adquiriren: é

finques urbanes	<ul style="list-style-type: none"> · el 45,86% de les finques urbanes del clergat regular. · el 30,07% del clergat total.
taxació	<ul style="list-style-type: none"> · el 45,53% del clergat regular. · el 37,23% de tot el clergat.
remat	<ul style="list-style-type: none"> · el 39,67% del clergat regular. · el 33,24% de tot el clergat.

Com veiem la concentració és força important però molt inferior a la corresponent a la terra. Potser en el cas de les finques urbanes la dispersió era més habitual. De fet cal pensar que ordes com els cartoixans o els cistercencs tenen de tot en abundància, però també hem observat una certa tendència a la variació. Així doncs, un 70% de les cases desamortitzades compten amb terra i cases mentre que la resta només té terra, excepció feta del 2% que només té cases o altres finques urbanes.

Pel que fa al clergat secular la situació és força semblant. Els capítols segueixen reunint part de les peces transferides. Ara es tracta del 52,63% de les del clergat secular però solament el 18,12% de tot el clergat.

Si abandonem les dades genèriques i ens fixem en detalls concrets veurem que els cartoixans i les clarisses són els dos ordes amb un nombre de finques més important, però les més cotitzades són les monges magdalenes. Caldria a més esbrinar quin tipus de finques predomina a cada casa, per exemple els molins d'oli acostumaven a ser peces costoses, precisament la finca urbana més cara és el molí d'oli de Gualda de les Clarisses de Tarragona adquirit per Ignasi Girona per 904.430 rals, essent cotitzat en un 436 (no oblidem que la cotització mitjana de les finques urbanes era de 169).

El clergat secular subhastà 95 finques de les quals només es compraren 40. La cotització és força baixa, 147. No hem d'oblidar que una part important de les subhastes del clergat secular no es remataren i moltes de les peces les coneixem solament per l'anunci de subhasta al *Boletín Oficial de la Provincia de Lérida* però que ni tan sols s'arribaren a taxar. El quadre II (Taula 8-2) ho palesa prou bé:

QUADRE II. VENDA DE FINQUES URBANES. CLERGAT REGULAR

ORDE RELIGIÓS	FINQUES URBANES	TAXA (rals)	REMAT(rals)	COTITZACIÓ
Cartoixans	38	735.972	939.751	128
Benedictins	12	669.774	1.301.335	194
Cistercencs	18	457.653	527.545	115
Dominics	15	177.360	263.247	148
Mong. Ensenyança	15	507.865	761.075	150
Agustins	11	175.287	297.682	170
Clarisses	26	543.960	1.519.124	279
Caputxins	2	---	---	--
Mercedaris	7	29.586	62.063	210
Carmelites	11	161.035	254.725	158
Trinitaris	5	288.000	450.200	156
Trinitaris	1	---	---	---
Franciscans	5	156.114	166.114	106
Jesüites	--	---	---	---
Magdalenes	1	30.200	101.000	334
Missionistes	5	46.072	90.076	196
Premonstratosos	4	118.000	135.100	114
Mong.Sta.Teresa	1	19.500	35.200	181
Monges S.J.J.	4	365.928	670.000	183
TOTAL	181	4.482.306	7.574.237	169

Taula 8-2.

Els cartoixans i les clarisses són els propietaris de més finques, però les més cares en xifres absolutes són les de les clarisses i les més cotitzades les de les magdalenes. Ara bé, les finques urbanes tenen diferents preus segons el tipus de peça subhastada. Des dels molins d'oli o de farina a les cases més senzilles de poblacions petites els preus poden oscil·lar notablement. Influeix molt la utilització de cada una de les finques. Per exemple, els molins eren la indústria de l'Antic Règim. La futura especulació relacionada amb els plans d'urbanisme que aviat sorgiria i que, sense cap mena de dubte, encariria unes zones més que altres.

Si introduïm un altre concepte: el preu-finca veurem com les finques més cares són les de Sant Joan de Jerusalem, seguit de les benedictines i magdalenes, mentre que les més econòmiques són les dels dominics i mercedaris.

QUADRE III. VENDA DE FINQUES URBANES. CLERGAT SECULAR.

CLERGAT SECULAR	FINQUES URBANES	VENDES	TAXA rals	REMAT rals	COTITZACIÓ
Orde Militar SJJ	24	7	442.326	442.326	100
Comunitats	16	11	38.025	40.909	108
Capítols	50	18	483.054	946.498	196
Curats	3	2	23.900	24.300	102
Priorat	2	2	11.400	11.600	102
TOTAL	95	40	998.705	1.465.633	147

Taula 8-3.

Com veiem en el quadre III (Taula 8-3) de les 95 finques subhastades pertanyents al clergat secular només es vengué 40. També en les finques urbanes els capítols esdevenen els capdavaners, sobretot en la subhasta dels molins d'oli, sempre tan cobejats. No hem de

menystenir l'oferta provinent d'altres branques del clergat secular, malgrat que la cotització era força baixa.

APÈNDIX

CLERGAT REGULAR	FINQUES URBANES	TAXA/rs	REMAT/rs	COTITZACIÓ
CARTOIXANS:				
Scala Dei	38	735.972	939.751	128
BENEDICTINS:				
Gerri de la Sal	7	82.417	484.817	588
Montserrat	5	587.357	816.518	139
CISTERCENCs:				
Monestir de Poblet	14	441.073	510.965	116
Monestir d'Escarp	1	0	0	
Santes Creus	0	0	0	
Lavaix	3	16.580	16.580	100
Vallbona Monges	0	0	0	
Monges Tamarit	0	0	0	
DOMINICS:				
Balaguer	1	0	0	
Cervera	7	42.523	43.223	102
Ciutadilla	1	0	0	
Lleida	1	58.013	119.000	205
Puigcerdà	1	7.000	8.000	114
La Seu d'Urgell	2	1.066	1.066	100
Solsona	0	0	0	
Tremp	2	68.758	91.958	134
MONGES				
ENSENYANÇA:				
Lleida	15	507.865	761.075	150
La Seu d'Urgell	0	0	0	
Solsona	0	0	0	
AGUSTINS:				
Cervera	2	13.144	13.144	100
Guissona	1	46.200	47.200	102
Lleida	0	0	0	
Puigcerdà	0	0	0	104
Sanauja	2	27.013	28.213	
La Seu d'Urgell	0	0	0	
Tàrraga	6	88.930	209.125	235
CLARISSES:				
Balaper	0	0	0	
Lleida	24	323.030	601.194	186
Puigcerdà	1	13.500	13.500	100
Tarragona	1	207.430	904.430	436
CAPUTXINS:				
Cervera	1			
Lleida	1			
Solsona	0			
Tremp	0			

Taula 8-4.

MERCEDARIS:				
Agramunt	0	0	0	
Lleida	0	0	0	
Sant Ramon	1			
Tàrrega	6	29.586	62.063	210
CARMELITES:				
Balaguer(D)	0	0	0	
LesBorges Blanques	0			
Lleida(C)	1	41.233	104.000	252
Lleida(D)	6	44.802	70.500	157
Salgar	1	6.000	6.000	100
Tàrrega	3	69.000	74.225	108
TRINITARIS:				
Anglesola	1	25.300	25.300	100
Avinganya	1	20.200	81.500	403
Balaguer	0	0	0	
Bellvís	1	202.000	202.000	100
Lleida	2	40.500	141.400	349
MÍNIMS:				
Cervera	1	0	0	
Ponts	0	0	0	
FRANCISCANS:				
Agramunt	1	0	0	
Balaguer	1	142.000	152.000	107
Bellpuig	1	0	0	
Cervera	2	14.114	14.114	100
Lleida	0	0	0	

Taula 8-5.

JESÛITES:				
La Seu d'Urgell	0	0	0	
MAGDALENES:				
Barcelona	1	30.200	101.000	334
NUSSIONISTES:				
Barcelona	0	0	0	
Guissona	5	46.072	90.076	196
PREMONSTRATESOS:				
Avellanes	4	118.000	135.100	114
MONGES STA				
TERESA				
Lleida	1	19.500	32.500	181
MONGES DE				
SANT				
JOAN DE				
JERUSALEM:				
Alguaire	4	365.928	670.000	183
TOTAL	181	4.482.306	7.574.237	169

Taula 8-6.

CLERGAT SECULAR	FINQUES URBANES	Nº F.R.	TAXA rals	REMAT rals.	COTITZACIONS
JOAN DE JERUSALEM:					
Comanda de Barbens	3	0			
Comanda de Cervera	1	0			
Comanda Espluga Calba	4	0	24.597		
Comanda Granyena	1	0			
Comanda Gran Priorat	5	0			
Comanda Termens	2	0	846.920		
Comanda Torres Segre	8	7	442.326	442.326	100
COMUNITATS:					
Biosca	5	0			
Cardona	1	1	1.730	4.000	231
Guissona	1	1	5.300	5.500	103
Guissona, Xantre	1	1	7.194	7.194	100
Peramola	2	2	3.600	3.600	100
Sanauja	4	4	19.101	19.475	102
Vilanova de Meià	2	2	1.100	1.140	103
CAPÆTOLS:					
Lleida	46	14	376.146	837.265	222
La Seu d'Urgell	3	3	106.908	109.233	102
Solsona	1	1	amb prop		
CURATS					
Albagès	1	1	9.000	9.200	102
Belianes	1	1	3.500	3.500	100
Menàrguens	1	0			
PRIORAT:					
Meià	2	2	11.400	11.600	101
TOTAL	95	40	987.305	1.454.033	147

Taula 8-7.

8.4. POBLACIONS AMB FINQUES URBANES DESAMORTITZADES

El ventall de poblacions és variat i ens ocupa indiscriminadament camp-ciutat i muntanya-plana. És difícil trobar, doncs, qualsevol denominador comú. Malgrat tot, de les 249 finques subhastades, 92 es troben a Lleida, 17 a Castellans, 18 a la Seu d'Urgell, 8 a Juneda, 7 a Guissona, 6 a Cervera i la resta es distribueixen en les 60 poblacions restants.

A la ciutat de Lleida les finques esmentades es distribueixen en tots els districtes, potser segons les necessitats de cada edifici. Les presentarem segons la importància quantitativa de cada carrer:

-Troblem 7 cases subhastades als carrers Portalet de Sant Andreu i Nou. Les del Portalet de Sant Andreu pertanyen totes a Scala Dei i ocupen una renglera consecutiva. Es tracta, però, d'un carrer que a principis del segle XIX estava força destruït i hi havia casernes. El carrer Nou fa contonada amb el carrer Moriscots en ple barri sarraí.

-6 cases al barri Nou del Pla, al carrer Segarra i al carrer de la Palma pertanyents a diferents cases. El carrer de la Palma al segle XIX era de caire burgès i tradicional. Hi residien famílies benestants, com els Chusseu.

-5 cases al carrer Plateries. Aquest carrer és de nova aparició: va néixer en construir la catedral nova com a conseqüència de la demolició d'unes illes de cases que ocupaven aquest

espai. Comunica amb el carrer Sant Antoni per les "escales de la Mercè" sobre les quals anava a raure el carrer Ballester, on hi havia el convent caputxí.

-4 cases gairebé consecutives al carrer Clavell; 3 al carrer Obradors; 2 al carrer Major, al carrer Carnisseries, al carrer Sabaters, al carrer Cavallers, Sant Llorenç carrer i plaça i una als carrers següents: Sant Joan, Sant Antoni, Nulius, Sant Martí, Seminari Vell, Tallada, Moriscots, Hospital i afores.

Pensem que potser el més important és la distribució d'aquestes 92 peces en mans força diverses. Repetim una frase potser ja habitual en aquesta tesi "cada finca tenia el seu comprador potencial"; ara bé, és prou sabut que les ciutats dècimòniques creixien i que els plans d'urbanisme sortien a la llum i es començava, si més no, a donar preferència a unes zones de la ciutat a desgrat d'altres. Seguint el raonament, doncs, segurament alguns dels nostres beneficiaris deuriem adquirir terra o horts a preu de rústega amb la confiança -qui sap si amb la seguretat- que tard o d'hora esdevindria sòl urbanitzable i, per tant, força cobejat, mentre que altres també es deuriem trobar amb la sorpresa d'algun enderroc per tal d'obrir nous carrers o avingudes; per exemple, els convents dels Agustins als carrers Cavallers-Major. Així el carrer Cavallers tindria sortida a la banqueta.

La següent població és Castelldans amb 17 finques de característiques variades: castell, forns, molí, cases,... però totes pertanyents a Scala Dei i que bàsicament ocupen el carrer Major, el camí de Lleida i afores sense fer esment ni de la partida.

La meitat de les cases subhastades de la Seu d'Urgell estan situades al carrer Major i les nou restants al carrer Santa Maria, carrer de l'Amistat de Santa Magdalena, de la Unió, a més d'un forn al carrer del mercat.

A Juneda, 6 al carrer Major pertanyents al capítol de Lleida, una als afores i una al carrer Pinell. Les 7 cases de Guissona, en canvi, estan escampades al voltant del convent, al barri antic, carrer del Call, de l'Hospital, de Bisbal i de l'Estudi. A Cervera totes les cases estan situades al carrer Major però malauradament no s'esmenta cap número i als convents ni tan sols consta el nom del carrer (primer Sanaüja i després Balaguer). A Sanaüja les 7 cases espargides pel carrer Major, Escots, Bassal, Forn i afores. En canvi a Balaguer solament se subhasten els convents.

Als 58 pobles restants hi acostuma a haver una o dues finques, habitualment cases ben situades en carrers cèntrics. La millor oferta d'aquest grup es donarà a Tàrrega amb 5 cases, 1 panera i 2 palleres; o bé a Ager amb 3 cases, 2 molins i 4 trulls. Tampoc hem de oblidar els molins, que en aquests moments són considerats una indústria. Se'n subhasten a Ager, Alfès, Alguaire, Alòs, Artesa de Segre, Les Borges Blanques, Fondarella, Gra, Perauba, Regolà, La Ribera de Cardós, Sant Martí de Barcedana, Torrebesses i Tragó de Noguera.

Hem ordenat aquestes poblacions alfabèticament:

Ager.....	una casa, un molí d'oli i un de farina al carrer Sant Martí, quatre trulls al carrer de Sant Pere i dues cases al carrer Major.
Agramunt	un convent i una casa al carrer Major.
Albagès.....	un castell i un pati.
Alberola.....	una casa al carrer Major.
Albesa.....	una casa al carrer Sitjà.
Alcanó	una casa al carrer Major.
Alfès	dos molins als afores.

Algerri	una casa.
Alguaire.....	dos molins i dues cases al carrer Major.
Alinyà.....	una casa al carrer Major.
Alòs	un molí als afores.
Arcs	una casa a l'únic carrer i 3 sitges.
Artesa de Lleida	un corral i quatre sitges.
Artesa de Segre	un molí.
Asnurri	una pallera.
Avellanes.....	dues cases a la Plaça Constitució.
Bell-lloc	una casa al carrer Major.
Bellví	un convent i una casa.
Biosca.....	una casa.
Borges Blanques,Les.....	dues cases i un molí a la Plaça Major.
Castellserà	una casa castell.
Figuerola de Meià	un corral.
Fondarella.....	una casa-celler i un molí als afores.
Gerri	un convent reramurs i un molí.
Gra.....	un molí.
Granja d'Escarp	un convent als afores.
Guarda-si-venes.....	una casa.
Guimerà.....	una casa al carrer Costeretes.
Juncosa	una casa al carrer Major i una a Pinell.
Linyola	una farmàcia al carrer Major.
Menàrguens	una casa al carrer Major.
Montmagastre.....	una casa.
Montroig.....	una casa al carrer Major i un corral als afores.
Organyà.....	dues cases al carrer Major.
Palau.....	una pallera a la Pda. de les Eres.
Perauba.....	un molí d'oli als afores.
Ponts.....	un solar a reramurs.
Puig-gros	una casa al carrer de Dalt.
Regola	molí i forn al carrer Major i un celler reramurs.
Ribelles.....	una casa als afores.
Ribera de Cardós.....	un molí.
Salgar	un convent.
Santa Maria de Meià	un corral.

Sant Martí de Barcedana	tres molins d'oli als afores.
Sant Martí de la Morana.....	un convent i tres cases.
Seròs.....	una església al terme de Massalcoreig.
Solsona.....	un solar als afores.
Soses.....	una casa al carrer Església.
Tàrrega	cinc cases als carrers Raval, Mercè, Sant Agustí i Afores, una panera i 2 palleres.
Tornabous.....	una casa.
Torrebesses.....	un molí als afores.
Tragó de Noguera.....	un molí i un pati.
Verdú.....	una casa-castell.
Vilanova d'Alpicat.....	una casa al carrer de Dalt.
Vilanova de les Avellanes.....	una casa al carrer Major.
Vilanova de Meià.....	una casa a la partida de la Creu.
Vilbes	dues cases a la partida de Balaguer.
Vilosell.....	una casa al carrer Major.

8.5. COMPRADORS D'AQUEST TIPUS DE BÉNS

Hi ha dos tipus de beneficiaris: els grans compradors que segueixen espargint arreu la seva influència i els petits beneficiaris, que, aprofitant l'avinentesa, compren una casa i prou.

Naturalment l'escomesa no va dirigida a tot tipus de finques, sinó que els grans compradors excel·leixen sobretot en peces, diguem-ne, relacionades amb els diferents sectors econòmics com els molins d'oli o farina, els forns, les salines, o bé alguns convents per a dedicar-los a activitats d'aquesta mena. De fet, el convent sempre fou una peça incòmoda de vendre i, per tant, s'utilitzà per a equipaments o urbanisme (traçat de nous carrers). En qualsevol dels dos casos esmentats els convents solucionaren les dues urgències dècimonòniques més angoixants: la manca d'edificis dedicats a diferents usos públics i la modernització de les ciutats mitjançant nous trajectes.

Les cases més cobejades eren les de la ciutat de Lleida, sobretot les situades en llocs propers a la part nova de la ciutat: el carrer Nou, carrer Sant Antoni i carrer Major. Segueixen les ciutats de Tàrrega, Balaguer i la Seu d'Urgell i després les poblacions petites on el ventall de cases per escollir que estaven per sota dels 10.000 rals era important. Podem dir que a les ciutats abans esmentades l'oferta de cases se centrava entre els 10.000 i els 25.000 rals, mentre que a les poblacions petites entre els 5.000 i els 10.000 rals.

Les 221 finques comprades anaven a parar a mans de 68 persones; el resultat seria un ratio de 3,24 finques/comprador, malgrat que la realitat és molt diferent. Aquests 68 compradors són un 22,97% del total dels beneficiaris. Solament un 2,05% rematen una casa i prou; la resta ja havien comprat altres peces o bé eren clients, diguem-ne, habituals. Aquest comprador únic cal tenir-lo en compte, perquè probablement es tracta de l'accés a la propietat urbana d'algun petit artesà o pagès, per tant, doncs, el resultat és digne d'esment. Sempre

compraven la casa al lloc on residien, pagaven en metàl·lic i en 20 pagues.

La resta de compradors (78%) compren peces variades i gairebé sempre les lloguen a tercers. Es posaven en lloguer cases, pisos o solament habitacions, forns, cellers, paneres,... Entre els llogats hom pot trobar gent de tota la gamma social.

Els compradors que reunien més finques urbanes són:

-Pau Figuerola, 16 (14 cases, 1 molí i 1 castell).

-Albert Camps, 12 (tot cases).

-Francesc Benet, 7 (tot cases).

A part cal comentar altres concentracions de finques com Ignasi Girona comprador de 6 molins o Cándido Jordana dos convents.

Les cases més cotitzades eren les dels carmelites descalços de Lleida (474) i les dels carmelites de Tàrraga (450).

Part dels compradors remataven amb certa rapidesa. Vegeu: el 37,67% abans de 6 mesos de la taxació, el 13,70% abans d'1 any, el 24,66% abans dels 3 anys i el 9,59% després dels 3 anys. No oblidem que el 14,38% no es remataren i algunes ni tan sols es taxaren. La rapidesa cronològica va directament relacionada amb la cotització. Les peces que sobrepassaven 1 any de taxació la seva cotització no arribava a 150; observeu:

-El 42,06% es remataven pel mateix preu de taxació.

-El 24,60% entre 100-150%.

-El 16,67% entre 151-200%.

-El 16,67% més de 200%; es tractava de les peces més cobejades que ara segueixen:

COTITZACIÓ	FINCA	COMPRADOR
537	molí de Tragó	Joan Camarasa i Cia.
474	casa carrer Plateria-Lleida	Anastasi Poch
450	casa carrer Agoders-Tàrraga	Tomàs Sostres
436	molí a Gualda	Ignasi Girona
406	casa carrer Cavallers-Lleida	Marià Quer
403	convent a Seròs	Manuel Berenguer
378	casa a Avellanès	Francesc Borràs
375	molí de farina-Cervera	Ramona Serrés
334	casa a Agramunt	Francesc Puig Coll
303	casa carrer Hospital-Lleida	Francesc Martí
300	fonda "La Bordeta"	Antoni Rexacha
298	molí fariner-Gerri	Josep A Morlius
295	panera carrer Mercè-Tàrraga	Jaume Mestres
285	molí a Artesa de Segre	Ignasi Girona Cia.
252	casa a Alguaire	Joan Puig Coll
255	convent carrer Carme-Lleida	Ramon Mestres
245	2 palleres a Tàrraga	Pau Arovag
244	convent Agustí de Tàrraga	Josep Canes i Cia~
238	casa carrer Palma-Lleida	Josep Cortat
225	casa Pl.Sant Llorenç-Lleida	Vicenç Farrés
223	molí fariner-Alguaire	Albert Camps
215	casa carrer Palma-Lleida	Fidel Kirner
214	casa carrer Plateria-Lleida	Antoni Álvarez
205	casa carrer Sabaters-Lleida	Ramon Mestres

Taula 8-8.

Solament el 5,88% dels compradors esmerçava el 45,706% dels diners i adquiria el 17,72% de les finques, mentre que el 94,12% dels compradors esmerçava el 54,29% dels

diners i adquiriria el 82,28% de les finques de qualitat inferior, és clar.

8.6. PREU DEL SÒL URBA

Amb la informació de les finques subhastades difícilment podem saber el preu del sòl urbà. Totes les cases són valorades en conjunt. Mai no s'expressa el preu/m² o el preu del corral i hort annexos. Hem de tenir en compte que estem davant d'una transacció de béns especial (béns desamortitzats) i no en una simple operació de compra-venda. De fet l'aparició de cases, molins, corrals, forns,... en el mercat immobiliari deuria condicionar les altres transaccions que hom pot pensar que deurien quedar ressentides per l'oferta d'aquestes peces a preus suposadament baixos. Precisament aquesta suposició d'antuvi no ens ha agradat massa i hem procurat saber el preu de les transaccions immobiliàries efectuades en condicions normals.

Per a la redacció d'aquest apartat ens hem ajudat del cadastre. L'amplada de les cases són expressades en pams de la façana i de profunditat de l'immoble. Les mides de la façana són força fiables, però la profunditat no tant; d'entrada perquè les cases no tenen forma regular i en segon lloc perquè de vegades el corral o l'hort es descompta. Tampoc no queda clar la casa que fa cantonada: hi ha dubtes de quina cara consideren façana.

Quant a la valoració dels edificis, es posen en rals de billó i meravedissos el lloguer mensual estimat, o sigui la quantitat que consideren que se'n trauria si la casa es llogués. Precisament part de les cases venudes durant la desamortització després es llogaven, així indirectament podem comparar-les amb les dades del cadastre. El lloguer mensual és expressat en meravedissos; quan hi ha una fracció acostuma a ser 17 meravedissos, o sigui, mig ral. Com és normal les cases més valuoses són arrodonides en rals.

En efectuar les valoracions devien seguir els criteris habituals en aquests casos: dimensions de l'edifici, qualitat de la construcció, estat de conservació i també comptava la situació del carrer dintre el conjunt de la vila o ciutat. En canvi ni a Lleida no hem trobat valoracions verticals, és a dir, que els primers pisos fossin més cars que la resta, com a Barcelona. Potser la construcció de pisos no era del tot habitual, o al menys tant perquè ho palesin els cadastres o les finques subhastades.

Hi hem d'afegir encara una altra variable: el tipus de població on s'efectua la venda de la finca. Amb els resultats dels preus a la mà hem pogut observar tres tipus de preus:

-Els de Lleida, ciutat més cara però amb "barris" o illes de cases de diferents preus (108-154 rals/m²).

-Els de poblacions petites com Vilosell, Sanaüja, Albesa, Juneda,... de 30-35 rals/m².

Per fer més entenedor aquest vall de xifres hem confeccionat uns quadres estadístics. En aquest quadre IV (Taula 8-9) per una banda hem cercat informació de poblacions petites, mitjanes, de Lleida i Barcelona; i per l'altra dels quatre tipus de cases: petita, mitjana, benestant i superior.

QUADRE IV. PREUS DE LES DEFERENTS FINQUES URBANES.

CASA RENDA/mes	CASA PETITA/rals	CASA MITJANA/rals	CASA BENESTANT/rals	SUPERIOR/rals
POBLACIÖ				
PETITA	10-16	16-18	18-21	21-40
POBLACIÖ				
MITJANA	12-19	19-25	27-32	+40
LLEIDA	---	---	----	---
BARCELON	37-112	46-150	46-215	114-300

Taula 8-9.

8.6.1. PREU DELS LLOGUERS

Pel que fa als lloguers tenim més informació de la ciutat de Lleida i encara no massa. De vegades en el mateix contracte de compra-venda de la finca subhastada ja s'esmenta el nom del llogater, el preu i els anys de contracte. Per tant, les dades dels lloguers corresponen als anys estudiats, anys certament inquietos amb crisis i problemes bèl·lics que, sense cap mena de dubte, tingueren la seva repercussió en els diferents sectors urbans.

Els contractes acostumaven a durar entre 3 i 5 anys i sovint a Lleida trobem una subparcel·lació de cada un dels diferents habitatges (habitacions). El preu s'expressa sempre per anys. Necessàriament els llogaters no eren gent de condició social baixa, hom pot trobar a Marià Agelet -entre altres- de menys renom però de posició força benestant.

De fet l'estudi és una mica imprecís. Només compten amb dades de 22 cases del clergat subhastades i comprades a la ciutat de Lleida, 2 molins, 1 farmàcia i 2 forns, i de contractants. No obstant això, palesa que la variació del preu del lloguer no sembla estar sotmès a la variació dels barris de Lleida, sinó més aviat a la categoria de l'habitatge. Per exemple, al carrer Cavallers el lloguer d'una habitació oscil·lava entre els 32 i els 180 rals els tres mesos, però tot és orientatiu. Al mateix carrer de la Palma hem enregistrat lloguers de 200 i 250 rals a l'any. Tot fa pensar doncs que a Lleida la divisió social era més horitzontal que vertical i que els lloguers amb prou feines ho mostren. Es clar, no oblidem que les cases subhastades, potser totes, es distribuïen en llocs més o menys benestants. Per exemple, hem de dir que no n'hi ha cap "fora muralla" (reramurs).

Ara bé, quina punció suposava en el sou el pagament del lloguer? Si considerem que el salari agrícola era 5 rals durant aquests anys a la zona lleidatana, el lloguer s'enduia la xifra següent segons el tipus de casa i la població de residència:

- Casa petita de població petita: 12,30%
- Casa petita de població mitjana: 14,61%
- Casa mitjana de població petita: 13,84%
- Casa mitjana de població mitjana: 19,23%

Certament les xifres són importants però a Barcelona el lloguer d'un pis petit ja li hauria suposat el 17,78% a un obrer que aleshores cobrava 8 rals, per tant, potser es malvivia menys al camp.

8.7. CONSEQÜENCIES

La nova ordenació urbanística del vuit-cents a Lleida no apareix lligada a la desamortització. En aquest moment hi haurà canvis en l'estructura de la propietat que influiran en l'evolució futura de la ciutat i en la configuració dels grups de pressió que incidiran en la mateixa.

Començarà arreu la transformació en la trama viària de les ciutats i canvis d'ús a l'interior de les mateixes. Els convents permeten una àmplia disponibilitat del sòl urbanitzable de propietat pública, amb el qual es podien modernitzar les antigues ciutats. Certament alguns convents s'ubicaven fora de les muralles i fou necessari l'enderrocament de les mateixes per ésser utilitzats com a tals.

A partir d'aquests moments Lleida necessita un pla urbanístic, però abans caldrà enderrocar muralles i canalitzar el riu Segre. Entre els permisos d'obres enregistrats a l'Ajuntament. Se citen representants de la burgesia lleidatana i barcelonina que corresponen a alguns compradors de béns nacional. Malgrat tot en els amillaments de 1881, encara trobem residint aquests personatges al centre de la ciutat. En principi, desplaçaran als afores els equipaments: presó, escorxador, albergs,....

No oblidem que la desamortització quedava sotmesa a una legislació especial a la qual s'acullen els ajuntaments i altres organismes oficials: per reclamar l'enderroc, per tal d'eixamplar carrers o per obrir-ne d'altres. En síntesi, podem resumir les conseqüències de la desamortització en els següents punts:

a)Canvi d'ús dels edificis religiosos. Així el convent dels mercedaris es destina a teatre i casino. El dels dominics a ensenyament, el dels franciscans a Diputació i Hisenda, el dels carmelites calçats a banys públics, el dels carmelites descalços a hospici, casa de misericòrdia i Diputació Provincial durant el 1836, el dels caputxins fins al 1850 a provisions de l'exèrcit.

b)Demolició de convents i esglésies i reestructuració de l'espai urbà. L'any 1880, i després de dos incendis, el solar del convent dels agustins era dedicat a obrir un nou carrer. Així, mitjançant aquest solar, el carrer cavallers desembocaria a Blondel en lloc de fer-ho al carrer Major, mentre que el solar del temple era adquirit pel notari Xam.mar de Juneda, on es construiria una de les vivendes més luxoses de la ciutat. També el convent dels trinitaris desapareix per donar lloc a un carrer nou: la Baixada de la Trinitat, després Capità Massip. El convent caputxí ubicat a Ramurs s'anava malmetent fins que l'any 1890 res no se'n sabia del convent; el solar acabaria formant part de l'actual Rambla d'Aragó, de l'edifici de les germanetes dels Pobres i dels carrers Canonge Brugulat, Governador Montcada i Ballester.

c)Transformacions en l'estructura de la propietat urbana. A la ciutat de Lleida durant la desamortització de Mendizàbal es vengueren 72 cases del clergat. Caldria fixar-se, a més, en les finques transferides durant el trienni i durant la desamortització de Madoz. Tot plegat suposaria, potser, una pèrdua important de propietaris religiosos, municipals i nobles.

Pel que fa als propietaris particulars, després d'haver estudiat l'amillament de Lleida de 1881, hom pot observar l'augment de propietaris que tenen finques senzilles: mitja casa, una casa i els sense casa, mentre que a l'altre extrem augmenten els propietaris d'algunes cases i comencem a notar la concentració de moltes finques en poques mans. Després de la desamortització, doncs, hom pot dir que el 35,74% dels habitants de Lleida no era propietari de la casa on residia, mentre que el 28,01% era propietari de més d'una casa. Entre els grans propietaris cal esmentar Josep Sol Bertran que reunia 10 cases; Francisco Armentero Segura, Joan Besa Grau, Marià Agelet i la vídua d'Antoni Vives que en reunien 8 cada un. Totes

ubicades als indrets on el sòl era més car.

QUADRE V. CASES-HABITANT A LA CIUTAT DE LLEIDA

<u>N°CASES/ PROP.</u>	<u>NºPROPIETARIS</u>	<u>TOTAL CASES</u>
10	1	10
8	4	32
7	3	21
6	5	30
5	13	65
4	35	140
3	65	195
2	140	280
1	874	874
0	647	0
1/2	16	8
1/3	6	2
1/4	1	0,25
TOTAL	1163	1657,25

Taula 8-10.

-Urbanisme a Lleida: 1850-1873.

Durant aquests anys de fal·lera urbanitzadora no podem oblidar un dels homes que més hi contribuí; es tracta de l'alcalde Manuel Fuster i Arnaldo. Personatge prou ben tractat pels estudiosos. Ell i altres emprenedors (Joan Nicolau, Josep Fontseré i Agapit Lamarca) enderrocaren les muralles, contribuïren a millorar les condicions higièniques de Lleida i embelliran la ciutat que, amb tanta discreció, havia descrit Pasqual Madoz. Per a dur a terme aquests objectius caldrà un pla d'urbanisme presentat per Josep Fontseré el 1865 i que servirà de base a projectes posteriors (Saracíbar, Florensa i Giralt) entre 1868 i 1922.

Per tal d'esbrinar la situació d'aquest període, hem efectuat un buidatge de les actes municipals de l'ajuntament de Lleida, on s'enregistren els permisos d'obres. Hem arribat a una distinció important entre obres particulars i obres municipals.

-Obres particulars: En aquest apartat s'inclouen els permisos demanats per habitants de la ciutat per dur a terme qualsevol millora de les seves vivendes o bé per construir-ne de noves.

Durant els vint-i-tres anys estudiats hem enregistrat unes 690 peticions, de les quals solament unes 200 fan referència a la construcció de noves cases sobre solars, patis o horts abans deserts. Però aquests nous habitatges no s'ubiquen en zones del que en podríem anomenar eixample (pensem que al 1865 s'enderrocaven les muralles), sinó que se segueix construint en el recinte interior.

Si consultem l'obra de Pasqual Madoz ja ens informava que el 1845 la xifra de cases a Lleida era de 2.200 i a l'amillament de 1881 n'hem localitzades 2.500. Això vol dir que aproximadament un centenar de noves vivendes es deurien construir durant la setantena. Fou, doncs, aquesta una dècada tan prolífica com la seixantena. Alhora també l'amillament de 1881 ens mostra una manca de mobilitat: la gent segueix vivint al mateix lloc, almenys així ho palesa la mostra dels nostres compradors pertanyents a un grup social benestant. Els seguim trobant als mateixos carrers. Tot això ens duu a ratificar que Lleida en aquests anys encara no havia eixamplat els seus límits físics.

Els anys en què abunden més permisos d'obres són entre 1858 i 1863. Caldria matisar,

però, el caire d'aquests permisos. Abans de 1858 predominen les peticions per efectuar retocs a les façanes, afegir reixes, posar balcons de ferro o obrir una altra porta; el 1866 es posaran molts dipòsits d'aigua a les vivendes i també es construiran força clavegueres. Els primers ciutadans que demanen millorar la qualitat de les seves vivendes són els residents als carrers benestants de la ciutat. De fet, no predomina cap professió entre els peticionaris. Podem suposar que el gust per millorar les condicions de l'habitatge en aquests moments potser ja ens condueix a pensar en un grup social concret. Afegirem, a més, que gairebé tots reben el tracte de "don".

-Obres municipals: Segons el que es desprèn de les actes municipals l'ajuntament tenia una autèntica preocupació per:

-La neteja de la ciutat, construcció de clavegueres,...

-L'ordenació viària, alineament de carrers, (malgrat que això pugui dur a algunes expropiacions), construcció de voreres i empedrat d'alguns carrers cèntrics, retolació de barris i carrers i obertura de nous carrers.

-Embelliment de la ciutat mitjançant la construcció de jardins i passeigs.

-Un quart punt seria l'eixamplament de la ciutat cap a per 1860 quan (25 de febrer) comencem a trobar recomposicions de terrenys situats als afores. El 25 d'abril del mateix any Joan Nicolau presentaria el plànol de la via que comunicaria la Rambla amb l'Estació. El 3 de maig es parla d'un gran passeig de ronda que donaria el tomb a Lleida des de Blondel, plaça Catalunya, carrer Gardeny (Alcalde Costa avui), Boters per la carretera d'Osca fins al portal de Magdalena. Sembla ser que tot acaba en projectes. El 1861 s'enderroquen les muralles de la ciutat i a partir d'ara no hi haurà impediments per a la construcció lenta de l'eixample.

Però aquesta ralentització en el creixement urbà de Lleida ens fa pensar que si els horts dels voltants resultaren tan cobejats a les subhastes, la raó no rau en l'intent d'especulació urbana a curt termini, sinó en la qualitat de la terra. Si realment els nostres compradors tenien esperança de poder especular amb aquell sòl pensant que en un temps més o menys curt esdevingués sòl urbanitzable, ho tingueren francament malament. Pensem que solament un 5% (aproximadament) dels permisos d'obres eren per construir als afores.

També hem d'esborrar del nostre pensament la possible relació entre els beneficiaris de la desamortització i els grans especuladors de sòl urbà (que a Lleida almenys fins a la primera República no existeixen). És clar que és atractiva aquesta relació, però a Lleida, si arriba, es donarà més tard. Naturalment entre els demandants de permisos per a la realització de reformes a les cases hi ha compradors de béns nacionals. La seva presència no desdiiu pas cap comportament exclusiu. No obstant això, convé no precipitar-nos massa perquè de la desamortització de Madoz no sabem res. Potser sí que els seus beneficiaris seran els grans constructors de l'eixample lleidatà. Si això fos cert, el procés seria semblant però més tardà que a Girona.

8.8. CONCLUSIONS

Certament hem vist que el tipus de finques posades a la venda és prou variat. Convindria agrupar-los segons la seva utilitat en dos conceptes ben diferents: un seria les finques dedicades a habitatge, i l'altre, el de les finques dedicades a usos productius. És clar, emmig d'unies i d'altres quedarien els convents, sovint utilitzats per a equipaments o dividits i destinats a diferents funcions. A més, no totes les finques podien ser comprades. D'algunes solament se subhastava l'arrendament.

A la província de Lleida es desamortitzaren 40 convents, 18 molins de farina (de 4 molins de farina se subhastava solament l'arrendament), 14 molins d'oli, 10 forns (5 eren

establerts). La resta, fins arribar a 276 finques urbanes desamortitzades eren cases. La situació de les cases és variada (malgrat el predomini de les 92 cases situades a la ciutat de Lleida en els diferents barris): en trobem 17 a Castellsans, les 18 a la Seu d'Urgell, les 8 a Juneda i la resta es distribueixen entre 60 poblacions diferents.

Predominen les finques del clergat regular, per bé que quatre ordes recullen una part important de les peces subhastades i dels diners esmerçats en la compra de cada finca. Del clergat regular es recolliren 181 finques, taxades en 4.482.306 rals, rematades en 7.574.237 rals; la seva cotització arriba al 169%. D'altra banda, el clergat secular prescindia de 95 finques, taxades en 998.705 rals, rematades en 1.465.633 rals i cotitzades al 147%.

De fet els grans beneficiaris que descriurem en el capítol proper, cercaven sobretot els molins, autèntiques indústries d'aleshores, i després les cases de la ciutat de Lleida. Principalment les cases situades prop de la part nova de la ciutat, als carrers Nou, Sant Antoni i Major. També eren apreciades les de Tàrraga, Balaguer i La Seu d'Urgell. Podem dir que a totes les ciutats esmentades l'oferta de cases se centrava entre els 10.000 i els 25.000 rals. A les poblacions petites entre els 5.000 i els 10.000 rals ja es podia gaudir d'un habitatge.

De les 276 finques subhastades es remataren 221, que anaren destinades a 68 compradors, dels quals solament el 2,05% adquiriren una sola casa i res més. La resta eren clients habituals de les subhastes de finques desamortitzades. Hem d'afegir també les finques que els ajuntaments demanaven a l'Estat per a equipaments de tot tipus (des de col·legis a presons o escorxadors).

Els grans compradors de finques urbanes foren Pau Figuerola (16 peces), Albert Camps (12), Francesc Benet (7) i Ignasi Girona (6 molins). De fet, la rapidesa de les adjudicacions anava relacionada amb la cotització de les finques. El 37,67% de les finques eren rematades en els 6 mesos posteriors a la subhasta i arribaven a cotitzacions situades entre el 150 i el 200%. És clar, els molins desgavellen totalment aquest càlcul: el molí de Tragó de Noguera, per exemple, va ser rematat en una xifra cinc vegades superior a la de taxació.

No hem d'oblidar que la concentració de moltes finques en poques mans fou també habitual. El 5,88% dels compradors esmerçava el 45,7% dels diners bestrets i adquiria el 17,72% de les finques urbanes. En qualsevol cas la comparació no és semblant, ni molt menys, a l'obtinguda per a les parcel·les de terra.

Un aspecte molt interessant d'aquest capítol és arribar a copsar el preu/m² de les finques dedicades a l'habitatge i alhora comparar-ho amb les obtingudes en d'altres poblacions. Cal dir que els estudis són força reduïts. Amb tot, hem efectuat un recull de dades significatives, amb les quals -més que res- voldríem encetar la curiositat d'altres estudiosos en un tema certament fascinant. Convé no oblidar el quadre elaborat amb les dades recollides amb el preu del m² en una població petita, mitjana i Lleida o Barcelona; i a més, s'expressa el preu de cases petites, mitjanes, benestants i superiors. Amb això no solament efectuem un repàs al preu de compra sinó també als lloguers. Certament la ciutat de Lleida deuria estar mancada d'habitatges. Hom pot veure com el lloguer d'habitacions era freqüent a la meitat del segle XIX. No sabem si les altres poblacions també patien el mateix dèficit.

Per acabar hem de recordar que en aquests moments encara no hi ha cap relació entre els compradors de finques urbanes i els especuladors del sòl urbà. És clar que la hipòtesi és força atractiva, però a Lleida cal esperar uns anys més. Això no vol dir que els grans compradors no hagin invertit en tota mena de peces potser per diversificar el risc.

9. BENEFICIARIS

9.1. INTRODUCCIO

Aquest capítol no deixa de ser el més suggestiu a tots els treballs dedicats a la desamortització. De fet ens hem trobat una mica amb el que ja sospitàvem en els capítols 6 i 7. Si l'estructura de la propietat a la Lleida decimonònica es caracteritzava per una gradual microparcel·lació, mentre que d'altra banda, encara romania alguna parcel·la de grans dimensions (més escadussera a la plana i a la Segarra que al Solsonès), el resultat de la desamortització havia d'orientar-se cap a la consolidació d'aquesta estructura. És clar, una cosa és la sospita i l'altra ben diferent és la realitat. D'antuvi hem demostrat que els rendiments eren baixos, que les terres subhastades eren cares i, per si això fos poc, hem comprovat que els rendiments de les terres del clergat eren encara més baixos que els declarats en una font oficial (cartilla de Balaguer). Davant d'aquesta deducció hom pot pensar qui podia accedir, o bé a qui podia interessar aquesta oferta de terres si conjunturalment estem en un moment en què les fonts de crèdit hipotecari han minvat. Caldrà esbrinar qui són els grans compradors i què compren, la seva forma de pagament (vals reials o metàl·lic), el tipus de remat (directe o intermediari), si actuen sols o bé en societats,... Tot plegat ens atansarà a una nova figura: la de l'especulador urbà. Tanmateix no es pot oblidar tota l'ampla gamma de beneficiaris que el projecte de Mendizàbal contemplava i que, d'alguna manera, aprofitaren l'avinentesa. Conèixer el nom de tots aquests personatges no ha estat difícil però documentar quelcom més de la seva vida sí.

Els béns desamortitzats a la província de Lleida anaren a parar de manera molt desigual a mans de 296 compradors. Sovint les escriptures notariales són poc explicatives, lacòniques fins i tot. L'escrivà es dedica a esmentar solament el nom del comprador, la forma de pagament, el nombre de pagues, la data d'adquisició i si la finca ha estat rematada per un intermediari o directament. Ben poques vegades comenta la professió del comprador. De fet, després de la consulta dels manuals notariales, solament sabíem la professió d'un 12% dels beneficiaris (i encara de forma poc explícita) i el lloc de residència d'un 85%.

Tampoc no ens ha aportat massa informació l'obra de Cayetano Barraquer i Roviralta. Per tant, ha estat, imprescindible, doncs la consulta de fonts "oficials" impreses com el "Boletín Oficial de la Provincia de Lérida " o el de Barcelona, on es pot observar el moviment polític d'aquest moment històric.

Es llegeix en llistes de candidats, nomenaments de càrrecs, a banda d'alguna notícia escadussera d'àmbit ciutadà.

També la consulta de l'Arxiu de la Junta de Comerç de Barcelona on s'enregistra anualment el nom del president i vocals, i d'alguna manera l'activitat de la Junta. Aquí hem trobat personatges com Agell, Girona, Ceriola o Codonyet.

Les matrícules de comerç o indústria guardades als arxius comarcals o municipals han estat una important eina de treball. En aquells fulls impresos i manuscrits pel secretari de l'ajuntament s'informa de l'activitat professional dels membres dedicats als sectors secundari i terciari, juntament amb la tarifa o subsidi que pagaven anualment, la categoria (primera, segona, tercera... classe) i, de vegades s'esmenta fins i tot l'adreça de l'establiment.

Amb aquestes fonts hem pogut conèixer l'activitat dels personatges dedicats a aquests sectors esmentats, o bé els que formaven part de l'activitat política d'aleshores. Segueixen sense catalogar els hisendats i pagesos i, ja posats a demanar, si eren propietaris de molta o poca terra. Cal acudir a altres documents per cobrir aquest buit. Hem pensat que part

d'aquests hisendats deuriem estar interessats en obres d'envergadura com la construcció en un futur proper del Canal d'Urgell. Efectivament, fullejant les actes de les reunions prèvies a la construcció trobem constatatats els noms dels assistents, la seva professió (hisendat habitualment) i el lloc de residència. Una vegada decidida la construcció de l'obra comença la compra-venda d'accions, les juntes i presidències; tot plegat constitueix un material ric a l'hora de situar fins i tot ideològicament aquests personatges. Així hem localitzat Francesc Castellana, Francesc Aldomà, Francesc Jover,... entre d'altres.

Potser en un àmbit menys comarcal que la construcció del Canal, situaríem la línia ferroviària Barcelona-Saragossa. Això podia suposar l'adquisició d'accions de part de les persones residents a les diferents poblacions del trajecte. Aquesta font ens ha aportat més dades per a la biografia de Joan Alvarez, Francesc Benet, Albert Camps, Josep Carulla, Joan Font, Josep Lamarca, Josep Antoni Llobet i, sobretot, Josep Antoni Morlius, propietari de 650 accions.

Manuscrits de l'època ens poden situar o informar també d'alguns personatges, com el "Manuscrit de Pere Segarra", on es comenta l'activitat de Gaietà Puig, de Francesc Monfà o de la família Ceriola entre altres, o el "Manuscrit de Josep Mestres".

Amb totes aquestes consultes és molta la informació que hem recollit sobre els beneficiaris. Quedaven, però, persones de poc relleu com per ocupar pàgines dels periòdics o bé adquirir accions de "grans obres". Es tractava de pagesos propietaris (un o dos per cada població petita) amb una situació benestant al seu àmbit, i que solament hem pogut conèixer consultant "Projectes d'urbanització" i altres documents diguem-ne secundaris guardats als arxius comarcals, municipals i privats.

Els compradors foranis i estrangers ens han presentat força problemes, tot i que habitualment estaven relacionats amb Lleida o Barcelona. Potser el cas més complex és el de la Societat Civil Belga i el de Lluís Vandenbossche resident a Brussel·les, del qual solament hem pogut ampliar informació i encara dubtosa a l'Arxiu de la ciutat de Barcelona.

Una altra recerca prou important ha estat el "tafaneig" de la vida social de l'època. Consultant la "Llista de personatges convidats a la Llotja durant la visita de la Reina Mare a Barcelona el 1844" o bé la "Llista d'obsequis per a la reina", hem deduït la importància d'alguns càrrecs del moment. Per exemple, Joan Agell que fou presentat a la reina en un lloc destacat.

Finalment la consulta d'altres tesis, tesines i històries d'erudits locals ens permeten completar força bé les biografies dels principals compradors.

Per tal d'aprofitar millor la informació amb què es forneix aquest capítol, seria interessant observar que consta de dues parts: la part diguem-ne teòrica i la "Relació de biografies" dels nostres beneficiaris. Convindria, doncs, que tan bon punt comencin a sortir els noms de compradors s'acudeixi a l'esmentada "Relació". D'aquesta manera la gran quantitat d'informació presentada serà completament aprofitada.

9.2. COMPRADORS DE LA TERRA

Atès que la xifra total de terra adquirida era de 25.146,2 jornals que havien d'ésser repartits entre 296 compradors, cal esbrinar com, quan i per què s'adjudicava la terra d'una manera o d'una altra. A banda d'aquest punt hi ha dos conceptes que ens preocupen força: el lloc de residència del comprador i la seva professió.

Un cop d'ull ràpid ens podria fer pensar en l'existència de molts compradors urbans i pocs rurals. Empíricament és cert, però cal relacionar-ho amb l'activitat professional, amb la

quantitat de diners esmerçats en les adquisicions i, sobretot, estudiar els diferents comportaments a les subhastes. Tota aquesta mena de trencaclosques ens durà a la configuració de dos tipus de compradors:

-Els inversors (comerciants importants) que esperen treure grans rendiments i, per tant, les seves adquisicions són també importants (exemple, els Girona).

-Els propietaris mitjans, que aprofitant l'avinentesa esdevindran propietaris importants (exemple, els Alsina, els Aldomà, els Casals, els Bonell, els Calvet,...). Aquest ventall és ampli i variat.

Però a aquests dos tipus de personatges cal afegir una ampla gamma de beneficiaris. Hi hem d'adjuntar tot un altre grup heterogeni però molt important a l'hora d'estudiar el fenomen desamortitzador:

-Comerciants que esmerçaven els seus estalvis adquirint finques urbanes, grans cases, convents o molins d'oli i farina.

-Intermediaris que es deurién nodrir de tota la xarxa de compra-venda, potser intercanviant altres tipus de pagament fora de l'àmbit estrictament pecuniari. Exemple els Aldomà, els Boix, els Camps,...

-Arrendataris de moltes finques del clergat que mai no rematen res, però segueixen entrant en la xarxa d'arrendar noves finques. Exemple: Marià Sampere de Cervera o Pere Mas de Balaguer que acaba adquirint la setzena part dels 115 jornals dels Trinitaris de Balaguer, a més d'una de les parcel·les.

-Les persones dedicades a professions liberals que compren terres en àrees rurals properes. Exemple: Francesc Benet.

-El petit pagès d'una població que compra terres en una altra més o menys propera. Exemples: Josep Hernàndez, Jaume Minguell, Francesc Miret, Francesc Monfà,...

-L'emfiteuta que aconsegueix adquirir el domini útil i així fer-se amb la propietat. Exemple: l'hereu Marlet de La Novella.

-Els censals capitalitzats pel censatari (tenim onze casos: Domènec Agulló, Ignasi Batiller, Ramon Codina, Teresa Enric, Domènec Escolà, Ramon Galí, Joan Mestres, Miquel Montañà, Bàrbara i Joaquim Nuet i Andreu Reig).

Per tal de conèixer millor la incidència d'aquestes adquisicions des de diferents angles hem decidit presentar uns quants quadres on la informació de l'apèndix I es classificarà en sis grups de la forma següent:

.-COMPRADORS DE TERRA.

GRUP I-Classificació dels compradors de terra segons el lloc de residència.

GRUP II-Classificació dels compradors de terra directes i dels intermediaris.

GRUP III-Classificació dels compradors de terra individuals i societats. Percentatge de inversions.

.-COMPRADORS DE FINQUES URBANES.

GRUP IV-Classificació de finques urbanes a Lleida i poblacions. Preus.

.-COMPRADORS DE TOT TIPUS DE BÉNS EN GENERAL.

GRUP V-Classificació dels beneficiaris tenint en compte la xifra de despeses i el seu lloc de residència.

GRUP VI-Classificació segons la professió dels beneficiaris.

GRUP I-Classificació dels compradors segons el lloc de residència.

Observem al marge esquerre sis lletres que corresponen a la informació següent:

A-Compradors que rematen béns a la seva població.

B-Compradors de Lleida ciutat que inverteixen fora.

C-Compradors d'una població que inverteixen en una altra (excepte Lleida capital).

D-Compradors de Barcelona.

E-Compradors d'altres províncies.

F-Compradors no identificats.

i a dalt tres carrers amb el nombre de finques, extensió i preu.

CLASSIFICACIÓ I

	FINQUES	EXTENSIO/ JORNALS	PREU RALS BILLÖ
A	362	3.832	4.902.787
B	136	1.351	3.946.032
C	317	2.857	4.039.895
D	249	13.144	10.101.112
E	73	3.948	2.775.906
F	6	15	321.449
TOTALS	1143	25.147	26.087.181

Taula 9-1.

S'observa la importància del nombre de finques que es compren a la mateixa població on viu el beneficiari (362) i tampoc no són menyspreables les 317 finques adquirides per gent que no resideix a la població de la nova propietat. Si sumem l'extensió de terres que suposen aquests dos conceptes la xifra és de solament 6.689 jornals. Simptomàticament estem davant d'un grup de compradors molt important; es tracta de pagesos mitjans o petita burgesia local que adquirirà finques, pagades en metàl·lic. Tot plegat formava part d'una inversió molt variada. Exemple Francesc Castellana de Tàrraga, comerciant, adquirí terres al terme de Falcons i era accionista del Canal d'Urgell; o bé Antoni Carulla de Tàrraga que adquirí terra a Vilagrassa i era també accionista del Canal.

Cas molt diferent és el grup D. És el grup econòmicament més poderós. Si haguéssim de resumir amb poques paraules el seu comportament diríem que compraren finques costoses, grans i cobejades (s'entén cobejades dins d'aquest grup D; per als altres eren ja inversemblants). Grans perquè es tractava de peces de més de 100 jornals, costoses perquè superaven els 100.000 rals de billó i cobejades perquè la subhasta deuria ésser renyida; prova d'això és que es remataven el mateix dia de la taxació, duplicant i triplicant amb escreix la xifra de sortida. Aquest és el món dels remats amb intermediaris que ja estan a l'aguait d'una llista concreta de peces. És molt interessant l'estudi d'aquests intermediaris per poder teixir la xarxa d'amistats personals i interessos professionals entre ells (per exemple Francesc Aldomà era l'home de confiança de Lluís Vamdenbossche a l'Urgell, o Joan Viladot d'Ignasi Girona). La forma de pagament sempre era en títols i gairebé en 5 pagues. Rematen el 52,26% de les terres ofertades i el 21,73% de les finques, aportant el 38,71% dels diners posats en circulació.

No és tan important en canvi, la inversió dels compradors lleidatans (burgesos, hisendats i professions liberals) a les comarques (B). Hem constatat que les seves preferències es dirigeixen cap a les partides de més qualitat del terme de Lleida, principalment la de Rejolà i Fontanet. Aquesta opció suposa l'adquisició del 5,3% de les terres, de l'11,9% de les finques i del 15,12% dels diners invertits. De fet, aquest grup B és molt heterogeni. Hom pot comentar el cas de Marià Agelet que adquirí 377 jornals de terra a Salgar, Algerri i Albesa fins a Pere Campí, resident a Lleida i oriünd d'Isòvol; adquirí béns a

Puigcerdà (prop d'Isòvol). El ventall de distàncies respecte el lloc de residència és, com podem veure, molt variat.

Els compradors de províncies veïnes que adquiriren terres a Lleida (E) pertanyen principalment a Reus, Montsó, Fraga, Mequinensa, Saragossa, Andorra i Madrid. La presència d'inversors de terres aragoneses no ens sorprèn massa. Solament cal tenir en compte la situació geogràfica de les poblacions on compraren les terres (Seròs, Granja d'Escarp,...), és una raó de veïnatge. En canvi és prou xocant el tipus de personatge forani que emprà els seus diners en terres lleidatanes. Hom pot trobar, per exemple, des d'una aristòcrata com Dona Antònia García, emparentada amb la família Copons, fins a Francesc Monfort de Torrent de Cinca, hàbil empresari mereixedor de la "Creu de comanador de la Reina Isabel la Catòlica", sense oblidar les biografies sempre sorprenents i documentades del Marquès de Remisa o de Josep Safont.

Finalment després d'una recerca exhaustiva hem de dir que solament trobem 5 finques de compradors dels quals desconeixem el lloc de residència. El fet no és massa greu; són, tot plegat, 15 jornals de terra que no ens poden fer desviar en absolut cap de les nostres conclusions.

Hem de cloure ajudant-nos de la suma dels tres primers conceptes A més B més C i suggerint que si bé el nombre de finques més important anava a parar a mans de lleidatans, part de la terra era aclaparada pels barcelonins. Però això sol no sorprèn massa. Si mirem la xifra dels remats, la inversió d'aquests grans beneficiaris no és pas disparatada. Observem com la suma de A més B més C és gairebé igual a D més E. Es clar que aquells boscos, hisendes i prats ens acostumaven a xifres elevades (més de 100.000 rals, fàcilment), però és que el preu del jornal era molt més econòmic que el de les hortes de regadiu adquirides pels lleidatans (vegeu el capítol 6 apartat 6.7. "Preu de la Terra "). De manera que una conclusió ràpida i precipitada ens podria dur a la deducció següent: "*Els barcelonins compraren moltes terres i econòmiques, mentre que els lleidatans n'adquiriren poques i cares*". Potser ben bé no serà així, cal seguir observant els següents quadres.

GRUP II- Classificació dels compradors directes i dels intermediaris.

Les lletres corresponen a la següent informació: A-Compradors directes.

B-Intermediaris de la ciutat de Lleida.

C-Intermediaris de les poblacions de Lleida.

D-Intermediaris de les poblacions de Madrid i Barcelona.

E-No consta.

CLASSIFICACIÓ II

	FINQUES	EXTENSIÓ/ JORNALS	PREU RS/ BILLÓ
A	905	11.952	14.469.842
B	117	5.671	4.278.414
C	82	4.367	2.821.383
D	37	3.157	4.359.056
E	2	0	158.486
TOTALS	1143	25.147	26.087.181

Taula 9-2.

En aquest quadre hem volgut mostrar i comparar alhora el grup de compradors que acudeixen a la subhasta i els que rematen mitjançant intermediaris. Ja hem esmentat abans la importància de l'intermediari, malgrat que de vegades no comprava res. A la llarga era una

peça fonamental dins de l'engranatge desamortitzador.

Si comparem els resultats del grup A amb els de la suma dels conceptes restants (B més C més D més E), observem que una part importantíssima de les finques es remata directament (905 a 236), però l'extensió rematada és la meitat (A és igual a 11.952 jornals i B més C més D més E és igual a 13.195 jornals), aquí ja es comença a observar el que sospitàvem: "*molta gent adquirí poca terra i poca gent n'adquirí molta*", però compte! Cal fixar-se en la qualitat. La darrera informació és el preu: A és igual a 14.469.842 rals i B més C més D més E és igual a 11.617.339 rals. Proporcionalment són importants els compradors del grup D els grans beneficiaris que ja comentàvem a la classificació anterior, però seguidament hem d'observar la discreció i alhora importància del grup B, d'aquells intermediaris de la ciutat de Lleida, com J.A. Morlius, que actuaren en tots els bàndols (compradors de finques, de censals i intermediaris).

Cal sortir a la defensa de l'intermediari i no confondre'l amb "l'home de palla" o testafarro com sovint s'observa en aquest tipus de treballs. Pensem que no hi ha massa raons per no acudir a la subhasta o per tenir por a esdevenir més o menys ric. Més aviat es tractava d'una qüestió pràctica, de manca de temps o senzillament per evitar el desplaçament a la capital des del lloc de residència. Dels 33 intermediaris localitzats, 17 compren també per ells i 18 no. D'aquests 33, 23 ho fan per raons pràctiques, viuen al lloc de la subhasta, per exemple Silvestre Solà, resident a La Seu d'Urgell encarrega a Camil Boix el remat de finques a La Seu, que seran subhastades a Lleida; o també Lluís Vamdenbossche ho encarrega a Francesc Aldomà. Alguns com els Safont, Murlans i els Mestres apareixen als dos bàndols; també hi pot haver raons de parentiu els Vari ho encarreguen als Grau, els Romeu i els Rexachs als Murlans. De vegades el procés pot ser més llarg, així per exemple, Gregori Veslay ho cedeix a Ramon Mestres i ell a Marià Codonyet, però no és freqüent.

De tota manera l'escriptura notarial respecta molt bé cada figura i no es presta a confusions. Potser l'únic cas on l'intermediari sembla estar prou discret és quan Francesc Codonyet acudí a la compra de les terres dels dominics de Solsona, ubicades al mateix terme i rematades en 92.855 rals.

Les registrà al seu nom (*Fuster, M. escriptura del 18 de gener del 1843*) i en canvi al Registre d'Hipoteques d'Hisenda observem com els diferents pagaments els abonava J.A. Morlius en nom propi (*LL.F.A.H.LL.núm.2606*). Seria el primer i únic testafarro ja que el mateix Morlius l'hem vist a totes les posicions.

Els altres grups d'intermediaris són poc importants, però cal fixar-se en el grup C. Hi ha un element que ens distorsiona tota l'estadística. Es tracta dels 3.523 jornals adquirits per Lluís Vamdenbossche i rematats per Francesc Aldomà d'Agramunt. I és que a Lleida, a diferència d'altres províncies, ens trobem sovint amb aquesta mena d'alteracions que ens durien a conclusions errònies si no coneguéssim la realitat. De fet, i a tall de conclusió d'aquest apartat, no hem d'oblidar la importància del grup A, que potser no formarà part d'aquells dos grups de beneficiaris més importants, però que tard o d'hora ajudaran a arrodonir unes conseqüències gratificants.

Llista de compradors/intermediaris

Agelet, Marià	Trepat, Miquel
Alvarez, Antoni	Poch, Pau; Camps, Albert
Archs, Geroni	Riera, Pere
Benet Francesc	Ticó, Magí
Borràs, Francesc	Raimat Manuel
Bosch, Bertomeu	Trilla, Gil
Bresca, Josep	Morlius, J.A
Castells, Antoni	J. Mur Galindo
Codonyet Marià	Veslay, Gregori
Cortat Josep	Gasque, Pau
Farrés, Vicenç	Morlius, J.A
Fuster, Salvador	Font, Joan
García, Antònia	Mestres, Ramon i Amengol, Valeri
Girona, Ignasi	Pérez Torres, Manuel i Murlans, Josep
Isanda, Ramon	Nivella, Antoni
Jordana, Cànida	Purroy, Antoni
Mestres, Ramon	Gutiérrez González, Antonio
Murlans, Francesc	Rexachs, Magdalena i Antoni
Murlans, Francesc	Romeu, Baptista
Pla i Sancho	Nivella, Antoni
Puig Francesc	Carulla, Joan
Puig, Francesc	Laberina, Antoni
Puig, Joan	Benet Francesc
Quer, Marià	Palau, Mateu
Remisa, Gaspar	Murlans, Francesc
Rovira, Joaquim	Bach, Antoni
Safont, Josep	Safont Jaume i Morlius, J.A
Sala, Antoni	Casals, Antoni
Sala, Ramon	Serra, Domènec
Serradell, Joan	Nivella, Antoni
Solà, Silvestre	Boix, Camil
Utrillo, Miquel	Mercader, Eudald
Vari Maria	Grau, Gaspar

Taula 9-3.**GRUP III-Clasificación dels compradors individuals i de les societats. Percentatge d'inversions.**

Aquest grup necessita una sèrie d'aclariments.

En primer lloc les societats han estat registrades pel nom que consta al principi de cadascuna d'elles (per exemple una societat formada per Ignasi Girona on també pot entrar Pau Figuerola, constaran els remats en nom del primer).

En segon lloc, el quadre presenta dos grups:

A-Compradors individuals (281 compradors).

B-Compradors en societat (15 societats).

i a la vegada cinc subgrups en xifres romanes que corresponen a la informació següent:

I-Inversions de més de 500.000 rals de billó.

II-Inversions de 100.000 a 499.999 rals.

III-Inversions de 50.000 a 99.999 rals.

IV-Inversions de 10.000 a 49.999 rals.

V-Inversions de menys de 10.000 rals.

Als carrers verticals hi consten les inversions i el número de finques.

CLASIFICACIÓ III

A	RS DE BIILÓ	% GRUP	% TOTAL	FINQUES	% GRUP	% TOTAL
I	.7.124.548	39,16	27,31	68	7,01	5,94
II	.8.290.875	45,57	31,78	413	42,88	36,13
III	1.277.595	7,02	4,89	164	17,03	14,34
IV	1.277.845	6,74	4,70	183	19,00	16,01
V	270.963	1,48	1,04	135	14,01	11,81
B						
I	6.397.503	81,03	24,52	85	47,22	7,43
II	1.259.219	15,94	4,82	51	28,33	4,46
III	207.884	2,63	0,79	41	22,77	3,58
IV	19.512	0,24	0,07	2	1,11	0,17
V	11.237	0,14	0,04	1	0,55	0,08
SUMA A	18.191.286			963		84,23
SUMA B	7.895.355			180		15,72
SUMA TOTAL	26.087.181			1143		

Taula 9-4.

D'antuvi s'observa una diferència important entre les inversions dels individuals i les de les societats, però la diferència és més important en observar el número de finques. Ràpidament pensarem que les persones que actuaven en societat adquirien menys béns però de més qualitat (finques més cobejades o molins d'oli i farina,...). Però encara és més gran la sorpresa quan recollim les dades de totes les societats, 15 en total. Les compres de cadascuna són una punció important dins de cada grup, per exemple de la part B el grup I correspon al remat de 4 societats; el grup II, de 5; el III de 4 i el IV i V d'1. Fins aquí hem constatat el fet i prou.

El quadre A mostra els compradors individuals, on el grup I i II ja sumen 15.415.423 rals i 481 finques. Xifra realment important, naturalment tornem a afegir que en aquest grup hi ha les finques més productives, de més qualitat, pagades en títols, els compradors són aquell grup d'hisendats/burguesos i part d'ells de Lleida ciutat. A l'altre extrem queda la suma dels grups III, IV i V, on els diners esmerçats tot plegat són el 15,24% del grup A respecte la suma de l'I i II, però la sorpresa arriba al moment de contrastar-ho amb el nombre de finques, gairebé el 50% (481 suma de I i II i 482 suma de III, IV i V). El grup III és un grup prou original pels seus comportaments, part dels intermediaris registrats en la classificació anterior figuren aquí i paradoxalment és el grup on hi ha menys adquisicions rematades per intermediaris. Les seves professions són des de comerciants de població mitjana a propietaris de finques moderades. El grup V, inclou ja compradors molt petits que rematen terres al mateix terme on resideixen; són potser veïns de les finques adquirides. Aquests tres grups (III, IV i V) són els que conserven més les seves finques (segons l'estudi ràpid dels amillaments i de l'Anuari Riera), compren poc, paguen en metàl·lic i en vint pagues, en síntesi són els beneficiats de la reforma d'Espartero.

Clourem, doncs, aquest grup recordant que solament 15 (5,06%) compradors ocupen el grup B dels 296 registrats, per tant, la descompensació inicial queda més exagerada amb aquestes dades. Arrodonim la deducció afegint que els 281 restants es repartirien les 963 finques i aportarien els 18.191.826 de rals.

9.3. COMPRADORS DE FINQUES URBANES

GRUP IV-Classificació de les finques urbanes a Lleida i a les poblacions.

Beneficiaris.

En el capítol on es tractava la propietat urbana dels ordes religiosos ja hem esbrinat diferents conclusions que ara ja no és necessari repetir, ja que el nostre objectiu és un altre. Sí que hem de recordar la xifra total de finques urbanes: 276 entre cases, molins, trulls, convents,... però solament 127 se subhastaren a part, és a dir, sense cap hort ni terra annexa. La venda de finques urbanes a part ens introdueix en un món d'interessos molt diferents al de les propietats rústegues.

Si observem el quadre I (Taula 9-5) d'aquest grup IV ja deduirem ràpidament dues coses: en primer lloc, les finques més cobejades i pagades eren les de Lleida ciutat, i en segon lloc, les més venudes foren molins, cases i convents. Aquest ventall d'ofertes podia ser realment atractiu sobretot pel que fa a les cases, tenim un grup de cases important per sota dels 10.000 rals.

Gairebé podem afirmar que per sota dels 25.000 rals l'oferta de cases és important i en àrees rurals entre els 5.000 i 10.000 rals es pot accedir a un nombre important de cases (vegeu quadre II (Taula 9-6)). Ara bé, qui comprava aquest tipus de finques? Observem: hi ha dos tipus de beneficiari; de fet, les 221 peces anaven a parar a mans de 68 compradors (un 22,97% del total), però d'aquests solament 15 adquiriren només una casa (el 5,06% del total). Així doncs, un 22,05% d'aquests compradors de finques urbanes subhastades a part rematen una sola peça -una casa habitualment- de preu més econòmic, pagada en metàl·lic, en vint pagues, i tots al mateix municipi on residien. En canvi l'altre 78% compra més d'una casa, amb trulls i forns, algun molí i sempre ho lloga a altres persones. Tenim registrats els lloguers que podien consistir a arrendar tota una casa, o una habitació, o la planta baixa. Els convents, en canvi, eren peces francament difícils d'adquirir. Eren cases massa grans per a una família i tampoc no eren aptes per a establiments comercials. Els molins d'oli i farina sempre eren una font important d'ingressos. Curiosament els comprà gent que ja tenien d'altres en propietat.

CLASSIFICACIÓ IV

Quadre I

TIPUS	FINQUES	PREUS/RS.
Cases de Lleida	43	2.355.950
Cases de pobles	66	2.953.294
Convents Lleida	5	555.766
Convents pobles	6	487.662
Molins de Lleida	1	904.430
Molins de pobles	6	1.025.935
TOTAL	127	8.283.037

Taula 9-5.

Observem com el 11,11% de les finques venudes (percentatge que suposem les peces urbanes respecte del total de les 1.143 finques subhastades i comprades) aclaparen el 22,56% del total dels diners pagats en l'operació desamortitzadora a Lleida (excepte els censals).

Quadre II

	P	R	E	U	S
SITUACIÓ DE LES CASES VENUES	MENYS DE 5.000 rs	5.001 - 10.000 rs	10.001 - 20.000 rs	20.001 - 35.000 rs	+35.001 rs
Cases de Lleida	1	1	6	35	
Cases de pobles	34	14	9	9 ¹	

Taula 9-6. ¹questes nou cases són cases-castell de l'edifici de Sant Joan de Jerusalem i una del Monestir de Poblet a Verdú.

Hom pot distingir dos tipus de finca urbana: la relacionada amb el que podríem anomenar activitats industrials i les dedicades a l'habitatge. Naturalment, no tots els compradors optaren pel mateix tipus de finca, ni tan sols entre els compradors de cases no tothom tenia intenció d'adquirir-ne més d'una. Són els grans compradors els que excel·leixen en peces, diguem-ne, relacionades amb els diferents sectors econòmics com els molins d'oli o farina, els forns, les salines, o bé alguns convents per dedicar-los a activitats d'aquesta mena. De fet el convent sempre fou una peça incòmoda de vendre i, per tant, s'utilitzà per a equipaments o urbanisme (traçat de nous carrers).

Les 221 finques comprades anaven a parar a mans de 68 persones; el resultat seria un ratio de 3,24 finques/comprador, malgrat que la realitat és molt diferent. Aquests 68 compradors són un 22,97% del total dels beneficiaris. Solament un 2,05% rematen una casa i prou. La resta ja havien comprat altres peces o bé eren clients habituals. Cal tenir en compte aquest comprador únic, perquè probablement es tracta de l'accés a la propietat urbana d'algun petit artesà o pagès, per tant, el resultat és digne d'esment. Sempre compraven la casa al lloc on residien, pagaven en metàl·lic i en 20 pagues.

La resta de compradors (78%) compren peces variades i gairebé sempre les lloguen a tercers. Es posaven en lloguer cases, pisos o solament habitacions, forns, cellers, paneres,.. Entre els llogats hom pot trobar gent de tota la gamma social.

Els compradors que reunien més finques urbanes són:

- Pau Figuerola, 16 (14 cases, 1 molí i 1 castell).
- Albert Camps, 12 (tot cases).
- Francesc Benet, 7 (tot cases).

A part cal comentar fets curiosos com Ignasi Girona comprador de 6 molins o Càndido Jordana comprador de dos convents.

Part dels compradors remataven amb certa rapidesa, vegeu, el 37,67% abans de 6 mesos de la taxació; el 13,70% abans d'1 any; el 24,66% abans dels 3 anys i el 9,59% després dels 3 anys. No oblidem que el 14,38% no es remataven i algunes ni tan sols es taxaren. La rapidesa cronològica va directament relacionada amb la cotització. Les peces que sobrepassaven 1 any de taxació la seva cotització no arribava a 150%.

Solament el 5,88% dels compradors esmerçava el 45,70% dels diners i adquiria el 17,72% de les finques, mentre que el 94,12% dels compradors esmerçava el 54,29% dels diners i adquiria el 82,28% de les finques de qualitat inferior, és clar.

9.4. COMPRADORS DE CENSALS

Des del moment en què es posen a la venda els censals es donen quatre tipus de situacions diferents entre els que poden accedir a la subhasta:

*En primer lloc els que redimeixen el seu censal i prou. Seria el cas de Joan Mestres, Ignasi Batiller i Tomasa Marlet; tots són de Lleida i Domènec Escolà de Torres de Segre. Els quatre tenien de censalistes els dominics de la ciutat.

*Una segona situació l'ocupen els que rematen el seu censal i a més n'adquireixen d'altres, com Miquel Mulleres i Andreu Reig de Lleida o Ramon Codina i Antoni Vila de Balaguer. Dins d'aquest grup es dóna una situació curiosa; Teresa Enric de Lleida redimeix un censal que pagava als dominics i alhora n'adquireix d'altres entre els quals es troba el que pagava Miquel Inglés, casat amb ella. Així converteix el seu marit en censatari seu. Hem trobat aquesta situació també entre germans i pares-fills. La xifra de censals adquirits a més del redimit no era alta, podia oscil·lar entre 3 i 10 censals. Es tracta d'una solució optada entre grups socials urbans mig benestants.

*Una tercera forma serien els compradors que no redimeixen perquè ni tan sols són censataris, més aviat són censalistes laics. De fet a Lleida l'únic cas és Pau Figuerola i la seva societat formada per Josep Castelló entre altres no coneguts.

*El darrer cas és el del comprador de censals que no redimeix el seu, esdevenint doncs censatari d'un altre. Posem l'exemple de Josep Castelló de Lleida censatari dels dominics de la ciutat. Ja hem vist que col·labora amb el gran beneficiari Pau Figuerola i en canvi no redimeix el seu censal, sinó que esdevindrà censatari de Manuel Tubau escrivà i veí excel·lentíssim de Lleida.

Quan el censatari era una institució el que s'endeutava era el rector o l'alcalde en el seu cas. Sempre hem trobat un nom concret que hi respon. En cap dels casos el censal fou redimit, sempre comprat.

Vegeu la llista immediata de persones que *redimeixen* el seu deute:

gnasi Batiller de Lleida	1.819rs 20mrs	1 censal
D.Domènec Agulló de Lleida.....	n.c. xifra.....	1 censal
Teresa Enric de Lleida.....	n.c. xifra.....	1 censal
Ramon Galí	n.c. xifra.....	1 censal
Joan Mestres.....	354rs 30mrs	1 censal
Miquel Montaña.....	1.066rs 22mrs	1 censal
Bàrbara i Joaquim Nuet de Lleida.....	21.672rs	1 censal
Andreu Reig de Lleida	n.c. xifra.....	1 censal
Ramon Codina de Balaguer	8.533rs 11mrs	1 censal
Antoni Vila de Balaguer.....	n.c. xifra.....	1 censal
Domènec Escolà de Torres de Segre.....	2.133rs 11mrs	1 censal

Si els volem situar professionalment, tots ells eren comerciants excepte els Nuet i Domènec Escolà, hisendats d'Alcarràs i Torres de Segre, respectivament. Cap d'ells no adquirí béns immobles de la desamortització a Lleida, però sí que alguns adquiriren més censals. Observem ara la llista de compradors: Agulló,

Josep.....	8.000rs	1 censal
Agustí, Antoni.....	27.176rs	17 censals
Aixalà, Maria Antònia.....	8.868rs	3 censals
Boixet, Ramon	5.467rs	1 censal
Bosch, Antoni.....	40.730rs	20 censals
Carulla, Manel.....	38.347rs	19 censals

Cases, Ignasi.....	158.918rs	58 censals
Castelló, Josep.....	63.111rs	28 censals
Codina, Ramon.....	99.278rs 92mrs	22 censals
Enric, Teresa	3.267rs	2 censals
Escolà, Domènec.....	2.134rs	1 censal
Fausi, Francesc-Carrero,		
Esperança	10.895rs	1 censal
Figuerola, Pau	1.021.036rs	377 censals
Galí, Ramon	4.767rs	2 censals
Garull, Joaquim.....	3.706rs	2 censals
Marlet, Tomassa.....	2.774rs	1 censal
Mestres, Joan.....	400rs	1 censal
Mulleres, Salvador	216.075rs	59 censals
Porta, Bentura.....	16.848rs	7 censals
Reig, Andreu	22.992rs	11 censals
Rovira, Anastasi.....	4.525rs	1 censal
Sitjà, Joan	87.289rs	58 censals
Tubau, Manuel	25.940rs	6 censals
Vila, Antoni.....	57.579rs 47mrs	12 censals

Segons es veu en aquestes dues llistes predomina la compra de censals per sobre de la redempció. Però esbrinem-ho detalladament. De fet era d'esperar perquè la situació no era pas massa favorable per a la persona empenyorada com ja hem dit. Sabem que solament s'adquiriren el 6,66% dels censals que suposaven el 8,07% del capital. D'aquest volum reduït solament es redimí l'1,53% dels censals i l'1,81% del capital. Podem aproximar-ho a 2,25% perquè en 5 censals no hi consta la seva capitalització sinó que forma part del volum total pagat per aquests personatges que alhora redimien i compraven. En principi, doncs, la desamortització, en aquest aspecte, no deuria afavorir gens ni a la petita pagesia propietària ni als grups socials més necessitats que a partir d'ara passarien a mans d'aquests especuladors amb molts menys escrúpols que els censalistes religiosos. L'oportunitat fou aprofitada per pocs que compraren molt, concretament Pau Figuerola adquirí el 52,90% del capital que es reunia en forma de censals i el 56,17% dels censals comprats, a més de tot el volum de béns immobles que ja hem estudiat en el capítol anterior.

Amb molts menys censals cal esmentar Salvador Mulleres de Lleida, Joan Sitjà de Barcelona i Ignasi Cases de Lleida, tots ells dedicats al sector terciari. El 20% de diners esmerçats en la compra de censals a Lleida queda distribuït entre 20 persones, les xifres són gairebé insignificants, però cal esmentar Manuel Tubau escrivà de Lleida i veí excel·lentíssim; sempre rematava amb una societat formada per Ramon Mestres i Jaume Sala, excepte en la compra de censals. Un altre personatge que hem de destacar és Antoni Vila de Balaguer, germà de Ramon i Francesc; tots ells comerciants de primera classe.

Part dels compradors abonaven les xifres dels remats en metàl·lic i en vuit pagues, però aquesta uniformitat desapareix a l'hora d'estudiar la diferència entre el preu de capitalització del censal i el preu del remat. Es tracta d'un increment del 18,64% de mitjana. En tots els casos en què el remat és elevat hem trobat que el comprador era un personatge benestant i potser acostumat a escometre tot allò que li interessa en l'ocasió més adient. No hi manquen, doncs, ni Pau Figuerola ni el seu soci Josep Castelló en els remats superiors al 50% del preu de capitalització. El preu més alt el rematava Maria Antònia Aixalà de Lleida, en tres censals dels dominics pels quals n'abonà el 69,94% de més.

9.5. COMPRADORS DE CENSOS EMFITEUTICS

Podem concebre la desamortització de censos des de dues vessants diferents: en primer lloc la redempció que s'ofereix als posseïdors del domini útil per tal de fer-se amb el domini directe mitjançant la capitalització de les rendes a un interès certament elevat; i en segon lloc, la subhasta dels censos no redimits per tal d'ésser comprats.

El gran nombre de censos subhastats d'antuvi fa pensar que la redempció deuria ser gairebé nul·la. Els beneficiaris dels 145 censos comprats dels 525 subhastats correspondran a tres tipus de personatges: els que volen redimir el cens, els que el volen comprar i els grans compradors, que -de fet- serien un subgrup dins el grup anterior. Entre els que *redimeixen* el cens tenim Josep Solé d'Arbeca, que redimia 3 jornals 10 pórques establertes pel Curat d'Arbeca, capitalitzats en 2.966 rs. i taxats en 1.150 rs. Abonava aquesta xifra en metàl·lic i en 20 pagues. Antoni Minguell de Barbens conseguia el domini directe de 4 jornals 10 pórques del curat de Barbens capitalitzats en 12.300 rs i taxats en 3.800 rs, xifra que pagaria també en metàl·lic i en 20 anys. Vicenç Morell de Balaguer, dues peces a Barbens de 4 pórques i 1 jornal 6 pórques, capitalitzades en 13.800rs i rematades en 1.550 rs.

Els germans Jaume i Francesc Sala de Ponts que així recuperen les terres dels beneficis fundats per avantpassats. Es tracta dels beneficis de Sant Miquel, Sol Serrat i Sant Pere de Ponts. Tot plegat capitalitzats en 14.111 rs.

La xifra total de diners recollida en aquest primer apartat és de 20.611 rs. Solament el 0,79% dels esmerçats en les taxacions i l'1,93% dels bestrets en les vendes o remats.

Aquest segon grup recull els *compradors* del domini directe que així s'asseguraven el cobrament d'un cens. El ventall de beneficiaris és variat i no hi manquen els pagesos rics de petites poblacions, observeu la presència de Ramon Bosch d'Altet, d'Antoni Bonell i Manuel Bragós de Bellví, de Josep Companys de Tarròs, de Francesc Aldomà d'Arcs i de Valeri Armengol de Montgai, tots ells propietaris importants de la població esmentada. Aquest grup rematava 30 finques i aportava el 25,36% dels diners.

Sense sortir d'aquest grup hom pot afegir-hi un subapartat per als grans beneficiaris de la desamortització a Lleida. Es tracta d'aquells pagesos-comerciants que d'antuvi havien còpsat el mercat dels arrendaments formant societats o en solitari. Es tracta de noms com Ramon Mestres d'Agramunt, Joan Agell de Barcelona, Joan Puig i Coll de Lleida, Jaume Ceriola de Barcelona, Jaume Sala de Balaguer, Francesc Castellana de Tàrrega, Pau Borràs de Reus, Francesc Miret de Torres de Segre i Gaietà Quer d'Aitona, entre d'altres. Aquest grup adquiria el 72,15% dels censos aportant el 72,71% dels diners bestrets en tota l'adquisició de censos.

.-DRETS SENYORIALS.

A més de la venda dels censos es vengueren altres drets senyorials com *l'onzè* de Guardiola, Tossal Roig, Miravall, Devesa de Montellà i lo Bosc, dels missionistes de Barcelona taxat en 33.000 rs i adquirit per Joan Puig i Coll.

El dia 19 de maig de 1848 es subhastava el *terratge* d'Utxesa, Gebut, Adar i Carratalà de la Comanda de Torres de Segre. El 21 d'octubre de 1850 es reanuncia a l'oferta però ara més explícitament. La crònica del butlletí ens diu que a Utxesa es cobrava el terratge de 732 jornals, dels quals 242 eren de conreu i la resta past; el de Gebut, 1.416 jornals, 672 de conreu i la resta herbes, tot es taxava en 52.000 rs i es capitalitzava en 210.000 rs. El de Gebut i Carratalà foren comprats per Francesc Esteve i Gaya, Josep Gaya i Antoni Palau, pagesos veïns d'Aitona; el d'Utxesa per Ignasi Gomà i Josep Escolà pagesos de Torres de Segre i el d'Adar per Josep Montagut i Josep Cebrià, hisendats d'Adar i veïns de Llardecans. Tots els esmentats pagaren en metàl·lic i en vuit pagues.

Finalment la subhasta de les *herbes* fou també disputada; les de Belcaire, Filella i Pinell foren taxades en 55.466 rs. i rematades en 306.500 rs per Marià Agelet de Lleida el 29 de novembre de 1844; abans les cobrava el Monestir de Poblet.

Les dels termes de Montalé i Bullidor pertanyents al Monestir de Montserrat foren comprades per Jaume Ceriola per 760.000 rs. el 13 d'octubre de 1844.

Els dominics de Tremp tenien dret a les herbes de 160 jornals de terra del Mas Clariana de Ponts, essent adquirides per Jaume Seix i Gallart de Tremp el dia 14 de maig de 1846 per 8.500 rs. juntment amb altres peces de terra.

En conjunt la subhasta de drets senyorials suposa una cinquantena d'anuncis pertanyents a catorze cases que aportaren a Hisenda 1.281.500 rals on naturalment no manquen els compradors benestants.

A mesura que aportem més dades sobre la desamortització, ens adonem que tot sembla estar preparat per beneficiar un grup social concret. Tanmateix si reflexionem sobre aquest cas veurem que d'una banda s'accepta la llei de desamortització eclesiàstica (amb la venda de terres, finques urbanes, censos i censals) i després la desamortització civil (a partir de 1855) fins i tot. Ara bé, ben pocs projectes es coneixen sobre la redempció de censos laics. Així doncs, part dels propietaris podien exigir censos als seus emfiteutes fins al 1945. Tot ens fa pensar en unes mesures liberals que afavorien en realitat un grup social concret (el dels propietaris més o menys benestants i a una nova burgesia agrària). Aquests afortunats liberals beneficiaris de totes les mesures abans esmentades eren ben poc primmirats a l'hora d'atacar l'Església, malgrat que ells mateixos eren arrendataris, censataris o emfiteutes d'aquesta mateixa institució. Les mesures desamortitzadores els convertien en propietaris plens de la terra, alhora que redimien els seus censals i en compraven d'altres; tot plegat era un negoci perfecte que alhora els permetia reproduir el sistema amb altres subjectes pacients.

9.6. COMPRADORS D'ARRENDAMENTS EN METALLIC

En principi cal diferenciar entre les peces del clergat regular o dels capítols, i les del clergat secular (curats, rectories i beneficis). Les primeres eren terres de certa qualitat i grandària. Cal pensar, doncs, que després de la publicació de les condicions es deurien reunir els pagesos o altres interessats i entre ells s'apujava el preu de taxació. Certament la puja deuria dependre de la qualitat de la terra, bàsicament.

El preu mitjà de l'arrendament d'una terra campa de secà pot oscil·lar entre 30 i 50 rs/jornal (depèn de la qualitat) i una de regadiu 90-200 rs/jornal; si és horta de regadiu i de primera qualitat pot arribar a 720 rs/jornal; la vinya 80rs/jornal; el bosc i la terra erma entre 3 i 12 rs/jornal. Una terra campa pot ser 10 vegades més cara que l'erma, però entre 13 i 23 vegades més econòmica que l'horta de regadiu.

El subarrendament deuria ser freqüent sobretot quan hem observat que les relacions del clergat es reduïen a unes quantes famílies fidels, que precisament es devien dedicar a activitats parasitàries d'aquesta mena. Per exemple Marià Sampere de Cervera o Ramon Masó de Tàrrega, tots dos lluny de la pagesia però lligats a la terra per activitats diverses. Esdevenen arrendataris destacats de terres eclesiàstiques sobretot del clergat secular, cadascun d'ells és arrendatari de 9 i 8 cases de clergat, respectivament. La quantitat de terra acumulada supera els cent jornals, de qualitat diversa i espargida en els termes municipals propers. Sorprenentment hom pot pensar que aquests personatges en arribar "l'oportunitat" de poder accedir a les subhastes de les terres eclesiàstiques, adquiriren almenys les que tenien adjudicades en explotació, però no és així. Hi ha una manca de capillaritat entre propietari i

arrendatari (gran arrendatari). Dóna la impressió que cada un es manté en la seva àrea d'influència. Només uns es converteixen en propietaris de la terra que explotaven, es tracta del matrimoni format per Jaume Cases i Teresa Sans d'Arcs i Castellldans, respectivament, que adquiriren les deu parcel·les dels Trinitaris de Bellvís. Es tractava de propietaris mitjans residents als Arcs.

Un cas curiós és el de Ramon Solà de Balaguer arrendatari de 24 peces dels dominics de la mateixa ciutat. No acudí a la subhasta de les terres que ell menava sinó a la dels carmelites calçats de la seva població i a la dels mercedaris de Tàrraga, esdevenint propietari d'unes terres i alhora arrendatari d'unes altres que a partir d'ara pertanyien a 4 propietaris diferents. Ja hem vist en el capítol sisè que aquest fet era habitual en altres llocs estudiats d'Espanya.

El cas dels petits arrendataris era molt diferent part d'ells amb prou feines podien pagar la renda anual en metàl·lic, per tant l'accés a les subhastes era un autèntic somni.

9.7. COMPRADORS DE TOT TIPUS DE BÉNS EN GENERAL

Fins ara hem presentat diferents classificacions dels compradors, però mai una visió genèrica. Pensem que cal mostrar almenys uns quadres on es pugui veure el comportament del comprador de béns desamortitzats a la província de Lleida des d'una visió més globalitzadora.

GRUP V- Classificació dels beneficiaris tenint en compte la xifra de despeses i la població de residència.

DEPRESES		P O B L A C I O N S				
Grup 1 +1.000.000 rs	Lleida Madrid	Barcelona Coll de Nargó				
de 500.000 a 1.000.000 rs	Balaguer Castellldans Granja d'Escarp Guissona	Poal Tàrraga				
Grup 2 de 100.001 a 500.000 rs	Agramunt Albagès Cervera Gerri Granyena	Tremp Torres de Segre Vilagrassa	Montsó Montblanc Puigcerdà Saragossa	Màlaga Torrente de Cinca St. Julià de Lòria La Seu d'Urgell		
Grup 3 de 50.001 a 100.000 rs	Alins Vilanova de Meià	Reus				
Grup 5 -50.000 rs	Ametlla Alcogul Abnenar Altet Algerri Arbeca Aitona Blancafort	Balltarga Barbens Bellvís Belianes Bellpuig Borges Blanques Bullidó Civís	Fraga Guardiola Gratapolls Guàrdia Montalbà Montgai Menàrguens Pobla de Segur	Ponts Puigvert Lleida Sanaiüja St. Martí de Maldà Santa Coloma La Sentiu Soses Solsona	Tarràs Verdú Vinaixa Vilosell Vicfret	

Taula 9-7.

El quadre ha estat confeccionat recollint dos tipus de comportaments dels compradors: un, s'ha fet tenint en compte el lloc de residència dels beneficiaris amb

inversions més importants. D'aquesta manera s'han omplert els grups 1 i 2; i els altres (Grups 3, 4 i 5), s'han confeccionat recollint el comportament genèric, és a dir, la norma. Per exemple, som prou conscients que el nom de la ciutat de Lleida podria figurar als cinc grups, malgrat tot pensem que és més simptomàtica la classificació de comportaments totalment oposats, així la lectura és ràpida i efectiva.

En aquest darrer grup (Classificació 5) hem realitzat l'estudi dels beneficiaris tenint en compte dues variables: el seu lloc de residència i el volum total de les seves despeses.

Dels 323 municipis registrats a la província de Lleida, la desamortització afectà 131; els compradors eren oriünds de 67 poblacions diferents (57 de la província de Lleida i 10 de foranis).

Si repassem ràpidament els diferents grups veurem potser el que de fet ens esperàvem. En el grup 1 no desperta cap mena d'admiració la presència de ciutats com Barcelona o Madrid i tampoc Lleida, i més si recordem l'empenta dels compradors lleidatans. En canvi defuig de la norma l'aparició de Coll de Nargó, es tracta de Maties Gual que rematà un bosc de quatre hores de circumferència pel qual pagà gairebé un milió de rals de billó, potser hauria d'estar al grup 2, però hem decidit de classificar-lo en aquest grup per fer més evident la desviació.

El grup 2 no ens duria cap novetat, i el 3 és ocupat per compradors pertanyents a 16 poblacions diferents de les quals 7 no són de Lleida. Consultant la biografia d'aquests elements foranis ens adonem de la seva rellevància econòmica i social. És important observar aquesta presència de compradors foranis en els grups de despeses importants.

En els grups 4 i 5, sobretot al cinquè el nombre de poblacions és ja variat però predomina la presència de nuclis molt petits. Podríem afegir-hi finalment que en aquest grup s'hi apleguen 83 compradors dels 296 esmentats. Tots plegats adquiriren el 7,15% del volum de terres venudes i hi esmerçaren solament el 5,17% dels diners invertits a Lleida en la desamortització de Mendizàbal.

Poc a poc observem com les diferents classificacions ens condueixen a una conclusió evident: *dispersió de compradors en el cas de finques petites i econòmiques, i concentració en el cas de peces grans i cares.*

GRUP VI-Classificació segons la professió dels beneficiaris.

Les professions dels compradors de béns nacionals de la província de Lleida són prou variades. Predominen els comerciants i professions liberals, seguits dels propietaris i hisendats. Els dos grups predominats són massa heterogenis per esbrinar-los detalladament. Solament cal fer una reflexió: en el grup dels comerciants hi ha inclòs des de Manuel Girona o Murlans i Mestres fins a qualsevol petit propietari d'un establiment de ciutat o població petita. Hi ha alguns personatges com Gaspar Remisa o Ignasi Girona que alhora podrien figurar en moltes professions (propietaris, hisendats, industrials, banquers, negociants,...).

El grup dels propietaris també és prou curiós, però amb l'aggravant que d'aquest grup tenim poques dades biogràfiques. Dels pocs personatges que sabem alguna cosa acostumen a ser els "rics" del poble, propietaris de censals i cobradors d'arrendaments diferents. Un exemple prou clar serien els Bragós, els Caba o els Quer, de vegades dedicats a la política; principalment són els alcaldes de les seves respectives poblacions.

També ens sobta l'elevada xifra de polítics. Hom pot pensar que gairebé tots els diputats deuriem comprar terres desamortitzades.

Una altra curiositat és que en alguns compradors la professió no és única.

Quan són advocats són també o notaris o diputats i quan són hisendats solen ser també polítics i arrendadors, a la vegada que part dels hisendats solen tenir algun títol universitari.

Pel que fa als botiguers, part d'ells (el 30%) tenen més d'un establiment en diferents poblacions.

El grup més fàcil ha estat el dels artesans, malgrat no ser massa abundants a les nostres llistes.

Malauradament no ens consta l'ofici de 110 persones (el 42,31%) amb les fonts utilitzades fins ara. Els cadastres d'una mostra de poblacions han estat la guia per situar-los. Es tractava de petits o mitjans propietaris que pagaven xifres discretes de contribució urbana i rústica. Res no ens impedeix de classificar-los com a pagesos (en el sentit de treballadors de la seva terra).

-Què compren?

El grup dels artesans prefereix cases de dimensions petites o mitjanes, mentre que els propietaris de molins n'aclaparen més. Els comerciants prefereixen finques de dimensions grans però no molt cares (la proporció rs./jornal). Pensem que en aquest grup es troba l'autèntic afany inversionista i especulador. Els hisendats, en canvi, amplien les seves propietats amb terres variades, mentre que les professions liberals prefereixen terres de qualitat (hortes de regadiu) però no moltes.

Tot plegat dóna la impressió que el mercat de béns nacionals a Lleida quedava d'antuvi molt ben distribuït.

CLASSIFICACIÓ VI

	PROFESSIONS	Nº COMPRADORS %	BÉNS %	RALS %	FINQUES %
Propietaris	78	26,35	8,71	5,82	18
Hisendats	13	4,39	10,32	8,21	12
Pagesos	92	31,08	5,20	6,14	17,89
Artesans	12	4,05	1,30	2,81	6,69
Comerciants	36	12,16	46	37,13	22
Industrials	12	4,05	2	6,71	8,31
Negociants	7	2,36	8	5,3	3,12
Professions liberals	35	11,82	14,20	23,24	11,39
Aristocràcia	1	0,34	0,02	0,53	0,1
Nfilítars	4	1,35	2,81	4,13	0,67
Banquers	2	0,67	0,01	0,04	0,11
Secretaris	1	0,34	0,11	0,05	0,22
Diligència	1	0,34	0,10	0,03	0,01
Fondista	1	0,34	0,12	0,02	0,01
Taula billar	1	0,34	0,11	0,04	0,01
TOTAL	296	100	100	100	100

[Taula 9-8.](#)

9.8. CONCLUSIONS

Malgrat que la xifra de terra desamortitzada sigui solament de 3.143 finques que representen 42.856 jornals i uns guanys per a l'Administració de 39.224.120 de rals de billó (inclosa alguna ocultació que hi podia haver en aquells anys) insistim que aquesta quantitat de terra era ben poc important respecte el total provincial.

Tot i això convé recordar que la desamortització és una de les mesures més espectaculars posades en marxa pels liberals. Cal no oblidar que la propietat de la terra en va sortir afavorida amb la revolució liberal. Ara bé, no totes les subhastes previstes arribaren a ser rematades, i no totes les rematades quedaren definitivament en mans del primer propietari.

Però a més hi havia tot un ventall de situacions que també es podien donar, des de les anul·lacions, suspensions, fallides fins a les finques que ni tan sols es remataren. També hi va haver finques que es remataren dues i tres vegades, sortosament totes aquestes incidències són poc freqüents en aquesta província.

El nombre de finques no venudes deu ser degut a una manca d'interès per part de la demanda; haurem de matisar que les finques més grans foren rematades ràpidament, mentre que les tornades al clergat estaven entre les menys cobejades. El remat de les finques que havien estat taxades en una xifra més elevada del que convenia a les seves característiques, fou lent i de vegades fins i tot es revisava el preu, es retaxava. Pel que fa a les subhastes anul·lades la quantitat és molt baixa, gairebé no arriben al 2%.

Si ens fixem en la redempció dels censos, part de les vegades el possessors del domini útil no acudeixen a la subhasta per manca de diners amb què afrontar la redempció. En canvi, no podem dir el mateix en el cas dels arrendaments en metàl·lic on certament hem trobat un cas curiós -i d'altra banda ja documentat en altres indrets de Catalunya-, on l'arrendatari no acudeix a rematar la finca. Tot fa pensar que ser propietari no li interessava massa, aquest arrendatari preferia mantenir-se en la mateixa òrbita. No podem oblidar una colla de finques que foren tornades al clergat després del Concordat amb la Santa Seu el 1851, part d'elles del clergat secular.

Sovint hem dit que la burgesia comerciant era la gran beneficiària de la desamortització a Lleida, i que els pagesos i els hisendats rurals hi tenien molt a veure. Però ara estem en el capítol on realment cal esbrinar-ho detalladament. En principi ens arrisquem i volem anar més enllà. Fixeu-vos, en aquest tipus de remats no solament el beneficiari és el que compra. Hi ha tota una complexa xarxa *d'intermediaris* que mai no compren res i en canvi es mouen en aquest muntatge de les subhastes. Què en treuen d'acudir a les subhastes en nom d'altres? Recordem que dels 33 intermediaris que coneixem, 17 compren béns i 18 no. El 20,62% de les finques que suposen el 52,47% de la terra comprada i el 55,46% dels diners bestrets en l'adquisició de les terres esmentades foren adquirides mitjançant aquesta figura. Són les grans parcel·les i naturalment pertoquen als grans beneficiaris. Les xifres són importants, però en els altres tipus de béns la presència de l'intermediari no es gens freqüent, no es documenta ni en els censos, ni en els arrendaments ni gairebé en les finques urbanes.

Un altre sector també beneficiat i que potser roman sovint en una discreció gairebé absoluta, és l'integrant d'alguna *societat* on gairebé sempre hi figura el nom d'una o més persones, i en canvi n'acostumava a haver més. No oblidem que nosaltres hem documentat 15 societats que compraren el 15,83% de les finques rústiques i que aportaren el 30,26% del capital.

També qui acudeix a rematar el cobrament de *drets senyoriais* com l'onzè o les herbes pot fer-se amb uns ingressos gens menyspreables. És el cas de Joan Puig i Coll de Talladell que acudí a rematar l'onzè del missionistes de Barcelona, o alguns pagesos Adar, Gebut, Llardecans i Utxesa remataren el terratge pertanyent a la comanda santjoanista. Noms com Marià Agelet o Jaume Ceriola rematen l'herbatge pertanyent a alguns pobles de les comarques de la plana que abans cobraven el Monestir de Poblet i Montserrat.

Altres casos curiosos i sovint oblidats són els compradors que acudeixen a redimir el seu *cens emfitèutic* i així esdevenen propietaris, o bé els que aconsegueixen reunir una altra vegada el patrimoni familiar mitjançant la incorporació algun *benefici*. O bé la capitalització de *censals* pel mateix censatari és tota una proesa. Malgrat tot, era una nova oportunitat oferida per les lleis desamortitzadores.

A banda d'aquestes ocasions que tenen una incidència merament testimonial, hem de repassar la *compra de terres* que a la llarga és la mesura més coneguda. Ens interessa saber

quina quantitat de terra fou comprada per foranis, i quina pels residents a la mateixa població. La proporció és la següent: 284 finques (el 31,66%) foren rematades per compradors residents a la mateixa població on s'ubica la nova propietat. Es tracta d'un volum de 3.997,5 jornals de terra adjudicats a compradors petits, que hi esmercen el 18,79% dels diners moguts en la compra de terres. Davant d'aquest grup hi ha el dels compradors barcelonins que adquireixen el 21,73% de les finques, que es queden amb el 52,26% de la terra i que paguen el 38,71% dels diners. És a dir, molta terra i barata (recordem que a les grans extensions el preu/jornal era més econòmic i la qualitat de la terra més baixa). Ara bé, quina quantitat de terra no va a mans de pagesos? Doncs sembla que el 40,42% dels compradors (la burgesia) adquireixen el 73,34% de la terra comprada i paguen el 64,48% dels diners abonats en aquesta operació. És clar, sovint en algunes escriptures alguns d'ells (comerciants o professions liberals) apareixen posteriorment com a hisendats. Malgrat tot, els hem respectat els seus orígens.

Pel que fa als beneficiaris de les *finques urbanes* el 78% compra més d'una peça, no hi manquen els molins o forns que són utilitzats per tal d'obtenir rendiments importants, o bé cases on es podien llogar les diferents habitacions i els baixos. La resta de gent compra una sola casa situada a la mateixa població de residència, pagada en metàl·lic i en vint pagues.

Arribem a l'episodi discutit i discutible, car en tota aquesta tesi hem estat afirmant que els grans beneficiaris eren la burgesia. Si ara reunim la llista de professions en tres: burgesia, propietaris i altres oficis, veurem que el 61,82% dels compradors són persones lligades a la terra, diguem-ne burgesia agrària (propietaris, hisendats, pagesos), de fet, no sabem quants d'ells la treballaven però sospitem que ben pocs. Aquest grup compra el 47,89% de la terra i hi esmerça el 20,17% dels diners bestrets en l'operació desamortitzadora.

D'altra banda, els comerciants són el 12,16%, compren el 22% de les terres i aporten el 37,13% dels diners. És clar que hauríem d'afegir a aquest grup els industrials, negociants, banquers,... i tots els que poden ser definits com a burgesos. Aleshores el resultat seria que el 32,08% dels compradors, adquireix el 44,96% de les finques i paga el 72,56% dels diners. Fet i fet els dos grups esmentats (propietaris i burgesos) compren gairebé la mateixa quantitat de terra, però els diners bestrets pel grup "burgès" és molt més important. Amb aquestes xifres cadascú ho pot valorar com vulgui, les xifres són aquestes. Personalment pensem que el gran fracàs és que segueixen comprant la terra majoritàriament els que no la treballen, és dir, la burgesia, però a la llarga, *aquesta era la seva revolució*.

Per això una part important va ser pagada en vals reials, precisament perquè llurs posseïdors eren els més interessats a endossar-los a la primera ocasió. Aquest no és un fet nou a la desamortització; el mateix cas s'ha donat a Castella, Astúries, València, Tarragona, Girona i altres indrets estudiats de Catalunya. Hem de remarcar que la concentració de les adquisicions, és semblant a l'existent abans de les vendes. Amb això podríem recordar que la desamortització contribueix a consolidar el fenomen que ja s'estava gestant. Observeu els resultats sintetitzats en un sol quadre de tots els comentaris fets al respecte:

RALES INVERTITS PER CADA GRUP DE COMPRADORS.

Valor de les compres	Nº compradors	% finques	% remat
+1.000.000 rals	2,68%	8,37%	34,42%
500.001 a 1.000.000	4,58%	6,69%	19,12%
250.001 a 500.000	9,16%	13,60%	23,40%
100.001 a 250.000	11,07%	13,60%	11,64%
50.001 a 100.000	7,26%	6,14%	4,39%
-50.000	65,27%	51,62%	7,05%

Taula 9-9.

Finalment és interessant pensar el ressò que deuria tenir la desamortització entre els seus contemporanis. Solament cal recordar que dels 323 municipis que tenia la província, aquesta desamortització afectà 131. Els compradors eren oriünds de 67 poblacions diferents, de les quals només 10 no eren lleidatanes.

9.9. RELACIÓ DE BENEFICIARIS

-ABADAL, Antoni:

Resident a Lleida.

Farmacèutic.

Adquirí en societat amb Manuel Tubau una casa al Carrer Sant Llorenç de Lleida.

Pagava 15.600 rals en títols.

-AGELET, Marià:

Resident a Lleida.

Comerciant. Tractant de carns i arrendador de pasts per a abastir les vaques (preu 10.000 rals).

Les seves finques eren rematades per Miquel Trepal. Adquirí 377 jornals pagant 488.070 rals. Tot plegat 21 finques. Els Agelet reberen de la reina Isabel II el títol de Comtes de Vinatesa. El seu fill Miquel Agelet i Besa fou diputat liberal l'any 1876 i el seu nét Jaume Agelet i Garriga, poeta.

-AGELL I TORRENTS, Joan:

Nascut a Sanauja el 1809.

Comerciant barceloní, vocal de la Junta de Comerç els anys 1841, 1843 i 1844; aquest darrer any fou sots-president accidental i regidor de l'Ajuntament de Barcelona. Precisament amb aquest càrrec de regidor, figura a la llista de convidats a la Llotja per honorar la Reina Mare aleshores de visita a Barcelona.

La seva activitat política havia començat el 1840 quan fou elegit diputat per la candidatura monàrquico-constitucional encapçalada per Baldomero Espartero, però el 1843 hi renuncià.

El 1844 trobem a Joan Agell com a professor interí de física aplicada amb sou d'11.900 rals de billó. El catedràtic Pedro Vieta es jubilava el 1845 i per ocupar aquesta plaça vacant fou cridat Agell amb els termes següents: "*Atendiendo que Don Juan Agell desempeña por nombramientos de esta Junta la Càtedra de Física, se trata de poseerla en propiedad ya sea concediéndola a aquel profesor o llamando a*

oposiciones según costumbre de esta Junta más arreglando el método establecido u órdenes vigentes". Això es deia el dia 6 de febrer del 1845, no obstant el 30 d'octubre del mateix any la Junta afegeix: "...lo que se propuso en su día fue imposible y a Don Juan Agell se le propone la de Química de esta Universidad..."

Efectivament el dia 26 de juny del 1846 es presenta a les oposicions de Química i amb data 1 de juliol la Junta diu: *"...que a pesar de la responsabilidad y sinsabor que a menudo suele acompañar, pero se le impide la circunstancia de tomar parte en las oposiciones porque a Don Joaquín Balcells se unen los efectos de parentesco con el tribunal..."*

Malgrat tot algunes fonts el presenten com a: *"...propietario, diputado y catedrático de física..."*

Pel 1863 era Rector de la Universitat de Barcelona. El 1846 formava part de la Junta de Govern de la "Compañía Ibérica de Seguros" (contra riscos marítims, incendis, langosta, pedra, granizo, en las cosechas no levantadas, avenidas de ríos y otras plagas). També el 1851 era vocal de la "Caja de Ahorros de la provincia de Barcelona".

Adquiria un total de 355 jornals de terra i abonava 457.333 rals, tot plegat 80 finques de diferent grandària, amb 7 cases i un convent. El 1896, els seus hereus encara disposaven de les mateixes terres. El seu domicili era al carrer Hospital, número 28 de Barcelona.

-ALDOMA I RIBE, Ramon:

Resident a Castellldans.

Propietari.

Adquirí terra i corrals a Castellldans pertanyents a Scala Dei. Tot plegat 43 jornals en pagaria 167.696 rals.

-El dia 4 de juliol del 1841 adquirí terra a Castellldans pertanyent a Scala Dei, 21 jornals. En pagaria 12.900 rals.

-El dia 4 de juny del 1841 adquirí terra a Castellldans pertanyent a Scala Dei. Tot plegat 5 jornals. En pagaria 11.000 rals.

-El dia 2 d'abril del 1841 adquirí corrals a Castellldans pertanyents a Scala Dei, tot junt 6 jornals. En pagaria 11.600 rals.

-El dia 4 de juny del 1841 adquirí terra a Castellldans pertanyent a Scala Dei. Tot plegat 11 jornals. En pagaria 9.800 rals.

-El dia 17 de febrer del 1843 adquirí corrals a Castellldans pertanyents a Scala Dei. En pagaria 100.000 rals en metàl·lic.

-El dia 6 d'octubre del 1847 adquirí un hort tancat a Castellldans pertanyent a Scala Dei. En pagaria 22.396 rals.

-ALDOMA, Francesc:

Resident a Castellldans i Arcs.

Hisendat. El 1875 ocupava el lloc número 49 de la llista dels grans contribuents de la província de Lleida. Projector del canal d'Urgell, formava part de la Junta amb Geroni Ferrer i Valls, Francesc Jover, J.A.Xammar, Magí Macià, Francesc Castellana, Felip Culleré i Felip Gasol. Actuava d'intermediari de Lluís Vamdenbosche i pagava les seves finques sempre. Adquirí dues heretats a Castellldans i terra a Arcs, tot plegat 220 jornals 8 pórques, desemborsant 146.500 rals.

-ALDOMA, Ignasi:

Resident a Bellvís.

Propietari.

- Adquirí terra a Castellldans per 4.500 rals, tot plegat 1 jornal 9 pórques, pagant en metàl·lic.
- ALIO, Josep Ignasi:
Resident a Fraga i després a Lleida.
Advocat, diputat durant el bienni 1854-1856 en el partit de Josep Castejón. Adquirí un convent a Ciutadilla per 42.666 rals.
- ALSINA, Julià:
Resident a La Seu d'Urgell.
Adquirí dues peces de terra del Agustins de La Seu, tot plegat 4 jornals pels quals abonava la xifra de 83.800 rals.
- ALVAREZ, Joan:
Resident a Lleida.
Propietari i xocolater.
Adquirí una horta a la partida Rufeia de Lleida de 5 jornals, pertanyent a les Monges de l'Ensenyança de Lleida. Pagà 63.200 rals en títols. Tenia 5 accions de la xarxa ferroviària Barcelona-Saragossa.
- ALVAREZ, Joan Antoni:
Resident a Lleida.
Sastre.
Adquirí dues cases a Lleida. Acudien a les subhastes els seus intermediaris Anastasi Poch i Albert Camps. Tot plegat abonava la xifra de 33.200 rals. Propietari de 5 accions de ferrocarril Barcelona-Saragossa.
- ANGLES I VALLES, Josep:
Resident a Cervera i comerciant.
Adquirí 12 jornals de terra i una casa a Cervera desemborsant la xifra de 17.600 rals.
-El dia 23 de juny del 1849 adquirí terra a Cervera pertanyent als Mercedaris Sant Ramon, per 4 jornals. No consta el preu. Pagava en títols i en metàl·lic.
-El dia 14 de juliol del 1849 adquirí una casa a Cervera pertanyent als Dominics de Cervera per 15.000 rals. Pagava en títols i en metàl·lic.
-El dia 10 de març del 1849 adquirí terra per 8 jornals. Pagaria en metàl·lic la quantitat de 2.600 rals.
- ARAN, Valeri:
Resident a Balaguer.
El dia 6 de novembre del 1843 adquirí el domini directe d'un solar a Albagès, pertanyent al Monestir de Poblet, eren 6 pórques per 266 rals. Pagava en metàl·lic.
- ARCHS, Geroni:
Resident a Lleida.
Notari i escrivà.
Pere Riera de Ponts rematava per ell.
El dia 18 de febrer del 1842 adquirí el solar reramuns dels Mínims de Ponts tot plegat 1 jornal. En pagaria 1720 rals. Pagava en títols i en metàl·lic.
- ARMENGOL, Joan:
Resident a Agramunt.
Adquirí 9 jornals 3 pórques a les Sitges, pagant en metàl·lic els 9.900 rals. Pertanyien als Missionistes de Barcelona.
- ARMENGOL, Valeri:
Resident a Montgai i més tard a Agramunt.
Propietari.

- Fou membre de la "Germandat de la Sang" d'Agramunt. Adquirí 52 jornals 4 pórques a Montgai, procedents del curat del mateix poble. Abonava la xifra de 27.455 rals.
- AROVITG, Pau:
 Resident a Tàrrega, al carrer Sant Agustí.
 Sabater, tractant de bestiar boví i proveïdor de carns. Pagava matrícula de quarta classe durant els anys 1841 a 1867. La botiga de sabates la trobem documentada al carrer Urgell de Tàrrega.
 La seva família constava de 4 membres.
 Adquirí dues palleres i una casa als carrers de la Mercè i Sant Agustí de Tàrrega, respectivament. Pertanyien als Mercedaris de la mateixa ciutat. Tot plegat pagava 23.563 rals en metàl·lic.
- BALART, Felip:
 Resident a Alins.
 Hisendat i comerciant.
 El dia 25 de desembre del 1847 adquirí terra al terme de Seuri i Llessuí, pertanyent als Benets de Gerri, 27 jornals 8 pórques. Pagaria 8 pagues en metàl·lic. Abonava la xifra de 58.639 rals.
- BALLART, Antoni:
 Resident a Blancafort de Vallbona.
 Adquirí 4 jornals 6 pórques a Blancafort de Vallbona. Pagaria en metàl·lic 11.233 rals.
 El dia 31 de juliol del 1844 adquirí 4 jornals 6 pórques a Rocafort de Vallbona. Pagaria en metàl·lic 11.233 rals.
- BANYERES I GARDELL, Josep:
 Resident a Almenar.
 Diputat progressista republicà i conservador el 1876. Nomenat president de la Diputació de Lleida el 1871.
 Adquirí 11 jornals 5 pórques de les Bernardes de Tamarit a Almenar. Pagava en títols i en metàl·lic, abonant 17.666 rals.
- BELLUS, Manuel:
 Resident a Sant Martí de Maldà i a Lleida.
 Diputat liberal.
 El dia 24 d'abril del 1843 adquiria 1 jornal 7 pórques per 6.666 rals i pagava en metàl·lic.
- BENATJUAN, Gervasi:
 Resident a La Seu d'Urgell.
 Actuà d'apoderat i curador "ad lites" de les germanes Martí i Pinazo de Barcelona, va promoure una instància en busca de Teresa i Antoni Martí de Barcelona perquè calia repartir els béns de Sebastià Martí i repartí legítimes.
 El dia 4 de juliol del 1840 adquirí terra de secà, tot plegat 7 jornals 6 pórques per 90.000 rals al terme de la Seu. Pagava en títols. Pertanyia als Agustins de La Seu.
- BENAVENT, Bonaventura:
 Resident a Gerri.
 Hisendat. Formava part de la comissió per a la construcció del ferrocarril Espanya-França (pel Noguera Pallaresa) el 1880.
 El seu germà Antoni Benavent era diputat.
 El dia 18 de juliol del 1840 adquirí terra pertanyent als Benets de Gerri, al terme de Gerri, per 7 jornals 2 pórques per 19.000 rals. Pagava en metàl·lic.

- BENET, Francesc:
Resident a Lleida.
Advocat, fiscal de lo civil. Accionista del "Canal d'Urgell" i propietari de 10 accions del ferrocarril Barcelona-Saragossa. Pare de Francesc Benet i Colom, diputat conservador de la Diputació de Barcelona, famós per les seves lluites contra la fil·loxera el 1879.
Adquirí terres i cases a Llobera, Borges Blanques, les Avellanes i Lleida. Tot plegat 16 finques de 110 jornals 5 pórques per les quals pagaria 320.159 rals en metàl·lic.
- BERENGUER I BERENGUER, Manuel:
Resident a Montblanc.
Notari, morí sense descendència.
Fill de Manuel Berenguer, comerciant de Tàrraga.
-Adquirí béns mobles i immobles a les subhastes de Tarragona, on desemborsà 203.390 rals.
-Al 1842 adquirí església i convent dels Trinitaris d'Avinganya a Seròs per 81.500 rals. Pagava en títols.
-El dia 18 d'abril del 1843 a Poblet adquirí un solar a Albagès per 440 rals.
-El dia 18 d'abril del 1843 a Poblet, adquirí la hisenda amb casa "El Tallat", tot plegat 102 jornals per 53.875 rals. Pagaria en metàl·lic.
- BERGA, Antoni:
Resident a La Seu d'Urgell.
-El dia 4 d'octubre del 1842 adquirí un pati a La Seu, al carrer Sant Agustí per 1.600 rals en 8 pagues. Pagava en títols i en metàl·lic.
-El juliol del 1840 adquirí 6 jornals 7 pórques de terra de regadiu a La Seu per 144.700 rals. Pagava en títols.
- BOBE, Josep:
Resident a Vinaixa.
El dia 8 de juliol del 1844 adquirí 2 jornals 6 pórques amb figueres a Vinaixa per 1.000 rals. Pagava en metàl·lic.
- BOIX, Camil:
Resident a Lleida.
Procurador, terratinent. Republicà. Rematà força finques per altres, però ell no n'adquirí cap.
- BONASTRE, Josep: Resident a Vilagrassa.
El dia 31 de desembre del 1845 adquirí 4 jornals a Vilagrassa per 5.800 rals. Pagava en metàl·lic.
- BONELL, Antoni:
Resident a Bellvís.
Propietari. Arrendatari del vintè i trentè dels fruits de Bellvís per a construir la nova església. Comissionat per anar a Madrid a negociar la nova obra.El dia 11 de juliol del 1844 adquirí 25 jornals 2 pórques. Pagà en metàl·lic la xifra de 12.550 rals.
- BONET, Pau:
Resident a Tàrraga.
El dia 24 de novembre del 1840 adquirí 2 jornals dels Mercedaris de Tàrraga. Pagà en títols per valor de 3.966 rals i 8 pagues.
- BONET, Ramon:
Resident a l'Ametlla.
El dia 14 d'abril del 1849 adquirí 2 jornals 4 pórques de terra de l'ordre santjoanista al

- terme de Cervera. Pagava en metàl·lic.
- BORRAS, Pau i Cia:
 Resident a Reus.
 Comerciant, botiga de ferreteria.
 Adquirí 12 peces de terra de 77 jornals a Sanaüja, Ribelles i Alguaire, pertanyents a l'ordre santjoanista. Abonava la xifra de 75.195 rals en metàl·lic.
- BORRAS, Francesc:
 Resident a Balaguer.
 Ferrer.
 Manuel Raimat de Les Avellanes rematava per ell.
 -El dia 22 de març del 1846 adquirí casa al carrer Constitució de les Avellanes, pertanyent als Premonstratessos de les Avellanes. Pagaria en metàl·lic la quantitat de 3.700 rals.
 -El dia 5 de maig adquirí casa a Vilanova de les Avellanes. Pagaria 14.000 rals en metàl·lic.
 Tot plegat abonava la xifra de 17.700 rals.
- BOSCH, Bertomeu:
 Resident al carrer de Baix de Balaguer.
 Hisendat a Altet. Advocat, baixa potser per defunció l'any 1854. Pagava 376 rals 26 mrs. de subsidi. Tenia 11 jornals 1 porca de terra.
 Gil Trilla rematava per ell. El dia 6 de febrer del 1842 adquirí tres peces de terra campa de 4 jornals 5 pórques a Balaguer pertanyent a les Clarisses de Balaguer. Tot plegat 35.500 rals. Pagava en metàl·lic, 8 pagues.
- BOSCH, Ramon:
 Resident a Altet.
 Proveïdor de carn.
 El dia 4 d'octubre del 1844 adquirí terra del Curat d'Altet de 2 pórques a Altet. Abonava la xifra de 1.125 rals. Pagaria en metàl·lic.
- BRAGOS, Manuel i Jaume:
 Residents a Bellvís.
 Propietaris.
 Jaume Bragós fou alcalde constitucional de Bellvís l'any 1844, també era advocat. El recorden obres com la construcció de l'actual església del poble. Tota la documentació de la seva alcaldia es guarda al seu arxiu particular. El dia 9 de juliol del 1844 adquirien plegats 3 jornals de terra a Bellvís per 1.200 rals.
- BRESKA, Josep:
 Resident a Màlaga.
 J.A. Morlius rematava per ell.
 El dia 8 de novembre del 1844 adquiria salines a Gerri, pertanyents als Benets de Gerri per 406.200 rals. Pagaria en títols.
- CABA, Jaume:
 Els Caba eren residents als Arcs.
 Propietaris. Ja des del segle XVIII en els testaments dels seus hereus hi figuren diverses fundacions de misses al Convent de Les Sogues de Bellvís. Prestamistes de censals. El dia 9 de juliol del 1844 Jaume adquirí 15 jornals de terra als Arcs en dues peces, pertanyent a l'esmentat convent de Les Sogues. Pagava en títols i en metàl·lic la xifra de 7.800 rals.
- CABROL, Antoni:

- Resident a Belianes.
El dia 22 d'abril del 1844 adquirí casa i era de 2 pórques. Pagaria 3.820 rals en metàl·lic.
- CALVET, Francesc:
Resident a Puigcerdà.
Propietari de dos telers de mitges de llana.
-El dia 18 d'abril del 1849 adquirí una peça de terra a Balltarga, pertanyent als Agustins de Puigcerdà, de 4 pórques. Valia 700 rals. Pagava en metàl·lic i en una sola paga.
-El dia 29 d'agost del 1844 adquirí 12 jornals 1 porca de terra a Balltarga, de les Clarisses de Puigcerdà, per 33.800 rals pagats en títols.
- CALVET, Joan-REVES, Bertomeu:
Residents a Puigcerdà.
Joan era propietari d'una botiga de vinagre, oli i sabó. Bertomeu no està localitzat a l'Arxiu de Puigcerdà. El dia 20 de maig del 1842 adquiriren 47 jornals de terra pertanyent als Dominics de Puigcerdà, al terme de Balltarga, en 14 peces. Pagarien 79.400 rals en títols.
- CAMARASA, Jordi i Cia:
El dia 10 de febrer del 1843 adquirí un molí d'oli a Tragó de Noguera, pertanyent al Monestir de Poblet, per 80.500 rals. Pagaria en títols.
- CAMPI, Pere:
Resident a Lleida o a Isòvol.
-El dia 10 de setembre del 1845 adquirí casa i pallera als Prats de la Cerdanya, pertanyents a les Clarisses de Puigcerdà, per 5.900 rals. Pagava en títols.
-El dia 15 de novembre del 1845 adquirí 44 jornals de les Clarisses de Puigcerdà, a Prats de Cerdanya per 84.691 rals. Pagaria en títols.
- CAMPS, Albert:
Resident a Lleida.
El 1856 comptava amb arrendament del pont de Lleida i era propietari d'un establiment de venda de pa i del forn. Adquirí 150 accions dels ferrocarrils Barcelona-Saragossa (Feia d'intermediari per rematar altres finques i cedir-les).
-El dia 12 de desembre del 1842 adquirí tres cases al carrer Segarra, números 6, 7 i 8 de Lleida, de les Clarisses de Lleida. Tot plegat 80.000 rals, que pagaria en títols i en metàl·lic.
-El dia 12 de desembre del 1842 adquirí tres cases al carrer Clavell, números 37, 39 i 40 de Lleida, de les Clarisses de Lleida. Tot plegat 16.336 rals, que pagaria metàl·lic en 8 pagues.
-(Vegeu Figuerola, P. i les adquisicions en societat).
-(amb Morlius, Mestres, J., Gaudier, Serrés i Anglès). El dia 1 de juliol del 1842 adquirí 94 jornals 4 pórques pagant en títols i en metàl·lic.
-El dia 28 de març del 1843 adquirí 10 pórques de terra campa a Balaguer, pertanyent als Trinitaris de Balaguer. Abonava la quantitat de 9.600 rals, pagant en metàl·lic.
-El dia 20 de setembre del 1849 adquirí el convent dels Trinitaris de Bellvís per 202.000 rals en una paga. Pagaria en títols.
-El dia 16 d'abril del 1849 adquirí 4 jornals i un convent a Agramunt, pertanyents als Franciscans d'Agramunt, tot plegat per 106.833 rals.
-El dia 15 d'abril del 1844 adquirí casa al carrer del Forn de Castellans per 3715 rals, pertanyent a Scala Dei. Pagaria en títols.

- El dia 17 de febrer del 1843 adquirí 2 corrals a Castellldans per 8.400 rals, pertanyents a Scala Dei. Pagaria en títols.
- El dia 25 de setembre del 1847 adquirí 2 jornals de terra i 2 edificis a Castellldans, pertanyents a Scala Dei. Tot plegat 49.438 rals. Pagaria en títols.
- El dia 24 de març del 1849 adquirí 13 pórques de terra, per 5.156 rals, pertanyent a Scala Dei.
- El dia 24 de març del 1849 adquirí casa, celler i cup a Fuliola, a Poblet, per 20.500 als. Pagaria en títols.
- (i Cia) El dia 12 d'octubre del 1842 adquirí un molí fariner a Alguaire de l'ordre santjoanista d'Alguaire. Tot plegat 402.000 rals.
- Entre totes les adquisicions desemborsaria 903.978 rals pagant en títols, i com hem observat força remats en societat i sovint actua d'intermediari. El seu fill Albert Camps fou diputat republicà el 1868.
- CANES, Josep i Cia:
 - Resident a Tàrrega.
 - Indústria particular i diligència (de 8 cavalls). Pagava 192 rals de matrícula. Era accionista del Canal d'Urgell. Adquirí el convent dels Agustins i el dels Carmelites de Tàrrega amb hort inclòs. Pagava 266.000 rals en títols.
- CAPELLA, Tomàs:
 - Resident a Barcelona.
 - Comerciant.
 - Remataven per ell Jaume Mestres i Ramon Mestres Cendrós.
 - El dia 20 de gener del 1842 adquirí 16 pórques a Cervera, dels Caputxins de Cervera, per 36.000 rals. Pagava en títols.
 - El dia 23 de març del 1842 adquirí vinya a Cervera de 16 jornals 5 pórques, pertanyent als Dominics de Cervera. Tot plegat 20.200 rals. Pagava en títols.
- CARBONELL, Joan:
 - Resident a Granyena.
 - Alcalde de Cedó?.
 - (amb Francesc Farré) El dia 10 de març del 1849 adquirí 54 jornals de terra de l'ordre santjoanista, al terme de Granyena. Tot per 150.200 rals. Pagaria en metàl·lic.
 - (amb Francesc Farré) El dia 27 d'octubre del 1849 adquirí 4 jornals 5 pórques de terra campa a Granyena. Abonava la quantitat de 4.560 rals. Pagava en títols.
- CARBONELL, Jaume:
 - El dia 19 de novembre del 1848 adquirí 1 porca de terra pertanyent a l'ordre santjoanista a Granyena. Valia 400 rals.
- CARULLA, Antoni:
 - Resident a Tàrrega.
 - Indústria particular. Accionista del "Canal de Urgel". El dia 16 de novembre del 1841 adquirí 6 jornals de terra a Vilagrassa, per 17.900 rals. Pagava en metàl·lic.
- CARULLA, Joan:
 - Resident a Poal.
 - El dia 9 de desembre del 1843 adquirí terra per 15.766 rals.
- CARULLA, Josep:
 - Resident a Agramunt.
 - Confiter, adquirí 15 accions del ferrocarril Barcelona-Saragossa. Adquirí 5 jornals 4 pórques de terra a Agramunt, per 3.500 rals. Pagaria en metàl·lic.
- CASALS, Pere:

- (societat)
 Resident a Montgai i Lleida.
 Arquitecte de l'Ajuntament de Lleida fins el dia 11 d'abril del 1841.
 -(amb Valeri Armengol de Montgai). El dia 5 d'abril del 1843 adquirí una finca registrada dues vegades a Montgai de 52 jornals 5 pórques. Tot plegat 27.455 rals. Pagaria en metàl·lic.
- CASALS, Antoni:
 Resident a Balaguer.
 Mercader de robes i comerciant de segona categoria. Especulador i venedor de patates i fruits "no granos ni líquidos". Pagava 160 rals de subsidi.
 -A l'octubre del 1840 adquirí 2 pórques dels Franciscans de Balaguer, per 5.200 rals. Pagaria en títols i en metàl·lic. En declarar-se insolvent el dia 12 de setembre del 1847 ho adquirí Pere Ametlla de Balaguer i les finques 1 i 2 dels mateixos franciscans de Balaguer.
 -El dia 2 d'abril del 1839 adquirí 1 jornal 2 pórques de terra, pertanyent als Franciscans de Balaguer per 22.100 rals. Pagaria en títols i en metàl·lic.
 Tot plegat desemborsava la xifra de 27.300 rals.
- CASES, Jaume-SANS I PARERA, Teresa:
 Jaume era resident a Arcs el 1842, però el 1841 a Castellldans. Teresa era resident a Arcs el 1842.
 -El dia 20 de juliol del 1842 adquiriren 11 finques a Bellvís de 71 jornals 5 pórques, pertanyents als Trinitaris de Bellvís. Pagarien 29.867 rals en 20 pagues i en 2 escriptures.
 -El dia 9 de març del 1841 adquiriren 7 jornals de terra pertanyent a Scala Dei. Pagarien 2.775 rals en metàl·lic.
 -El dia 20 de desembre del 1842 adquiriren 3 jornals de terra pel seu fill, pertanyent a Scala Dei. Pagarien en metàl·lic 800 rals.
 -El dia 20 de desembre del 1843 adquirien 11 jornals de terra pel seu fill, J.A. Cases Sans, pertanyent a Scala Dei. Pagarien 1.950 rals en metàl·lic.
 -El dia 11 d'agost del 1841 adquiriren 2 forns a Castellldans pertanyents a Scala Dei, per 8.450 rals. Pagarien en metàl·lic.
 -El dia 23 de març del 1842 adquiriren terra al costat del castell d'Albagès, per 1.700 rals. Pagarien en metàl·lic.
- CASTELLA, Ramon:
 Resident a Agramunt.
 El dia 14 de juliol del 1840 adquirí 3 jornals 8 pórques de terra, pertanyent als Mercedaris d'Agramunt, per 2.000 rals en 8 pagues. Pagaria en títols i en metàl·lic.
- CASTELLANA, Francesc:
 Resident a Tàrrega.
 Propietari del molí d'oli.
 Fill d'Antoni Castellana, comerciant de Tàrrega. Acudí a Lleida per a reunir-se amb l'alcalde i planificar el Canal d'Urgell. Es tractava d'una reunió de propietaris de l'Urgell amb Geroni Ferrer i Valls per a resoldre les bases de la futura construcció del Canal. Accionista del Canal d'Urgell. El dia 12 de setembre del 1844 adquirí 6 jornals 6 pórques de terra a Falcons, per 1.300 rals. Pagaria en metàl·lic.
- CASTELLS, Antoni:
 Resident a La Seu d'Urgell?
 Joaquim Mur Galindo rematava per ell.

El dia 22 d'octubre del 1840 adquirí 2 jornals de camp dels Dominics de La Seu. Tot plegat, 19.300 rals. Pagaria en títols.

-CASTEJON I BAJILS, Josep:

Resident a Vilanova de Meià.

Advocat i hisendat. Era veí de les finques que comprava. Considerat el primer republicà històric de la província de Lleida. El seu germà Ramon Castejón i Bajils havia estat alcalde de Lleida entre els anys 1855 i 1872 i, en temps de la Primera República governador civil de València i Barcelona. Mor el 1887. Propietari d'un xalet modernista on s'ubicà la primera clínica de Lleida "casa de Salud de San Nicolás de Bari".

-El dia 4 de maig del 1846 adquirí 50 jornals de bosc a Peramola, per 1.200 rals en 20 pagues. Pagaria en metàl·lic.

-El dia 7 d'abril del 1844 adquirí 2 jornals 4 pórques a Vilanova de Meià per 966 rals.

-El dia 26 d'abril del 1844 adquirí era i cup a C. Església de Meià, per 1.100 rals. Pagaria en metàl·lic.

-El dia 26 d'abril del 1844 adquirí terra a Meià, per 9.985 rals. Pagaria en metàl·lic.

-El dia 10 de setembre del 1844 adquirí terra a Meià, per 853 rals. Pagaria en metàl·lic.

-El dia 7 d'abril del 1844 adquirí panera i celler amb cup a Guissona, tot plegat 38.400 rals. Pagaria en metàl·lic.

-El dia 3 de març del 1844 adquirí les finques d'un veí del terme de Meià, 11 jornals 7 pórques, per 25.299 rals. Pagaria en metàl·lic.

Tot plegat desemborsava una xifra de 77.803 rals.

-CERIOLA I CASTELLA, Jaume:

(pare de Jaume i Josep Ceriola i Flaquer).

Resident a Agramunt o Barcelona.

Concessionari i soci fundador i únic de la societat que duia el seu nom. Número 1 dels concessionaris de la línia de ferrocarrils Barcelona-Martorell i un dels socis fundadors de la carretera Camino de Hierro del Centro, constituïda el dia 13 d'abril del 1852. Accionista de "La fabril algodonerà" de la qual en fou accionista majoritari.

El dia 21 de setembre del 1847 l'Excelentíssim senyor Don Jaime Ceriola, diputat a Corts per Agramunt, acceptava l'encàrrec de representar a la Junta de Comerç de Barcelona a Madrid en "*...la audiencia que deberán concurrir con los delegados de la comisión de fàbricas relativo a la cuestión de entrada de manufacturas de algodón...*". El dia 6 d'octubre del 1847 es tornava a tractar el cas.

Participà en la subhasta per importar tabacs de Virgínia i Kentuqui els anys 1846-1847-1848 a 170 rals de billó el quintà, però no guanyà.

Vocal de la societat anònima, fabril i industrial "La España Industrial". Això solament completaria l'àmplia informació de la tesi d'Angels Solà.

Adquiria la Hisenda Montalé-Bullidor del Monestir de Montserrat pagant en metàl·lic la quantitat de 760.000 rals.

-CERIOLA I FLAQUER, Josep:

Resident a Barcelona.

Comerciant, diputat.

Fill de Jaume Ceriola i Castellà i germà de Jaume, casat amb Inés Pérez de Seoane, filla dels comtes de Velle, morta als 17 anys de febres de part. El dia 19 de febrer del 1844 adquirí la hisenda Montsuar del Monestir de Poblet de 263 jornals 3 pórques, Fuliola. Abonà 360.000 rals. Pagaria en títols.

-CIVIT, Josep:

Resident a Alcobulg.

El dia 14 de març adquirí el domini directe del solar de 6 pórques a Albagès i casa a Fuliola, del Monestir de Poblet. Tot plegat 20.766 rals. Pagaria en metàl·lic.

-CLAVE I VIDAL, Joan Baptista:

Comerciant barceloní. Nascut a Anglesola el 1807. Fill de Joan Baptista Clavé i Teresa Vidal. El 1833 es casà amb Ignàsia Ramon i Domènech. El 1842 creà la societat "Girona, germans Clavé i Cia", però el 1854 se'n retirà. Durant aquests anys compra cases, hisendes, accions, obligacions i títols al portador. El seu germà Miquel Clavé formava part de la companyia Clavé-Dotre-Fabra, fabricants de roba de seda.

Adquirí una heretat subhastada en 21 lots però rematada en un sol, ubicada a Anglesola, pertanyia als Trinitaris de la població, constava de 155 jornals i abonava la xifra de 194.000 rals.

-CODOÑET I GOLFERICHS, Marià:

Resident a Barcelona i Solsona.

Gregori Veslay rematava per ell, ho cedia a R. Mestres i aquest a Marià Codoñet.

Segons la crònica del Diari de Barcelona del dia 1 de gener del 1851, quan viatjava per Granollers fou arrestat i conduit de Granollers a Barcelona per indocumentat, tot i que resa la crònica "...es persona bien conocida...", a la vegada que el dia 2 de gener del 1851 el mateix diari afegeix que "llevaba los documentos necesarios" a la fe de erratas, però no desmenteix l'arrest.

El seu germà Raimundo, "...Abogado de los Tribunales del Reino, Teniente de Alcalde y por ausencia del Señor Juez, Regente de primera instancia de Solsona...".

El 1842 fou vocal de la Junta de Comerç Secció Interior i Pressupostos. El dia 14 d'octubre del 1842 formava part d'un tribunal d'oposicions per a atorgar la càtedra d'Agricultura Teòrica, Pràctica i Botànica.

Convidat a l'acte del Saló Gran de la Llotja durant la visita de la Reina Mare.

-Adquirí vinya al terme de Solsona, pertanyent als Dominics de Solsona, de 15 jornals 1 porca. Abonà 48.000 rals. Pagava en títols.

-El dia 8 de febrer del 1843 adquirí 16 pórques de terra dels Caputxins de Solsona, al terme de Solsona. Abonà 5.982 rals en 8 pagues. Pagaria en metàl·lic.

-COMA, Joan: Pagès de Castellnou d'Oluges.

-El dia 12 de febrer del 1845 adquirí 9 jornals de terra a Sanaüja. Abonà la quantitat de 9.658 rals, pagant en metàl·lic.

-El dia 20 de febrer del 1844 adquirí 32 jornals 8 pórques de terra a Preixens, Ponts i Penelles. Tot plegat 7.640 rals, pagant en metàl·lic.

-COMELLA, Joan: Resident a Ponts.

-El dia 3 d'abril del 1844 adquirí 1 jornal 7 pórques de terra a Ponts. Pagaria en metàl·lic la quantitat de 3.060 rals.

-El dia 5 de maig del 1844 adquirí 1 jornal 6 pórques de terra a Ponts. Pagaria en metàl·lic la quantitat de 1.370 rals.

-El dia 3 d'abril del 1844 adquirí 2 jornals a Ponts per una vinya. Pagaria en metàl·lic la quantitat de 1.240 rals.

-COMPANYS, Josep:

(avi del President de la Generalitat de Catalunya Lluís Companys)

Resident a Tarròs.

-El dia 9 de juliol del 1844 adquirí 7 jornals 4 pórques de terra al terme de Bellvís, pertanyent al Curat de Bellvís. Pagaria en metàl·lic la quantitat de 2.650 rals.

- El dia 1 de maig del 1844 adquirí 29 jornals al terme de Tarròs, pertanyent al Curat de Tarròs. Pagaria en metàl·lic la quantitat de 48.550 rals.
- CORTAT, Josep: Resident a Lleida.
Intendent jubilat. Accionista del "Canal d'Urgell". Pau Gasque rematava per ell. El dia 14 d'agost del 1842 adquirí casa al carrer Palma, número 2 de Lleida, pertanyent a les Monges de l'Ensenyança de Lleida. Pagaria en títols un valor de 30.000 rals en 8 pagues.
- El dia 20 de juliol del 1842 adquirí 3 horts veïns a la partida Rufeia Lleida de 7 jornals 8 pórques, pertanyents a les Monges de l'Ensenyança de Lleida. Pagaria en títols un total de 141.966 rals en 8 pagues.
- COSTAFREDA, Felip:
Resident a Castellldans.
Era pagès.
El dia 11 de juliol del 1841 adquirí casa al carrer Major de Castellldans, pertanyent a Scala Dei. Abonà la quantitat de 5.000 rals.
- CHARLES, Antoni:
Resident a Algerri.
El dia 21 de novembre del 1844 adquirí 15 jornals de terra del Monestir de Poblet, a Algerri. Pagaria en metàl·lic 7.300 rals.
- CHIESA, Joaquim:
Resident a Puigvert de Lleida.
El dia 6 de novembre del 1843 adquirí 19 jornals de terra a Puigvert pertanyent a Scala Dei. Pagaria en metàl·lic 33.900 rals.
- CUADRAT, Pau:
Resident a Albagès.
El dia 9 de desembre del 1848 adquirí el convent d'Algerri, pertanyent al Monestir de Poblet, pagant en metàl·lic la quantitat de 104.000 rals.
- DARBRA, Josep:
Resident a Gualter.
Teixidor.
El dia 1 de febrer del 1844 adquirí 9 jornals de terra a la partida Capítol de Solsona. Abonà un total de 7.842 rals.
- DARBRA, Miquel:
Resident a Ponts.
El dia 3 d'abril del 1844 adquirí 8 pórques de terra campa a Ponts. Pagaria en metàl·lic 1.869 rals.
- DORIA I CASTELLA, Antoni:
Resident a Gerri de la Sal.
Comerciant.
-El dia 24 d'agost del 1842 adquirí 247 vares de terra a Gerri de la Sal pertanyent als Benets de Gerri. Abonà 4.360 rals.
-El seu fill, Antoni Dòria Cuberes, comprà el dia 21 de novembre del 1847 13 jornals 1 porca de terra per 45.360 rals. Pagaria en títols.
- DUARRI, Antoni:
Resident a Lleida.
Agent de negocis.
El dia 10 de febrer del 1849 adquirí 1 jornal de terra pertanyent als Mercedaris de Lleida a la partida Montcada. Pagà en metàl·lic la quantitat de 3.800 rals.

- ELIES, Jaume:
 Resident a Balltarga.
 Adquirí 9 pórques de terra al terme de Balltarga, dels Agustins de Puigcerdà, tot plegat per 1.700 rals pagats en metàl·lic i en una sola paga.
- ESCALE, Magí:
 Resident a Sanaüja.
 El dia 18 de març del 1844 adquirí 25 jornals 5 pórques de terra a Ribelles. Pagà en metàl·lic 24.481 rals.
- ESTALELLA I BINEFA, Antoni:
 Resident a Vilagrassa.
 Propietari. Accionista del Canal d'Urgell.
 Adquirí terra a Vilagrassa, del Curat de Vilagrassa, per 6 jornals. Pagaria en metàl·lic.
- ESTANY, Pere:
 Resident a Vicfret.
 El dia 20 de gener del 1846 adquirí 4 jornals a Preixens, per 6.350 rals. Pagaria en metàl·lic.
- FABREGUES, Manuel:
 Resident a Lleida.
 Es dedicava a llogar mobles.
 -El dia 24 d'agost del 1842 adquirí casa al carrer Obradors, 17 de Lleida, pertanyent a les Clarisses de Lleida. Pagaria en títols i en metàl·lic la quantitat d'11.000 rals.
 -El dia 24 d'octubre del 1841 adquirí la partida Rejolà, pertanyent als Dominics de Lleida de 3 jornals 1 porca. Pagaria en metàl·lic 74.000 rals en 8 pagues.
- FAIBELLA, Llorenç:
 Resident a Lleida.
 Cirurgià.
 Regidor de la Junta Governativa de Lleida durant la Primera Guerra Carlina.
 El dia 8 de febrer del 1839 adquirí 1 jornal 7 pórques de terra horta a Lleida, pertanyent a les Clarisses de Lleida. Pagaria en títols i en metàl·lic la quantitat de 6.600 rals.
- FARRAN MENOR, Josep:
 Resident a Castellldans.
 Propietari d'una taula de billar a Lleida.
 El dia 11 de juliol del 1841 adquirí 2 cases al carrer Major de Castellldans, pertanyents a Scala Dei. Pagaria en metàl·lic 10.000 rals.
- FARRERONS, Antoni:
 (societat)
 Resident a Castellldans i el 1851 a Borges.
 Adquirí casa i corral amb trulls i cups a Borges, a la Plaça Major. Abonà 59.000 rals.
- FARRERONS, Ramon:
 Resident a Borges Blanques.
 El dia 30 de novembre del 1842 adquirí era a Borges d'11 pórques. Pagà en metàl·lic la quantitat de 7.864 rals.
- FARRES, Vicenç:
 No consta el lloc de residència.
 J.A. Morlius rematava per ell.
 El dia 29 de setembre del 1841 adquirí un hort a la partida Fontanet d'1 jornal 8 pórques, pertanyent a les Monges de l'Ensenyança de Lleida i casa a la plaça de Sant

- Llorenç, número 3. Tot plegat per 175.000 rals, pagant en títols i en metàl·lic.
- FERRANDIZ, Josep:
 Resident a Lleida.
 Albeitar.
 El dia 9 de juny del 1844 adquirí casa al carrer Barri Nou del Pla, Lleida, pagant 14.500 rals.
- FIGUEROLA, Pau:
 Resident a Lleida.
 Comerciant i accionista del "Canal de Urgel".
 -El dia 7 de desembre del 1840 adquirí casa anomenada "Seminari Vell" al carrer Seminari Vell, 21, de Lleida, pertanyent a les Monges de l'Ensenyança de Lleida. Pagà en títols la quantitat de 60.000 rals.
 -(amb Albert Camps i Cia) El dia 17 de maig del 1842 adquirí 47 jornals 3 pórques, pertanyents a les Monges de l'Ensenyança de Solsona. Pagà en títols la quantitat de 36.591 rals.
 -(vegeu I. Girona "Hort dels Caputxins").
 -El dia 26 de juny del 1840 adquirí horta de 2 jornals 4 pórques dels Carmelites Calçats de Lleida. Pagà en metàl·lic la quantitat de 36.000 rals en 8 pagues.
 -El dia 8 de maig del 1844 adquirí 7 cases, de la número 5 a la 11, al carrer Portalet de Sant Andreu, Lleida, pertanyents a Scala Dei. Pagà en títols la quantitat de 139.788 rals.
 -El dia 26 de juny del 1840 adquirí casa al carrer Sant Joan, 3 de Lleida, pertanyent a Scala Dei. Pagà 120.000 rals.
 -El dia 23 de novembre del 1847 adquirí casa i castell a Castellldans, pertanyents a Scala Dei. Tot plegat 60.000 rals. Pagaria en títols.
 -El dia 11 d'agost del 1843 adquirí 5 cases al carrer Major de Castellldans, pertanyents a Scala Dei. Pagaria 31.000 rals en títols (amb Ignasi Girona).
 -El dia 17 de juny del 1841 adquirí corral i pallera a Castellldans, pertanyents a Scala Dei i també adquirí un molí d'oli a Castellldans amb Ignasi Girona. Pagà en títols i en metàl·lic la quantitat de 262.000 rals.
 -El dia 9 de març del 1841 adquirí amb Ignasi Girona terra a Castellldans, per 38 jornals. Abonà 45.600 rals en títols.
 -El dia 9 de març del 1841 adquirí amb Ignasi Girona 34 jornals de terra a Castellldans, pertanyent a Scala Dei. Abonà 43.500 rals.
 -El dia 16 de desembre del 1847 adquirí amb Ignasi Girona 18 jornals de terra a Castellldans, pertanyent a Scala Dei. Abonà 6.500 rals en títols.
 -El dia 11 d'agost del 1841 adquirí 10 jornals de terra a Castellldans pertanyent a Scala Dei. Abonà 15.140 rals.
 -El dia 9 de març del 1841 adquirí 149 jornals de terra pertanyent a Scala Dei. Abonà 202.225 rals en títols.
 -El dia 23 de desembre del 1843 adquirí castell a Albagès, pertanyent al Monestir de Poblet. Pagaria en metàl·lic la quantitat de 8.500 rals.
 -(amb Josep Castelló i Cia) El dia 24 de novembre del 1849 adquirí els censals dels Carmelites Calçats de Lleida. Pagà en metàl·lic 76.089 rals.
 -(amb Josep Castelló i Cia) El dia 24 de novembre del 1849 adquirí els censals dels Carmelites Descalços de Lleida. Pagà en metàl·lic 736.188 rals.
 Tot plegat adquirirà 299 jornals i abonarà la xifra de 1.067.344 rals per les finques i 812.277 rals per la compra de censals.

- FOLES, Ferran:
No consta el lloc de residència.
El dia 28 d'agost del 1839 adquirí 9 jornals 2 pórques de terra pertanyent als Dominics de Lleida. Pagaria en títols la quantitat de 100.000 rals.
- FONT, Joan-ROIG, Ramon:
Residents a l'Ametlla.
El dia 24 d'abril del 1849 adquiriren 2 jornals de terra de l'ordre santjoanista. Pagarien 2.700 rals en metàl·lic.
- FONT, Joan:
Resident a Lleida.
Botiguer de roba, comerciant de segona categoria. Propietari d'una acció de la companyia ferrocarril Barcelona-Saragossa.
-El dia 7 de juliol del 1845 adquirí 9 jornals 8 pórques de terra als Menàrguens. Pagaria en metàl·lic, 3.000 rals.
-El dia 7 d'abril del 1845 adquirí 5 pórques de terra a La Sentiu, 1.840 rals. Pagaria en metàl·lic.
- FONOLL, Josep i Cia:
Resident a La Seu d'Urgell.
Fill de Gervasi Fonoll, hisendat i negociant.
-El dia 4 de febrer del 1842 adquirí 2 finques de 12 jornals de terra de secà a La Seu dels Agustins de La Seu, per 49.600 rals en 8 pagues. Pagaria en metàl·lic.
-El dia 22 de desembre del 1840 adquirí 14 jornals dels Dominics de La Seu, per 63.500 rals. Pagaria en títols.
-El dia 1 de setembre del 1842 adquirí 4 jornals al terme de La Seu, dels Dominics de La Seu, per 53.000 rals.
- FONTANET, Josep:
Resident a Tàrraga.
El dia 28 de gener del 1844 adquirí 1 jornal 5 pórques a Vilagrassa, per 4.700 rals. Pagaria en metàl·lic.
- FORGA, Josep:
Resident a Tremp?
Diputat provincial pel partit de Tremp l'any 1850, defensava idees semblants a Jaumeandreu.
El dia 19 de gener del 1841 adquirí 20 jornals de terra de rec al terme de La Seu, pertanyent als Agustins de La Seu, anomenada "Riu Coló". Pagaria en metàl·lic, 55.800 rals en 8 pagues.
- FUSTER I ARNALDO, Manuel.
Resident a Lleida.
Advocat i propietari.
Fill de Manuel Fuster i Vaquer, notari. Fou alcalde de Lleida durant el 1838 i següents, aleshores es traçava a la ciutat el carrer Democràcia, que ocupava l'enderrocada església de Santa Magdalena, el fossar i d'altres dependències. Durant el Bienni es retirà de l'alcaldia i no manifestà adhesions polítiques. El 1860 torna a l'alcaldia, inaugura el ferrocarril i l'Institut Nacional de Sant Isidre, enderroca les muralles de la ciutat. Comença la Fira Agrícola, el 1864. Instal·là el nou sistema de Correus al convent dels Agustins on també hi havia el Teatre Principal. Comença el pla d'urbanització (Pla Fontserè). Construeix safarejos públics, millora les clavegueres, il·lumina la ciutat amb gas en lloc d'oli. Construï la nova presó, però el

que li donà més fama és la transformació d'una albereda a l'altre costat del riu en Camps Elisis. Compta Madoz, que quan era diputat i visitava Lleida "...se hospedaba en casa del propietario y abogado Manuel Fuster...".

El dia 31 d'octubre del 1840 adquirí 14 jornals 4 pórques a Lleida, pagant en títols i en 8 pagues.

Bibliografia del personatge:

-Rodes, P. "*Manuel Fuster i Arnaldo*". *Centro Comarcal Leridano, juny del 1963.*

-*Revista Lleida, número 50. "Lleidatans d'ahir i lleidatans d'avui", anys 1927-1928.*

-*Revista Calivada, febrer del 1951. "Manuel Fuster i Arnaldo".*

-FUSTER, Salvador:

Resident a Lleida.

Polític.

Rematava les seves finques Joan Font.

Era propietari de terra a Balaguer.

-El dia 27 de desembre del 1843 adquirí 32 jornals de terra a Alpicat, per 86.916 rals.

-El dia 9 d'agost del 1844 adquirí una casa al carrer de la Palma, 12, de Lleida, per 16.200 rals.

-GARCIA, Antònia:

Resident a Montsó (Osca).

Aristòcrata.

Remataven per ella Ramon Mestres i Valeri Armengol.

-El dia 5 de juliol del 1843 adquirí 1 jornal 3 pórques de terra de primera qualitat dels Mercedaris de Lleida, a la partida Fontanet. Pagà 12.000 rals en títols.

-El dia 18 d'abril del 1843 adquirí casa al carrer Plateria, 34, de Lleida, 2 hortes, una a la partida Rufeia de 2 jornals i l'altra a Vallcalent de 4 jornals, pertanyents als Carmelites Descalços de Lleida. Pagaria en títols el valor de 122.100 rals en 8 pagues.

-El dia 28 d'agost del 1838 adquirí hort a la partida Gardeny de Lleida, pertanyent als Dominics de Lleida, de 2 jornals 10 pórques. Pagaria 60.000 rals.

-GAUDIER i VILASECA, Francesc:

Resident a Cervera. Mestre adroguer i interventor interí de l'estafeta de correus de Cervera. Casat amb Ramona Serrés i Rovira, marmessora del testament del seu fill.

El dia 9 de febrer del 1841 rematava una casa dels Agustins de Cervera, situada al carrer Major de Cervera per 13.144 rals. Pagava en metàl·lic i en 8 pagues. Acudia al remat Josep Lamarca.

-GAUDIER, Ramona:

Resident a Guissona.

El dia 6 d'abril del 1844 adquirí una casa al carrer Bisbal de Guissona, Xantre de Guissona, per 7.196 rals. Pagaria en metàl·lic. Adquirí la casa amb el seu marit Tomàs Canosa.

-GELONCH, Joan:

Resident a Lleida.

El dia 25 de maig del 1840 adquirí 12 jornals al terme d'Anglesola, pertanyents als Mercedaris de Tàrrrega. Pagaria 30.000 rals en 8 pagues i en metàl·lic.

-GIGO, Marià:

Resident a Lleida.

Advocat i hisendat. Regidor de l'Ajuntament de Lleida durant el Trienni Liberal i el 1834.

Adquirí 3 horts de 20 jornals 4 pórques a la partida Fontanet, pertanyents als

Dominics de Lleida. Pagaria 300.500 rals en títols.

-GIRONA, Joan:

Resident a Lleida i després a Barcelona.

Propietari d'un molí de 3 premses.

Fill d'Ignasi Girona i germà de Manuel Girona. Viatjà a Suïssa i estudià a París (becat per la Junta de Comerç de Barcelona) la construcció de màquines de vapor. Quan tornà a Espanya instal·là el seu taller a Vilanova i la Geltrú el 1837.

Diputat el 1844. El dia 10 de febrer del 1849 adquirí 2 cases als Agustins de Tàrraga, una al Raval i l'altra al carrer Sant Agustí de Tàrraga per 7.500 rals en 8 pagues. Pagà en títols i en metàl·lic.

-GIRONA I TARGA, Ignasi-VILADOT, Joan-MACIA I LLEOPART, R.:

Ignasi Girona nasqué el 1782 a Tàrraga, fill d'Antoni Girona, el 1822 apareix a Barcelona amb una solidesa econòmica important, potser acumulada amb diners procedents de la venda de blat.

El 1824 efectua una sèrie d'arrendaments que li donen 108.592 lliures a l'any. Entre els seus fiadors coneixem a Joan Viladot i Noró i a Antoni Mitjana.

Adquirí béns desamortitzats a Barcelona, però l'Urgell fou el seu interès bàsic, potser amb vistes a un canal de propera construcció. Efectivament, el 1853, la societat emprengué la construcció del canal d'Urgell que obtingueren del seu antic concessionari Gaspar Remisa.

Invertí 2000 duros en "La Porcelana", 10.000 duros a la "Industrial Quincallera" i en el negoci de pastisseria "Torres i Cia".

Participà amb la societat "Girona hnos." en l'ampliació del port de Barcelona i en la construcció de la línia ferroviària Barcelona-Portbou.

La seva àrea d'activitat era Catalunya, malgrat que el seu fill Jaume fundés el "Banco de Castilla" a Madrid.

Figurava a la llista de "Mayores Contribuyentes de Barcelona" al número 12. Pagava 4.244 rals de contribució territorial i 8.745 rals de subsidii a la llista de Lleida ocupava el número 19.

La societat "Girona hnos.-Clavé i Cia" tenia la seu a la plaça Sant Francesc, 1 de Barcelona i "Girona i Cia" al carrer Freixuras, 17 on hi havia la "Fàbrica de Pintados". Rematava en societat amb Joan Viladot i A. Macià Lleopart, els seus intermediaris eren Manuel Pérez Torres i Josep Murlans. Sense cap mena de dubte la desamortització fou per ell un dels seus negocis, rematà 25 peces i abonava la xifra de 5.130.469 rals. Cal afegir a més l'adquisició de la finca "Torre Neral" (que ells anomenaven Castell del Remei) a Jaume Torrents. A l'inventari post-mortem consta una grandària de 763 jornals, 20 dels quals ocupava el Canal.

Morí el 1866 a l'edat de 85 anys.

-El dia 15 d'abril del 1841 adquirí molí i hort a la partida Gualda de Lleida, pertanyent a les Clarisses de Tarragona. Pagaria 904.430 rals en títols i en 8 pagues.

-El dia 23 de maig del 1844 adquirí la "Heretat Gualda" camí de Torre-farrera de 52 jornals, pertanyent a les Clarisses de Tarragona. Pagaria 411.000 rals en títols i en 8 pagues.

-El dia 24 d'abril del 1840 adquirí, juntament amb Pau Figuerola de Lleida, l'"Hort dels Caputxins", pertanyent als Caputxins de Lleida, per 13 pórques. Pagarien 89.000 rals en títols i en 8 pagues.

-El dia 27 d'agost del 1841 adquirí 7 jornals 9 pórques de terra a Tàrraga, pertanyent als Mercedaris de Tàrraga. Pagaria 12.266 rals en títols i en 8 pagues.

- (societat) Al 1841 adquirí terra campa, hort i convent església, de les Carmelites de Salgar, de 42 jornals. Pagaria 76.320 rals en metàl·lic i en 8 pagues. Compra emmascarada, adquirida teòricament per Marià Agelet.
- (societat) El dia 29 de juny adquirí molí i terra a Torrebesses, de 39 jornals, pertanyents a Scala Dei. Pagaria 101.675 rals.
- Adquirí terra a Alentorn, Artesa, Cervera i Vilbes, hisenda "Collfred" al terme de Collfred, hisenda "Condals" a Sant Pere dels Arquells i Cervera de 1.222 jornals 6 pórques, i també 2 molins de farina a Artesa de Segre i una casa a Artesa de Segre. Tot plegat abonava la xifra de 3.298.837 rals i tot pertanyia al Monestir de Montserrat.
- El dia 9 de desembre del 1848 adquirí molí d'oli i farina a Alcolgul, més 3 jornals de terra, pertanyents al Monestir de Poblet. Pagaria 134.941 rals.
- El dia 21 de juny del 1842 adquirí un molí d'oli a Alòs. Pagaria en títols la quantitat de 102.000 rals.
- GOIXI, Estanislao:
Resident a Madrid.
El dia 1 de setembre del 1842 adquirí vinya dels Dominics de La Seu al terme de La Seu de 16 jornals. Pagà en títols 35.500 rals.
- GRAELLS, Isidre:
Resident a Lleida.
Comerciant.
- El dia 9 d'octubre del 1842 adquirí 2 jornals 1 porca de terra horta a la partida La Mariola, de les Clarisses de Lleida, veí de finca, per 23.397 rals, pagant en títols, però es declarà insolvent i el dia 15 d'abril del 1842 serà adquirida per Bentura Lamarca.
- El dia 7 de desembre del 1842 adquirí casa al carrer Sitjà d'Albesa, pertanyent a Scala Dei. Pagaria en metàl·lic 10.400 rals.
- GRAS, Francesca-OLLER, Antònia:
Residents a Madrid.
El fill de Francesca Gras era Josep M. Gras i Soldevila, advocat "que no ejerce".
El dia 26 d'agost del 1842 adquiriren l'heretat dels Carmelites Calçats, al terme de Lleida, de 80 jornals, 333.647 rals en metàl·lic, però el 31 d'octubre del 1844 ja es declaraven insolvents i l'adquirí Domènec Montaner.
- GUAL, Maties:
Resident al Coll de Nargó.
Arrendador de dos molins d'oli de l'Ajuntament de Lleida per 75.000 rals.
El dia 25 de setembre del 1845 adquirí bosc a Espluga-Solduga de 4 hores de circumferència, pertanyent als Benets de Gerri. Pagaria en títols 964.000 rals.
- GUILLEUMET, Pere:
Resident a Balaguer.
No consta a les matrícules de comerç de Balaguer, ni al "Libro del cobro para la contribución territorial de 1848".
A l'octubre del 1840 adquirí hort pertanyent als Franciscans de Balaguer, 9 pórques. Pagaria en títols i en metàl·lic 7.100 rals.
- HERNANDEZ, Francesc:
Resident a Lleida. El 1846 resideix a Balaguer i és procurador i tractant de bestiar mular.
- El dia 12 de desembre del 1842 adquirí casa al carrer Nou, 7 de Lleida, de les Clarisses de Lleida. Pagaria títols, 10.760 rals en 8 pagues.

- El dia 14 de febrer del 1840 adquirí 4,5 jornals de terra, pertanyents als Franciscans de Balaguer. Pagaria en títols.
- El dia 1 de febrer del 1844 adquirí 2 jornals de terra, pertanyents al Curat de Vilagrossa, per 4.500 rals en metàl·lic.
- El dia 2 de març del 1844 adquirí 22 jornals 6 pórques a Ribelles, per 26.585 rals. Pagaria en metàl·lic.
- (amb Joan Font de Lleida) El dia 18 de març del 1843 adquirí 19 jornals a Ribelles, per 10.421 rals.
- HERNANDEZ, Josep:
 - Resident a Menàrguens.
 - El dia 7 de novembre del 1843 adquirí 6 jornals de terra a Algerri, pertanyent al Monestir de Poblet. Pagaria en títols 2.000 rals.
- HOSTALRIC, Josep:
 - Resident a Lleida.
 - Advocat.
 - El dia 23 de desembre del 1843 adquirí horta a la partida Mariola, de les Clarisses de Lleida, 11 pórques. Tot plegat 35.500 rals, pagant en metàl·lic i en 8 pagues.
- HUGUET I CABA, Francesc:
 - Resident a Guissona.
 - Propietari i adroguer de Guissona.El seu germà Carles huguet era metge de Tàrrrega el 1845.
 - Adquiria 7 peces de terra dels Agustins Calçats de Guissona ubicades al terme de Masoteres. 37 jornals tot plegat, es tractava d'una horta (poques pórques), terra, vinya i 20 jornals de bosc matosser. Pagà 26.993 rals.
 - A més el convent dels Agustins de Guissona.
 - El dia 27 de gener del 1841 adquirí 22 jornals de terra a Neal, pertanyent als Missionistes de Guissona. Pagaria en títols 200.000 rals.
 - (amb Francesc Monfà de Sant Martí de Maldà) El dia 24 d'abril del 1843 adquirí 6 jornals 6 pórques a Sant Martí. Pagaria en metàl·lic 14.580 rals.
 - El dia 7 d'abril del 1845 adquirí terra a Guissona. Serien 67.370 rals.
- IBARZ o IBARS o YBARZ I FOIX, Gregori: Resident a Mequinensa.
 - Ministre "andador" segons el "Estado de Ynfanzones de 1835" guardat a l'Arxiu Municipal de Mequinensa.
 - El seu germà Tomàs Ibars i Foix era professor de medicina i cirurgia, residí a Lleida, Vinaced i Pomar.
 - El dia 16 d'abril del 1846 adquirí a Seròs 494 jornals de terra pagats en títols dels Bernats d'Escarp, per 48.000 rals. El seu pare Gaietà Ibars de Oriol tenia una sèrie de drets senyorials sobre aquesta propietat, malgrat que els fems estaven arrendats a Marià Quer d'Aitona.
- IGLESIES I FIGUEROL, Josep:
 - Resident a Agramunt.
 - Pagès.
 - El dia 20 de juliol del 1839 adquirí 6 jornals 8 pórques a Agramunt, dels Mercedaris d'Agramunt. Pagaria en títols i en metàl·lic la quantitat de 13.632 rals.
 - Adquirí la Granja Maravall, al terme de Juneda, del Monestir de Montserrat, de 2.799 jornals. No consta el preu.
- ISANDA, Ramon:
 - Resident a Tàrrrega al carrer Carme.

- Accionista del "Canal de Urgel".
Cafeter, joc de billar, comerciant de tercera classe, pagava 325 rals de matrícula. El seu germà Josep Isanda era confiter al carrer Major de Tàrrrega. Trobem la seva matrícula de comerç des del 1836 al 1850. Antoni Nivella rematava per ell.
- El dia 14 de febrer del 1840 adquirí 3 jornals 2 pórques dels Dominics de Balaguer. Pagaria en títols 9.800 rals.
 - A l'abril del 1840 adquirí 2 jornals 6 pórques de terra a Balaguer, pertanyent als Dominics de Balaguer. Pagaria 12.000 rals en títols.
 - A l'octubre del 1840 adquirí hort dels Franciscans de Balaguer de 2 pórques. Pagaria 12.200 rals en títols i en metàl·lic.
- JORDA I SANTACREU, Antoni:**
Resident a Madrid.
Adquirí una heretat a Nostra Senyora de Bon Repòs per 1.227 jornals dels Premonstratessos de les Avellanes. Pagaria 160.000 rals.
- JORDANA i DANIS, Càndido:**
Resident a Cervera.
Mestre serraller, fill de Melció Jordana també serraller, malgrat que els escrivans que enregistraven les seves adquisicions sempre deien que era notari. Antoni Purroy rematava per ell.
- El dia 19 de setembre del 1844 adquirí convent al camí de Tàrrrega, pertanyent als Trinitaris d'Anglesola. Pagaria 25.300 rals en 2 pagues i en títols.
 - Al maig del 1848 adquirí 16 faneques de terra dels Jesuïtes de La Seu per 20.734 rals.
 - El dia 8 de novembre del 1844 adquirí convent pertanyent als Missionistes de Guissona per 20.704 rals. Pagaria en títols.
- JOVER, Francesc:**
Resident a Tàrrrega.
Advocat de Tàrrrega, Cervera i Agramunt. Director adjunt de la Junta del Canal d'Urgell el 1852. Diputat que seguí les orientacions de Josep Castejón el 1854-1856. Accionista del "Canal de Urgel". Altres germans, Josep Jover diputat i Ramon Jover advocat tenien també accions del "Canal de Urgel". El dia 20 de juliol del 1839 adquirí terra a Agramunt pertanyent als Mercedaris d'Agramunt de 7 jornals 4 pórques. Pagaria 5.000 rals en títols i en metàl·lic.
- JOVER, Joan:**
Resident a Agramunt.
Advocat.
Els Jover d'Agramunt s'alçaren en armes el 29 de setembre del 1868 durant la regència del duc de la Torre. Ells i els Castejón de Vilanova de Meià encapçalaren un grup de 1.000 republicans a Tremp. Adquirí 41 jornals a Florejachs, dels Missionistes de Barcelona. Pagaria en metàl·lic 9.900 rals.
- JUBES I CERQUEDA, Josep:**
Resident a La Seu d'Urgell.
Hisendat i negociant.
- El dia 14 de juliol del 1841 adquirí amb Josep Escaró de La Seu 10 jornals 6 pórques dels Agustins de La Seu al terme de La Seu. Pagaria 70.000 rals en títols i en 8 pagues.
 - El dia 22 d'octubre del 1840 adquirí 4 jornals dels Dominics de La Seu. Pagaria 17.200 rals en títols.

- KIRNER, Fidel:
 Resident a Lleida.
 Relotger.
 El dia 14 d'agost del 1840 adquirí casa al carrer Palma, 1, de Lleida, pertanyent a les Monges de l'Ensenyança de Lleida. Pagaria 40.800 rals en 8 pagues i en metàl·lic.
- LABERNIA, Antoni:
 Resident a Lleida.
 Comerciant. El seu pare també era comerciant resident a Bellpuig. El dia 8 d'octubre del 1840 adquirí 25 jornals al camí de Puigvert, pertanyents a Scala Dei. Pagaria 20.000 rals en 8 pagues i en metàl·lic.
- LAMARCA, Josep:
 Resident a Lleida.
 Propietari i secretari de l'Ajuntament durant el Trienni Liberal. Adquirí 5 accions del ferrocarril Barcelona-Saragossa. Podria ser el pare d'Agapit Lamarca, sogre de Francesc Macià. El dia 24 d'abril del 1840 adquirí 5 pórques dels Caputxins de Lleida. Pagaria 13.000 rals en metàl·lic.
- LAMARCA, Baptista:
 Resident a Lleida.
 Propietari.
 El dia 22 de novembre del 1843 adquirí 9 jornals a Vilanova dels Remolins. Pagaria 22.600 rals en títols.
- LAMARCA, Bonaventura:
 Resident a Lleida.
 Propietari.
 Tenia dret a rebre la tercera part del Filipons de Vic. El dia 23 de desembre del 1843 adquirí terra Pda. Mariola, de les Clarisses de Lleida, de 2 jornals 10 pórques. Pagaria 30.000 rals en metàl·lic i en 8 pagues.
- LLOBET, J. Antoni:
 Propietari de Cervera. Fuster de Sant Martí de Maldà. Adquirí 60 accions del ferrocarril Barcelona-Saragossa. Adquirí 42 jornals 5 pórques de terra a Cervera i mig bosc. Pagaria en metàl·lic 17.366 rals.
- LLORENS, Antoni:
 Resident a Lleida.
 Botiguer de robes al detall.
 -El dia 24 de juny del 1842 adquirí casa, corral i terrassa al carrer Nou, 22, de Lleida, a les Clarisses. Pagaria en metàl·lic 29.000 rals.
 -El dia 7 d'abril del 1844 adquirí 10 pórques al terme de La Sentiu. Pagaria 5.212 rals en metàl·lic.
 -El dia 21 d'abril del 1846 adquirí 8 jornals 4 pórques al terme de Sidamon. Pagaria 11.600 rals en metàl·lic.
- LLOVET, Joan:
 Resident a l'Ametlla.
 El dia 14 d'abril del 1849 adquirí a l'Ametlla 4 pórques. Pagaria 1.000 rals en metàl·lic.
- LLOVET, Miquel:
 Resident a l'Ametlla.
 El dia 14 d'abril del 1849 adquirí 6,5 jornals. Pagaria 1.920 rals en metàl·lic.
- MACIA I LLEOPART, A.:

Realitzava les seves adquisicions en societat amb Girona i Viladot. Diputat a Corts per Barcelona.

Senador per Barcelona, Girona i Tarragona a Madrid per la candidatura progressista. Membre del Tribunal Suprem de Justícia.

-MAJORAL, Antoni-FONOLL, Ot:

Residents a Lleida, però oriünds de La Seu d'Urgell. Pascual Madoz definia Ot Fonoll com a "*...joven ilustrado y de aplicación poco común...*". Ot fou el primer director de l'Escola Normal de Lleida i deixeble de Pablo Montesino.

-El dia 24 de maig del 1842 adquiriren sorral prop del Segre a la partida de Santa Magdalena a La Seu, de 14,5 jornals, pertanyent als Agustins de La Seu. Pagarien en títols i en metàl·lic la quantitat de 1.333 rals.

-El dia 19 de gener del 1841 adquiriren 7 jornals de terra pertanyent als Dominics de La Seu, a La Seu. Pagarien en títols i en metàl·lic la quantitat de 26.001 rals.

-MARI, Mateu:

Resident a Lleida.

Propietari d'un forn de coure pa sense botiga.

El dia 21 de gener del 1842 adquirí casa al carrer Nou, 24 de Lleida, pertanyent a les Clarisses de Lleida. Pagaria 20.914 rals.

-MARIMUNT, Josep Antoni:

Resident a Montalbà, però pagava matrícula de comerç a Lleida. Entre els seus negocis hem trobat el de venedor de llet de vaca, tractant de carns i arrendatari d'herbes per a pastar moltons, d'aquest arrendament en pagava 30.000 rals.

-El dia 29 de desembre del 1848 adquirí 1 jornal 7 pórques de terra pertanyent als Bernats de Santes Creus. Pagaria en metàl·lic 1.200 rals.

-El dia 20 de gener del 1849 adquirí terra la terme de Florejachs, pertanyent als Missionistes de Guissona. Pagaria en metàl·lic.

-MARTI, Francesc:

Resident a Lleida.

Metge.

El dia 10 de febrer del 1842 demanà formar part de la "Sociedad Médica General de Socorros Mutuos de Barcelona". El seu germà Josep Martí era advocat de tribunals del regne, conseller provincial supernumerari i jutge de primera instància en comissió de la ciutat i partit de Solsona.

-MAS, Pere:

Resident a Balaguer.

Vivia al carrer de Baix de Balaguer. Pagava 80 rals de subsidi. Les seves activitats són diverses i variades: arrendador del pontatge per 16.000 rals, arrendador de l'enllumenat per 6.000 rals, proveïdor de carn, venedor de bestiar i comerciant de tercera categoria. Era l'arrendat de totes les finques dels Trinitaris de Balaguer. El dia 16 de juny del 1849 adquirí una setzena part dels fruits de 115 jornals a Balaguer, pertanyents als Trinitaris de Balaguer. Pagaria en metàl·lic. No consta el preu.

-MASANET, Josep:

Resident a Barcelona.

El dia 5 de juny del 1844 adquirí 8 jornals de terra al terme de Guissona. Pagaria 63.750 rals en títols.

-MAZA, Juan:

Resident a Lleida.

Advocat.

- El dia 23 d'abril adquirí casa al carrer Major de Vilosell, pertanyent al Monestir de Poblet. Pagaria 5.000 rals en metàl·lic.
- El dia 16 d'abril del 1846 adquirí hort de 4 jornals a Pont de Suert i molí de farina al mateix lloc, pertanyents al Monestir de Lavaix. Pagaria 46.080 rals en títols i en metàl·lic.
- MESALLES, Joaquim:
 - Resident a Soses.
 - El dia 22 de novembre del 1843 adquirí bosc a Vilanova dels Remolins, de 5 jornals 8 pórques. Pagaria 13.300 rals en metàl·lic.
- MESTRES I CENDROS, Jaume:
 - Resident a Barcelona.
 - Comerciant i diputat.
 - El dia 15 de juliol del 1840 adquirí 3 jornals 6 pórques de terra al terme d'Agramunt, pertanyent als Mercedaris d'Agramunt, juntament amb Josep Canals. Pagaria 3.166 rals en metàl·lic.
 - El dia 14 de juliol del 1841 adquirí 23 jornals de terra al terme d'Agramunt, pertanyent als Mercedaris d'Agramunt. Pagaria 24.566 rals en metàl·lic i en 8 pagues.
 - El dia 15 d'octubre del 1840 adquirí juntament amb Jaume Mestres i Segarra (resident a Agramunt i comerciant) una panera al carrer Mercè de Tàrrega, pertanyent als Mercedaris de Tàrrega. Pagaria 24.000 rals en metàl·lic i en 8 pagues.
 - El dia 20 de maig del 1839 adquirí la Torre Neral dels termes de Boldú i Castellserà, pertanyent al Monestir de Poblet, de 300 jornals. Pagaria 900.000 rals en títols.
 - El dia 22 d'octubre del 1839 adquirí "El Tarassó" heretat de 336 jornals i n'abonà 190.200 rals i també terra al terme d'Almenara de 637 jornals abonant 66.300 rals. Tot plegat pare i fill hi invertiren 1.208.232 rals.
- MESTRES I CENDROS, Ramon:
 - Resident a Agramunt.
 - Comerciant, germà de Jaume Mestres i Cendrós. Antoni Gutiérrez de Madrid rematava per ell. Accionista del "Canal de Urgel". Ocupava el lloc número 42 de la llista de grans contribuents de la província de Lleida.
 - El dia 18 d'octubre del 1838 adquirí 13 jornals 10 pórques de terra al terme d'Agramunt, pertanyent als Mercedaris d'Agramunt. Pagaria 20.800 rals en títols i en 8 pagues.
 - El dia 27 de desembre el seu "home de palla", Antoni Rexachs, adquirí un convent al carrer Carme de Lleida, pertanyent als Carmelites Calçats de Lleida. Pagaria en títols la quantitat de 104.000 rals. Ho rematà A. Gutiérrez González.
 - El dia 28 de juliol del 1838 adquirí casa al carrer Sabaters, 3-4 de Lleida, pertanyent als Dominics de Lleida. Pagaria 119.000 rals en títols i en 20 pagues. A. Gutiérrez rematava per ell.
 - El dia 9 de febrer del 1841 adquirí hort pertanyent als Franciscans de Cervera de 2 jornals. Pagaria 61.000 rals en títols.
 - (vegeu Jaume Sala-Scala Dei).
 - (vegeu Manuel Tubau-Monestir de Poblet).
 - El dia 25 de maig del 1842 adquirí casa a Verdú pertanyent al Monestir de Poblet. Pagaria 103.000 rals en títols.
 - El dia 6 de setembre del 1844 adquirí 10 pórques de terra pertanyents al Curat de Castellserà. Pagaria 325 rals.
 - El dia 6 de setembre del 1844 adquirí 1 jornal 10 pórques de terra pertanyents a la

- Confraria d'Agramunt. Pagaria 400 rals.
 -El dia 6 de setembre del 1844 adquirí 3 jornals 8 pórques de terra pertanyents a la Confraria d'Agramunt. Pagaria 1.650 rals en títols.
- MESTRES, Isidre:
 Resident a Lleida.
 Courer.
 Adquirí 1 jornal 4 pórques de terra a Cedó, pagant 1.900 rals.
- MIAS, Pere:
 Resident a Tàrrega, potser emparentat amb Pere Mias i Codina, polític i advocat (diputat republicà el 1868). El dia 5 d'abril del 1842 adquirí un hort al camí Talladell-Tàrrega d'1 jornal 1 porca, pertanyent als Carmelites Calçats de Tàrrega. Pagà 45.500 rals en títols i en 8 pagues.
- MINGUELL, Antoni:
 Resident a Barbens.
 El dia 11 de juliol del 1845 adquirí 4 jornals 10 pórques de terra a Barbens. Pagaria 3.800 rals.
- MINGUELL, Jaume:
 Resident a Torregrossa i el 1852 a Tàrrega.
 Accionista del "Canal de Urgel".
 El dia 11 de juliol del 1844 adquirí 21 jornals de terra a Vilanova de la Barca. Pagaria 2.280 rals en metàl·lic.
- MIR I BRESCA, Josep:
 Resident a La Seu d'Urgell.
 Recaptador d'impostos de La Seu.
 -El dia 2 de gener del 1844 adquirí 2 jornals 6 pórques de terra. Pagà 10.550 rals en metàl·lic.
 -El dia 28 de gener del 1844 adquirí pati al terme de Montellà. Pagà 4.360 rals en metàl·lic.
- MIRET, Francesc:
 Resident a Torres de Segre.
 Especulador de grans i llogador de mobles.
 -El dia 2 d'agost del 1845 adquirí 2 cases a Castellldans. Pagaria 10.332 rals en metàl·lic.
 -El dia 18 de juliol del 1849 adquirí 2 cases i castell a Torres de Segre de SJJ. Pagaria 262.960 rals en metàl·lic.
 -El dia 14 de juliol del 1849 adquirí corral, hort, bassa a Torres de Segre de SJJ. Pagaria 8.294 rals en metàl·lic.
 -El dia 22 de novembre del 1843 adquirí 12 jornals 6 pórques de terra a Vilanova dels Remolins. Pagaria 58.000 rals en metàl·lic.
- MITJANA, Antoni:
 Comerciant de Barcelona.
 Fiador dels arrendaments d'Ignasi Girona i del Marquès d'Alfarràs.
 -El dia 23 de desembre del 1845 adquirí molí de farina a Torre Neral, i el dia 23 de novembre del 1843 adquirí 54 jornals de terra al costat del molí de Torre Neral. Pagaria en títols la quantitat de 130.000 rals.
- MOMBRA, Julià:
 Resident a Barcelona.
 El dia 14 de juliol del 1841 adquirí una casa al carrer Nou, 23, de Lleida, pertanyent a

- les Clarisses de Lleida. Pagaria 28.500 rals en títols.
- MONFA, Francesc:
 Resident a Bullidó.
 Propietari.
 -(vegeu F. Huguet).
 -El dia 1 de maig del 1844 adquirí 5 jornals de terra a Tornabous, pertanyents al Curat de Tarròs. Pagaria 9.400 rals en metàl·lic.
- MONFORT, Francesc:
 Resident a Torrente de Cinca.
 Hisendat important de la província d'Osca. El 1833 començà la seva activitat de criar cucs de seda amb uns mètodes molt avançats, tal com es feia a Europa. Comptava amb boscos de moreres prop del Cinca (prop de 300.000 arbres). Es tractava d'arbres de 20 pams d'alçada ingertats amb la millor espècies de morera espanyola. Fins feia pocs anys aquests terrenys eren un "soto" amb pedres, el senyor Monfort hi construï un malecò per evitar inundacions del riu. A més compta amb 80.000 rals moreres "multi-caulé" de 25 pams d'alçada, es multipliquen per estaca i de la poda anual ja se'n treuen més de 3 milions de plantes noves a punt de replantar. Aquestes moreres a França creixen en 9 pams i aquí 13, se n'obté 3 collites a l'any.
 El cuc de seda és el "tribolinitis" de tercera cria. Per filar el capoll s'utilitza 10 torns dirigits per 6 noies. la seda filada el 1842 va valer 104 rals la lliura. Es pot veure doncs els avantatges de la novetat i la feina que dóna a les noies del poble.
 El 1844 la Diputació Provincial d'Osca enviava al ministeri de Governació mostres de seda filada pel senyor Monfort, la Reina va disposar que una mostra d'aquest teixit figurés al Conservatori d'Arts per "*...a honra del interesado y estímulo de emprendedores...*" i el senyor Monfort rebia la "Cruz de Comendador en la Real Orden de Isabel la Católica".
 -El dia 29 de setembre del 1841 adquiria 53 jornals de terra dels Bernats d'Escarp al terme de Massalcoreig per 215.950 rals.
 -També adquirí d'edifici enrunat del convent dels Bernats d'Escarp. No consta el preu.
- MONSONIS, Antoni:
 Resident a Lleida.
 El dia 24 d'abril del 1849 adquirí casa al carrer Juncosa d'Albagès, pertanyent al Monestir de Poblet. Pagaria 60 rals en títols.
- MONTANER, Domènec:
 Vegeu Gras, Francesca.
- MONTSERRAT, Salvador:
 Resident a Balaguer el 1845.
 Mercader de "paños y sedas, algodón y lana, ordinarios al pormenor".
 A l'any 1849 adquirí casa al carrer Major, 36 de Balaguer, pertanyent als Trinitaris d'aquesta vila. (convent).
- MOR, Joan:
 Resident a Albagès.
 Germà de Francesc Mor, diputat conservador el 1871.
 El dia 9 de desembre del 1848 adquirí 5 jornals 4 pórques de terra a Albagès. Pagaria en metàl·lic 7.200 rals.
- MOR, Jaume:
 Resident a Albagès.
 Germà de Francesc Mor, diputat conservador el 1871.El dia 23 de novembre del 1842

- adquirí casa i terra (?) a Juncosa. Pagaria en metàl·lic 31.900 rals.
- MORAGUES, Ferran: Resident a Barcelona.
Escrivà, propietari i regidor de l'Ajuntament Provincial de Barcelona el 1849. (Diario de Barcelona, 8 d'agost del 1849).
- El dia 31 d'octubre del 1844 adquirí 21 pórques de terra al terme de Llobera, pertanyents a les Monges de l'Ensenyança de Solsona. Pagaria 1.075 rals en metàl·lic en 8 pagues.
- El dia 4 de febrer del 1846 adquirí 76 jornals de terra a Tartarull. Pagaria 51.089 rals en metàl·lic.
- El dia 19 d'abril del 1844 adquirí 146 jornals de terra a Guardiola. Pagaria 65.206 rals.
- MORELL, Vicenç:
Resident a Balaguer.
-El dia 11 de juliol del 1844 adquirí 1 jornals 10 pórques de terra a Barbens. Pagaria 1.550 rals.
-El dia 11 de juliol del 1844 adquirí 10 jornals 9 pórques de terra a Castellserà. Pagaria 2.160 rals.
- MORERA, Josep:
Resident a Lleida.
Botiguer de robes.
Potser emparentat amb Jaume Morera i Magí Morera i Galícia, diputats conservadors de Lleida el 1876.
El dia 11 de març del 1843 adquirí 6 jornals de terra a Vilagrassa, pertanyent al Curat de Vilagrassa. Pagaria 7.000 rals en metàl·lic.
- MORERA I FARRE, Ramon:
Resident a Santa Coloma de Queralt.
El dia 8 de juliol del 1844 adquirí 1 jornal 7 pórques de terra a Arbeca, pertanyent al Curat d'Arbeca. Pagaria 950 rals.
- MORLIUS, J. Antoni:
Resident a Lleida.
Comerciant, prestador de diners, arrendador del peatge del pont de Lleida per 100.200 rals i arrendatari dels drets provincials del pont de Lleida per 160.000 rals, propietari d'una tartana de quatre cavalls i del "Mesón Morlius", governador de la província el 1846 i accionista del Canal d'Urgell. Accionista del ferrocarril Barcelona-Saragossa, comptava amb 650 accions i el seu germà J.M. Morlius tenia 100 accions, de la línia Reus-Tarragona i també era propietari. Jaume Nadal i Albert Camps remataven per ell. Administrador de les rendes de les comandes de Sant Joan de Jerusalem.
-El dia 24 de juny del 1842 adquirí el llenyer de les Clarisses de Lleida per 2.700 rals. Pagaria en metàl·lic.
-El dia 21 de novembre del 1843 adquirí 2 jornals 7 pórques de terra horta a la partida Rejolà de Lleida, pertanyent a les Clarisses de Lleida. Pagaria 104.000 rals en metàl·lic i en 8 pagues.
-El dia 20 de juliol del 1842 adquirí casa al carrer Plateria, 33, de Lleida, pertanyent als Carmelites Descalços de Lleida. Pagaria 12.200 rals en metàl·lic i en 8 pagues.
-El dia 18 de gener del 1843 adquirí 31 jornals 5 pórques al terme de Solsona, pertanyents als Dominics de Solsona. Pagaria 92.855 rals. Les rematava en nom de Francesc Codoñet de Solsona però després les abonava ell.
-(vegeu Sala, J.-Scala Dei).

-El dia 21 de novembre del 1843 adquirí molí de farina i terra a Gerri de 2 jornals 7 pórques, pertanyents als Benets de Gerri. Pagaria 61.000 rals en metàl·lic.

-El dia 15 de desembre del 1848 adquirí 25 jornals 6 pórques de terra a Albagès, pertanyent al Monestir de Poblet. Pagaria en metàl·lic 31.911 rals.

-El dia 9 de desembre del 1848 adquirí 1 jornal 8 pórques de terra, pertanyent al Monestir de Poblet. Pagaria en títols 1.040 rals.

-El dia 19 de maig del 1842 adquirí 2 cases a Lleida, carrers Sant Martí i Tallada. Pagaria en títols 104.845 rals.

-MURLANS I TORRES, Francesc:

Resident a Madrid i Barcelona.

Comerciant.

Fill de F. Murlans i Llopart de Madrid. Antoni i Magdalena Rexachs de Madrid remataven per ell, i Baptista Romeu també. En ocasions actuava d'intermediari pel marquès de Remisa, per exemple en el cas del convent dels Mercedaris de Lleida. Observem la seva afició en l'adquisició de boscos:

-El dia 23 de juliol del 1843 adquirí 8 jornals de terra, bosc de Can Llord al terme de Llobera, de 509 jornals 11 pórques, bosc al terme de Llobera, de 271 jornals, bosc de Can Perecamps, al terme de Llobera, de 535 jornals 3 pórques o bosc al terme de Perecamps, de 428 jornals. Tot plegat, pertanyent a les Monges de l'Ensenyança de Solsona, 99.522 rals pagats en títols.

-El dia 23 de desembre del 1843 adquirí heretat al terme de Pinell, heretat "hostal del Geli" a Pinell, casa a Clarà, heretat "Cancastell" a Pinell, part vinya i bosc, pertanyent tot als Dominics de Solsona, 2.485 jornals. Pagaria 1.215.700 rals.

-El dia 3 de juliol del 1844 rematava la "Xisperta" però el mateix dia la revenia al marquès de Remisa. Pertanyia a Scala Dei i n'havia abonat 500.000 rals.

-El dia 24 d'octubre del 1846 adquirí 120 jornals de terra, més una pallera i dos corrals a Pont de Suert, pertanyents als Bernats de Lavaix. Pagaria en títols 125.000 rals.

-El dia 29 de setembre del 1842 adquirí 2 jornals de terra a Escarp, pagant en títols 1.240 rals.

-A Sòria adquirí 1.671 hectàrees per 1.213.000 rals. De vegades apareix com a Murlans i companyia, rebent finques desamortitzades sobretot de G. Remisa.

-A la província de Lleida hi esmerçà 1.316.462 rals.

-NADAL I MEROLES, Jaume:

Resident a Lleida (1804-1872), nat i mort a Lleida.

Metge.

Formava part de l'Ajuntament de Lleida el 1852, cap de milícies el 1834 durant el govern provincial i durant el Bienni Progressista, durant la monarquia isabelina evolucionà cap al moderantisme, però durant el pronunciament del 29 de setembre del 1868 farà costat als progressistes de Lleida.

El 1837 apareixia la nova "Societat de Fomento de la Ilustración" de caràcter liberal, es creà premsa liberal i Biblioteca Provincial alimentada amb llibres de convents extingits i dirigida per Jaume Nadal. Donava classes a l'Institut de Lleida, tenia al seu càrrec les assignatures de Història Natural i Agricultura.

-El dia 23 d'agost del 1842 adquirí un hort de la partida Rufeà de 3 jornals, pertanyent a les Monges de l'Ensenyança, a Lleida. pagaria 59.766 rals en títols.

-El dia 23 de setembre del 1842 adquirí una horta de la partida Rufeà de 5 jornals 1 porca, pertanyent a les Monges de l'Ensenyança de Lleida. Pagaria 73.500 rals en